Lady Macbeth fra Mtsensk

og andre fortællinger af

Nikolaj Leskov

Nikolaj Leskov

Lady Macbeth fra Mtsensk

og andre fortællinger

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Nikolaj Leskov: *Lady Macbeth fra Mtsensk* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Nikolaj Leskov: *Lady Macbeth fra Mtsensk* is based upon sources in the public domain worldwide.

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal*

context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.

Lady Macbeth fra Mtsensk

Vogt dig for det første skridt

Ordsprog.

1

Undertiden kan man her på vore kanter støde på karakterer af en sådan beskaffenhed, at man, selv om der er gået nok så mange år efter mødet med dem, aldrig kan mindes dem uden en gysen. Til den art mennesker hører købmandskonen Katerina Lvovna Ismailova. Hun havde en gang spillet med i et frygteligt drama, og fra den tid begyndte vore herremænd – efter en henkastet bemærkning, som en af dem kom med – at kalde hende "Lady Macbeth fra Mtsensk".

Katerina Lvovna var ikke just nogen skønhed, men havde et særdeles behageligt ydre. Hun gik først i sit fireogtyvende år; af vækst var hun ikke høj, men velskabt; halsen var som drejet i marmor, skuldrene fyldige, brystet fast, den lille næse lige og smal, øjnene sorte og levende; hun havde en hvid og høj pande og sort, ja blåsort hår. Fra Tuskara i guvernementet Kursk havde man giftet hende med vor købmand Ismailov, ikke på grund af nogen tilbøjelighed fra hendes side, men blot fordi Ismailov friede til hende, og hun var en fattig pige, der ikke havde råd til at være kræsen. Ismailovernes hus var ikke blandt de ringeste i vor by. De handlede med mel og gryn, forpagtede en stor mølle i omegnen, havde en indbringende have i byens udkant og i selve byen et godt hus.

Det var i det hele taget velhavende købmandsfolk.

Desuden var familien ganske lille; den bestod af svigerfaderen Boris Timofejevitsch Ismailov, en mand på henimod firs, hans søn Sinovij Borisovitsch, Katerina Lvovnas mand, der allerede var over de halvtreds, og Katerina Lvovna selv; det var det hele. Det var næsten fem år, siden Katerina

Lvovna var blevet gift med Sinovij Borisovitsch; men hun havde ingen børn. Sinovij Borisovitsch havde heller ikke haft børn med sin første kone, som han levede sammen med i tyve år, inden han blev enkemand og giftede sig med Katerina Lvovna. Han havde tænkt og håbet, at Gud måske i hans andet ægteskab ville skænke ham en arving til købmandsnavnet og formuen; men den lykke skulle heller ikke beskæres ham med Katerina Lvovna.

Denne barnløshed smertede Sinovij Borisovitsch dybt, og ikke blot ham, men også den gamle Boris Timofejevitsch, og Katerina Lvovna selv var også meget ked af det. Dels var der umådelig trist i købmandshusets indestængte fruerstue bag det høje plankeværk med de løse vagthunde; mangen gang faldt der en tungsindighed over den unge købmandskone, så hun var nærved at blive forrykt, og hun ville – Gud skal vide det – kun have været alt for glad ved at få et lille barn at hæge om. Desuden pintes hun af de stadige bebrejdelser: "Hvorfor, ja hvorfor giftede du dig? Hvorfor har du bragt barnløshedens skæbne over et menneske?" – Det var i virkeligheden, som om hun havde begået en slags forbrydelse, ikke alene mod sin mand, men også mod sin svigerfader og hele deres ærlige købmandsslægt.

Trods al velstand var Katerina Lvovnas liv i svigerfaderens hus yderst kedsommeligt. Sjældent tog hun ud og i så fald kun med sin mand til hans købmandsvenner, hvad der heller ikke var morsomt. Det var strenge mennesker, der iagttog hende og lagde mærke til, hvordan hun gik og stod og satte sig; men Katerina Lvovna var en fyrig natur, og fra sine fattige pigedage var hun vant til enkelhed og frihed. Den gang kunne hun løbe

ned til floden med sine spande og bade i sin særk ved anløbsbroen, eller hun kunne stå ved lågen og kaste solsikkeskaller på en forbipasserende yngling. Men nu var det alt sammen anderledes. Svigerfaderen og hendes mand stod op tidligt om morgenen, klokken seks drak de te, og gik så ud i forretninger, mens hun måtte drive omkring alene fra stue til stue. Rent og fint var der alle vegne, stille og tomt over alt. Helgenlamperne brændte tyst foran de hellige billeder, og intetsteds i huset hørtes der en levende lyd eller en menneskelig stemme.

Katerina Lvovna vandrede omkring i de øde værelser, begyndte at gabe af kedsomhed og steg op ad trappen til det ægteskabelige sovekammer, der var indrettet i et lille kvistværelse. Der sad hun så og stirrede ud af vinduet på folkene ovre ved lagerhuset, der vejede hamp eller skovlede mel. Hun gabede igen og sørgede ikke over det, for så gik der en time eller to med at tage sig en lur. Men når hun vågnede, var det samme kedsommelighed igen, et russisk købmandshus' kedsommelighed, der er så stor, at det efter sigende skal være en ren adspredelse at hænge sig for at slippe for den. Katerina Lvovna brød sig ikke om at læse, og udover Kiev-kirkefædrene var der for resten heller ingen bøger i huset.

Et trist liv var det, Katerina Lvovna i hele fem år førte i sin svigerfaders rige hus og sammen med en ukærlig mand. Men som det oftest går, lagde ikke et menneske mærke til eller brød sig om, at hun kedede sig.

2

I Katerina Lvovnas ægteskabs sjette forår gik der brud på Ismailovs mølledæmning. Det skete netop på et tidspunkt, da møllen var hårdt spændt for med arbejde; bruddet var meget stort, så at vandet flød ud af dammen, og det lykkedes ikke at standse det ved midlertidige forholdsregler. Sinovij Borisovitsch samlede folk sammen fra hele herredet til udbedring af skaden på møllen og var selv derude til stadighed, mens den gamle måtte klare forretningerne i byen på egen hånd. Katerina Lvovna sad da ganske alene hjemme og smægtede i dagevis. Til en begyndelse kedede hun sig endnu mere uden manden, men så syntes hun, at det dog på en måde var bedre sådan; hun var ligesom friere i sin ensomhed. Hendes hjerte havde aldrig hængt særligt ved ham, og så længe han var borte, havde hun i hvert tilfælde en herre mindre over sig.

En gang sad Katerina Lvovna ved vinduet oppe i sit kvistværelse; hun gabede og gabede, tænkte ikke på noget bestemt, og til sidst begyndte hun at skamme sig over sin gaben. Det var det dejligste vejr derude, varmt, lyst og muntert, og gennem det grønne havestakit kunne hun se fuglene hoppe muntert fra gren til gren.

"Gud må vide, hvorfor jeg egentlig sidder her og gaber," tænkte Katerina Lvovna. "Om jeg skulle gå ned og spadsere lidt i gården eller haven."

Katerina Lvovna hængte en gammel silkekåbe over skuldrene og gik ud.

Det var så lyst ude og så let at ånde, og fra galleriet uden for kornmagasinet hørte man lystig latter.

"Hvad er I så glade over?" spurgte Katerina Lvovna sin svigerfaders folk.

"Jo, lillemor Katerina Lvovna, vi var ved at veje et levende svin," svarede en gammel lagerarbejder.

"Hvad for et svin?"

"Soen Aksinja, der fødte grisen Vasilij og ikke inviterede os med til barnedåben," fortalte en ung mand frejdig og glad. Han havde et smukt, forvovent ansigt, der indrammedes af begsorte krøller og et spirende skæg.

I det samme stak kokkepigen Aksinja sit tykke, rødmossede fjæs op af én meltønde, der var hængt på vægtstangen.

"Å, I djævle! I Fandens yngel!" skældte kokkepigen og søgte at få fat i jernstangen for ved dens hjælp at klavre ud af den gyngende tønde.

"Otte pud [Note 1)] vejer hun i ufodret stand, og stopper hun sig først med hø, slår vore lodder ikke mere til!" forklarede den kønne knøs igen, hvorpå han vendte tønden og hældte kokkepigen ud på sækkebunken i hjørnet. Hun gav sig til at ordne sine klæder, alt imens hun skældte ud på skrømt.

"Nå, og hvor meget kan så jeg veje?" skæmtede Katerina Lvovna; hun tog fat i et reb og trådte op på brættet.

"Tre pud og syv pund," svarede den samme kønne unge mand, Sergej, da han havde set på lodderne. "Det var da mærkeligt!"

"Hvilket?"

"Jo, at De vejer over tre pud, Katerina Lvovna. Jeg synes, at Dem må man kunne bære på hænderne hele dagen uden at blive træt af det; det må tværtimod være en ren fornøjelse."

"Nå, jeg er da vel også et menneske? Og du skulle nok blive træt, kan du tro," svarede Katerina Lvovna, idet hun rødmede lidt. Hun var blevet vænnet af med at høre den slags ting sagt, men fik pludselig en stærk lyst til at snakke løs og bruge glade og spøgefulde ord.

"Ikke spor! Jeg skulle være i stand til at bære Dem helt til det lykkelige Arabien," svarede Sergej.

"Du tager fejl, unge mand," sagde en bonde, der havde stået og skovlet korn. "Hvad tror du, det er, der tynger? Tror du måske, det er kroppen? Nej, kære ven, vor krop betyder ingenting på en vægt; det er vor styrke og ikke vor krop, der vejer til."

"Ja, da jeg var pige, var jeg vældig stærk," kunne Katerina Lvovna ikke dy sig for at sige. "Det var sågar ikke alle mandfolk, der kunne få bugt med mig."

"Nå, hvis det er sandt, så ræk mig Deres lille hånd," bad den kønne knøs.

Katerina Lvovna blev forlegen, men rakte dog hånden frem.

"Av, slip ringen! Det gør ondt!" skreg Katerina Lvovna, da Sergej klemte hendes hånd i sin, og stødte ham med den frie hånd for brystet.

Den unge mand slap madmorens hånd og fløj et par skridt til siden for hendes skub.

"Det må jeg sige var godt præsteret af en kvinde!" sagde bondemanden forbavset.

"Nej, men må jeg tage sådan fat – i armene?" spurgte Sergej og glattede sine krøller.

"Godt, kom så an!" svarede Katerina Lvovna, der var kommet i godt humør, og bøjede sine underarme opad.

Sergej omfavnede sin unge madmor og pressede hendes faste bryst mod sin røde skjorte. Katerina Lvovna forsøgte at vrikke med skuldrene, men Sergej løftede hende fra gulvet, holdt hende svævende på sine hænder, klemte til og satte hende blidt ned på en omvendt skæppe.

Katarina Lvovna fik ikke en gang tid at gøre brug af de kræfter, hun havde pralet af at have. Dybt rødmende sad hun på skæppen og rettede på sit overstykke, der var gledet ned fra skulderen. Så gik hun stille ud af magasinet. Men Sergej rømmede sig flot og råbte:

"Nå, I kraftidioter! Vil I se, I kan skovle, og lad være at stå der og glo! Brug strygholtet! Kommer der top på, får kunderne for meget."

Som om det, der var foregået, ikke havde gjort det ringeste indtryk på ham.

"En rigtig pigernes Jens er han, denne forbistrede Sergej!" fortalte kokkepigen Aksinja, mens hun fulgte efter Katerina Lvovna. "Alle fordrejer han hovedet på med sin skikkelse og sit ansigt og sin skønhed. Der er ikke et kvindemenneske, uden at han jo øjeblikkelig bedårer hende og gør hende tosset og forleder hende til synd. Og så er han så ubestandig, den slyngel, noget så utroligt ubestandig!"

"Sig mig, Aksinja," sagde den unge madmor, der gik foran. "Sig mig, lever den dreng, du fik?"

"Javist lever han. Hvad skulle han fejle! Når man helst vil være fri for dem, skal de såmænd nok leve."

"Og hvor har du fået ham fra?"

"Å hvad, sådan i forbigående. Man lever jo da blandt folk – det var sådan tilfældigt."

"Har den unge mand været hos os længe?"

"Hvem? Sergej?"

"Ja."

"En månedstid. Han tjente før hos Kontschonovs, men blev jaget væk af husbonden."

Aksinja sænkede stemmen og tilføjede:

"De siger, at han havde et forhold til selveste sin madmor – den frække karl, han er."

3

Et varmt, mælkehvidt tusmørke hvilede over byen. Sinovij Borisovitsch var endnu ikke vendt tilbage fra mølledæmningen. Svigerfaderen Boris Timofejevitsch var heller ikke hjemme; han var taget til en gammel vens navnedag og havde sagt besked om, at de ikke skulle vente ham til aftensmaden.

Da hun ikke vidste, hvad hun skulle tage sig til, havde Katerina Lvovna spist tidligt til aften. Hun stod oppe ved sit åbne vindue, lænede sig mod posten og tyggede solsikkefrø. Folkene havde spist i køkkenet og spredtes over gårdspladsen for at sove, nogle ved laden, andre langs kornmagasinet, atter andre højt oppe på de duftende hølofter. Sidst af alle kom Sergej ud af køkkendøren. Han gik rundt i gården, løste lænkehundene, fløjtede lidt, og da han passerede Katerina Lvovnas vindue, så han op på hende og hilste dybt.

"Godaften," sagde Katerina Lvovna sagte fra sit vindue, og gården blev pludselig stille som en ørken.

"Frue!" – var der to minutter efter nogen der sagde udenfor Katerina Lvovnas lukkede dør.

"Hvem er det?" spurgte hun forskrækket.

"Bliv ikke bange. Det er mig, Sergej!"

"Hvad vil du, Sergej?"

"Jeg har noget, jeg vil sige Dem, Katerina Lvovna. Jeg ville bede Dem om en lille ting. Tillader De, at jeg kommer ind et øjeblik?"

Katerina Lvovna drejede nøglen om og lod Sergej komme ind.

"Hvad vil du?" spurgte hun og gik hen til vinduet.

"Jeg kom for at spørge Dem, Katerina Lvovna, om De ikke skulle have en eller anden bog, jeg kunne få lov at låne. Jeg keder mig slemt."

"Jeg har ingen bøger, Sergej; jeg læser aldrig," svarede hun.

"Å, hvor jeg keder mig!"

"Hvorfor det?"

"Hvordan skulle jeg ikke kede mig! Jeg er jo da ung, og her lever vi som i en slags kloster. Og ude i fremtiden ser man kun, at man måske helt til gravens rand skal gå til grunde i samme ensomhed. Man kan blive helt fortvivlet undertiden."

"Hvorfor gifter du dig ikke?"

"Gifte mig? Det er let at sige, frue. Hvem kan jeg ringe mand vel gifte mig med? En købmandsdatter kan jeg ikke få, og De ved jo, hvor udannede de er, pigerne af min egen stand. Derfor forstår de sig heller ikke rigtig på kærlighed. Og de rige, ja det er jo ikke meget bedre. Nu for eksempel De selv, for enhver anden ville De kunne være til trøst og glæde, men Deres mand holder Dem jo i bur som en kanariefugl."

"Ja, jeg keder mig," sagde Katerina Lvovna uvilkårligt.

"Hvor kan det også være anderledes, frue. Sikken et liv! Og selv om De havde en "ven" som andre gifte koner, så kunne De jo

ikke engang mødes med ham."

"Snak … det er slet ikke det. Men kunne jeg bare få et barn, så tror jeg, at jeg ville blive helt glad."

"Ja, med forlov at sige, frue, se børn kan man jo nok få, men da ikke på den måde. Tror De ikke, vi begriber det, som har boet hos købmandsfamilier så længe og set, hvordan det går til? Der er en sang, hvor det hedder, at "når borte er min lille ven, så gribes jeg af længslens smerte". Og det vil jeg sige Dem, Katerina Lvovna, at selv føler jeg den længsel så stærkt, at jeg godt kunne tage en skarp kniv og skære hjertet ud af mit bryst og kaste det for Deres små fødder. Ja, og ville blive langt lettere til mode …"

Sergejs stemme skælvede.

"Hvad er det, du siger om dit hjerte? Hvad kommer det mig ved? Gå nu din vej …"

"Nej, hør på mig, frue," sagde Sergej, som rystede over hele kroppen og tog et skridt henimod Katerina Lvovna. "Jeg ved og ser og føler så godt og forstår, at De ikke har det lettere her i verden end som jeg. Men alt afhænger nu af Dem, alt ligger i Deres hånd" – han pressede ordene frem.

"Hvad er det, du vil? Hvad vil du? Hvorfor er du kommet herind? Jeg kaster mig ud af vinduet," sagde Katerina Lvovna, grebet af en ubeskrivelig angst. Hun tog fat i vindueskarmen.

"Å, du mit dejlige liv! Hvorfor skulle du springe ud?" hviskede Sergej dristigt, rev den unge kone bort fra vinduet og krystede hende i sin favn.

"Slip mig! Slip mig!" stønnede Katerina Lvovna, mens hun mat segnede under Sergejs brændende kys og mod sin vilje trykkede sig ind mod hans kraftige skikkelse.

Sergej løftede hende, som var hun et barn, op i sine arme og bar hende hen i et mørkt hjørne.

Der indtrådte lydløs stilhed i værelset. Den blev kun afbrudt af den regelmæssige tikken fra Sinovij Borisovitsch' lommeur, der hang over sengens hovedgærde. Men det forstyrrede ikke.

"Gå," sagde Katerina Lvovna en halv time senere uden at se på Sergej, mens hun ordnede sit forpjuskede hår foran det lille spejl.

"Hvorfor skulle jeg gå herfra nu?" svarede Sergejs lykkelige stemme.

"Svigerfader låser dørene."

"Å, du min elskede! Hvad kan det være for folk, du har kendt, som behøver dør og vej til en kvinde? Når jeg vil dig noget, og du vil mig noget, så er der døre allevegne," svarede knøsen og pegede på altanens stolper.

4

Det varede endnu længe, inden Sinovij Borisovitsch kom hjem, og i en hel uge morede hans kone sig hver nat med Sergej lige til den lyse morgen.

Megen vin fra svigerfaderens kælder blev der drukket i disse nætter, meget sukkergodt blev der fortæret, mange kys blev trykket på den unge kones søde læber, og sorte krøller legede på den bløde hovedpude. Men vejen kan ikke blive ved at være jævn som et gulv, der kommer også ujævnheder og hindringer.

Boris Timofejevitsch kunne ikke sove. I sin brogede sirtses skjorte vankede gubben om i det stille hus; han gik hen til snart det ene vindue, snart det andet – og pludselig fik han øje på unge Sergejs røde skjorte, der tyst og stille lod sig glide ned ad

stolpen under hans svigerdatters vindue. Nåda! Det må jeg sige! Boris Timofejevitsch fo'r ud og fik fat i benene på knøsen. Denne ville vende sig for at lange ordentligt til husbonden, men betænkte sig for støjens skyld.

"Hvor har du været, din tyveknægt?" spurgte Boris Timofejevitsch.

"Hvor jeg var, der er jeg ikke mere, herre," svarede Sergej.

"Har du været hos min svigerdatter i nat?"

"Hvad det angår, husbond, så ved jeg nok, hvor jeg har været i nat. Men hør, hvad jeg siger dig, Boris Timofejevitsch: Sket kan ikke gøres usket, farlille, men drag i det mindste ikke skam over dit købmandshus. Sig, hvad du nu ønsker af mig."

"Jeg ønsker at give dig fem hundrede slag pisk, din giftslange," svarede Boris Timofejevitsch.

"Godt, min er skylden, din er viljen," sagde den unge mand. "Sig, hvorhen jeg skal følge dig. Og mor dig så bare og drik mit blod."

Boris Timofejevitsch førte Sergej ind i sin stenkælder og piskede ham så længe, at han ikke orkede at slå mere. Sergej gav ikke en lyd fra sig, men til gengæld sled han sit halve skjorteærme itu med tænderne.

Boris Timofejevitsch lukkede Sergej inde i kælderen, indtil hans sønderslåede ryg atter kunne heles. Han gav ham en lerkrukke med vand, hængte en stor lås for døren og sendte bud efter sin søn.

Heller ikke nutildags rejser man hurtigt ad over hundrede verst russiske landsbyveje, og Katerina Lvovna fandt det uudholdeligt at leve en eneste time uden Sergej. Hele hendes naturs tøjlesløshed kom derfor på en gang til udbrud, og hun

lagde en hensynsløs energi for dagen, som ikke lod sig standse af noget. Hun fik opsnuset, hvor Sergej var, talte med ham gennem jerndøren og skyndte sig afsted for at søge efter nøglerne. – "Slip Sergej fri, svigerfader," sagde hun til den gamle.

Svigerfaderen blev helt grøn i ansigtet. Han havde ikke ventet en sådan forvorpen frækhed af den syndefulde, men hidtil underdanige sønnekone.

"At du er sådan en," begyndte han at skamme Katerina Lvovna ud.

"Slip ham ud; jeg forsikrer dig på min samvittighed, at der endnu ikke er sket noget ondt imellem os."

"Der er ikke sket noget ondt!" sagde han og skar tænder. "Hvad mon I så bestilte om natten? Spillede bold med din mands puder, hvad?"

Men hun blev ved med sit: "Slip ham ud, slip ham fri."

"Godt, så hør, hvad jeg siger dig," sagde Boris Timofejevitsch. "Når din mand kommer hjem, så tager vi dig, du ærlige kone, ud i hestestalden og gennemprygler dig med vore egne hænder, og ham, slynglen, sender jeg i morgen den dag i tugthuset."

Således besluttede Boris Timofejevitsch; men hans beslutning kom ikke til udførelse.

5

Om aftenen spiste Boris Timofejevitsch svampesuppe, der gav ham halsbrynde. Midt i en skefuld blev han pludselig grebet af krampe og fik frygtelige opkastninger. Inden morgen var han død, og han døde akkurat på samme måde som rotterne i hans kornmagasin, dem Katerina Lvovna altid egenhændigt lavede

særlig mad til med et farligt, hvidt pulver i, som var betroet i hendes varetægt.

Katerina Lvovna lukkede sin Sergej ud af den gamles stenkælder og lagde ham uden mindste hensyn til folkesnak i sin mands seng, for at han kunne komme sig efter svigerfaderens mishandling. Og Boris Timofejevitsch begravede man efter kristen sæd og skik. Besynderligt nok fandt ingen noget påfaldende i begivenheden. Boris Timofejevitsch var død, og han var død efter at have spist svampe, sådan som det jo så ofte sker. Da vejret var varmt, skyndte man sig at få Boris Timofejevitsch begravet og afventede ikke engang sønnens ankomst, da det bud, der var sendt, ikke havde truffet ham ved møllen. Der var nemlig tilfældigvis blevet tilbudt ham en skov billigt tilsalgs et hundrede verst længere borte, og han var taget hen for at se på den uden at meddele nogen, hvor han var rejst hen.

Efter at Katerina Lvovna havde fået dette fra hånden, skiftede hun endnu tydeligere væsen. Hun viste sig som en meget bestemt kone, uden at man dog kunne begribe, hvad hun egentlig tænkte sig. Hun gik omkring med myndig mine og styrede alt i huset; men Sergej lod hun blive, hvor han var. Gårdens folk undrede sig over dette; men Katerina Lvovnas gavmildhed fik deres undren til at høre op. – "Vor madmor," ræsonnerede de, "har et forhold til Sergej og dermed basta. Det er jo hendes egen sag, og det er hende selv, der skal stå til ansvar."

Imidlertid blev Sergej rask; han rettede sig og var på ny den tidligere friskfyr, der som en jagtfalk kredsede om Katerina Lvovna. Og atter levede de sammen i frydefuld elskov. Men det

var ikke blot dem, tiden fløj for. Den krænkede ægtemand Sinovij Borisovitsch var skyndsomt på vej hjem efter sin lange fraværelse.

6

Eftermiddagen var glohed, og fluerne var utålelige. Katerina Lvovna lukkede skodderne for sovekammervinduet, hængte yderligere et uldent tørklæde for indvendig og lagde sig til hvile med Sergej på den høje købmandsseng. Hun sov ikke, men halvslumrede og følte sig meget mat; sveden drev ned over hendes ansigt, og det var hedt og tungt at ånde. Katerina Lvovna var sig halvt om halvt bevidst, at det var på tide at vågne og gå ned i haven og drikke te, men rejse sig var hun ikke i stand til. Omsider kom kokkepigen og bankede på døren:

"Samovaren står under æbletræet og går af kog."

Katerina tog sig sammen, satte sig op og gav sig til at klappe en kat, der lå mellem hende og Sergej. Det var sådan en dejlig grå hankat, stor og tyk, og et overskæg havde den som en godsforvalter. Katerina Lvovna lod sine fingre glide gennem dens bløde pels; den strakte på hovedet og trykkede sin stumpe snude mod hendes faste bryst, mens den spandt en stille melodi, næsten som ville den nynne om elskov for hende. – "Hvad mon den egentlig vil her?" tænkte Katerina Lvovna; "det er nok fløden, jeg har stillet i vindueskarmen; naturligvis vil den stjæle den, det utyske; herut med dig!" Og dermed greb hun efter katten for at kaste den ud. Men da forsvandt den som tåge mellem fingrene på hende. – "Hvor kommer forresten egentlig den kat fra?" tænkte hun halvsovende; "er det overhovedet en kat?" Pludselig blev hun grebet af en skræk, der med ét slag jog

søvn og drømme på flugt. Hun så sig om i værelset. Der var ingen kat; kun den smukke Sergej lå og pressede med sin stærke hånd hendes bryst mod sit brændende ansigt.

Katerina Lvovna rejste sig og satte sig på sengekanten; hun kyssede Sergej atter og atter, klappede og kærtegnede ham og rettede den krøllede hovedpude. Så gik hun ned i haven for at drikke te. Solen var ved at gå ned, og en dejlig aften sænkede sig velgørende over den ophedede jord.

"Jeg sov over mig," sagde Katerina Lvovna til Aksinja og satte sig ved tebordet på tæppet under det blomstrende æbletræ.

"Hvad kan det mon betyde, Aksinja?" spurgte hun kokkepigen, mens hun tørrede en underkop af med viskestykket.

"Hvilket, lillemor?"

"Jo, jeg drømte ikke, men jeg så ganske tydeligt en kat, der krøb ind til mig?"

"Hvad for noget?"

"Det er virkelig sandt, at den var der."

Katerina Lvovna fortalte nærmere, hvordan det havde sig med katten.

"Men hvorfor klappede du den?"

"Jeg ved skam ikke selv, hvorfor jeg gjorde det."

"Ja, det var virkelig mærkeligt!" udbrød kokkepigen.

"Ja, jeg synes også det er underligt."

"Det betyder sikkert sådan noget som, at nogen vil dig til livs, eller også at der sker noget andet."

"Men hvad for noget?"

"Ja, hvad der vil ske, er der skam ingen, der kan fortælle dig, kære ven; men noget sker der sikkert."

"Først drømte jeg om en måne, og så kom denne kat," fortsatte Katerina Lvovna.

"Månen, det betyder en dreng."

Katerina Lvovna rødmede.

"Skal jeg ikke hente Sergej herned til dig?" spurgte Aksinja og gjorde sig lækker.

"Ja, det er da også sandt; gå op og hent ham, så skal han få te."

"Ja, ikkesandt, jeg må hellere gå op efter ham," sagde Aksinja og vraltede afsted mod havelågen.

Også Sergej fik historien om katten fortalt af Katerina Lvovna.

"Det er bare indbildning," sagde han.

"Men, Serjosja, hvorfor har jeg aldrig før haft den indbildning?"

"Før, ja før var alle ting anderledes. Før fortæredes jeg af længsel, bare jeg så på dig; men nu – nu ejer jeg hele din hvide krop!"

Sergej omfavnede Katerina Lvovna, svingede hende rundt i luften og kastede hende i leg ned på det lodne tæppe.

"Å, jeg blev helt svimmel," sagde Katerina Lvovna. "Kom, Sergej; sæt dig her hos mig," sagde hun kælent og strakte sig vellystigt.

Den unge mand bukkede sig ind under det lave, hvidblomstrende æbletræ og satte sig på tæppet ved Katerina Lvovnas fødder.

"Har du virkelig lidt af længsel efter mig, Serjosja?"

"Ja, vist har jeg længtes efter dig."

"Hvorledes følte du det? Fortæl mig om det."

"Ja, hvordan skal man forklare det? Det kan man da ikke. Jeg længtes simpelthen."

"Men hvor kan det være, at jeg ikke mærkede det? Man siger jo, at man altid føler den slags ting."

Sergej tav.

"Og hvorfor gik du så og sang, når du virkelig var ulykkelig for min skyld? Hvad? Jeg hørte jo, at du sang," vedblev Katerina kælent frittende.

"Det betyder vel ingenting, at jeg sang? Myggen synger hele sit liv, men det er ikke af glæde," svarede Sergej tørt.

Der indtrådte en pause. Katerina Lvovna var henrykt over Sergejs bekendelser.

Hun havde lyst til at snakke; men Sergej var tvær og tavs.

"Se, Serjosja, se engang, er det nu ikke som i Paradis!" udbrød Katerina Lvovna og kikkede gennem det blomstrende æbletræs tætte grene op på den klare blå himmel med dens lysende fuldmåne.

Månestrålerne, der skinnede ned mellem æbletræets løv og blomster, kastede de vidunderligste små levende lyspletter over Katerina Lvovnas ansigt og hele legeme, som hun lå der på ryggen. Luften var stille; kun en let og lun aftenbrise bevægede de søvnige blade og førte en fin duft af blomstrende urter og træer med sig. Dens ånde var fuld af mat sødme, den gjorde ugidelig og nydelsessyg og vakte mørke længsler.

Katerina Lvovna, der ikke fik svar, tav igen stille og vedblev at betragte himlen gennem de blegrøde æbleblomster. Sergej sagde heller ikke noget; men det var ikke himlen, han var optaget af. Han sad og omfavnede sine knæ og stirrede stift på sine lange støvler.

En bedårende nat! Stilhed, måneskin, duft og velgørende, livgivende varme. Bag haven, langt på den anden side kløften stemte nogen op med en klingende sang; i den tætte hæg ved plankeværket slog en nattergal; oppe i et bur på en høj stang hørte man vagtlen slå i søvne. Bag staldvæggen prustede en velnæret hest, og en flok kåde hunde fo'r lydløst hen over toften bag havens stakit og forsvandt i de halvt faldefærdige gamle saltmagasiners umådelige sorte skygger.

Katerina Lvovna støttede sig på albuen og betragtede havens høje græs, der spillede i det af blomster og grene brudte månelys. Lyspletternes lunefulde blinken var som levende ildfluer; det så ud, som om græsset omspundet af månens stråler langsomt gyngede frem og tilbage.

"Å, Serjosja, hvor er det dog dejligt!" udbrød Katerina Lvovna og lod blikket glide rundt.

Sergej så sig ligegyldigt om.

"Hvorfor er du ikke glad, Serjosja? Eller er du måske allerede ked af min kærlighed?"

"Å, snak!" svarede Sergej kort. Han bøjede sig ladt ned og kyssede hende.

"Serjosja, du er troløs," sagde Katerina Lvovna: "du er ubestandig."

"Heller ikke det føler jeg mig truffet af," svarede han roligt.

"Hvorfor kysser du mig da sådan?"

Sergej svarede ikke.

"Kun ægtefolk visker hinandens læber af på den måde," blev Katerina Lvovna ved og legede med hans krøller: "Nej, kys mig sådan, at blomsterne fra æbletræet drysser ned ved det."

"Sådan!" hviskede Katerina Lvovna, slyngede armene om sin elsker og kyssede ham lidenskabeligt.

"Hør nu engang, Serjosja," begyndte Katerina Lvovna lidt efter: "Hvorfor er de allesammen så enige om, at du er troløs?"

"Hvad er det for løgnhalse, der siger det?"

"Folk siger det."

"Det kan også godt hænde, at jeg har været troløs mod dem, der ikke var bedre værd."

"Hvorfor gav du dig så af med den slags, dit fæ? Sådan nogle skal man da ikke elske."

"Det kan du let sige! Tror du måske, det er noget, man først tænker over? Man falder simpelthen for fristelsen. Man går hen og overtræder det sjette bud med hende uden videre hensigter, og så har man hende straks hængende om halsen. Det er såmænd hele kærligheden!"

"Ja, men hør nu, Serjosja. Jeg ved ikke, hvem alle de andre var, og vil heller ikke vide det; men eftersom du jo selv lokkede mig ind i det, der nu er vor kærlighed, og godt selv ved, at det lige så meget skyldtes din list som min egen lyst, så skal du også vide, Serjosja, at hvis du bedrager mig og foretrækker en anden for mig, så – ja, undskyld mig, min hjerteven, men så skilles jeg ikke levende fra dig."

Det gav et sæt i Sergej.

"Jamen Katerina Lvovna! Du mine øjnes klare lys!" sagde han. "Du må jo da selv kunne se, hvordan vor sag står. Men du lægger bare mærke til, at jeg er adspredt, og tænker ikke på, at jeg ikke godt kan være andet. Hvor kan du vide, om ikke hele mit hjerte kun er en klump størknet blod!"

"Fortæl, Serjosja! Fortæl, hvad det er, der trykker dig."

"Ja, hvad er der at fortælle? For det første kommer altså din velsignede mand hjem, og så farvel, Sergej Filippovitsch, så kan du forsvinde over til bondekarlene i baggården, og der kan du stå i laden og se, hvordan der brænder lys i Katerina Lvovnas sovekammer, og hvordan hun reder den bløde seng og går til hvile med sin ægteviede Sinovij Borisovitsch."

"Det bliver der ikke noget af!" råbte Katerina Lvovna muntert og slog ud med hånden.

"Hvorledes skulle det kunne undgås? Ellers vil Deres stilling da efter min mening blive helt umulig. Men også jeg har et hjerte, Katerina Lvovna; også jeg kan lide."

"Ja, nu skal du ikke tale mere om den sag."

Det var Katerina Lvovna behageligt at mærke Sergejs skinsyge; hun lo og gav sig til at kysse ham igen.

"Men for det andet," fortsatte Sergej og trak blidt sit hoved ud af Katerina Lvovnas bare arme: "For det andet må det siges, at også min ringe stilling i samfundet tvinger mig til at overveje sagen frem og tilbage gang på gang. Hvis jeg var Deres ligemand, hvis jeg var herremand eller købmand, så ville jeg altså aldrig i livet skilles fra Dem, Katerina Lvovna. Men som det nu er, så døm selv om, hvad det er for et menneske, De har her hos Dem! Når jeg nu må se, hvorledes man tager Dem ved Deres små hvide hænder og fører Dem ind i sovekammeret, så må jeg gennemlide alt dette i mit hjerte, og måske får jeg derved foragt for mig selv hele livet igennem. Katerina Lvovna! Jeg er ikke som andre, der er ligeglade, bare de kan more sig med et eller andet kvindemenneske. Jeg føler, hvad der er kærlighed, og hvordan den suger mit hjerte ud som en sort slange ..."

"Hvorfor bliver du ved at fortælle mig den slags?" afbrød Katerina Lvovna ham.

Hun begyndte at få medlidenhed med Sergej.

"Katerina Lvovna! Kan jeg vel lade være at tale om det? Hvordan skulle jeg kunne lade være med det, når han måske allerede véd det hele, og når jeg ikke langt ud i fremtiden, men måske allerede i morgen må forlade dette hus?"

"Nej, nej, tal nu ikke mere om det, Serjosja! Ikke for alt i verden skal det ske, at jeg bliver uden dig," trøstede Katerina Lvovna ham, idet hun på ny kyssede ham. "Hvis det kommer så vidt … må enten han eller jeg lade livet; men du bliver i hvert fald hos mig."

"Det kan umuligt blive til noget, Katerina Lvovna," svarede Sergej og rystede sørgmodigt og trist på hovedet. "Min kærlighed gør, at jeg slet ikke er glad ved livet. Jeg skulle have elsket en, der ikke var bedre end mig selv, så kunne jeg have været tilfreds. Men hvorledes skulle vi kunne blive ved at leve sammen på denne måde? Hvor skulle De kunne finde Dem i at blive ved at være min – elskerinde? Kunne jeg dog blot tage Dem til ægte for Herrens evige alter! Selv om jeg altid måtte anse mig selv for ringere end Dem, så kunne jeg da i det mindste på den måde vise alle mennesker, at jeg agtede min hustru og fortjente …"

Katerina Lvovna berusedes af Sergejs ord, af hans skinsyge, af hans ønske om at gifte sig med hende, et ønske, der altid er kvinden behageligt, selv om hun før ægteskabet har stået i nok så intimt et forhold til manden. Nu var Katerina Lvovna rede til at gå gennem ild og vand for Sergej, til at lade sig kaste i fængsel og lade sig korsfæste for hans skyld. Han gjorde hende i

den grad forelsket i sig, at der ikke længere var måde med hendes hengivenhed for ham. Hun blev gal af lykke; hendes blod var i kog, og hun ville ikke høre mere. Hurtigt lukkede hun hans mund med sin hånd og trykkede hans hoved mod sit bryst.

"Vent bare," sagde hun. "Jeg ved nok, både hvordan jeg skal få dig gjort til købmand og få det indrettet sådan, at vi kan leve sammen, som sig hør og bør. Lad nu blot være at bedrøve mig til ingen nytte; endnu er der jo slet ingen fare på færde."

Og atter kyssedes de og kærtegnede hinanden.

En gammel forvalter, der lå og sov i laden, hørte i nattens stilhed underlige lyde. Snart var det en hvisken og tisken og fnisen, som når skarnsunger rådslår om, hvordan de bedst kan holde en aflægs sognefoged for nar; snart var det en klingende og glad latter, som den ler, der kildes af elverpiger. Men det var Katerina Lvovna og hendes mands unge bodsvend, som kåde og overgivne legede og trillede sig på det bløde tæppe i månelyset. Det dryssede ned over dem med hvide blomsterblade fra det krogede æbletræ – så længe, at det til sidst holdt op at drysse.

Således skred den korte sommernat; månen gemte sig bag de høje pakhuses stejle tag, stadig mattere skelede den ned mod jorden; fra køkkentaget klang en gennemtrængende kattekoncert fulgt af knurren og rasende hvæsen, indtil to eller tre forrevne hankatte rullede ned af taget.

"Lad os gå i seng," sagde Katerina Lvovna langsomt, ligesom brudt, og rejste sig fra tæppet. I bar særk og hvidt underskørt, som hun havde ligget, gik hun over den stille, dødsstille købmandsgård. Bagefter kom Sergej med tæppet og hendes bluse, som hun havde krænget af sig under legen.

7

Næppe havde Katerina Lvovna slukket lyset og helt afklædt strakt sig på den bløde dyne, før hun faldt i søvn. Efter nattens anstrengelser sov hun så tungt, at arme og ben var som døde, men atter mærkede hun i søvne, at døren ligesom gik op, og at hankatten fra før tungt faldt ned på sengen.

"Det er dog en plage med den kat," tænkte den trætte Katerina Lvovna. "Nu har jeg netop lukket døren i lås med mine egne hænder og ved, at den er låst; men alligevel er katten der igen. Nu skal den komme ud." Katerina Lvovna ville stå op; men hendes trætte hænder og fødder nægtede at gøre tjeneste. Katten spadserede rundt ovenpå hende og knurrede så underligt; undertiden var det, som om den sagde noget på menneskesprog. Hun gyste, så det løb hende koldt ned ad ryggen.

"Nej," tænkte hun, "der er ikke andet for, end at jeg må have stænket vievand på sengen i morgen for at komme af med denne besynderlige kat."

Men nu hørte hun den knurre ved sit øre; den lagde snuden tæt til og sagde: "En kat siger du, jeg er? Ikke spor! Du ved jo særdeles godt, Katerina Lvovna, at jeg slet ikke er nogen kat, men den velagtede købmand Boris Timofejevitsch. Kun har jeg det ikke så godt nu, fordi mine indvolde er sprukket af det, min svigerdatter trakterede mig med. Det er derfor, jeg er skrumpet sådan ind, at jeg bliver taget for en kat af dem, der ikke kender noget til sagen. Nå, hvordan kan du så have det, Katerina Lvovna? Overholder du nøje loven og profeterne? Jeg er kommet herhen fra kirkegården for at se, hvordan du og Sergej Filippovitsch varmer din mands seng. Men jeg kan jo ingenting

se, så du skal ikke være bange for mig; dit traktement bevirkede nemlig også, at øjnene krøb ud af hovedet på mig. Se du mig blot lige i øjnene, min ven; der er ikke noget at være bange for!"

Katerina Lvovna kikkede og gav et frygteligt skrig fra sig. Katten lå atter mellem hende og Sergej, men dens hoved var Boris Timofejevitsch' hoved i naturlig størrelse, og i stedet for øjne havde det ildringe, der uophørligt drejede sig til hver sin side.

Sergej vågnede, beroligede Katerina Lvovna og faldt i søvn igen. Men al hendes søvnighed var som blæst bort – og det var i rette tid.

Mens hun lå der med åbne øjne, syntes hun med ét, hun hørte nogen klatre over gårdsporten. Hundene var også urolige, men blev stille igen; de lod sig vist klappe. Der gik endnu et minut, så smækkede jernslåen dernede, og døren gik op. – "Enten er det blot noget, jeg indbilder mig, eller også er det min Sinovij Borisovitsch, der er kommet tilbage, for døren blev åbnet med hans reservenøgle," tænkte Katerina Lvovna og skyndte sig at puffe til Sergej.

"Tys! Hør efter, Serjosja," sagde hun, støttede sig på albuen og spidsede øre.

Der var virkelig nogen, der sagte, fod for fod kom op ad trappen og nærmede sig sovekammerets låste dør.

Hurtigt sprang Katerina Lvovna i bar særk op af sengen og åbnede vinduet. I samme øjeblik hoppede Sergej på bare fødder ud på altanen og slog benene om den stolpe, han flere gange før var klatret ned ad fra sin madmors sovekammer.

"Nej, lad være, lad være! Læg dig ned derude … gå ikke bort," hviskede Katerina Lvovna og rakte Sergej hans støvler og klæder

ud gennem vinduet. Så var hun i et sæt nede under tæppet igen og ventede.

Sergej adlød Katerina Lvovna; han lod sig ikke glide ned ad stolpen, men skjulte sig under gesimsen ude på den lille altan.

Imidlertid hører Katerina Lvovna, hvorledes hendes mand kommer helt hen til døren og giver sig til at lytte med tilbageholdt åndedræt. Hun kan endog høre, hvor hurtigt hans skinsyge hjerte banker. Det er dog ikke medynk, der fylder hende ved denne lyd, men skadefryd.

"Pyh, hvor er den sne, der faldt i fjor?" tænker hun smilende og ånder roligt som et uskyldigt barn.

Sådan gik der en halv snes minutter; men til sidst blev Sinovij Borisovitsch ked af at stå ved døren og lytte efter, hvordan hans kone sov. Han bankede.

"Hvem er det?" råbte Katerina Lvovna, men ikke lige straks og med søvnig stemme.

"Husets folk," svarede Sinovij Borisovitsch.

"Er det dig, Sinovij Borisovitsch?"

"Ja, det kan du vel høre!"

Katerina Lvovna fo'r hen i bar særk og lukkede manden ind; så smuttede hun atter ned i den varme seng.

"Det bliver alligevel koldt sådan henimod daggry," sagde hun og trak tæppet godt om sig.

Sinovij Borisovitsch trådte ind, så sig omkring, bad foran helgenbilledet, tændte lyset og kikkede igen.

"Hvordan har du det?" spurgte han konen.

"Å, meget godt," svarede Katerina Lvovna; hun rejste sig lidt i sengen og trak en løstsiddende sirtses bluse på.

"Vil du have samovaren?" spurgte hun.

"Ja, du kan jo råbe til Aksinja om at varme den."

Katerina Lvovna trak skoene på de nøgne fødder og løb ud i gården. Det varede en halv time, før hun kom igen. I den tid havde hun selv fået pustet ild under samovaren og sagte hvisket op til Sergej på altanen:

"Bliv, hvor du er."

"Hvor længe skal jeg blive her?" hviskede han tilbage.

"Du er et fæ! Bliv, til jeg giver besked."

Fra altanen kunne Sergej høre alt, hvad der foregik inde i sovekammeret. Han hørte, at døren gik, og Katerina Lvovna kom tilbage til manden. Hvert ord opfattedes ganske tydeligt.

"Hvad bestilte du ude så længe?" spurgte Sinovij Borisovitsch sin kone.

"Jeg gjorde samovaren i orden," svarede hun roligt.

Der indtrådte en pause. Sergej kunne høre, at Sinovij Borisovitsch hængte sin sorte frakke op på knagen. Så vaskede han sig, prustede og plaskede vand til alle sider. Nu bad han om et håndklæde. Atter begyndte de at tale.

"Hvor kunne det være, at I begravede fader?" forhørte manden sig.

"Tja, han døde jo, og så blev han begravet."

"Det var dog en mærkelig historie!"

"Ja, Gud må vide, hvorledes det gik til," svarede Katerina Lvovna og raslede med kopperne.

Sinovij Borisovitsch gik eftertænksom omkring i værelset.

"Nå, og hvordan har du så fordrevet tiden?" spurgte Sinovij Borisovitsch videre.

"Vore fornøjelser kender alle og enhver; vi tager hverken på baller eller i teater."

"Det ser ud, som om du heller ikke er videre fornøjet ved din mands hjemkomst," sagde Sinovij Borisovitsch og skottede til hende.

"Vi er jo ikke så nygifte, at vi behøver at gå fra forstanden, fordi vi ses igen. Og hvad skulle jeg forresten være glad for? Jeg har ikke andet end slid og slæb for din skyld."

Katerina Lvovna havde stillet den rygende samovar ud på altanen og gik derud for at hente den. Hun fløj hen og puffede til Sergej og sagde: "Hold dig vågen, Serjosja!"

Sergej anede ikke, hvad alt dette skulle føre til, men holdt sig parat for alle tilfældes skyld.

Da Katerina Lvovna kom ind igen, lå Sinovij Borisovitsch på knæ i sengen og hængte sit sølvur med den perlebroderede kæde op over hovedgærdet.

"Hvorfor har De redt til to, Katerina Lvovna, mens De var alene?" spurgte han pludselig med et underligt tonefald.

"Jeg ventede dig hele tiden tilbage," svarede hun og så ham fast i øjnene.

"Det var forfærdelig pænt af dig … Men sig mig engang, hvordan er denne her så kommet i din seng?"

Sinovij Borisovitsch tog et smalt bælte op fra lagenet og holdt det op for sin kones øjne.

Katerina Lvovna betænkte sig ikke et sekund.

"Jeg fandt det i haven," sagde hun, "og bandt mit skørt op med det."

"Jaså!" bemærkede Sinovij Borisovitsch med særligt eftertryk: "Jeg har forresten også hørt et og andet om dine skørter."

"Hvad har du da hørt?"

"Om hele din smukke opførsel."

"Jeg har ikke foretaget mig noget forkert."

"Nå, det vil jo vise sig, det vil jo vise sig," svarede han og skubbede den tømte kop hen mod konen.

Katerina Lvovna tav.

"Jeg skal nok få opklaret alt, hvad du har foretaget dig, Katerina Lvovna," fortsatte Sinovij Borisovitsch efter en lang pause og rynkede brynene.

"Å, din Katerina Lvovna er nu ikke så bange af sig; du skræmmer hende ikke så let," svarede hun.

"Hvad for noget!" udbrød Sinovij Borisovitsch med hævet stemme.

"Ikke andet end: hus forbi!"

"Nej, har man hørt magen! Du er blevet svært veltalende på det sidste!"

"Hvorfor skulle jeg ikke være det?" gav Katerina Lvovna igen.

"Du skulle hellere have passet lidt bedre på dig selv."

"Det har der ikke været anledning til. Jeg kan ikke vide, hvad onde tunger har tudet dig ørene fulde med; men her skal jeg finde mig i at blive skældt ud! Det er dog utroligt!"

"Her er ikke tale om onde tunger; alle mennesker ved besked om dine kæresterier."

"Hvilke kæresterier?" skreg Katerina Lvovna med uforstilt heftighed.

"Jeg ved nok hvilke."

"Når du ved det, så sig frem!"

Sinovij Borisovitsch tav og skubbede igen sin tømte kop hen til konen.

"Det vil altså sige, at du slet ingenting ved!" udbrød Katerina Lvovna foragteligt og smed en teske på mandens underkop.

"Nå, sig det så, ud med det! Hvem er det, man har fortalt dig om? Hvem er det, der er min elsker?"

"Det skal du nok få at vide; det haster ikke."

"Er det måske Sergej, man har sladret til dig om?"

"Det vil vise sig, det vil vise sig, Katerina Lvovna. Jeg har endnu ikke mistet min ret over dig, og ingen kan heller tage den fra mig … Gå selv til bekendelse …"

"Uh! Jeg holder det ikke ud," skreg Katerina Lvovna tænderskærende, og bleg som et lagen fo'r hun pludselig ud af døren.

"Værsgo', her er han," sagde hun et øjeblik efter og trak Sergej ind i værelset ved ærmet. "Spørg nu både ham og mig! Måske vil du få mere at vide, end du bryder dig om."

Sinovij Borisovitsch var fuldkommen bestyrtet. Han så fra Sergej, der stod ved dørkarmen, til sin kone, der roligt havde sat sig på sengekanten med korslagte arme, og vidste ikke, hvad han skulle tro.

"Hvad er det, du gør, din slange?" sagde han omsider uden at rejse sig.

"Spørg os nu ud om det, du så godt ved," svarede Katerina Lvovna frækt. "Du troede, du kunne skræmme mig," fortsatte hun og blinkede med øjnene: "Men det skal ikke lykkes dig. Inden du kom med dine trusler, har jeg vidst, hvad jeg ville gøre dig, og det vil jeg gøre nu."

"Hvad for noget? Ud med dig!" råbte Sinovij Borisovitsch til Sergej.

"Det manglede bare," sagde Katerina Lvovna spottende og drejede nøglen om i døren, stak den i lommen og kastede sig igen på sengen med blusen åben.

"Kom så herhen, lille Serjosja, kom så, min søde ven," sagde hun og vinkede ad butikssvenden.

– Sergej rystede lokkerne og satte sig frejdigt ved siden af sin madmor.

"Gud! Gud i Himlen! Jamen, hvad er dog dette! Hvad er det, I har for, I barbarer!" skreg Sinovij Borisovitsch ildrød i hovedet og rejste sig fra lænestolen.

"Hvad? Synes du ikke om det? Er det ikke vidunderligt? Se blot, hvor det er dejligt!"

Katerina Lvovna lo og kyssede lidenskabeligt Sergej i sin mands påsyn.

I samme øjeblik brændte en dundrende lussing på hendes kind, og Sinovij Borisovitsch styrtede hen mod det åbne vindue.

8

"Nå, sådan! ... Tak skal du ha', min fine ven; det var netop, hvad jeg ventede på!" råbte Katerina Lvovna. "Så blev vi altså klar over det ... nu går det hverken efter din eller min vilje!"

Med en eneste bevægelse gjorde hun sig fri af Sergej og kastede sig over manden. Endnu inden Sinovij Borisovitsch var nået hen til vinduet, greb hun fat om hans hals med sine smalle fingre og væltede ham om på gulvet, som om han var et hampeneg.

Sinovij Borisovitsch var helt sanseløs af det tunge fald, der med fuld kraft havde slået hans baghoved mod gulvet. Han havde absolut ikke ventet, at begivenhederne skulle udvikle sig så hurtigt. Hans hustrus første voldsgerning mod ham viste, at hun var parat til alt, blot hun kunne slippe af med ham, og at han var i den yderste fare. Alt dette forstod Sinovij Borisovitsch

i samme øjeblik, han faldt, og skreg derfor ikke; han vidste, at et skrig ikke ville blive hørt af nogen, men kun kunne fremskynde en katastrofe. Tavs løftede han blikket og rettede det med et udtryk af had, bebrejdelse og kval på sin hustru, hvis smalle fingre klemte stramt om hans strube.

Sinovij Borisovitsch forsvarede sig ikke. Hans arme lå udstrakt med hårdt knyttede hænder, og det trak krampagtigt i dem. En af dem var fri, den anden trykkede Katerina Lvovna mod gulvet med sit knæ.

"Hold ham," hviskede hun ligegyldigt til Sergej og drejede sig mod manden.

Sergej satte sig ovenpå sin husbond, klemte begge hans arme ned med sine knæ og ville gribe fat om hans hals nedenfor Katerina Lvovnas hænder, men udstødte i det samme et fortvivlet skrig.

Ved synet af den, der havde krænket ham, samlede Sinovij Borisovitsch sine sidste kræfter. Med et vældigt ryk rev han sine klemte arme ud under Sergejs knæ, som et rovdyr greb han fat i Sergejs krøllede hår og satte sine tænder fast i hans strube. Men det varede ikke længe: snart stønnede Sinovij Borisovitsch tungt, og hans hoved sank ned.

Bleg, næsten åndeløs stod Katerina Lvovna over sin ægtemand og sin elsker; i højre hånd holdt hun en malmlysestage, hvis tunge ende pegede nedad. Fra Sinovij Borisovitsch' tinding banede en tynd, purpurrød blodstribe sig vej ned langs hans hals.

"Præsten ..." stønnede Sinovij Borisovitsch dumpt og strakte fuld af afsky sit hoved så langt som muligt bort fra den ovenpå ham siddende Sergej. "Skrifte," fik han endnu utydeligere frem;

hans krop skælvede, og han skelede til det varme blod, der flød ned i hans skæg.

"Å, du bliver nok salig foruden," hviskede Katerina Lvovna.

"Nå, smøl nu ikke længere," sagde hun til Sergej, "men klem ordentligt til."

Sinovij Borisovitsch rallede.

Katerina Lvovna bøjede sig ned, trykkede sine hænder fast ovenpå Sergejs, der lå om mandens strube, og lagde øret til hans bryst. Fem minutter gik i stilhed. Så stod hun op og sagde: "Det er nok; han er færdig."

Også Sergej rejste sig pustende. Sinovij Borisovitsch lå død på gulvet med blå mærker på halsen og knust tinding. Under hovedets venstre side havde der samlet sig en lille blodpøl; men det var hørt op at flyde fra såret, der var tilstoppet af størknet blod og hår.

Sergej bar Sinovij Borisovitsch ned i samme stenkælder, hvor for ikke længe siden afdøde Boris Timofejevitsch havde spærret Sergej selv inde, og vendte så tilbage til kvistværelset.

Imens havde Katerina Lvovna med opsmøgede ærmer og højt opkiltet særk omhyggeligt med gulvklud og sæbe fjernet den blodpøl, Sinovij Borisovitsch havde efterladt på sit sovekammergulv. Vandet i samovaren, hvorfra Sinovij Borisovitsch havde læsket sig med forgiftet te, var endnu ikke blevet koldt, og pletten forsvandt uden at efterlade mindste spor.

Katerina Lvovna tog messingskylleskålen og den indsæbede gulvklud.

"Så, lys nu for mig," sagde hun til Sergej og gik hen imod døren. "Længere ned med lyset, hold det lavere," fortsatte hun

og undersøgte opmærksomt alle de gulvbrædder, Sergej havde måttet slæbe Sinovij Borisovitsch over helt ned i kælderen.

Kun på to steder var der kirsebærstore pletter på de malede gulvplanker. Katerina Lvovna gned dem med kluden, og de forsvandt.

"Nu er du færdig med at komme som en tyv til din kone og belure hende," sagde Katerina Lvovna og rejste sig op, mens hun så hen mod kælderen.

"Og nu holder vi fyraften," sagde Sergej og forskrækkedes ved lyden af sin egen stemme.

Da de kom tilbage til sovekammeret, brød en smal strime af morgenrøden frem i øst. Den forgyldte æbletræets lette blomsterdragt og kikkede gennem det grønne havestakit ind i Katerina Lvovnas værelse. Nede i gården kom den gamle bodsvend ud af ladedøren; han korsede sig, gabede og gik med sin korte pels løst hængende over skuldrene besværligt over gårdspladsen til køkkenet.

Katerina Lvovna trak forsigtigt vinduesskodderne til og stirrede opmærksomt på Sergej, som ville hun udforske hans inderste sjæl.

"Så, nu er du købmand," sagde hun og lagde sine hvide arme om Sergejs skuldre.

Sergej svarede hende ikke.

Hans læber skjalv, og han sitrede som i feber. Katerina Lvovna følte sig kun kold om munden.

To dage efter havde Sergej store vabler på hænderne af hårdt arbejde med brækstang og spade. Til gengæld var Sinovij Borisovitsch nu så godt gemt i sin kælder, at ingen uden enkens eller elskerens hjælp ville kunne finde ham før dommedag.

9

Sergej gik omkring med et rødt tørklæde om halsen og klagede over at være forkølet. Endnu inden de sår var lægt, som Sinovij Borisovitsch' tænder havde sat i Sergejs hals, begyndte man imidlertid at undres over, at Katerina Lvovnas mand ikke kom. Sergej selv var den, der hyppigst førte samtalen hen på ham. Når han om aftenen sad på bænken ved lågen sammen med de andre unge, kunne han begynde med, at "det er da sandelig underligt, drenge, at vor husbond stadig ikke er kommet hjem."

De andre kunne heller ikke begribe det.

Men så kom der besked fra møllen, at husbonden havde lejet vogn og heste og for længst var taget hjem. Kusken, der havde kørt for ham, fortalte, at Sinovij Borisovitsch havde været nedtrykt og var skiltes så underligt fra ham: en tre verst fra byen var han stået af vognen ved klostret, havde taget sin bylt og var gået sin vej. Og da man hørte dette, undrede man sig endnu mere.

Sinovij Borisovitsch var og blev borte.

Der blev sat undersøgelser i gang, men de gav intet resultat. Købmanden var som opslugt af jorden. Alt, hvad man kunne få ud af den arresterede kusk, var, at købmanden var stået af vognen mellem klostret og floden og var gået bort. Sagen blev ikke opklaret, og imidlertid levede Katerina Lvovna åbenlyst sammen med Sergej i sin enkestand. Der snakkedes om, at Sinovij Borisovitsch skulle være set snart her, snart der; men hjem kom han ikke, og Katerina Lvovna var jo den, der bedst af alle vidste, at han umuligt kunne vende tilbage.

Sådan gik der en måned, og to, og tre, og Katerina Lvovna mærkede, at hun var svanger.

"Formuen bliver vor, Serjosja; nu får jeg en arving," sagde hun og gik til øvrigheden for at beklage sig over, at sådan og sådan, hun følte sig – hun var frugtsommelig, men forretningen var begyndt at gå i stå, og man måtte kort sagt give hende rådighed over det hele.

Det gik jo ikke an at lade en forretningsvirksomhed forfalde. Katerina Lvovna var sin mands ægteviede hustru; gældsforpligtelser syntes der ikke at være, nå og altså var det vel bedst at give hende rådighed over boet. Og det gjorde man da.

Katerina Lvovna levede og regerede, og Sergej begyndte man allerede at kalde Sergej Filippovitsch for hendes skyld. Men så pludselig meldte der sig en ny bekymring. Fra Livny kom der brev til borgmesteren om, at Boris Timofejevitsch ikke havde arbejdet med egne penge alene, men også med penge, der tilhørte en mindreårig nevø af ham, Fjodor Saharovitsch Ljamin, og at dette anliggende måtte bringes på det rene og ikke overlades til Katerina Lvovna alene. Og en uge efter, at borgmesteren havde fået dette brev og talt med Katerina Lvovna om sagen – arriverede der fra Livny en gammel kone og en dreng.

"Jeg er afdøde Boris Timofejevitsch' kusine," sagde hun, "og dette er min nevø Fjodor Ljamin."

Katerina Lvovna tog imod dem.

Sergej, der fra gården havde været vidne til deres ankomst og den modtagelse, Katerina Lvovna havde givet dem, blev hvid som et lagen.

"Hvad er der med dig?" spurgte madmoderen, der lagde mærke til hans bleghed, da han fulgte efter gæsterne ind i huset og blev stående i forstuen og så efter dem.

"Ingenting," svarede bodsvenden og vendte sig mod udgangsdøren. "Jeg synes, det er kedeligt med disse mennesker fra Livny," tilføjede han med et suk og lukkede døren efter sig.

"Nå, hvad skal vi nu gøre?" spurgte Sergej Filippovitsch Katerina Lvovna om natten, da de sad sammen ved samovaren. "Nu ryger jo hele vor plan i lyset."

"Hvorfor det, Serjosja?"

"Jo, for nu skal det hele jo deles, og så bliver det ikke meget, vi får at råde over."

"Å, der bliver vel nok til dig endda, Serjosja!"

"Jeg taler ikke om mig selv; jeg tvivler blot på, at vi bliver så lykkelige, som vi havde regnet med."

"Men hvorledes det? Hvorfor skulle vi ikke blive lykkelige, Serjosja?"

"Jo fordi jeg elsker Dem, Katerina Lvovna, og gerne ville have haft, at De skulle være blevet en rigtig dame, og ikke levet så indskrænket som hidtil," svarede Sergej Filippovitsch. "Men nu går det jo netop modsat, og bliver formuen beklippet, kommer vi til at leve på en langt ringere fod end før."

"Hvad skal jeg med mere, Serjosja?"

"Ja, Katerina Lvovna, det kan jo være, at De selv slet ikke lægger vægt på det; men med min agtelse for Dem vil det gøre mig meget ondt, også af hensyn til, hvad nederdrægtige og misundelige mennesker vil sige. De kan naturligvis gøre, som De selv synes; men jeg mener bare, at sådan som jeg nu en gang ser på sagerne, kan jeg aldrig blive lykkelig på den måde."

Og Sergej blev ved og ved at spille på disse strenge for Katerina Lvovna og uddybede, at denne Fedja Ljamin ville gøre ham til det ulykkeligste menneske og berøve ham muligheden

for at ophøje og udmærke hende, Katerina Lvovna, i hele den øvrige købmandsstands øjne. Og hele tiden kom Sergej tilbage til, at hvis blot denne Fedja ikke var, ville Katerina Lvovna føde et barn inden ni måneder efter mandens forsvinden og få tilkendt hele formuen. Og da ville deres lykke blive uden ende.

10

Men senere hørte Sergej pludselig op at tale mere om den ventede arving. Og ikke så såre var han hørt op med det, før Fedja Ljamin begyndte at beskæftige Katerina Lvovnas hjerne og hjerte. Hun var blevet helt fortænkt, ja hun blev endog uvenlig mod Sergej. Både i søvne og når hun passede sit hus eller forrettede sin andagt – optog kun den ene tanke hende: "Ja, hvorfor skal jeg egentlig også gå glip af disse penge for hans skyld? Jeg, der har lidt så meget og har læsset så svær en skyld på min sjæl – og her kommer han uden videre rejsende og vil tage dem fra mig … Hvis det endda var en voksen mand; men det er jo kun et barn, en dreng …"

Frosten begyndte at indfinde sig. Om Sinovij Borisovitsch kom der naturligvis ingen efterretninger. Katerina Lvovna begyndte at blive svær; hun gik grublende omkring. Ude i byen gik sladderen om hende: Hvordan det mon kunne hænge sammen, at Ismailovs unge kone, der altid før havde været gold og var blevet slankere og slankere, nu pludselig lagde sig en topmave til.

Medarvingen, den lille Fedja Ljamin, gik og legede i gården; han havde en let gråværkspels på og morede sig med at slå isen itu på vandpytterne.

"Hør nu, Fjodor Ignatjevitsch!" råbte kokkepigen Aksinja til ham, når hun løb over gården. "Synes du virkelig det sømmer sig for en købmandssøn at rode i skidtet!"

Men denne medarving, der sådan bragte Katerina Lvovna ud af ligevægt, sprang sorgløst omkring; om natten sov han fredeligt hos sin gamle tante, der passede ham, og det faldt ham ikke ind, at han stod nogen i vejen eller gjorde skår i nogens lykke.

Så gik han hen og fik skoldkopper, hvortil yderligere kom en forkølelse med smerter i brystet, og drengen blev bragt til sengs. Først kurerede de på ham med græs og urter, men senere sendte de bud efter en læge.

Lægen var der flere gange og skrev miksturer op, som drengen skulle tage på klokkeslæt. Snart var det hans gamle tante selv, der gav ham dem, snart bad hun Katerina Lvovna påtage sig hvervet.

"Tag du og gør det, Katerinuschka," sagde hun. "Du er jo selv med barn og venter Guds bestemmelse; gør du det."

Katerina Lvovna undslog sig heller ikke. Når den gamle gik i aftenmessen for at bede for "det af sygdom på lejet kastede barn Fjodor" eller til morgengudstjeneste for at gå til alters i samme anledning, sad Katerina Lvovna hos den syge og gav ham at drikke og passede, at han fik sin medicin til de bestemte tider.

Aftenen før festen for Marias fremstillelse i templet var den gamle gået til den store messe og havde bedt Katerinuschka se efter Fedjuschka, der allerede var i god bedring.

Katerina Lvovna gik ind til Fedja, der sad op i sengen med sin lille gråværkspels om sig og læste i bogen om kirkefædrene.

"Hvad er det, du læser, Fedja?" spurgte hun og satte sig i lænestolen.

"Jeg læser helgenlegender, tante."

"Er det morsomt?"

"Ja, tante, meget spændende."

Katerina Lvovna sad med hånden under kinden og betragtede Fedja, der bevægede læberne under læsningen, og pludselig var det, som om dæmoner rev sig løs af deres lænker, og med ét sænkede hendes tidligere grublen sig på ny over hende, tankerne om alt det onde, denne dreng forårsagede hende, og hvor godt det ville være, hvis han ikke fandtes.

"Han er jo syg," tænkte Katerina Lvovna. "Og han får medicin … der kan hænde så meget, når man er syg. Jeg behøver kun at sige, at lægen har udleveret en forkert medicin."

"Nu skal du vist have din medicin, Fedja."

"Ja tak, tante," svarede drengen og tilføjede efter at have tømt skeen: "Du kan ikke tro, tante, så spændende det er at læse det, her står om helgenerne."

"Læs bare," henkastede hun. Hendes blik gled koldt rundt i værelset og standsede ved vinduerne, som frosten havde tegnet sine figurer på.

"Jeg må sige til om at få skodderne sat for," sagde hun og gik ind i dagligstuen, derfra ind i salen og så op til sig selv, hvor hun satte sig.

Nogle minutter efter trådte Sergej tavs ind til hende. Han var klædt i en kort pels, kantet med blødt skind af søbjørn.

"Er skodderne sat for?" spurgte Katerina Lvovna.

"Ja," svarede han kort. Han snød lysetanden med en saks. Så lænede han sig op ad ovnen.

Begge tav.

"Aftenmessen varer vel længe i aften?" spurgte Katerina Lvovna omsider.

"Det gør den nok; det er jo en stor helligdag i morgen."

Atter blev der en pause.

"Jeg må vist hellere gå ned til Fedja," sagde Katerina Lvovna og rejste sig. "Han er alene dernede."

"Alene?" spurgte Sergej og skulede til hende.

"Ja," svarede hun hviskende. "Hvorfor det?"

Det var, som gnistrede der lyn mellem dem fra øje til øje; men der blev ikke talt flere ord.

Katerina Lvovna gik ned; hendes vej førte gennem de tomme stuer. Der herskede stilhed allevegne. Helgenlamperne luede tyst og kastede hendes skygge rundt på væggene. De skoddedækkede vinduer begyndte at tø op; vandet trillede som tårer nedad dem.

Fedja sad og læste. Da han fik øje på Katerina Lvovna, sagde han:

"Tante, vil du ikke nok lægge denne bog bort og give mig den anden, den derhenne på helgenhylden?"

Katerina Lvovna efterkom nevøens anmodning og gav ham bogen.

"Tror du ikke, du skulle sove nu, Fedja?"

"Nej, tante, jeg vil vente på bedstemor."

"Hvorfor det?"

"Hun lovede at tage et stykke indviet nadverbrød med hjem til mig fra aftenmessen."

Katerina Lvovna blegnede med ét; hendes eget barn rørte sig for første gang under hendes hjerte, og hun fik

kuldefornemmelser i brystet. Hun blev stående lidt midt i værelset og gik så ud, mens hun gned sine kolde hænder.

Hun trådte stille ind i sit sovekammer og fandt Sergej stående i samme stilling ved ovnen.

"Nå!" hviskede hun.

"Hvad?" spurgte Sergej næsten uhørligt og rømmede sig.

"Han er alene."

Sergej trak hurtigt sine støvler af og spurgte:

"Hvad skal vi tage med?"

"Ingenting," svarede hun og snappede efter vejret. Så tog hun ham ved armen og førte ham ud.

11

Der gik en skælven gennem den syge dreng, og bogen sank ned i hans skød, da Katerina Lvovna for tredje gang kom ind til ham.

"Hvad er der, Fedja?"

"Å, tante, jeg blev så bange," svarede han og smilede skræmt. Han trykkede sig ind mod væggen.

"Hvad blev du bange for?"

"Hvem var det, der fulgtes med dig, tante?"

"Hvor? Der var ingen med mig, min ven."

"Ingen?"

Drengen rakte sig ned mod sengens fodende og stirrede hen mod døren med sammenknebne øjne.

"Jeg syntes det så bestemt," sagde han.

Katerina Lvovna gik hen og støttede sig på nevøens hovedgærde.

Fedja så på tanten og gjorde en bemærkning om, at hun var så underligt bleg.

Som svar gav Katerina Lvovna sig til at hoste og kikkede forventningsfuldt på døren til dagligstuen. En gulvplanke knirkede svagt derhenne.

"Jeg læser om min skytsengel, tante, den hellige Fjodor Stratilat. Det var sandelig en from mand."

Katerina Lvovna stod tavs.

"Hvis du vil, tante, skal jeg læse det en gang til for dig," sagde nevøen indsmigrende.

"Vent lidt, jeg skal blot gå ind og se til helgenlampen i salen," svarede hun og fjernede sig hastigt.

Der hørtes en sagte hvisken i dagligstuen; men på grund af den dybe stilhed nåede den barnets skarpe øre.

"Tante! Hvad er det dog? Hvem er det, du sådan hvisker med derinde?" råbte drengen grædende. "Kom herind, tante, jeg er bange," kaldte han et sekund efter endnu mere tårekvalt. Og han hørte tanten inde i dagligstuen sige "Så!", hvad han troede var henvendt til ham.

"Hvad er der at være bange for?" spurgte Katerina Lvovna lidt hæst. Hun trådte ind med raske, dristige skridt og stillede sig ved sengen, så at hun dækkede udsigten til dagligstuedøren. "Læg dig nu ned," sagde hun så.

"Jeg vil ikke, tante."

"Vær nu artig, Fedja, og læg dig … det er på tide … læg dig så," gentog hun.

"Men hvorfor det, tante? Jeg har slet ikke lyst."

"Så, læg dig," vedblev Katerina Lvovna med forandret, usikker stemme. Hun tog drengen under armene og lagde ham ned på

hovedgærdet.

I samme øjeblik gav Fedja et afsindigt skrig fra sig; han havde fået øje på Sergej, der kom ind bleg og barfodet.

Katerina Lvovna trykkede skyndsomt sin hånd mod den rædselsslagne drengs åbne mund og råbte:

"Så, hurtigt! Hold fast, så han ikke slår om sig!"

Sergej klemte fat om Fedjas hænder og fødder, mens Katerina Lvovna med et ryk trak en stor pude hen over det syge barns ansigt og lagde sig selv ovenpå med sit stærke, spændstige bryst.

Nogle minutter herskede der gravstilhed i stuen.

"Færdig," hviskede Katerina Lvovna; men næppe havde hun rejst sig for at bringe alt i orden, før væggene i det stille hus, der havde været vidne til så mange forbrydelser, rystede under øredøvende slag: vinduerne klirrede, gulvene gyngede, helgenlampernes kæder skælvede og kastede fantastiske skygger på væggene.

Sergej fo'r sammen og styrtede ud, så hurtigt hans fødder kunne bære ham; Katerina Lvovna styrtede bagefter; men larmen og drønene fulgte dem. Man skulle tro, at overjordiske kræfter rystede det syndige hus til dets grundvold.

Katerina Lvovna frygtede, at den rædselsslagne Sergej skulle løbe ud i gården og røbe sig ved sin angst; men han styrtede lige op i sovekammeret.

Idet han kom farende op ad trappen, rendte han i mørket panden imod den halvåbne dør og faldt stønnende ned ad trinene, aldeles sanseløs af overtroisk rædsel.

"Sinovij Borisovitsch! Sinovij Borisovitsch!" mumlede han, mens han hovedkulds rullede nedad. Katerina Lvovna, som han

havde væltet, blev trukket med i faldet.

"Hvor?" spurgte hun.

"Her, lige over os! Han fløj forbi med en blikplade ude fra taget. Se, der er han igen! Uh, uh!" skreg Sergej: "Nu buldrer han, nu buldrer han igen!"

Det var nu aldeles klart, at en masse næver larmede mod alle vinduerne til gaden, og at nogen var i færd med at sprænge døren.

"Fæ! Rejs dig op, dit fæ!" råbte Katerina Lvovna. På et øjeblik var hun nede hos Fedja, lagde hans døde hoved på puden i den naturligste, sovende stilling og åbnede så med fast hånd døren, som en mængde mennesker forsøgte at sprænge.

Det var et forfærdeligt syn. Foruden den hob, der belejrede ydertrappen, var masser af ubekendte folk i færd med at klatre over det høje plankeværk ind i gården, og ude fra gaden hørte man råben af mange menneskestemmer.

Katerina Lvovna nåede ikke at opfatte, hvad der gik for sig, før de nærmeststående trængte hende tilbage og banede sig vej ind i huset.

12

Grunden til hele denne alarm var følgende:

I alle byens kirker – og det var ganske vist kun en kredsby, men temmelig stor og driftig – havde der aftenen før den store helligdag indfundet sig mange mennesker, og navnlig i den af kirkerne, hvis skytshelgens fest fejres dagen derpå, stod folk så tæt som sild i en tønde helt ud i forgården. Korets sangere var udtaget blandt de unge købmandsmedhjælpere og blev ledet af en dirigent, der var en stor musikelsker.

Vor almue er gudfrygtig og går gerne i kirke og er på sin vis kunstinteresseret i alt, hvad der angår gudstjenesten. Kirkens pragt og den harmoniske korsang udgør en af dens højeste og reneste nydelser. Hvor der findes et særlig indøvet kor, kan man være sikker på, at næsten den halve by indfinder sig, navnlig de unge af købmandsstanden: bodsvende, lærlinge og knøse, også håndværkere fra fabrikker og værksteder og selv principalerne med deres hustruer, – alle trænger de sig sammen i en sådan kirke. Kan de ikke få anden plads, tager de til takke med våbenhuset, ja stiller sig op udenfor vinduerne, hvad enten det er brændende varmt eller isnende koldt, for at høre bassens dybe toner eller tenorens tremulanter.

I den sognekirke, hvortil Ismailoverne sognede, skulle Marias tempelgang fejres dagen derpå, og derfor var hele byens ungdom stimlet sammen her til aftenmessen forud for denne helligdag. Netop på den tid, da de ovenfor skildrede hændelser med Fedja indtraf, skiltes mængden under larmende diskussion om den navnkundige tenors fremragende fortrin og den lige så kendte bassangers musikalske bommerter.

Det var dog ikke alle, der var optaget af disse vokale spørgsmål; der var også folk, der interesserede sig for andre ting. En af dem var en ung maskinist, som af en forretningsmand var tilkaldt fra St. Petersborg for at arbejde på hans dampmølle.

"Har I hørt, kammerater, hvad man fortæller om Ismailovs unge kone," sagde han, da han sammen med en flok andre gik forbi huset. "De siger, at hun står i forhold til sin bodsvend Sergej."

"Det er noget, alle ved," svarede en fåreskindspels med blåt nankinsbetræk. "Hun var jo da heller ikke i kirke i aften."

"Kirke? Det liderlige kvindfolk er blevet så fordærvet, at hun nu hverken frygter Gud eller sin samvittighed eller andre folks mening."

"Tys, der er lys hos dem," sagde maskinisten og pegede på lysstrimen mellem skodderne.

"Tag en gang og kik ind ad sprækken og se, hvad de laver," var der nogen, der foreslog.

Maskinisten klatrede op på skuldrene af to kammerater. Men næppe havde han lagt øjet til sprækken, før han forfærdet råbte:

"Kæreste venner! De er ved at kvæle nogen, de kvæler ham!"

Maskinisten dundrede af al kraft på skodderne; en halv snes andre fulgte hans eksempel, gik løs på vinduerne og gav sig til at bearbejde dem med næverne.

Skaren voksede for hvert sekund og begyndte nu den belejring af huset, som vi har hørt om.

"Jeg så det selv, jeg så det med mine egne øjne," sagde maskinisten inde ved Fedjas lig: "Drengen lå væltet om på ryggen i sengen, og de var to om at kvæle ham."

Sergej blev bragt på politistationen samme aften. Katerina Lvovna blev foreløbig holdt indespærret i soveværelset under bevogtning af to skildvagter.

Der var ulidelig koldt i Ismailovernes hus; der blev ikke fyret i kakkelovnene, og dørene stod ikke stille et minut; den ene flok af nysgerrige afløste den anden. Alle gik ind og så på Fedja, hvor han lå i sin kiste, og på en anden, stor kiste, hvis låg var tæt tildækket med et klæde. Fedjas pande var omviklet med et

silkebånd for at skjule den røde stribe efter åbningen af hjerneskallen.

Den retsmedicinske undersøgelse konstaterede, at Fedja var død som følge af kvælning. Sergej blev konfronteret med hans lig, og ved præstens første ord om dommedag og straffen for dem, der ikke omvender sig, brast han i gråd og gik uforbeholdent til bekendelse ikke blot om mordet på Fedja, men han bad også om, at Sinovij Borisovitsch, som han havde gravet ned uden kristelige ceremonier, måtte blive taget op igen. Liget af Katerina Lvovnas mand viste sig at være nedgravet i tørt sand, hvorfor det endnu ikke helt var gået i opløsning; det blev taget op og lagt i den store kiste. Som sin medskyldige i begge disse forbrydelser angav Sergej til almindelig forfærdelse sin unge madmoder. Katerina Lvovna svarede på alle spørgsmål: "Det kender jeg ikke noget til". Da hun blev stillet ansigt til ansigt med Sergej og havde hørt hans bekendelser, så hun på ham i stum forundring, men uden vrede, og sagde så ligegyldigt:

"Ja, når han har fundet for godt at sige det, er der jo ikke længere nogen grund for mig til at nægte. Det er mig, der har dræbt dem."

"Men hvorfor dog?"

"For hans skyld," svarede hun og pegede på Sergejs bøjede hoved.

Forbryderne blev sat i fængsel, og man kom hurtigt til bunds i den forfærdelige sag, der havde vakt opsigt og harme vidt og bredt. I slutningen af februar dømte kriminalretten Sergej og enke efter købmand af tredje gilde, Katerina Lvovna, til piskning på torvet i deres by med påfølgende tvangsarbejde i de

sibiriske miner. En kold frostmorgen i begyndelsen af februar talte bødlen det bestemte antal blodunderløbne striber af på Katerina Lvovnas nøgne ryg for derefter at bearbejde Sergejs skuldre på samme måde og brændemærke hans smukke ansigt med tre glødende jern.

Af en eller anden mærkelig grund havde Sergej hele tiden vakt langt større medlidenhed end Katerina Lvovna. Han sank sammen, da han tilsmurt og blodig vaklede ned fra det sorte skafot; Katerina Lvovna derimod gik roligt og søgte kun at hindre den tykke særk og den grove fangedragt i at røre ved hendes hudflettede ryg.

Og da man i fængslets sygehus rakte hende hendes nyfødte barn, sagde hun kun: "Tag det væk!"

Så drejede hun sig uden en lyd om mod væggen og lagde sig på sit bryst i den hårde seng.

13

Den fangetransport, med hvilken Sergej og Katerina Lvovna skulle vandre til Sibirien, satte sig i bevægelse, da det endnu kun var forår efter kalenderen, og solen, som man siger, nok skinnede, men endnu ikke varmede.

Katerina Lvovnas dreng var blevet sat i pleje hos Boris Timofejevitsch' gamle søster, eftersom han regnedes for søn af forbryderskens myrdede mand og nu altså var eneste arving til det Ismailovske bo. Katerina Lvovna var meget tilfreds med denne ordning og skiltes fra barnet uden sindsbevægelser. Som det så ofte går, hvor talen er om alt for lidenskabelige kvinder, havde hun ikke kunnet overføre den ringeste smule af sin kærlighed til faderen på barnet.

For øvrigt eksisterede der hverken lys eller mørke for hende, hverken ondt eller godt, hverken sorg eller glæde. Intet gjorde indtryk på hende, hun brød sig ikke om nogen, heller ikke om sig selv. Blot ventede hun utålmodigt på, at transporten skulle bryde op, så at hun måske igen kunne træffe sin Serjosja. Barnet skænkede hun ikke en tanke.

Katerina Lvovnas håb blev ikke skuffet. Belagt med tunge lænker skred den brændemærkede Sergej ud af fængselsporten i samme flok som hun.

Det er jo i reglen således, at mennesker så vidt muligt søger at vænne sig til en trist skæbne, så vidt muligt søger at bevare evnen til at glæde sig, selv om anledningen er nok så fattig; men for Katerina Lvovna var der ingen grund til at indrette sig efter forholdene: nu var hun jo på ny sammen med Sergej, og i hans selskab var endog vejen til tvangsarbejdet i Sibirien idel lyksalighed.

Det var kun få værdigenstande, Katerina Lvovna havde taget med sig i sin stribede lærredspose, og endnu færre kontante penge. Men længe før de nåede Nisjni-Novgorod, havde hun givet det alt sammen til eskortens underofficerer og vogterne i fængslerne på vejen som betaling for at lade hende marchere ved siden af Sergej og give hende lov til at stå en stund af den mørke nat og omfavne ham i en kold krog af den snævre fængselskorridor.

Katerina Lvovnas brændemærkede ven begyndte imidlertid at blive mindre elskværdig mod hende. Når han talte til hende, var det i en uvenlig tone, og de hemmelige stævnemøder, for hvis skyld hun gav afkald på mad og drikke, og som hun hver gang måtte betale med en af de stadig færre kvartrubler i sin

slunkne pung, satte han ikke pris på. Flere gange sagde han endogså:

"I stedet for at slide hjørnerne af korridoren sammen med mig skulle du hellere have givet mig de penge, du har givet opsynsmanden."

"Jeg gav ham kun en kvartrubel, Serjosjenka," sagde Katerina Lvovna undskyldende.

"Kvartrubler er vel også penge; man skulle næsten tro, du gik og fandt dem på vejen, sådan som du strør om dig med dem."

"Til gengæld mødes vi jo, Serjosja."

"Hvad fornøjelse er der ved det efter alt, hvad vi har måttet gå igennem! Jeg er mere oplagt til at forbande mit liv end til at holde stævnemøder."

"Mig er det alt sammen ligegyldigt, Serjosja, når jeg blot kan være sammen med dig."

"Å, sludder," svarede Sergej.

Undertiden bed Katerina Lvovna sine læber til blods, når han sagde den slags ting til hende, men til andre tider stod vredens og smertens tårer hende i de ellers så tørre øjne. Men hun fandt sig i alt, tav til alt og søgte at bedrage sig selv.

Imedens denne forandring i deres forhold udviklede sig imellem dem, var de nået til Nisjni-Novgorod. Her blev deres transport slået sammen med en anden, der var på vej til Sibirien fra egnen omkring Moskva.

Blandt den mængde mennesker af alle mulige slags, der udgjorde sidstnævnte transport, var der i kvindeafdelingen to meget interessante personer. Den ene var en soldaterkone fra Jaroslavl, Fiona hed hun, en vidunderlig smuk, pragtfuld kvinde, høj, med en tyk sort fletning og et par smægtende

kastanjebrune øjne, der overskyggedes af tætte øjenvipper som af et hemmelighedsfuldt slør. Den anden var en syttenårig blondine med et raffineret ansigt, fin, skær hud, en lillebitte mund, smilehuller i de friske kinder og gyldne lokker, der viltert flagrede ned i panden under fangehovedklædet. De andre fanger kaldte hende Sonetka.

Den skønne Fiona var af et blidt og dovent gemyt. I hendes egen transport kendte alle hende, og ingen af mændene følte særlig stolthed, når han opnåede hendes gunst, ligesom heller ingen tog sig det videre nær, når han så, at hun skænkede samme gunst til en anden bejler.

"Tante Fiona er verdens rareste menneske; hun nænner ikke at nægte nogen noget," sagde de spøgende.

Sonetka derimod var af en helt anden støbning.

Om hende sagdes der:

"Hun er glat som en ål; bedst man tror, at man har hende, snor hun sig væk igen."

Sonetka havde smag, og hun var kræsen, måske endda meget kræsen. Den elskov, hun skulle nyde, måtte ikke blot være delikat som trøfler, men yderligere serveres i en pikant krydret sauce af kvaler og ofre.

I modsætning til hende repræsenterede Fiona den art usammensat russisk kvindelighed, der ikke engang gider sige "Pak dig" til nogen, og kun er sig det ene bevidst, at den er af hunkøn. Sådanne kvinder vurderes meget højt i røverbander, fangetransporter og St. Petersborgs socialdemokratiske samfund.

At disse to kvinder kom i samme transport som Sergej og Katerina Lvovna skulle få tragisk betydning for sidstnævnte.

14

Straks de første dage efter at man var marcheret fra Nisjni-Novgorod, var det tydeligt, at Sergej lagde an på den gode soldaterkone Fiona, og hans anstrengelser blev også kronet med held. Den skønne og blide Fiona pinte lige så lidt ham som nogen anden.

I det tredje eller fjerde rastfængsel havde Katerina Lvovna ved hjælp af bestikkelse forberedt et stævnemøde med Sergej, så snart det blev mørkt; hun lå vågen og ventede kun på det øjeblik, da den vagthavende underofficer skulle komme ind, sagte prikke til hende og hviske: "Skynd dig så!" Døren gik op, og en eller anden af kvinderne smuttede ud i korridoren. På ny åbnedes døren, og endnu en kvindelig fange fløj i hast op fra sovebriksen og forsvandt i hælene på vogteren. Endelig rykkede det i kappen, hvorunder Katerina Lvovna lå. Den unge kvinde rejste sig hurtigt fra briksen, der var blankslidt af utallige fangerygge, slængte kappen over skuldrene og fulgte med vogteren.

Da Katerina Lvovna gik hen ad korridoren, snublede hun et sted, der var svagt belyst af en søvnig natlampe, over to eller tre par, som hun ikke havde bemærket på afstand. Og da hun passerede gitterhullet i døren til mandsafdelingen, hørte hun dæmpet latter derindefra.

"Det kan nok være de vrinsker," brummede vogteren, tog Katerina Lvovna ved skulderen, skubbede hende ind i en krog og fjernede sig.

Katerina Lvovna følte sig for i mørket; hendes ene hånd rørte ved en fangekappe og et skæg, den anden gled hen over et brændende kvindeansigt.

"Hvem er det?" spurgte Sergej halvhøjt.

"Hvad gør du her? Hvem er det, du er sammen med?"

Katerina Lvovna rev hovedklædet af sin medbejlerske; denne fløj til side, stak i løb og fo'r nedad korridoren, hvor hun stødte sammen med nogen.

Fra mandsafdelingen skraldede en godmodig skoggerlatter.

"Din usling!" hviskede Katerina Lvovna og slog Sergej i ansigtet med tørklædet, hun havde røvet fra hans nye veninde.

Sergej hævede hånden; men Katerina Lvovna forsvandt henad korridoren mod sin egen dør. Latteren fra mandsafdelingen forfulgte hende og blev så højrøstet, at skildvagten, der stod under lampen og apatisk spyttede på sine støvlesnuder, løftede hovedet og brølede:

"Stille!"

Katerina Lvovna lagde sig tavs på briksen og lå vågen hele natten. Hun søgte at overbevise sig selv om, at hun ikke elskede ham, men følte, at hun blot elskede ham endnu mere, endnu hedere. Og uophørlig så hun for sig, hvorledes hans arme skælvede under den andens hoved og favnede hendes hede skuldre.

Den ulykkelige kvinde brast i gråd og ønskede mod sin vilje, at de samme hænder i dette nu ville tage om hendes hoved, omslutte hendes krampagtigt skælvende skuldre.

"Hør, giv mig nu mit tørklæde," forlangte Fiona om morgenen.

"Nå, så det var dig ...?"

"Kom nu bare med det!"

"Hvorfor skal du gå imellem os?"

"Hvad mener du med det? Der er jo ingenting at være gal over, der er jo ingen, der tænker på kærlighed eller den slags."

Katerina Lvovna tænkte sig om et øjeblik, tog så tørklædet, som hun i nattens mørke havde revet fra hende, frem under hovedpuden, smed det til Fiona og vendte sig om mod væggen.

Hun syntes, det ligesom lettede.

"Pøj," sagde hun til sig selv: "Hvordan skulle man kunne være skinsyg på sådan en malet bøtte? Jeg kan ikke en gang være bekendt at sammenligne mig med hende. Ikke en tanke vil jeg skænke hende!"

"Hør du, Katerina Lvovna, nu skal jeg sige dig noget," sagde Sergej næste dag, da de marcherede henad landevejen: "Du må venligst være klar over, at jeg for det første ikke er din Sinovij Borisovitsch, og at du for det andet ikke længere er den store købmandsfrue. Skab dig altså bare ikke og forsøg ikke at stange med dine gedehorn."

Katerina Lvovna svarede ikke, og en hel uge marcherede hun sammen med Sergej uden at veksle et ord eller et blik med ham.

Hun gennemførte rollen som den fornærmede og ville ikke gøre det første skridt til en forsoning i denne hendes første strid med Sergej.

Mens hun således gik og var vred på Sergej, begyndte han imidlertid at gøre haneben til den blonde Sonetka. Snart hilste han på hende med spøgende ærbødighed, snart smilede han til hende, og når han så sit snit, forsøgte han at omfavne og knibe hende. Katerina Lvovna lagde mærke til alt dette og blev endnu mere mørk til sinds. "Måske skulle jeg hellere slutte fred med ham," tænkte hun og var så optaget af sine egne tanker, at hun gik og snublede og ikke så vejen under sig.

Men stoltheden forbød hende mere end nogensinde at gøre det første skridt, og alt imens lagde Sergej stadig mere bevidst an på Sonetka, og alle syntes, at den utilnærmelige og åleglatte Sonetka pludselig var blevet ligesom lidt mere tam.

"Du var vred på mig, skønt jeg da ikke gjorde dig noget," sagde Fiona en gang til Katerina Lvovna: "Nu er min tid i hvert fald forbi, og du skulle hellere holde øje med Sonetka."

"Bare jeg dog ikke var så stolt; jeg må absolut se at blive gode venner med ham igen," sagde Katerina Lvovna til sig selv. Hun havde nu kun den ene tanke at søge en passende lejlighed dertil.

Sergej selv hjalp hende ud af denne pinlige forlegenhed.

"Lvovna!" sagde han, da de holdt hvil. "Kom lidt ud til mig i nat; jeg har noget at tale med dig om."

Katerina Lvovna tav.

"Hvad, er du vred endnu? Vil du ikke komme?"

Katerina Lvovna svarede stadig ikke.

Men både Sergej og alle andre, der lagde mærke til hende, så godt, at hun holdt sig i nærheden af den vagthavende underofficer, da de nærmede sig fængslet, hvor de skulle holde rast, og rakte ham sytten kopek, som folk langs vejen havde givet hende i almisse.

"Så snart jeg får dem samlet sammen, skal de få ti kopek til," hviskede Katerina Lvovna.

Underofficeren stak pengene ned i ærmeopslaget og sagde:

"Godt."

Ikke så snart var disse underhandlinger tilendebragt, før Sergej rømmede sig og tilkastede Sonetka et talende blik.

"Å du, Katerina Lvovna," sagde han, da de stod på trappen til rastfængslet. Han lagde armen om hendes liv og fortsatte henvendt til medfangerne: "En sådan kvinde, kammerater, findes der ikke mage til i hele verden."

Katerina Lvovna rødmede og snappede efter vejret af lykke.

Om natten, så såre døren sagte åbnedes, fløj hun ud, og hendes skælvende hænder ledte efter Sergej i korridorens mørke.

"Min søde Katja!" sagde Sergej og omfavnede hende.

"Å, din stygge dreng!" svarede Katerina Lvovna gennem tårer og pressede sine læber mod hans.

Skildvagten skridtede henad gangen, standsede, stod en stund og spyttede på sine støvlesnuder og skridtede så tilbage igen. Inde bag døren snorkede trætte fanger, et eller andet sted gnavede en mus, fårekyllingerne sang om kap ved ovnen, og Katerina Lvovna var stadig lutter lykke.

Men henrykkelsen gik over, og den uundgåelige prosa krævede sin ret.

"Uh, hvor det gør ondt; det snurrer i knoglerne lige fra foden og helt op til knæet," jamrede Sergej sig, mens han sad ved siden af Katerina Lvovna på gulvet i en krog af korridoren.

"Hvad er der at gøre ved det?" spurgte hun, der havde puttet sig ind under hans kappe.

"Ja, jeg må vel hellere bede om at komme på lazarettet i Kasan."

"Det vil du da vel ikke, Serjosja?"

"Jamen, når det nu gør så djævleblændt ondt."

"Og du vil blive tilbage, mens jeg bliver jaget videre?"

"Hvad skal jeg ellers gøre? Det gnaver, siger jeg dig, det gnaver, som om lænken åd sig lige ind i benet. Måske, hvis jeg havde et par uldne strømper at lægge under," tilføjede Sergej lidt efter.

"Strømper? Jeg har endnu et par nye strømper, Serjosja."

"Det siger du ikke!" svarede Sergej.

Uden et ord skyndte Katerina Lvovna sig ind i sit fangerum, rystede indholdet af sin pose ud på briksen og løb så igen ud til Sergej med et par tykke blå uldstrømper med lyse svikler på siderne.

"Ja det skal nok hjælpe," sagde Sergej og modtog hendes sidste strømper. Så skiltes de.

Katerina Lvovna vendte lyksalig tilbage til sin briks og faldt snart i dyb søvn.

Hun hørte ikke, at Sonetka straks efter smuttede ud i gangen og først kom listende ind igen, da det næsten var morgen. Dette hændte kun to dagsmarcher fra Kasan.

15

Det var en kold, sludfuld dag med kastevinde og sneblandet regn, da fangetransporten skred ud af det kvalme rastfængsels port. Katerina Lvovna var nok så kæk til at begynde med; men næppe havde hun stillet sig på sin plads i kolonnen, før hun kom til at ryste over hele kroppen og blev helt grøn i ansigtet. Det sortnede for hendes øjne; alle hendes lemmer blev ømme og slappe. Thi foran Katerina Lvovna stod Sonetka iført de velbekendte blå uldstrømper med de lyse svikler.

Katerina Lvovna var mere død end levende, da kolonnen satte sig i bevægelse; men hendes blik hvilede på Sergej med et

frygteligt udtryk og veg ikke fra ham.

Det første sted, de holdt hvil, gik hun roligt hen til Sergej, tilhviskede ham et "Slyngel!" og spyttede ham pludselig midt i ansigtet.

Sergej ville kaste sig over hende, men blev holdt tilbage.

"Vent du bare!" hvæsede han og tørrede sig i ansigtet.

"Hun er nok ikke videre bange for dig," spottede de andre fanger Sergej, og den, der lo højest, var Sonetka.

Intrigen, hun havde spundet, var ganske efter hendes smag.

"Det skal du få betalt!" truede Sergej Katerina Lvovna.

Modløs og udmattet af marchen i det dårlige vejr lå Katerina Lvovna den følgende nat i urolig søvn på briksen i rastfængslet og hørte ikke, at to mænd trådte ind i kvindeafdelingen.

Men Sonetka ventede dem; hun satte sig op på briksen, pegede tavs på Katerina Lvovna, hvorefter hun atter lagde sig ned og indhyllede sig i sin kappe.

I samme øjeblik blev Katerina Lvovnas kappe trukket op over hovedet på hende, og en svær tovende begyndte af al magt at danse på hendes kun af den grove særk dækkede ryg.

Katerina Lvovna skreg op. Men lyden af hendes stemme kvaltes af kappen, der var viklet om hendes hoved. Hun rev og sled, men til ingen nytte; en kraftig fange sad overskrævs på hendes skuldre og holdt hendes hænder fast som i en skruestik.

"Halvtreds," sagde omsider en stemme, som hun uden vanskelighed genkendte som Sergejs, og de natlige gæster forsvandt i en fart ud af døren.

Katerina Lvovna gjorde sit hoved fri og fo'r ud på gulvet. Der var ingen at se. Men under en af kapperne i nærheden hørtes en

skadefro fnisen, og Katerina Lvovna var på det rene med, at den kom fra Sonetka.

Denne tort var grænseløs, og grænseløs var også den følelse af had, der i dette øjeblik luede op i Katerina Lvovnas sjæl. Hun ravede sanseløst fremad og faldt besvimet om i Fionas arme.

Ved Fionas fyldige barm, ved hvilken Katerina Lvovnas troløse elsker så nylig havde skælvet af forbuden vellyst, græd hun nu sin ulidelige smerte ud og trykkede sig ind til sin dumme og letfærdige medbejlerske som et barn til sin moder. Nu var de hinandens lige, begge målt med samme alen, begge vragede.

Lige! … En Fiona, der sløvt gav sig hen til alle og enhver, og en Katerina Lvovna, hovedpersonen i et kærlighedsdrama!

Men for øvrigt kunne intet længere krænke Katerina Lvovna. Da hun havde grædt ud, blev hun som forstenet, og det var med søvngængeragtig ro, hun gjorde sig i orden til morgenappellen.

Trommen gik: Bombommelombombom. Fanger med og uden lænker strømmede ud i gården; Sergej og Fiona og Katerina Lvovna, en sekterer lænket til en jøde, en polak i samme lænker som en tatar.

De samlede sig i småflokke, stillede sig så op i en slags orden og gav sig på vej.

Trøstesløst er billedet: En håndfuld mennesker, revet løs fra verden og berøvet selv den svageste skygge af håb om en bedre fremtid, vader afsted i hjulsporets dybe, kolde mudder. Og alt omkring dem er forfærdende hæsligt: snavs uden ende, grå himmel, våde bladløse guldregnstræer, i hvis strittende grene en forpjusket krage holder sig fast. Blæsten stønner og hviner, tuder og hyler.

Ved denne djævelske, sindsoprivende larm, der fuldender billedets afskyelighed, må man tænke på de ord, som jobs hustru udtalte: "Forband den dag, du blev født, og dø."

Den, der ikke vil høre disse ord, den, hvem tanken om døden trods alt ikke lokker, men skræmmer, må overdøve disse hylende røster med noget endnu skrækkeligere. Almuefolk forstår godt dette: de slipper hele deres primitive dyriskhed løs, lader sig sløve, og spotter sig selv, alle mennesker og alle følelser. Uden i forvejen at være videre følsomme bliver de dobbelt onde.

"Nå, købmandsfrue, befinder Deres Nåde sig fremdeles vel?" var Sergej fræk nok til at spørge Katerina Lvovna, så snart fangekolonnen havde tabt landsbyen, hvor den havde overnattet, af syne bag en våd bakke.

Så vendte han sig til Sonetka, slog en flig af sin kappe om hende mod vejret og gav sig til at synge med skrigende falset:

> Dit blonde hoved skimtes i vinduets skygge;
> du sover altså ikke, du slemme, du stygge.
> Kom ud til din elsker, som venter dig her;
> kom under hans kappe, så ingen dig ser.

Med disse ord slog han armene om livet på Sonetka og gav hende et smækkys i hele transportens påsyn …

Katerina Lvovna så det alt sammen, og hun så det ikke. Hun vandrede afsted, som hørte hun ikke længere til denne verden. De, der gik nærmest, begyndte at puffe til hende og gøre hende opmærksom på Sergejs usømmelige opførsel med Sonetka. Man gjorde sig lystig over hende.

"Lad hende dog være i fred," sagde Fiona, når nogen i kolonnen begyndte at håne den halvt afmægtige Katerina Lvovna. "Ser I da ikke, I djævle, at hun er helt syg?"

"Hun har nok fået våde fødder, skal I se," sagde en ung fange ironisk.

"Ja, hun er jo fra et købmandshus og har fået en sart opdragelse," bemærkede Sergej.

"Hvis hun bare havde varme strømper, klarede hun sig nok bedre," fortsatte han.

"Væmmelige dyr!" udbrød hun ude af sig selv: "Spot kun videre, din slyngel, gener dig ikke!"

"Jeg spotter slet ikke, købmandsfrue; men sagen er den, at Sonetka har et par prægtige strømper til salg, og så tænkte jeg, at vor købmandsfrue måske ville overtage dem."

Mange lo. Katerina Lvovna skridtede mekanisk videre som en optrukket automat.

Vejret blev stadig værre. De grå skyer, der dækkede himlen, begyndte at udspy våde sneklatter, der tøede, så snart de nåede jorden, og forøgede det bundløse ælte.

Langt om længe viste sig forude en mørk, blygrå stribe, hvis anden kant man ikke kunne skelne. Denne stribe var Volga. Ude over floden blæste det stærkt. Mørke og høje bølger løftede og sænkede sig langsomt og piskedes hid og did af vinden.

De gennemblødte og forfrosne fanger sneglede sig ned til færgestedet og ventede på færgen. Omsider kom den, våd og mørk, og man begyndte at bringe fangerne ombord.

"Man siger, at der er en mand her ombord, som sælger brændevin," bemærkede en af fangerne, da færgen overdrysset

med våde snefnug lagde ud fra bredden og begyndte at gynge på de oprørte flodbølger.

"Ja, det ville så sandt ikke være af vejen at få en dram," sagde Sergej og fortsatte for at more Sonetka på Katerina Lvovnas bekostning: "Nå, købmandsfrue, byd så på et bæger for gammelt venskabs skyld. Vær nu ikke så gerrig. Husk på vor forhenværende kærlighed, du min forhenværende elskede; husk, hvordan vi morede os med hinanden, du min glæde, hvordan vi sad hos hinanden de lange aftener, og hvordan vi stedte dine slægtninge til den evige hvile uden hverken præst eller degn."

Katerina Lvovna rystede af kulde. Men foruden kulden, der trængte ind gennem de våde klæder og gennemisnede hende til marv og ben, følte hun også noget andet. Hendes hoved brændte som en ild. Hendes pupiller, der var udspilede, lyste med en skarp og flakkende glans, og hendes blik var stift rettet mod de ilende bølger.

"Ja, jeg ville også gerne drikke en snaps; det er jo ikke til at holde ud med den kulde," sagde Sonetka med sin skingrende stemme.

"Nå, kom så med den snaps," råbte Sergej hånligt.

"Skam dig dog!" sagde Fiona bebrejdende og rystede på hovedet.

"Ja, det har du ingen ære af," sagde en anden af fangerne, der hed Gordjuschka.

"Selv om du ikke generer dig for hende selv, skulle du i det mindste skamme dig for andre," vedblev Fiona.

"Din allemandsdåse!" råbte Sergej til hende: "Du er også den rette til at tale om skam! Hvad har jeg at skamme mig over? Det

kan jo være, jeg aldrig har holdt af hende, og nu … nu er Sonetkas lappede sko dér mig kærere end hendes fjæs, den beskidte kat! Kan du give igen på det? Lad hende elske Gordjuschka derhenne med hans skæve mund eller …" (han kikkede hen på en lille uanselig mand, der holdt til hest i filtkappe og militærkasket, og tilføjede:) "eller endnu bedre gøre sig yndig for soldaten dér; under hans kappe bliver hun i det mindste ikke våd."

"Ja, og så kunne hun få titel af officerspige," skingrede Sonetka.

"Selvfølgelig! … og penge til strømper på en bekvem måde," istemte Sergej.

Katerina Lvovna svarede ikke noget. Hun stirrede stadig mere ufravendt ned i bølgerne og bevægede læberne. Ind imellem Sergejs nederdrægtige ord hørte hun de stigende og faldende bølgers stønnen og dumpe suk. Og med ét viste Boris Timofejevitsch' blå ansigt sig for hende i en høj bølgekam, en anden bar gyngende hendes mand, der holdt armene om Fedjas sænkede hoved. Katerina Lvovna forsøgte at komme i tanker om en bøn og bevægede læberne; men hendes læber hviskede: "Hvordan vi sad hos hinanden de lange aftener, hvordan vi stedte mennesker til hvile uden præst eller degn."

Katerina Lvovna skjalv. Hendes flakkende blik blev stirrende og vildt. Et par gange strakte hun armene ud og lod dem atter falde. I næste øjeblik begyndte hun med ét at gynge frem og tilbage. Uden at vende blikket fra de mørke bølger bøjede hun sig ned, greb fat om Sonetkas ben og kastede sig i et sæt overbord med hende.

Alle de omstående var som lammede af skræk.

Katerina viste sig på en bølgetop og dukkede under igen. En anden bølge løftede Sonetka på sin ryg.

"En bådshage! Kast en bådshage ud!" råbte man på færgen.

Fæstet til et langt reb blev en tung bådshage svunget overbord og faldt i vandet. Sonetka var forsvundet igen; strømmen førte hende hurtigt bort fra færgen. To sekunder efter rakte hun atter armene op. Men i det samme løftedes Katerina Lvovna næsten til bæltestedet over bølgerne; hun kastede sig over Sonetka som en mægtig gedde over en blødfinnet skalle, og ingen af dem kom mere til syne.

Note 1:

Otte pud: 1 pud=16 kg – altså 108 kg.

Sminkøren

1

Mange her i landet tror, at man ikke kan være kunstner, uden at man er enten maler eller billedhugger, og så skal vedkommende endda helst have diplom fra Akademiet; andre vil man ikke anse for kunstnere. Sasikov og Ovtchannikov, for eksempel, regnes af mange ikke for andet end "sølvsmede". Hos andre folkeslag er det dog ikke sådan: Heine har bevaret mindet om en skrædder, der "var kunstner" og "havde idéer", og i vore dage kaldes en Worth's dametoiletter "kunstneriske frembringelser". Om et af dem blev der for ikke længe siden skrevet, at "en afgrund af fantasi var koncentreret i hvert af dets flige". En endnu bredere opfattelse af kunstens område råder i Amerika; den berømte amerikanske forfatter Bret Harte fortæller, at en kunstner derovre nåede stort ry ved at "arbejde med de døde". Han gav de hensovedes ansigter forskellige trøsterige udtryk, der kunne vidne om den bortdragne sjæls mere eller mindre salige tilstand.

Hans kunst havde flere grader, af hvilke jeg erindrer tre: 1) "ro", 2) "ophøjet beskuen" og 3) "salighed i umiddelbar samtale med Gud". Kunstnerens ry svarede til hans arbejdes høje fuldkommenhed, dvs. det var enormt; men desværre faldt han som offer for en grov pøbelhob, der ingen agtelse havde for den kunstneriske skabens frihed. Han blev stenet ihjel, fordi han havde givet ansigtet på en afdød svindler-bankier, der havde bedraget hele byen, udtrykket "salig samtale med Gud". Gavtyvens lykkelige arvinger havde ved denne bestilling villet udtrykke deres taknemmelighed mod den hensovede slægtning, men dens udførelse kostede kunstneren livet.

Også her i Rusland har vi en gang haft en mester i en lignende usædvanlig kunstart.

2

Min yngre broder havde en barnepige, en høj, tør, men meget velbygget ældre kvinde, der hed Ljubov Onisimovna. Hun havde en gang været skuespillerinde ved det teater, grev Kamenski på den tid havde i Orel, og hvad jeg her skal fortælle, foregik også i Orel i min barndom.

Min broder var syv år yngre end jeg; da han som toårs barn blev passet af Ljubov Onisimovna, var jeg følgelig over ni og kunne uden vanskelighed opfatte de historier, der blev mig fortalt.

Ljubov Onisimovna var den gang endnu ikke så forfærdeligt gammel, men hvidhåret og bleg som månen; hendes ansigtstræk var fine og sarte, hendes høje skikkelse fuldkommen rank og forbavsende velskabt som en ung piges.

Når mor og tante så på hende, sagde de mere end én gang, at hun i sin tid ganske sikkert havde været en skønhed.

Hun var grænseløst ærlig, sagtmodig og sentimental, elskede det tragiske i livet og – drak sig af og til fuld.

Når hun gik ud at spadsere med os, tog hun os over på Trinitatis kirkegård, hvor hun altid satte sig på et og samme tarvelige, med et gammelt kors smykkede gravsted, og ikke sjældent fortalte hun mig da et eller andet.

Det var også dér, jeg hørte historien om "Sminkøren" af hende.

3

Han var vor barnepiges teaterkollega; forskellen bestod i, at hun "agerede på scenen og udførte danse", mens han var "toupet-kunstner", dvs. parykmager, frisør og sminkør, "tegnede og friserede" alle grevens livegne skuespillerinder. Note 2)

Men det var ingen almindelig, banal teaterfrisør med kammen bag øret og en blikdåse fuld af revet fedtsminke, nej, han var et menneske med idéer – med ét ord: han var kunstner.

Ingen kunne efter Ljubov Onisimovnas ord bedre end han "lave udtryk i ansigtet".

Under hvilken af greverne Kaminski det var, at begge disse kunstnernaturer blomstrede, tør jeg ikke sige med bestemthed. Der kendes tre grever Kamenski, og alle blev de af gamle folk i Orel kaldt "uhørte tyranner". Feltmarskal Michail Fedotovitch blev i 1809 slået ihjel af sine livegne på grund af sin grusomhed; han havde to sønner: Nikolaj, der døde i 1811, og Sergej, der døde i 1835.

Fra min barndomstid i fyrrerne husker jeg endnu en kolossal, grå træbygning med påmalede, falske vinduer i kønrøg og okkerfarve og indhegnet af et vældig langt, forfaldent plankeværk. Dette havde været grev Kamenskis forbandede residens, og her var også hans teater. Det lå således, at man havde god udsigt til det fra Trinitatis kirkegård, og når Ljubov Onisimovna ville fortælle et eller andet, begyndte hun derfor gerne med de ord:

"Ser du det derovre, lille ven … er det ikke skrækkeligt?"

"Jo, det er forfærdeligt."

"Men det, jeg nu skal fortælle dig, er endnu skrækkeligere."

Her skal jeg nu gengive en af disse hendes fortællinger om sminkøren Arkadi, en følsom og djærv ung mand, der stod hendes hjerte meget nær.

4

Arkadi "friserede og tegnede" kun skuespillerinderne. Mændene havde en anden frisør, og hvis Arkadi en sjælden gang gik over på "mandssiden", var det kun, fordi greven selv havde befalet, at en eller anden skulle "tegnes særlig skønt". Denne kunstners hovedejendommelighed bestod i hans rigdom på idéer, og takket være denne gave kunne han bibringe fysiognomierne de fineste og mest forskelligartede udtryk.

"De kunne sende bud efter ham," sagde Ljubov Onisimovna, "og sige: "Ansigtet skal have det og det udtryk." Så gik Arkadi derhen, bad skuespilleren eller skuespillerinden stå eller sidde foran ham, og selv lagde han armene over kors på brystet og tænkte. Smukkere end den dejligste skønhed var han, middel af vækst, men så herligt bygget, at man slet ikke kan sige det; næsen var fin og stolt, øjnene så englelige og gode. Og fra panden hang en tyk lok ned over øjnene, så at det kunne se ud, som kikkede han frem bag en tågesky.

Kort sagt, sminkøren var skøn at skue, og alle fandt behag i ham. "Greven selv" holdt også af ham og udmærkede ham frem for alle andre, klædte ham prægtigt, men behandlede ham med den største strenghed. Ikke for alt i verden ville han tillade, at Arkadi klippede, barberede eller friserede nogen anden end ham selv, og derfor holdt han ham altid i sit toiletværelse. [Note 3)]

Andre steder end på teatret måtte Arkadi ikke komme.

Han fik ikke engang lov at gå i kirke til skriftemål eller altergang, for greven selv troede ikke på Gud og kunne ikke udstå præster; en gang i påsken pudsede han sine mynder på præsterne fra Borisoglebsk-kirken, da de gik i procession med korset.

I det hele taget, sagde Ljubov Onisimovna, var greven i sin evindelige ondskab et så frygtelig dårligt menneske, at han lignede alle vilde rovdyr tilsammen. Men Arkadi forstod, om kun for en stakket stund, at bibringe denne dyriskhed et sådant udseende, at greven, når han om aftenen sad i sin loge, syntes værdigere end mange andre.

Men ellers var det netop grevens store sorg, at han af naturen mere end alt andet savnede værdighed og "militært udseende".

Og for at nu ingen anden skulle kunne lade sig betjene af en så uforlignelig kunstner som Arkadi, fik han aldrig lov at gå ud og havde aldrig set penge. Og dog var han den gang allerede over femogtyve år, og Ljubov Onisimovna var nitten. De var naturligvis bekendte, og det, der plejer at ske i deres alder, hændte også med dem, dvs. de blev forelskede i hinanden. Men tale om deres kærlighed kunne de kun ved hjælp af fjerne antydninger under sminkningen og i alles nærværelse. Møder i enrum var ganske udelukkede, ja utænkelige.

"Vi skuespillerinder," sagde Ljubov Onisimovna, "blev bevogtet, som man passer på store herrers ammer; der var anbragt ældre kvinder hos os, mødre; og hvis der, hvad Gud forbyde, skulle ske noget med en af os, så blev disse kvinders børn udleveret til den frygteligste behandling."

Dydens bud måtte kun krænkes af "ham selv", ham, af hvem det var indstiftet.

5

Ljubov Onisimovna var på den tid ikke blot i sin jomfruelige skønheds fagreste blomst, men også på det aller interessanteste punkt af sit mangesidige talents udvikling: hun "sang potpourri i korene og dansede solo i den kinesiske gartnerske", og da hun følte sig tiltrukket af tragedien, havde hun lært sig alle roller "ved at se på de andre".

Omkring hvilket år, det var, ved jeg ikke så nøje, men det skete, at kejseren (om det var Alexander Pavlovitch eller Nikolaj Pavlovitch, kan jeg ikke sige) kom til Orel og overnattede dér. Man ventede, at han om aftenen ville besøge grev Kamenskis teater.

Greven indbød i den anledning hele byens og omegnens fornemme verden til at komme i teateret (der solgtes ikke billetter mod betaling) og satte det allerbedste stykke op. Ljubov Onisimovna skulle både synge "potpourri" og danse "den kinesiske gartnerske"; men under den allersidste prøve hændte det, at en kulisse pludselig faldt omkuld og sårede den skuespillerindes fod, som skulle have udført *hertuginden af Bourgblancs* rolle.

Jeg har ellers aldrig hørt tale om en rolle af det navn; men Ljubov Onisimovna udtalte det netop således.

De tømrere, der havde væltet kulissen, blev sendt over i stalden for at straffes, og den syge blev båret ind i sit kammer; men der var ingen til at spille hertuginden af Bourgblancs rolle.

"Da," sagde Ljubov Onisimovna, "blev der sendt bud efter mig, fordi jeg altid havde syntes så godt om det sted, hvor hertuginden af Bourgblanc beder om tilgivelse ved sin faders fødder og dør med udslået hår. Og mit eget hår var netop så

forbavsende langt og blondt, og Arkadi kunne gøre det i stand, så det var en øjenslyst.

Greven blev meget fornøjet, da han hørte, at der så uventet var fundet en pige, der kunne spille rollen, og da regissøren havde forsikret, at "Ljuba nok skulle lade være at spolere rollen", sagde han:

"Spoleringen svarer dine rygstykker mig for; men for resten kan du hente kamarin-ørenringene hos mig."

"Kamarin" eller aquamarin-ørenringene var en foræring, han plejede at give, og den var både prægtig og væmmelig. Den var det første tegn på den særlige ære, det var, for en stakket stund at blive indlemmet blandt herskerens odalisker. Kort efter, undertiden straks, plejede Arkadi at få ordre til efter teatertid at gøre den indviede pige i stand "i den hellige Cecilies uskyldige skikkelse", helt i hvidt, med krans om håret og i hånden en lilje, der skulle symbolisere uskylden. Således blev hun afleveret i grevens gemakker.

"Dette," sagde Ljubov Onisimovna, "er du for lille til at forstå; men det var det aller frygteligste, og ganske særligt for mig, fordi jeg havde Arkadi i tanke. Jeg begyndte da også at græde. Ørenringene kastede jeg på bordet; jeg græd og kunne slet ikke tænke mig, hvordan jeg skulle kunne optræde om aftenen."

6

Men i disse samme skæbnesvangre timer sneg en anden skæbnesvanger prøvelse sig også ind på livet af Arkadi.

Grevens broder kom rejsende ude fra sit gods for at præsentere sig for kejseren; og denne broder så endnu ubetydeligere ud end greven, havde i lange tider boet på landet,

gik ikke i uniform og lod sig ikke barbere, fordi "hele hans ansigt var overgroet med knaster". Men ved denne højtidelige lejlighed måtte han jo trække i galla, gøres ordentlig i stand og se at få sig bibragt et "militært udseende", der kunne passe til uniformen. Men dertil fordredes meget.

"Nu til dags forstår man slet ikke, hvor strengt det den gang gik til," sagde barnepigen. I alle ting måtte der iagttages forskriftsmæssighed, og der var bestemmelser om, hvordan rangspersoner skulle bære deres hår og skæg. Mange klædte det forfærdelig dårligt, og blev han friseret med opretstående hanekam og tindingelokker, kunne hele ansigtet fuldstændig komme til at ligne en strengeløs balalajka. Det var de fine herrer svært bange for. Meget kom jo i så henseende an på, hvor dygtigt barbering og frisering blev gjort, hvordan der blev raget mellemrum mellem bakkenbarterne og moustachen, og hvordan hængekrøllerne blev anbragt og håret redt; selv et lille ansigt kunne ved kunst gøres nogenlunde præsentabelt. Lettere var det, sagde barnepigen, for de civile herrer, på hvem der ikke blev givet så nøje agt, og af hvem der kun forventedes et tamt udseende. Men for de militære var det værre, da de skulle se underdanige ud mod deres overordnede, men stille umådeligt mod og vigtighed til skue over for alle andre.

Og det var netop dette, som Arkadis forunderlige kunst formåede at lægge ind i grevens hæslige og ubetydelige ansigt.

7

Grevens broder fra landet var endnu grimmere end han i byen; oven i købet havde landlivet gjort ham helt tølperagtig, og hans ansigt var i den grad simpelt, at endog han selv havde en

fornemmelse af det. Men han havde ingen til at gøre sig i stand, eftersom han desuden var yderst gerrig og havde ladet sin barber rejse til Moskva, mod at denne betalte ham en årlig afgift. Og for resten var denne anden greves ansigt så fuldt af store knuder, at det var helt umuligt at barbere ham, da man risikerede at skære ham alle vegne.

Han kom altså kørende til Orel, kaldte byens barberer sammen og sagde til dem:

"Den af jer, der kan få mig til at se ud som min broder, grev Kamenski, ham giver jeg to guldstykker; men den, som skærer mig, til ham lægger jeg disse to pistoler på bordet. Den, der gør sine sager godt, kan tage pengene og gå; men ham, der skærer så meget som en filipens eller ikke på et hår gør bakkenbarterne, som de skal være, ham slår jeg øjeblikkelig ihjel."

Dette sagde han nu for at skræmme dem, for pistolerne var kun ladt med løst krudt.

Den gang var der ikke mange barberer i Orel, og de, der var, gik mest rundt i badstuerne med deres bækken og satte blodkopper og igler, men havde hverken smag eller fantasi. Det indså de også selv, og alle gav de afkald på at "forvandle" Kamenski. "Gud være med dig og dine guldstykker," tænkte de nok.

"Vi kan ikke gøre det, som De ønsker," sagde de, "eftersom vi end ikke er værdige at røre ved en så ophøjet person; desuden har vi ikke de instrumenter, der behøves; vore barberknive er af den simple russiske slags, men til Deres ansigt behøves engelske knive. Alene grevens Arkadi kan gøre dette."

Greven gav befaling til at smide bybarererne ud, og de var jo kun glade for at komme afsted. Men selv kørte han hen til sin ældre broder og sagde:

"Sådan og sådan, broder; jeg har en stor bøn til dig – lad mig inden aften låne din Arkascha, for at han kan gøre mig i stand og få mig til at se ordentlig ud. Jeg er ikke blevet barberet i lange tider, og byens barberer forstår sig ikke på det."

Greven svarede:

"Bybarererne er selvfølgelig nogle døgenigte. Jeg vidste ikke en gang, at der fandtes nogen, da selv mine hunde bliver klippet af mine egne folk. Men hvad din anmodning angår, så er det en umulighed, du beder mig om. Jeg har givet det løfte, at Arkascha ikke, så længe jeg lever, skal behandle nogen anden end mig selv. Hvorledes kan du tro, at jeg kan tage mit eget ord tilbage over for min træl?"

Den anden sagde:

"Hvorfor ikke? Du har sagt det, og du tager det selv tilbage."

Men den ældre broder svarede, at han fandt denne synsmåde endog meget besynderlig.

"Hvis jeg selv begyndte at optræde på den måde, hvad kunne jeg så forlange af folkene? Det er blevet sagt Arkascha, at jeg har bestemt det således, og alle ved det. Til gengæld holder jeg ham bedre end de andre. Men hvis han nogensinde fordrister sig til at øve sin kunst på en anden end mig, så lader jeg ham skolde og springe soldat."

Den anden sagde:

"Enten lader du ham vel skolde, eller også springe soldat; begge dele kan du vel ikke så godt gøre."

"Godt," sagde greven, "det skal blive, som du vil have det. Jeg lader ham ikke skolde til døde, men kun halvdød, og bagefter afleverer jeg ham til militæret."

"Er det dit sidste ord, broder?"

"Ja."

"Og dette er alt, hvad der er i vejen?"

"Ja."

"Udmærket; men jeg tænkte nok, at din egen broder er dig mindre dyrebar end en livegen slave. Du behøver ikke at tage dit ord tilbage; send blot Arkascha hen til mig for at klippe min puddel. Men hvad han gør hos mig, bliver min sag."

Greven kunne ikke godt undslå sig for dette.

"Godt," sagde han; "jeg skal sende ham hen at klippe pudlen."

"Ja, det er alt, hvad der behøves."

Han trykkede grevens hånd og tog bort.

8

Dette tildrog sig om vinteren, henad aften, på den tid, da man tænder lys.

Greven kaldte Arkadi til sig og sagde:

"Gå hen til min broders hus og klip hans puddelhund."

Arkadi spurgte:

"Skal jeg ikke gøre andet?"

"Nej, intet andet," sagde greven; "men skynd dig tilbage for at gøre skuespillerinderne i stand. Ljuba skal i aften optræde i tre forskellige kostumer; efter teateret kan du sende mig hende som den hellige Cecilie."

Arkadi Ilitsch vaklede.

Greven sagde:

"Hvad går der af dig?"

Arkadi svarede:

"Undskyld, jeg snublede i tæppet."

Greven skændte:

"Så se dig dog for!"

Men i Arkadis sind bølgede det sådan, at alt løb rundt for ham.

Han havde erfaret, at han skulle klæde mig ud som den hellige Cecilie, og det var bogstavelig talt uden hverken at se eller høre, at han tog sine sager og gav sig på vej.

9

Da han kom hen til grevens broder, var der allerede tændt lys på toiletspejlet, og atter var der lagt to pistoler frem. Denne gang lå der ikke to guldstykker, men ti, og pistolerne var ladt ikke med løst krudt, men med tjerkesser-kugler.

Grevens broder sagde:

"Pudler har jeg ingen af; men hør, hvad det er, jeg vil. Gør mit toilette og sørg for, at mit udseende bliver det værdigste og højtideligste, så får du ti guldstykker; men skærer du mig, så skyder jeg dig."

Arkadi stod og så og tænkte, og pludselig – Gud ved, hvad der gik af ham – begyndte han at klippe og barbere grevens broder. I løbet af et øjeblik var han færdig og havde udført alt på bedste måde. Han hældte guldstykkerne i lommen og sagde:

"Farvel."

Den anden svarede:

"Gå, men sig mig først: hvor kunne du fatte den fortvivlede beslutning at gøre dette?"

Arkadi svarede:

"Hvorfor jeg gjorde det, det ved mit bryst og foret i min skjorte."

"Eller måske du er forhekset, så ingen kugler bider på dig, og du ikke er bange for pistoler?"

"Pistolerne regner jeg ikke," svarede Arkadi; "dem har jeg ikke en gang tænkt på."

"Hvad mener du? Du vover vel ikke at tro, at din greves ord står mere til troende end mit, og at jeg ikke ville skyde dig, hvis du havde skåret mig? Hvis du ikke er forhekset, ville du da have måttet lade dit liv."

Da Arkadi blev mindet om greven, fo'r han igen sammen og mumlede næsten som i halvsøvne:

"Forhekset er jeg ikke, men en tanke fra Gud er i mig: inden du havde fået løftet hånden med pistolen for at skyde mig, ville jeg have skåret hele hovedet af dig med barberkniven."

Og dermed skyndte han sig afsted og kom hen i teateret akkurat i rette tid. Han begyndte at gøre mig i stand, men rystede over hele kroppen. Og idet han fæstede en lok på mig og pustede på det varme krøllejern, hviskede han uophørligt:

"Vær ikke bange, jeg skal nok skaffe dig bort."

10

Forestillingen gik godt, for vi var alle som sten i vort indre, vant til skræk og lidelser: hvad vi end følte i vore hjerter, gjorde vi vore sager sådan, at ingen kunne mærke noget på os.

Fra scenen så vi både greven og hans broder; de lignede hinanden. De kom om bag kulisserne, og det var svært at kende dem fra hinanden. Blot syntes vor greve så mærkværdig rolig og

stille, som var han blevet god igen. Sådan var han altid, lige forinden han øvede sine største grusomheder.

Alle bad vi og korsede os:

"Herre! Se i nåde til os og frels os! Hvem mon Hans Vildhed nu vil knuse?"

Vi vidste endnu intet om Arkadis vanvittige og fortvivlede gerning; men Arkadi selv forstod naturligvis, at der ingen pardon var for ham og blegnede, da grevens broder kiggede på ham og sagde hviskende noget i øret på vor greve. Min hørelse var meget fin, og derfor hørte jeg, at han sagde:

"Jeg råder dig som din broder: tag dig i agt, når han står over dig med kniven."

Vor greve smilede blot.

Måske havde Arkadi også selv hørt noget, for da han skulle sminke mig til det sidste stykke, hvor jeg skulle spille hertuginden, hældte han, hvad aldrig før var hændt, så meget pudder på, at den franske kostumier tog og rystede mig og råbte:

"*Trop beaucoup, trop beaucoup!*" og fjernede det overflødige med en børste.

11

Men da forestillingen var helt forbi, tog de hertuginden af Bourgblancs dragt af mig og gav mig Cecilies på; helt hvid, enkel og uden ærmer, kun fæstet på skuldrene med sløjfer. Åh, hvor vi hadede den dragt. Så kom Arkadi for at frisere mig uskyldigt, som man kan se det på billederne af den hellige Cecilie, og sætte en smal krans fast på en ring om mit hoved. Arkadi så, at der uden for min kammerdør stod seks mænd. Det

betød, at så snart han var færdig med at gøre mig i stand, ville han blive grebet og ført bort for at pines. Og den tortur, vore folk blev underkastet, var sådan, at den, der kun skulle dø, måtte prise sig hundredfold lykkelig. Der var både vippegalge og tommelstreng, og hovedet blev presset i en ring og vredet rundt. I sammenligning med dette var henrettelse for intet at regne. Under hele huset var der hemmelige kældere, hvor levende mennesker sad i lænker ligesom bjørne. Når man tilfældigt kom forbi, kunne det hænde, at man hørte lænker rasle og mennesker stønne dernede. De ville sikkert, at der skulle bringes efterretning fra dem, eller at myndighederne skulle høre om dem; men myndighederne vovede end ikke at tænke på indblanding. Folk kunne pines længe dernede, nogle sad der hele deres liv. En af dem, der sad der længe, fandt på et vers:

"Krybende slanger udsuger dine øjne,
skorpioner drypper gift i dit ansigt".

Sådan et vers kan hviske sig ind i ens sind, så man bliver slået af rædsel.

Nogle var endog lænket til bjørne, så at der kun manglede en tomme i, at bjørnen kunne nå mennesket med sin lab.

Men med Arkadi Ilitsch gjorde de intet af alt dette; for i samme øjeblik, som han trådte ind i mit kammer, greb han straks et bord og slog pludselig hele vinduet ud; mere husker jeg ikke …

Jeg begyndte at komme til bevidsthed ved, at jeg frøs om mine fødder. Da jeg trak dem til mig, mærkede jeg, at jeg var helt indsvøbt i en ulve- eller bjørnepels; rundt om var der mørkt; jeg lå i en trojka, hvis heste fløj fyrigt af sted, hvorhen

vidste jeg ikke. Men ved siden af mig i den brede slæde sad to mennesker sammenkrøbet; den ene holdt mig, det var Arkadi Ilitsch, og den anden drev af al magt på hestene …

Sneen sprøjtede ind til os fra hestenes hove, og slæden slingrede voldsomt fra den ene side til den anden. Havde vi ikke siddet lige i midten af dens bund og holdt os fast med hænderne, så var ingen af os kommet levende fra turen.

Jeg hørte dem tale sammen i den ophidselse, man altid befinder sig i, når man er i stor forventning; jeg forstod kun: "De er efter os! Afsted! Afsted! Fremad!" og intet mere.

Da Arkadi Ilitsch mærkede, at jeg var ved bevidsthed, trykkede han sig ind til mig og sagde:

"Kære elskede Ljuba. De forfølger os … er du villig til at dø, hvis vi ikke undslipper?"

Jeg svarede, at det var jeg med glæde.

Han håbede at slippe over i det tyrkiske Hrustschug, som mange af vore folk dengang flygtede til fra Kamenski.

Pludselig fo'r vi over isen på en bæk; foran os skimtedes noget gråt ligesom et hus, og der hørtes hundeglam; kusken strammede trojkaens tømmer hårdt og kastede sig med ét over i slædens ene side, så den væltede, og Arkadi og jeg fløj ud i sneen, mens kusken, slæden og hestene forsvandt af syne.

Arkadi sagde:

"Vær blot ikke bange; dette skal så være, for kusken, der kørte os, kender os ikke, og jeg kender ikke ham. Jeg lejede ham for tre guldstykker, for at han skulle føre dig bort og desuden kunne redde sig selv. Nu er vi i Guds hånd; dette er en landsby, der hedder Suchaja Orlitsa – og her bor en modig præst, som vier fortvivlede par og har skaffet mange af vore folk bort. Når

vi giver ham en foræring, skjuler han os indtil aften og gifter os med hinanden. I aften kommer så kusken igen, og da flygter vi videre."

12

Vi bankede på husets dør og kom ind i forstuen. Det var præsten selv, der lukkede op, en gammel undersætsig mand, der manglede en fortand; hans gamle kone slukkede lyset. Vi kastede os begge for deres fødder.

"Frels os, lad os varme os hos jer og skjul os til i aften."

Præsten spurgte:

"Men hvad er I for nogen, mine kære lam? Har I ført noget med jer af andres, eller er I bare flygtninge?"

Arkadi svarede:

"Vi har ikke taget noget fra nogen, men er flygtet fra grev Kamenskis grusomhed og vil slippe over til Hrustschug i det tyrkiske. Ingen kan finde os, men vi har selv penge, og vi vil give jer en gulddukat, hvis vi kan blive her en nat, og tre dukater, hvis I vil vie os. Gift os med hinanden, hvis I vil det; hvis ikke lader vi os vie, når vi kommer til Hrustschug."

Den anden sagde:

"Nej, hvorfor skulle jeg ikke kunne gøre det? Det kan jeg gerne. Hvorfor skulle I vente med det til Hrustschug? Giv mig fem dukater i alt, så skal jeg vie jer her."

Så gav Arkadi ham fem dukater, og jeg tog kamarinørenringene ud af ørene og gav dem til hans kone.

Præsten tog pengene og sagde:

"Å, mine kære lam, det ville ingen sag være at gifte jer, hvis I ikke var af grevens folk. Jeg er ganske vist præst, men jeg

frygter hans grusomhed. Nå, ja, lad det så være, lad Gud råde – giv mig en guldpenge til, selv om den er beklippet, og gem jer så."

Arkadi gav ham en sjette og god dukat, hvorpå præsten vendte sig til sin hustru og sagde:

"Hvad står du der for, kælling? Du kan vel i det mindste give kvindfolket dit skørt eller en kofte på; man kan blive helt skamfuld af at se på hende, for hun er jo næsten nøgen."

Bagefter ville han føre os over i kirken og gemme os i kisten med messeklæderne. Men næppe var konen begyndt at klæde mig på bag skillevæggen, før der pludselig henne ved døren hørtes en klirren med håndtaget.

13

Begge vore hjerter frøs til is. Men præsten hviskede til Arkadi:

"Nå, i kisten med messeklæderne kommer I nu åbenbart ikke, men skynd dig at krybe ind under dynen."

Til mig sagde han:

"Og du, min ven, kom du herind."

Dermed tog han og satte mig ind i et klokkeskab og lukkede efter mig; nøglen stak han i lommen og gik så hen for at lukke de nyankomne ind. Man kunne høre, at der var mange; nogle stod udenfor døren, og to kikkede allerede ind ad vinduet.

Der kom syv af grevens jægere ind med hundepisk og knut og hunde i snor; de anførtes af grevens foged i lang ulveskindspels og med vigtig mine.

Den øverste del af døren på klokkeskabet, hvor jeg var gemt, bestod af et tremmeværk, som indvendig var beklædt med tyndt musselin, og gennem dette kunne jeg se ud i stuen.

Den gamle præst blev vel forvirret og forstod, at legen var farlig. Han stod og rystede foran grevens folk, korsede sig og råbte skyndsomt:

"Å, I mine venner, mine kære venner! Jeg ved jo så godt, hvad I søger, men jeg har ikke gjort det mindste galt over for Hans Nåde greven, nej, sandelig ikke det aller mindste."

Men alt imens han korsede sig, viste han med fingrene hen over venstre skulder mod klokkeskabet, hvor jeg var lukket inde.

"Nu er jeg fortabt," tænkte jeg, da jeg så ham gøre disse sære fagter.

Fogeden så dem også og sagde:

"Vi ved alt. Giv mig nøglen til dette ur."

Præsten vinkede igen med hånden:

"Å, mine venner, mine aller kæreste venner, tilgiv mig, straf mig ikke, men jeg har glemt, hvor jeg har lagt nøglen. Ak ja, jeg har glemt det, glemt det."

Men alt imens klappede han med hånden på sin lomme.

Grevens foged bemærkede også denne bevægelse, tog nøglen ud af hans lomme og lukkede op ind til mig.

"Ud med dig, din falkehun," sagde han. "Hannen melder sig jo nu nok selv."

Arkadi viste sig straks; han kastede præstens sengeklæder ned på gulvet og rejste sig.

"Jeg ser, at der intet er at gøre," sagde han: "I har magten. Før mig blot af sted til pinslerne; men hun der har intet forbrudt; jeg bortførte hende med vold."

Han vendte sig til præsten, sagde intet, men spyttede ham midt i ansigtet.

Den anden råbte:

"Kæreste venner, ser I, hvilken skændsel han bringer over min gejstlige værdighed og min troskab. Glem ikke at fortælle greven om dette."

Fogeden svarede:

"Du skal ikke gøre dig uro; alt dette skal nok blive ham tilregnet." – Derpå gav han befaling til at føre Arkadi og mig bort.

Vi blev alle anbragt i tre slæder; forrest den bundne Arkadi med nogle af jægerne, i den bageste slæde jeg selv under lignende bevogtning, mens de øvrige kørte i midten.

Alle folk, vi mødte, veg til side; de troede måske, det var et bryllupstog.

14

Det varede ikke længe, før vi kom tilbage til byen, og da vi kørte ind i grevens gård, tabte jeg den slæde af syne, som Arkadi førtes bort i. Mig satte de ind, hvor jeg før havde været, og forhørte mig den ene gang efter den anden om, hvor længe jeg havde været ene med Arkadi.

Jeg svarede dem alle:

"Ak, ikke så meget som et øjeblik."

Det, som jeg var bestemt til fra fødslen: ikke at skulle få det godt, men at måtte føje mig i det, som var mig imod – den skæbne undgik jeg rigtignok ikke. Men da jeg kom til mig selv igen og kom ind i mit kammer, pressede hovedet ned i puden og græd over min ulykke, hørte jeg med ét en frygtelig stønnen under gulvet.

Det var således indrettet, at vi piger boede på første sal i en træbygning. Lige neden under lå der et stort, højt værelse, hvor vi lærte at synge og danse; vi kunne høre hver en lyd dernede fra. Og den Helvedes fyrste, Satan, havde indgivet disse grusomme den tanke, at de skulle pine Arkadi lige under mit hvilested.

Så såre jeg forstod, at det var ham, de pinte, fo'r jeg op, kastede mig mod døren, hamrede på den for at komme ned til ham. Men døren var låst. Jeg ved ikke selv, hvad jeg ville … jeg faldt om; men nede på gulvet kunne jeg høre skrigene endnu tydeligere … og jeg havde ikke en kniv eller så meget som et søm, jeg kunne forsøge at gøre ende på mit liv med. Så tog jeg min egen fletning, viklede den om min hals og trak til. Alt gik rundt for mig, jeg så ringe for øjnene og mistede bevidstheden. Jeg syntes, jeg var på et fremmed sted, i et stort lyst hus … der var mange kalve derinde, et dusin eller flere – de var så kælne, kom med deres kolde snuder og slikkede min hånd, troede, at de diede deres moder. Jeg vågnede ved denne kildrende fornemmelse … søgte omkring mig med blikket og tænkte: hvor er jeg? – Da kom der en kvinde ind, en ældre, høj kone i blåprikket kjole og med et spraglet, rent hovedklæde; hun havde et såre mildt ansigt.

Konen lagde mærke til, at jeg var ved bevidsthed; hun kom hen og kærtegnede mig og fortalte, at jeg stadig var i grevens gård, i kalvestalden.

"Det var derovre," forklarede Ljubov Onisimovna og pegede i retning af det forfaldne grå plankeværks aller fjerneste hjørne.

15

Hun var blevet flyttet over i ladegården, fordi man tvivlede om hendes forstand. Og dem, der således havde gjort sig lige med kvæget, satte man også på prøve blandt kvæget, da røgterne var ældre og satte folk, der antoges at kunne "iagttage" psykosen.

Den spraglet klædte gamle kone, hos hvem Ljubov Onisimovna kom til sig selv, var meget god; hun hed Drosida.

"Da hun gjorde sig i stand om aftenen," fortsatte Ljubov Onisimovna, "redte hun selv et leje til mig af havrehalm. Hun lagde halmen så løst og blødt som en dyne og sagde: "Jeg skal sige dig sandheden, min pige, og så må der komme, hvad der vil, hvis du sladrer. Jeg er selv af samme slags som du og har ikke heller båret denne spraglede kjole i al min tid, men har også kendt et andet liv; lad mig for Guds skyld bare ikke tænke på det. Jeg skal sige dig: vær blot ikke ked af, at du er blevet forvist til ladegården; forvisningen er bedre end det andet; men tag dig bare i agt for denne frygtelige lille flaske."

Inde fra bag halstørklædet tog hun en lille hvid flakon frem og viste mig den. Jeg spurgte:

"Hvad er det?"

Hun svarede:

"Det er just den frygtelige lille flaske, og i den er der forglemmelsens gift."

Jeg sagde:

"Giv mig af forglemmelsens gift; jeg ville gerne glemme alting."

Hun svarede:

"Drik ikke. Det er brændevin. En gang kunne jeg ikke beherske mig og drak. Gode mennesker gav mig det. Nu kan jeg

ikke lade være, jeg higer efter det. Men du lader være at drikke, så længe du kan. Og døm ikke mig, fordi jeg pimper; jeg sørger nok over det endda. Du har jo endnu en trøst i livet; Gud har allerede befriet ham fra tyranniet."

Jeg fo'r op og skreg: "Han er død!" og rev mig i håret – da så jeg, at det ikke var mit gamle hår; det var hvidt. – hvad var dog dette?

Hun beroligede mig:

"Bliv ikke forskrækket, mit barn. Dit hoved blev hvidt derovre, den gang de viklede dig ud af fletningen. Men han er i live og frelst fra alt tyranni. Greven var så nådig mod ham som mod ingen anden. Når det bliver nat, skal jeg fortælle dig alt; men nu må jeg først drikke et par klunke. Det varmer hjertet."

Og hun drak og drak og faldt i søvn. Om natten, da alle sov, stod tante Drosida stille op, listede sig uden at tænde lys hen til vinduet, og jeg så, at hun igen drak af den lille flaske og derpå gemte den. Så spurgte hun stille:

"Sover smerten, eller er den vågen?"

Jeg svarede:

"Smerten er vågen."

Hun kom hen til mit leje og fortalte, at greven efter Arkadis afstraffelse havde kaldt ham til sig og sagt:

"Du måtte gå alt det igennem, som jeg havde sagt dig, men eftersom du var min yndling, så skal jeg nu lade dig vederfares en nådesbevisning: I morgen sender jeg dig til militæret, og du skal springe soldat, sådan som jeg havde bestemt; men da du har vist, at du ikke var bange for min broders pistoler, skønt han er greve og godsejer, skal jeg åbne dig ærens vej. Jeg vil ikke, at du skal være ringere, end din egen modige ånd kan gøre

fordring på, og derfor skriver jeg nu, at de skal sende dig lige til fronten og ikke lade dig blive menig soldat, men lade dig gøre tjeneste som sergent i regimentet. Vis så, at du er tapper. Herefter er du ikke under min vilje, men under kejserens."

"Nu," sagde den spraglede gamle, "har han det lettere og behøver ikke at frygte noget. Der er kun en magt over ham; han kan falde i kampen, men er ikke udsat for en godsejers plagerier."

Jeg troede hendes ord, og tre år igennem drømte jeg hver eneste nat ikke om andet end om Arkadi Ilitsch på slagmarken.

Således gik der tre år, og Gud være takket og lovet, at de ikke sendte mig tilbage til teatret, men at jeg fik lov at blive boende i kalvestalden hos tante Drosida og småkvæget. Jeg havde det godt dér, for jeg havde ondt af denne kvinde og holdt meget af at høre hende fortælle om natten, når hun ikke var alt for beruset. Hun huskede endnu den gang, da vore folk stak den gamle greve ihjel; og det var endda selve overkammertjeneren, der gjorde det; for ingen kunne på nogen måde udholde hans djævelske grusomhed længere. Jeg drak stadig ikke, men forrettede meget af tante Drosidas arbejde og gjorde det med glæde; småkvæget blev mig så kært, som havde det været mine egne børn. Jeg vænnede mig i den grad til kalvene, at når det hændte, at en fedekalv blev ført bort for at slagtes, så slog jeg selv kors over den og græd tre dage derefter. Til teatret duede jeg nu heller ikke mere, eftersom mine ben havde begyndt at give sig under mig, og jeg gik dårligt. Før havde jeg haft den letteste gang; men efter at Arkadi Ilitsch havde taget mig ud i kulden, da jeg var bevidstløs, forkølede jeg vist mine fødder, og de blev aldrig stærke nok til at danse med. Jeg blev en staldpige

i spraglet kjole ligesom Drosida, og Gud alene ved, hvor længe jeg kunne have levet dette triste liv. Men en aftenstund, da solen var ved at gå ned, og jeg sad ved vinduet og haspede garn, fløj der pludselig en lille sten ind gennem vinduet og faldt ned på gulvet; den var helt indsvøbt i papir.

16

Jeg stirrede hist og stirrede her og kiggede ud af vinduet – der var ingen at se.

Det er nok, tænkte jeg, en eller anden, der med vilje har kastet den over plankeværket, men kastet forkert, så den er faldet ind til den gamle kone og mig. Skulle jeg pakke stenen ud eller lade være? Måske var det bedre at lukke papiret op, for der var skrevet noget på det. Og måske er det en, der vil noget, og jeg kan finde ud af, hvad det er. Så beholder jeg hemmeligheden for mig selv, men sørger for at stenen og sedlen bliver kastet hen, hvor de skal.

Så tog jeg papiret af stenen og begyndte at læse – men jeg kunne ikke tro mine egne øjne …

17

Der stod skrevet:

"Min trofaste Ljuba! Jeg har været i krigen, har tjent kejseren og mere end en gang udgydt mit blod; derfor har de gjort mig til officer og givet mig velbåren titel. Nu er jeg rejst fra regimentet med orlov for at få mine sår lægt og er taget ind i herberget i forstaden Puschkarskoj. I morgen tager jeg mine ordner og kors på og går op til greven og bringer ham alle de

penge, man har givet mig til min kur, fem hundrede rubler, og beder ham om at måtte købe dig fri i håb om, at vi må blive viet for den højestes trone".

"Videre skrev han," fortsatte Ljubov Onisimovna, "at – "hvad ulykke der end er overgået dig, og hvad du end har måttet tåle, så regner jeg det ikke dig til last, men kun for lidelser, du har måttet udstå, og hverken for synd eller svaghed, men overlader alt dette til Gud; for dig nærer jeg i alle tilfælde fuldstændig agtelse". Og det var underskrevet: "Arkadi Ilin"."

Ljubov Onisimovna brændte straks brevet og sagde ikke et ord om det til nogen, end ikke til den gamle kone i den spraglede kjole; men hele natten bad hun til Gud, ikke for sig selv, men kun for ham. "For selv om han skrev, at han nu var officer og havde ordner og sår, kunne jeg alligevel slet ikke forestille mig, at greven ville behandle ham anderledes end før. – Jeg var rent ud sagt bange for, at greven skulle prygle ham."

18

Om morgenen tidligt trak Ljubov Onisimovna kalvene ud i solskinnet og gav sig til at fodre dem med brødskorper i en mælkebøtte, da hun med ét blev opmærksom på, at folk derude på den anden side plankeværket løb og skyndte sig et eller andet sted hen i heftig samtale.

"Hvad det var, de snakkede om, opfattede jeg ikke et ord af; men deres tale skar mig som en kniv i hjertet. Netop i det samme kom Filip Røgter kørende ind ad porten, og jeg spurgte ham da:

"Kære lille Filip, du ved vel ikke, hvad det er, alle disse mennesker løber for og snakker så underligt om?"

Han svarede:

"Jo, de skal hen i forstaden Puschkarskoj, hvor herbergsværten i nat har stukket en sovende officer ihjel. Han har skåret halsen helt over på ham og taget fem hundrede rubler fra ham. Men nu har de fanget værten; han var helt blodig, men pengene havde han på sig."

Og som han sagde mig dette, svigtede mine fødder under mig, og jeg faldt om på jorden …

Og sådan skulle det altså ende med, at denne vært slog Arkadi Ilitsch ihjel … og begrave ham gjorde de i denne samme grav, som vi nu sidder på … ja, her ligger han under os, under denne tue. Du har vel undret dig over, at jeg altid tager jer med herhen, når jeg går ud at spadsere med jer; det er ikke det derovre, som jeg så gerne vil se på (hun pegede på de triste, grå ruiner); men jeg holder af at sidde her hos ham og … og drikke en lille tår til hans sjæls minde."

19

Her holdt Ljubov Onisimovna inde og syntes vel, at hendes fortælling var til ende; hun trak en flaske op af lommen og "mindedes" eller "slukkede". Jeg spurgte:

"Hvem var så med til begravelsen, da de lagde den berømte sminkekunstner ned her?"

"Guvernøren, min ven, selve guvernøren fulgte ham. Det manglede bare! Han var jo officer; og under sørgegudstjenesten kaldte både præsten og degnen ham "bojar", og da de sænkede kisten ned i graven, skød soldaterne salve med løst krudt i geværerne. Men senere, året efter, fik værten knut på pladsen ved Ilinka. Treogfyrre slag gav de ham, og han overlevede det og

blev brændemærket sendt på tvangsarbejde. Alle de af vore mandfolk, der bare kunne, løb hen for at se på det; men de gamle, der kunne huske den gang, der blev straffet for mordet på den grusomme greve, sagde, at de treogfyrre slag var for lidt, og at det kun var, fordi Arkadi var kommet af almuen. Grevens drabsmand havde de givet hundrede og et slag knut; efter loven kan de jo ikke dømme til et lige antal slag, det skal altid være ulige. De siger, at der den gang blev sendt særligt bud efter bødlen fra Tula, og han fik tre glas rom at drikke, før afstrafningen begyndte. Bagefter slog han sådan, at de første hundrede slag kun var for at pine, og offeret levede endnu; men da han så slog det hundrede og første slag, knækkede han hele rygraden på ham; da de løste kammertjeneren fra planken, var han døende … De lagde en bastmåtte over ham og kørte ham til fængslet; men den gode mand var død. De siger, at Tula-bødlen blev ved at råbe: "Giv mig nogle flere at piske – jeg skal slå alle Orel-beboere ihjel."

"Nå, men De selv," spurgte jeg, "var De med til begravelsen?"

"Ja, jeg gik derhen sammen med alle de andre. Greven havde befalet, at alle fra teatret skulle gå hen og se, hvorledes en af vore egne kunne komme frem i verden ved god tjeneste."

"Kyssede De ham også til afsked?"

"Naturligvis! Alle gik de frem til kisten og kyssede ham, også jeg … han var blevet så forandret, at jeg knap kunne kende ham. Mager, og så hvid og bleg – de sagde, at alt blod var løbet af ham, fordi værten havde stukket ham allerede ved midnatstid … ak, at tænke sig så meget blod, han har mistet …"

Hun tav og faldt i tanker.

"Hvordan tog De det nu bagefter?"

Hun ligesom kom til besindelse og tog sig med hånden over panden.

"Fra først af kan jeg ikke huske – jeg kom vel hjem sammen med alle de andre – en af dem har vel støttet mig … Men om aftenen sagde Drosida Petrovna:

"Dette her går ikke – du sover ikke, og alligevel ligger du der som en stenstøtte. Det duer ikke – græd, så dit hjerte kan få luft."

Jeg sagde:

"Kan ikke, lille tante – mit hjerte brænder som kul, og der kan ikke blive luft."

Hun svarede:

"Nå, altså, nu går det ikke længere uden "lærken"."

Hun skænkede for mig af sin flaske og sagde:

"Hidtil har jeg selv forbudt og frarådet dig dette; men nu er der ikke andet at gøre: Hæld på kullet og sluk!"

"Jeg har ikke lyst."

"Du er et fæ – hvem, tror du, har lyst i begyndelsen. Brændevinen er bitter, men smertens gift er endnu bitrere, og når du hælder dette her på kullet, så slukkes branden for en stund. Skynd dig nu at slukke!"

Jeg drak hele den lille flaske ud i ét drag. Det var væmmeligt, men uden det kunne jeg ikke sove. Næste nat drak jeg lige sådan … og nu kan jeg ikke falde i søvn uden. Nu har jeg selv en flaske og køber brændevin … Men du, min gode dreng, må aldrig fortælle din mor om det; du skal aldrig forråde fattigfolk, dem skal man skåne, for de lider jo alle sammen. Når vi nu går hjem, banker jeg igen på vinduet om hjørnet i værtshuset; vi går

ikke selv ind, men jeg giver dem min tomme flaske og får en fyldt i stedet."

Jeg var rørt og lovede, at jeg ingensinde og under ingen omstændigheder ville sige noget om hendes "lærke".

"Tak, min lille ven; nej, sig det ikke til nogen, for jeg behøver den."

Jeg hører og ser hende for mig, som var det i dag: Hver nat, når alle i huset var sovet ind, rejste hun sig stille op i sengen i børneværelset, så stille, at ikke hendes mindste led knagede; lyttede, stod op og stjal sig på sine lange, forkølede ben hen til vinduet … Der stod hun lidt, så sig om, lyttede efter, om ikke mor skulle komme inde fra soveværelset; satte så endelig tyst "lærken"s hals mod tænderne, lagde hovedet tilbage og "slukkede" – et klunk, to, tre … hældte hun på det brændende kul og mindedes Arkadi. Så tilbage til sengen igen og smuttede under tæppet; og snart begyndte helt sagte en fløjtende lyd – fi-fu … fi-fu … fi-fu. Hun var faldet i søvn.

Hele resten af mit liv har ikke givet mig nogen frygteligere og mere sjælsoprivende erindring.

Note 2:

Livegne skuespillerinder: Under livegenskabets tid lod de adelige russiske godsejere en del af deres livegne uddanne i forskellige grovere og finere håndværk til godsets eget brug. I slutningen af det 18. århundrede blev det moderne at lade dem, der havde talent, opdrage til kunstnere, f.eks. malere, skuespillere, musikere, dansere og sangere; enkelte blev endog af deres herrer sendt til udlandet (Frankrig og Italien) for at perfektioneres i vedkommende kunstgren. Mange af disse livegne kunstnere ydede fremragende præstationer, uagtet deres almindelige dannelse naturligvis oftest var meget mangelfuld; endnu i årene 1800-1812 kendte således næsten ingen af operapersonalet i Moskva noder, men sang udelukkende efter gehør endog de største partier, soli og kor, af Mozarts, Rossinis og andre store komponisters værker. På samme tid fandtes der alene i Moskva, hvor adskillige af de rigeste godsejere havde deres vinterresidens, ikke mindre end ca. 20 teatre i privathuse; disse mange teatres skuespillere, sangere og dansere var for størstedelen livegne, der tilhørte adelsmænd som fyrsterne Golitsyn, Apraksin og Jusupov, greverne Scheremetjev, Orlov o.m.fl. En af de bekendteste livegne skuespillerinder, en begavet og smuk kvinde, blev gift med en greve Scheremetjev, der i den anledning måtte bryde med sin slægt og siden hen fortrinsvis omgikkes skuespillere og andre kunstnere. Han byggede ved Moskva slottet Ostankino til hende og indrettede dér et prægtigt teater, hvor også hans hustru optrådte. *Overs.anm.*

Note 3:

Holdt ham altid i sit toiletværelse: På Katharina den II.s tid holdt en russisk fyrstinde i årevis sin livegne frisør indespærret i et bur ved hendes toiletværelse, ja, tog ham endog med i buret på rejser. Han fik maden rakt ind til sig og kom kun ud, når fyrstinden skulle friseres. Grunden til denne oprørende behandling skal have været, at fyrstinden var temmelig skaldet og derfor brugte paryk, hvad hun ikke ønskede røbet. *Overs.anm.*

Koblersken

Hele mit liv har været mig en skole i ret levned.
Døden er blot en lektion mere.

A. Majkov.

1

"Nej, hi-hi-hi, nej, lillefar, du må hellere lade være at sige mig imod."

"Hvorfor egentlig det, Domna Platonovna? Og hvad er det for resten for en vane, De har lagt Dem til, at ingen tør mæle et ord imod Dem?"

"Nej, det er ikke mig, det er alle jer andre, der tillader jer altid at sige mig imod. Vent du kun, min ven, til du kommer i min alder, så kan du begynde at sige imod. Men så længe man er ung i verden og ikke begriber, hvordan det hænger sammen med livet her i Petersborg, så er det mit råd, at man hellere sidder stille og hører efter, hvad andre siger, som er ældre og ved bedre besked."

Således blev jeg hver gang bremset af min gode veninde, kniplingshandlersken Domna Platonovna, når jeg tilfældigvis ikke var enig med hende i hendes meninger om verden og menneskene. Og på samme måde bremsede hun alle sine andre bekendte, hvis nogen af dem dristede sig til at give udtryk for anskuelser, der ikke stemmede med Domna Platonovnas overbevisning.

Og Domna Platonovnas bekendtskabskreds var meget udstrakt, efter hvad hun selv sagde endog "uoverskuelig"; desuden var den yderst forskelligartet. Kommiser, grever, fyrster, kammertjenere, værtshusholdere, skuespillere og storkøbmænd, kort sagt folk i alle mulige stillinger og af alle mulige kalibre var Domna Platonovnas bekendte – for slet ikke at tale om det svage køn, som hun for øvrigt aldrig pralede med.

"Kvinderne!" sagde hun, når hun endelig udtalte sig om emnet. "Sådan kender jeg kvinderne!"

Her plejede Domna Platonovna at vise en lukket hånd frem og tilføje:

"Her har jeg hele kvindekønnet i min hule hånd."

Et så udstrakt og uensartet bekendtskab i en by som Petersborg var for mange en kilde til stor forundring, og det hændte, at nogen af disse mange imponeret spurgte hende:

"Hvordan bærer De Dem bare ad, lillemor?"

"Med hvad?"

"Med at blive bekendt med alle mennesker?"

"Ja, min ven, det er rigtigt nok, at jeg kender alle, eller næsten da."

"Men hvordan bærer De Dem ad med det?"

"Jo, det skyldes ene og alene min ligefremhed."

"Virkelig?"

"Ja, min ven, alle kan godt lide mig, fordi jeg er så usædvanligt ligefrem. Den ligefremhed og så det, at jeg er så godmodig, har skaffet mig megen modgang i verden; mange ærgrelser har jeg haft, megen bagtalelse har jeg været ude for, og mere end én gang har jeg fået prygl, kan jeg fortælle dig, selv om det ikke har været ret meget. Men til syvende og sidst kommer folk nu alligevel til at holde af mig."

"På den måde har De også lært verden grundigt at kende."

"Ja, du kan tro, min ven, at jeg kender denne nederdrægtige verden på mine fem fingre. Men det vil jeg alligevel sige dig, at – nej ..." tilføjede Domna Platonovna bedrøvet og eftertænksomt.

"Hvad mener De?"

"Jo, ser du, min ven," svarede hun sukkende; "det er jo det, at nutildags finder folk stadig på noget nyt, og alle mennesker bliver jo længere jo mere durkdrevne."

"Durkdrevne?"

"Ja, i den grad, at man slet ikke længere ved, hvor man har dem. Det er, Herren hjælpe mig, aldeles forbavsende, hvad de kan finde på af kneb og bedrag, det ene værre end det andet."

"Så De mener, at verden er fuld af bedrag, Domna Platonovna?"

"Ja, du skal bare ikke prøve at sige mig imod. Hvad skulle verden vel give sig af med nutildags andet end bedrag og træskhed!"

"Nå, der er da også gode mennesker til."

"På kirkegården, ja; dér ligger muligvis nogle gode mennesker af det forrige slægtled. Men hvad nytte har man af dem? Nej, og de levende er ikke andet end det rene pak. Lige store slyngler alle sammen."

"Nå, nå, Domna Platonovna, det mener De jo ikke? Alle mennesker er vel heller ikke snydere og lurendrejere, der er dog altid nogle, man kan stole på?"

"Ja, ja, lillefar, det har jo enhver lov at tro, som han selv vil. Og vil du stole på folk, så vær så artig. Jeg stolede nu f. eks. på generalinde Schimmelpfeng; syvogtyve arschin kniplinger betroede jeg hende. Men da jeg så forleden kom og sagde: "Kunne jeg ikke få den gamle gæld betalt, Deres Nåde?", så svarede hun: "Jeg har jo givet dig pengene." – "Nej", sagde jeg, "dem har jeg aldrig fået." – "Hvor vover du at svare mig på den måde, dit modbydelige fruentimmer", skreg hun så. "Ud med hende!" – og lakajen, han tog mig jo straks ved vingebenet og

lempede mig ud i den friske luft; og så glemte jeg endda nogle kniplinger hos hende, heldigvis var det af de billige. Og så skulle man stole på hinanden!"

"Men det er da kun en enkelt, der har vist sig sådan," sagde jeg.

"En enkelt! Nej, lillefar, en hel legion er der af dem. Det er jo andre tider nu, end da bønderne var herremændenes livegne. Den gang var tyveri mere den gemene mands sag; men nu, da der ingen livegne er, generer herskabsfolkene sig slet ikke længer for at stjæle. Det er jo f. eks. ingen hemmelighed, hvem det var, der stjal brillantsmykket på ballet forleden. Nej, min kære ven, nutildags er der ingen forskel. Se nu bare til Avdotja Petrovna Karaulov; hun er vel nok en fin dame, skulle jeg mene; men tror du ikke, hun stjal en af mine kniplingskraver lige for næsen af mig ude på sin sommervilla!"

"Stjal?" sagde jeg. "Hør nu, Domna Platonovna, pas dog lidt på Deres mund. Hvordan skulle en sådan dame kunne stjæle?"

"Hvordan? Jo, akkurat ligesom alle andre stjæler. Jeg lagde endda straks mærke til det og sagde både høfligt og diplomatisk: "Undskyld, frue, jeg skulle vel ikke have tabt en krave her, for der mangler nemlig en?" Og knap havde jeg fået sagt de ord, før hun greb fat i mig og gav mig en lige i synet. "Smid hende ud!" sagde hun til lakajen. Og så blev jeg simpelthen smidt ud. Jeg sagde til lakajen: "Nådige herre," sagde jeg, "du er jo selv en mand i tjenende stilling, og du kan jo nok forstå, min due, at jeg er ked af at miste min ejendom." – "Hvad kan det nytte at være ked af det," svarede han, "når hun har den vane." Der kan du nu selv se. Sådan nogle vaner kan hun

flotte sig med i sin stilling, og du må nok hellere tie stille, unge mand."

"Og hvad slutter De nu af alt dette, Domna Platonovna?"

"Hvad skulle jeg vel slutte, lillefar? Det er ikke min sag at gøre slutninger, når folk gør slut på mig. Men at alle folk snyder og bedrager, det må du hellere lade være at strides med mig om. Herren være lovet behøver jeg kun at kaste et blik på et menneske for at se, hvad slags han er af."

Når Domna Platonovna var nået til dette punkt, var det håbløst at komme med flere indvendinger. Selv den største dialektiker kunne ikke sætte hende til vægs; det var umuligt at overbevise hende. Undtagen altså måske for dem, der valgte at lade hende smide ud.

2

Jeg må absolut beskrive mine læsere Domna Platonovna så indgående som muligt.

Domna Platonovna er ikke høj, slet ikke, snarere lille, men hun virker stor. Dette optiske bedrag beror på, at hun, som man siger, er lige så bred som lang, og hvad hun ikke har i højden, har hun følgelig i drøjden. Hun er ikke tilfreds med sit helbred, skønt ingen husker, at hun nogensinde har været syg, og at se til er hun solid som et bjerg; alene barmen er så imponerende, at det næsten er skrækindjagende. Men Domna Platonovna klager sig altid.

"Ganske vist," siger hun, "er jeg jo en ligesom lidt fyldig dame; men der er ingen rigtig kraft i mig, sådan som i andre. Og min søvn – den er rent ud sagt forfærdelig. Knap har jeg fået lagt mig, før den aldeles tager magten fra mig, og om man så tager

og hænger mig ud som fugleskræmsel for spurvene, mærker jeg ingenting, før jeg har fået sovet helt ud."

Domna Platonovna anså sin mægtige søvn for en af de ulemper, der skyldtes hendes fyldige krop, og som vi senere skal se, voldte den hende adskillige ærgrelser og ulykker.

Hun holdt meget af at tage læger på råd og udførligt skildre dem alle sine skrøbeligheder; men hun tog ikke medicin. Det eneste, hun troede på, var Haarlem-dråber, som hun kaldte "haremsdråber", og af dem bar hun altid en lille flaske i højre lomme på sit silkeoverstykke. Efter hvad hun selv sagde, var hendes alder omkring de femogfyrre, men frisk og livlig som hun var, kunne man umuligt tage hende for mere end fyrre. Da jeg først lærte hende at kende, var hendes hår mørkebrunt, og der var endnu ikke et gråt hår at se; hendes ansigtshud var hvid, og hun havde friske røde kinder. For øvrigt nøjedes Domna Platonovna ikke med sin naturlige rødme, der indtil da havde trodset både bekymringer, tågen og den finske blæst, men købte i en butik i øverste galleri af passagen noget papir, ved hvis hjælp hun forhøjede det rødes virkning. Hendes bryn var som klippet ud af sort atlask; de var ubeskriveligt sorte og strålede med en helt overnaturlig glans, fordi Domna Platonovna gned dem kraftigt ind med sort pomade og trak dem smalt ud mellem to fingerspidser. Øjnene lignede grangivelig et par mørke blommer, fugtede af den tidlige morgendug. En fælles bekendt af os, en tyrkisk krigsfange, der hed Ispulat, og som var kommet til Petersborg under Krimkrigen, plejede altid at miste sin ligevægt ved synet af Domna Platonovnas øjne; han slog sig for brystet som en besat og råbte:

"Aj, græske øjne, fuldstændigt græske!"

En anden ville vel i Domna Platonovnas sted have følt sig beæret ved denne udtalelse; Domna Platonovna lod sig imidlertid aldrig dåre af den tyrkiske smiger, men hævdede til enhver tid sin rettroende russiske afstamning.

"Du lyver, din udøbte grimrian! Det er løgn i din hals, din tykmavede frø!" plejede hun leende at svare tyrken. "Jeg ved nok, hvem mine forfædre var, og der, hvor jeg er fra, kommer der ingen grækere og har heller aldrig været nogen."

Domna Platonovnas næse var lillebitte, men lige og velformet; sådanne næser fødes ellers kun lejlighedsvis og af en fejltagelse i Oká- og Suscha-flodernes opland. Hendes mund var stor, og man kunne nok se, at hun som barn måtte være blevet madet med en rundbladet ske; men det var en tiltalende mund, frisk og veltegnet med røde læber og tænder, der så ud, som var de skåret af ung ræddike. Kort sagt: ikke blot på en øde ø, men også midt i en storstads mylder kunne en ynder af søde sager særdeles godt tænkes at få lyst at kysse Domna Platonovna. Men hendes største pryd var dog utvivlsomt hendes ferskenhage og ansigtets hele udtryk, der var så blødt og barnligt, at hvis man fandt på at ville forklare sig, hvorledes den afgrundsdybe troskyldighed, der var udbredt over hele hendes ansigt, kunne rime med hendes tunges stadige tale om verdens træskhed og ondskab – så måtte man uvilkårligt ende med at svare sig selv: "Gid pokker havde dig, Domna Platonovna, det er ikke til at regne ud, hvad der virkelig bor i dig".

Af gemyt var Domna Platonovna selskabelig, munter og godhjertet; hun blev ikke let fornærmet og var troskyldigt

overtroisk. Hendes karakter var blid og eftergivende, hendes natur i grunden ærlig og temmelig ligefrem, skønt hun naturligvis som alle russere ikke var fri for at være snu. Arbejde og bryderier fyldte til stadighed den luft, hvori hun åndede. Hun havde altid travlt, altid noget for, altid planer under overvejelse eller i udførelse.

"Jeg har ikke andre i verden end mig selv og min sjæl," sagde Domna Platonovna, "og alligevel må jeg uafladelig være i virksomhed for at skaffe mig føden; jeg render omkring som en sulten kat på basaren, og det fejler jo ikke, at snart en, snart en anden træder mig på halen."

Og hvis man så prøvede at sige: "Det kan jo da heller ikke nytte, at De vil gøre alting på en gang", fik man til svar:

"Alting eller ikke alting – men det vil jeg bare sige dig, at det er virkelig forfærdeligt anstrengende; og nu farvel så længe, på gensyn. Man venter mig syv forskellige steder."

Hvorpå hun ilfærdigt rullede afsted.

Ofte indrømmede Domna Platonovna dog selv, at hun ikke altid arbejdede for føden alene, og at hendes idelige bryderier og slid og slæb ville kunne lettes betydeligt uden skade for hendes direkte interesser; men det var hende ikke muligt at lægge bånd på sin virksomhedstrang.

"Jeg er nu en gang nidkær i mit arbejde, ja hjertet ligefrem hopper i livet på mig, hver gang jeg kan få noget at gøre."

Domna Platonovnas nidkærhed gjaldt imidlertid kun selve arbejdet, ikke betalingen. Hvad den angår, viste hun tværtimod undertiden en forbavsende ligegyldighed. "Du har snydt mig, din barbar", kunne hun sige; men i næste øjeblik var hun igen

på farten og sled benene af sig for den samme barbar, skønt hun kunne sige sig selv, at hun atter ville blive snydt.

Domna Platonovnas forretninger var af vidt forskellig art. Officielt var hun egentlig kun kniplingshandlerske. Kvinder af småborgerklassen, fattige købmandskoner og præstefruer sendte hende hjemmelavede kraver, kniplinger og manchetter, som hun så gik omkring og afsatte i Petersborg, om sommeren også på landstederne, og de indkomne penge sendte hun derpå efter fradrag af sine procenter og overskud tilbage til frembringeren. Men ved siden af kniplingshandelen drev Domna Platonovna private forretninger, til hvis udførelse kniplingerne og kraverne kun tjente som adgangskort.

Hun var ægteskabsformidler, fandt brudgomme til pigerne og brude til de unge mænd; hun opsøgte købere til møbler og brugt dametøj, arrangerede lån mod eller uden pant, skaffede folk pladser, og det lige fra guvernørstillinger til gårdskarle og lakajer; hun smuglede billetter ind i de mondæneste saloner og boudoirer, hvor byposten aldeles ikke kunne tænke på at komme, og bragte svar tilbage fra damer, om hvem der udadtil kun stod vinterkulde og fromhed.

Men trods alt sit slid og alle sine forbindelser blev Domna Platonovna hverken forgyldt eller forsølvet. Hun havde sit udkomme, gik, som hun selv sagde, "fint" klædt og nægtede sig ikke en lækkerbisken. Men penge lagde hun ikke op, dels fordi hun var så ivrig i tjenesten, at godtfolk ofte narrede hende, dels også fordi hun brugte sine penge til mærkelige ting.

Hovedsagen var dog den, at Domna Platonovna var kunstnerinde – hun gik helt op i sin håndtering. Hun sagde nok, at hun sled for det daglige brød, men det var ikke rigtigt.

Domna Platonovna elskede sin gerning som en kunstnerinde: at bringe sammen, arrangere og fryde sig over sit værk – det var for hende hovedsagen, for hvis skyld hun lagde liden vægt på penge og al anden fordel, som en mere realistisk anlagt person ingenlunde havde kunnet se bort fra.

Det var tilfældigt, at Domna Platonovna var kommet ind på sin bane. Til at begynde med slæbte hun i al beskedenhed rundt med sine kniplinger og havde ikke en tanke på at forbinde denne forretning med andre hverv. Men hovedstadens trylleri forvandlede den enfoldige kvinde fra Mtsensk til det raffinerede faktotum, jeg lærte at kende i Domna Platonovnas dyrebare person.

Hun skaffede sig efterhånden kendskab til alt, trængte ind over alt og havde i den grad heldet med sig, at der snart ikke var det sted, hun ikke kunne skaffe sig adgang til. Man så hende altid med en broderet vadsæk, hvori hun havde sine kniplinger. Hun var iført et flunkende silkeoverstykke, kniplingskrave med store festoner, et hvidbræmmet lyseblåt fransk sjal hang på hendes skuldre, i den fri hånd bar hun en kridhvid flamsk lommeklud, og om hovedet var bundet et violet eller kirsebærfarvet gros-de-Naples tørklæde. Damen var kort sagt dejlig. Og ansigtet! – ja det lå altid i de ydmygste og frommeste folder. Sit ansigt beherskede Domna Platonovna nemlig som hun ville.

"Uden det," sagde hun, "er det rent umuligt at klare sig i vort fag. Man må ikke kunne se uden på en, om man er Saulus eller Paulus."

Desuden havde Domna Platonovna et slebent væsen. Var hun i en salon, kunne det f. eks. aldrig falde hende ind at sige som

andre, at "jeg har været i den offentlige badstue"; nej, hun sagde: "Jeg havde i går den lykke, min herre, at deltage i en ukostumeret maskerade". Og var en kvinde frugtsommelig, busede hun ikke som andre ud med det, men sagde: "Hun er i interessante *marriage*-omstændigheder". Og så videre.

Overhovedet var hun en dame med manérer og forstod, når det gjordes behov, at anslå en fornem tone. Men jeg skylder sandheden at sige, at hun trods alt ingensinde blev hovmodig, men holdt sig til sin egen kreds. Domna Platonovnas patriotisme var lige så snæver som hendes politiske horisont, dvs. hun følte sig forpligtet til ved enhver lejlighed at prise Orel-guvernementet og være forekommende og venlig mod alle "derhjemmefra".

"Kan du sige mig," spurgte hun, "hvori det egentlig ligger? Jeg ved jo da, at vore folk i Orel og omegn er de værste tyveknægte og svindlere på Guds grønne jord. Men alligevel kan jeg ikke få mig selv til at vise selv den mest oplagte skurk hjemmefra døren, og om de så er endnu værre end tyrken Ispulat med hans udstående øjne, vil jeg dog ikke bytte dem bort mod de bedste og ærligste mennesker fra et andet guvernement?"

Det kunne jeg ikke svare på. Vi var i virkeligheden lige forundrede begge to og spurgte hinanden:

"Ja, hvor kan det dog egentlig komme sig?"

3

Mit bekendtskab med Domna Platonovna skyldtes en tilfældighed. Jeg logerede hos en oberstinde, der talte seks europæiske sprog foruden polsk, som hun altid før eller senere slog over i.

Domna Platonovna kendte en utrolig masse sådanne oberstinder i Petersborg, og næsten alle havde de betroet hende at ordne de forskelligste anliggender både hjertets og pungens eller kombinationer af begge dele. Min oberstinde var for resten en virkelig kultiveret dame, der kom i de højeste kredse, førte sig yderst korrekt og forstod at give det udseende af, at hun vurderede folk efter deres rent menneskelige egenskaber; hun læste meget, gerådede i uforstilt henrykkelse over poesi og elskede at deklamere af Maltschevskis "*Maria*":

Bo na tym swiecie, smierc wszystko zmiecie.
Robak sie legnie i w bujnym kwiecie

[Thi døden tilintetgør alt i denne verden
Selv i den prægtigste blomst bor en orm]

Hos denne oberstinde traf jeg Domna Platonovna første gang. Det var en aften. Jeg sad og drak te, mens oberstinden deklamerede:

Bo na tym swiecie, smierc wszystko zmiecie.
Robak sie legnie i w bujnym kwiecie.

Domna Platonovna kom ind og korsede sig. Stående lige indenfor døren hilste hun til alle sider (skønt der ikke var andre end os to i stuen), lagde sin vadsæk på bordet og sagde:

"Nå ja, fred være med jer. Her er nu jeg."

Denne gang var Domna Platonovna i brunt silkeoverstykke, krave med blomster, lyseblåt fransk sjal og kirsebærfarvet gros-de-Naples hovedklæde. Det vil sige, hun var sådan udhalet, som læserne nu bedes forestille sig hende i deres kunstneriske fantasi.

Min oberstinde var øjensynligt meget glad for hendes besøg, skønt hun på samme tid syntes at rødme lidt ved hendes tilsynekomst. Imidlertid hilste hun venligt på Domna Platonovna, om end med betydelig udfoldelse af takt.

"Hvor kan det være, at De ikke har ladet Dem se så længe, Domna Platonovna?" spurgte oberstinden.

"Det er alle de forretningers skyld, lillemor," svarede hun, satte sig og betragtede mig forskende.

"Hvad har De da for forretninger?"

"En skal have et, den anden noget andet, den tredje noget tredje, alle skal man besørge noget for og gøre tilpas, så jeg har skam nok at gøre."

"Ja, og det, du ved nok, du bad mig om," fortsatte Domna Platonovna og slubrede te i sig, "jeg var derhenne forleden … og snakkede …"

Jeg rejste mig, hilste og gik.

Det var alt, hvad jeg havde set til Domna Platonovna. Man skulle synes, at det var et spinkelt grundlag for et nærmere bekendtskab; ikke desto mindre blev det knyttet.

En tid senere sad jeg hjemme, da det bankede på døren.

"Kom ind!" sagde jeg uden at vende mig.

Jeg hørte, at noget bredt kantede sig ind, kikkede mig om og så, at det var Domna Platonovna.

"Nådige herre," sagde hun, "hvor hænger dit helgenbillede?"

"Deroppe i hjørnet over gardinet."

"Er det et polsk eller et rigtigt kristent?" spurgte hun og løftede langsomt hånden.

"Det er vistnok russisk," svarede jeg.

Domna Platonovna skyggede med hånden for øjnene, betragtede længe helgenbilledet, gjorde omsider en håndbevægelse, der skulle betyde så meget som: "Lige meget!", korsede sig og bad.

"Hvor kan jeg lægge min vadsæk?" spurgte hun og så sig om.

"Læg den, hvor De vil."

"Så lægger jeg den der på sofaen så længe."

Hun lagde den fra sig og satte sig.

"Det var mig en rar gæst," tænkte jeg; "hun generer sig skam ikke."

"Det er jo blevet så moderne nu med små helgenbilleder," begyndte Domna Platonovna. "Man kan ikke se noget på dem. Alle disse aristokrater har små helgenbilleder. Det er en stor skam."

"Hvorfor det?"

"Jo, for det vil jo sige, at de gemmer Gud, så de slet ikke kan finde ham."

Jeg tav.

"Et helgenbillede skal da have sin rigtige størrelse," vedblev Domna Platonovna.

"Hvornår er der blevet foreskrevet bestemte mål for helgenbilleder?" spurgte jeg – og fik i det samme en fornemmelse af, at vi var gamle bekendte.

"Jo, vist har de deres bestemte mål," sagde hun. "Se blot i købmandsfamilier, kære ven; dér er billederne altid, som de skal være med lampe foran og stråleglans og det hele. Men hos herskabsfolk er det anderledes; de flygter fra Gud, og Gud er fjernt fra dem. I påskeugen var jeg hos en generalinde, og mens

jeg var der, kom kammertjeneren ind og meldte, at præsterne var kommet på deres rundgang."

"Send dem bort," sagde hun.

"Hvorfor dog det?" sagde jeg. "Send dem ikke bort, det er jo synd."

"Jeg holder ikke af præster," sagde hun.

"Nå, hun kan jo gøre, som hun vil. Men når man viser sendebuddene døren, så kan det være, at den, der har sendt dem, gør gengæld."

"Det kan nok være, De tænker over tingene, Domna Platonovna," sagde jeg.

"Ja, min ven, nutildags må man minsandten bruge sin fornuft. Sig mig, hvor meget betaler du for dette værelse?"

"Femogtyve rubler."

"Det var dyrt."

"Ja, det synes jeg selv."

"Hvorfor flytter du så ikke?"

"Å," sagde jeg, "det er sådan et besvær."

"Værtinden er vel for køn, hvad?"

"Nej, hold nu op. Hvor kan De dog sige sådan noget om min værtinde?"

"Å, lille ven, kom bare ikke her og fortæl mig noget. Jeg ved nok, hvad I er for gavstrikker alle sammen."

"Det må jeg sige," tænkte jeg, "du udtrykker dig virkelig meget ligefremt."

"Disse polakinder er for resten udmærkede til at ordne den slags," vedblev Domna Platonovna og holdt hånden for munden, mens hun gabede. "De gør det med omtanke."

"De må virkelig ikke tale sådan om min værtinde, Domna Platonovna; hun er en agtværdig dame."

"Jamen det er der da ikke noget uhæderligt i, kære ven. Hun er jo ung."

"Hvad De siger, Domna Platonovna, kan være meget rigtigt, blot er der ikke brug for det i dette tilfælde."

"Å, jeg ved nok, hvordan man lever her i Petersborg, og behøver ikke at få det forklaret."

"Dig, lillemor, er det da rent umuligt at bringe fra, hvad du har sat dig i hovedet," tænkte jeg.

"Du skulle hjælpe hende – betal hende godt for værelset," sagde Domna Platonovna, idet hun bøjede sig hen imod mig og klaskede mig på skulderen.

"Betale? Det gør jeg jo. Hvad mener De?"

"Jo, du ved nok, at når I mandfolk får jeres vilje med os kvindfolk, så sørger I altid for, at det bliver os, der betaler gildet."

"Nej, nu kan det være nok!" søgte jeg at standse hende.

"Ja, min ven, vi kvindfolk, især da de russiske, er utroligt dumme i kærlighed. "Tag alt, du min falk", siger de og er parat til at rive kødet af deres krop og give ham det. Og I mandfolk er nogle labaner og benytter jer af det."

"Men, så hold dog op, Domna Platonovna! Jeg er ikke hendes elsker."

"Nej, men du skal alligevel have medlidenhed med hende. Man må dog ved Gud have ondt af os kvinder! Å, hvor skulle kvinderne have klø, at de ikke kan holde sig væk fra jer svinske mandfolk. Og vil du måske sige mig, hvad meningen er med, at hele verden vrimler af disse skørtejægere, disse mandfolk! …

Hvad skal de være godt for? … Men – så på den anden side er det hele ligesom kedeligt uden dem; sådan fra tid til anden er det, ligesom man savner noget. Fanden stå i det, jeg ved nok, hvad det er, man savner!"

Her blev Domna Platonovna vred og spyttede, hvorpå hun fortsatte:

"En gang kom jeg hen til oberstinde Domukhovski … har du ikke kendt hende?"

"Nej."

"Hun er nydelig."

"Kender hende ikke."

"Polakinde."

"Hør nu, jeg kan vel ikke kende alle polakinder i Petersborg heller."

"Ja, hun er for resten ikke rigtig polak, for hun er døbt, hun er af vor tro."

"De taler altså om en eller anden fru Domukhovski, som ikke er rigtig polak, men er af vor tro. Jeg kender hende ikke, Domna Platonovna, kender hende absolut ikke."

"Hendes mand var doktor."

"Hvor kan hun så være oberstinde?"

"Undrer det dig? Han kunne jo være militærlæge."

"Lige meget, fortæl bare videre."

"Hun havde en lille bajonetfægtning med sin mand."

"Hvorledes det?"

"Det kan du vel begribe? De blev uenige om et eller andet, og så gik det straks løs med psche-psche på deres polsk, og det endte med, at de gik fra hinanden. Hun fortalte mig om det:

"De kan ikke tro, Domna Platonovna, hvor sær han er," sagde fruen.

Jeg hørte efter og lagde hovedet på siden.

"Jeg kan ikke holde hans luner ud," sagde hun, "mine nerver tåler det ikke."

Jeg lagde hovedet til den anden side og tænkte: "Pokkers så meget, de altid taler om deres nerver; hvorfor mon vi andre ingen har?"

"Så gik der en månedstid, og så lejede fruen en lejlighed: "Jeg vil have logerende," sagde hun. "Nå", tænkte jeg, "efter din mands hoved kunne du ikke leve, nu prøver du at leve efter dit eget; når nøden tvinger, drikker man også skident vand og roser det oven i købet."

"Atter en måned senere kom jeg derhen, og da var der en logerende inde hos hende, en ganske statelig mand, men mager og noget koparret."

"De kan ikke tænke Dem, Domna Platonovna, sådan en udmærket logerende, Gud har sendt mig; han er så fintfølende og god og tager sig af alle mine anliggender."

"Nå, hvad det fintfølende angår, lillemor, så er det vist noget, de alle sammen er udlært i nu om dage. Men når han tager sig af alle dine sager, så kan du jo spare en sagfører."

Jeg sagde det sådan med et smil; men hun blev ildende rød i hovedet.

Nå, jeg ser nu sådan på det, at enhver må indrette sig, som han har forstand til, og er man bare et godt menneske, så vil kloge folk ikke dømme en og Gud ikke heller.

Efter den tid kom jeg et par gange til, og hver gang fandt jeg hende grædende i sit værelse.

"Det var ellers tidligt, du er begyndt at vaske med saltvand, lillemor," sagde jeg.

"Ak, Domna Platonovna, der er hændt mig noget slemt," sagde hun og tav.

"Hvad kan det vel være," spurgte jeg. "Er du kommet til at spise en fisk levende?"

"Nej," svarede hun. "Det er gudskelov ikke noget af den slags."

"I så fald," sagde jeg, "kan det jo kun være småting."

"Jeg har ingen penge, ikke en øre."

Det er ganske vist en kedelig historie, tænkte jeg. Men jeg ved, at man ikke skal ynke folk i den situation.

"Man har aldrig penge, før man får nogen," sagde jeg. "Men hvorledes med dine logerende?"

"En har betalt, men der står to værelser tomme."

"Ja, at der står værelser tomme, er rigtignok det modbydeligste, der kan hænde i Jeres næringsvej," sagde jeg. "Men nu din ven, da?" spurgte jeg hende lige ud og uden omsvøb.

Hun tav og græd.

Jeg fik ondt af hende, for jeg så, at hun var en svag og uforstandig kvinde.

"Ja, er han sådan en lømmel, så herut med ham."

Da græd hun og sled med tænderne i det våde tørklæde.

"At tude er ingen nytte til," sagde jeg, "og at tage dig disse væmmelige mandfolk så nær hjælper dig heller ikke. Det, du har at gøre, er bare at vise ham vintervejen, og så skal vi nok finde en anden, som både kan holde af dig og hjælpe dig, og så slipper du for at skære tænder og sørge sjælen ud af kroppen."

"Nej, nej, nej!" råbte hun, slog ud med armene og styrtede sig hovedkulds hen i sengen, begravede ansigtet i puderne og hulkede, så jeg troede, hendes kjoleliv skulle revne i ryggen.

Nu kendte jeg en handelsmand (hans fader har en butik på Surovskaja Linia), der havde bedt mig så mindeligt om at gøre ham bekendt med en eller anden frøken eller også en gift dame. "Men," sagde han, "hun må endelig være meget dannet, for jeg kan ikke holde de udannede ud." Og det kan jeg vel tro, for både hans fader og alle mandfolk i familien er gift med de værste gæs, og hans egen kone er også et værre fæ; hver gang, man kommer derhen, sidder hun og gør ikke andet end spise peberkager.

– Hvad kunne man vel ønske sig bedre, tænkte jeg, end at få damen her hyggeligt installeret sammen med ham?

Men jeg indså, at hun endnu var for dum, og lod hende være. "Lad regnvejret drive over først," tænkte jeg.

Der gik et par måneder, hvor jeg ikke så hende. Ganske vist havde jeg ondt af hende; men hvad, tænkte jeg, når et menneske nu en gang ikke er klogere og slet ikke vil forstå at indrette sig, så kan jo ingen andre hjælpe.

Men så omkring Kristi Forklarelsesfest var jeg i huset, hvor hun boede. Jeg solgte lidt kniplinger, og på én gang fik jeg sådan en voldsom lyst til en kop kaffe. Jeg tror, jeg går ind til Lekanida Petrovna, hende Domukhovski, tænkte jeg. Jeg var på bagtrappen og åbnede døren til køkkenet; der var ingen. "De bor da for åbne døre," tænkte jeg, "og lader enhver stjæle, hvad han lyster," for der stod både samovar og kasseroller og alting på hylderne.

Da jeg havde tænkt sådan, gik jeg hen ad korridoren, og dér hørte jeg en mærkelig lyd: Tju-tju, tju-tju. Gud i Himlen! Hvad er dette? Hvad kan det dog være? Jeg lukkede døren op til hendes værelse, og der stod han, hendes gode ven – skuespiller var han og det ikke af de ringeste, artist kaldte han sig – der stod han altså, forstår du, og holdt hende i armen med den ene hånd og svang en pisk med den anden.

"Din barbar! Din barbar!" skreg jeg til ham. "Hvordan er det, du behandler en kvinde!"

Og så styrtede jeg mig ind imellem dem og skærmede mig med vadsækken. (Sådan bærer I asener jer altså ad mod vort køn!)

Nå, jeg fik dem jo skilt ad, og han slog hende ikke mere i min nærværelse. Men hun ville endda undskylde ham og sagde: "Tro endelig ikke, at han slog mig, Domna Platonovna; det var bare for spøg."

"Javel, lillemor," sagde jeg, "og se efter, om hans spøg ikke skulle have forskubbet dine hoftepuder."

Nå, de blev imidlertid boende sammen, endskønt den slyngel aldrig betalte hende en øre for logiet."

"Og var det enden på historien?"

"Ih nej. En tid efter havde de et nyt sammenstød og han tærskede hende igen. Nu havde hun fået en ny logerende i huset, en tilrejsende frøken af købmandsstanden, og du ved jo nok, hvor uerfarne vore købmandsdamer er, når de kommer lige hjemmefra. Og foruden alt det, han allerede havde på samvittigheden, indledte han nu også et kærlighedsforhold til den nye logerende. Der gik sådanne ting for sig i huset, at jeg

helt holdt op med at komme der. "For min skyld kan I såmænd gøre og lade, som I vil!" tænkte jeg.

Den trettende september, dagen før Herrens Korsplantningsfest, var jeg til aftenmesse i Åbenbarelseskirken. Og da jeg gik ud efter gudstjenesten, hvem fik jeg vel så øje på ved indgangen til våbenhuset andre end Lekanida Petrovna. Ynkelig og medtaget så hun ud, hvor hun lå på knæ og græd i sin krog. Da fik jeg på ny ondt af hende.

"Goddag, Lekanida Petrovna," sagde jeg.

"Ak, Domna Platonovna, min lille hjerteven!" sagde hun, mens tårerne flød i stride strømme. "Det må være Gud selv, der har sendt Dem til mig."

"Nå, Gud er det nu ikke," sagde jeg. "For han sender sine ulegemlige engle, og jeg er kun et syndigt menneske. Men du skal alligevel ikke græde. Kom, lad os gå hen et sted og sætte os; så skal du betro mig alle dine sorger, og måske finder vi på noget, der kan hjælpe."

"Har din barbar nu igen gjort dig fortræd?" spurgte jeg, mens vi gik.

"Der er ingen barbar hjemme hos mig."

"Hør, hvor skal du hen?" spurgte jeg. Hendes lejlighed var nemlig i Schestilavotschnaja, men nu drejede hun om ad Griasnaja.

Efterhånden fik jeg nu det hele pillet ud af hende. Hun havde ikke sin lejlighed mere; hendes smule møbler havde værten taget, fordi hun skyldte ham penge. Vennen var forsvundet – og det havde han gjort vel i. Nu boede hun i et kammer hos Avdotja Ivanovna Dislen, dette nederdrægtige fruentimmer, der ganske vist går omkring og praler af, at hun er majordatter og adelig,

men ikke er mindre tarvelig for det. Det var en gang meget nær ved, at jeg for denne drages skyld var kommet på politistationen formedelst min godtroenhed. Og derfor sagde jeg også til Lekanida Petrovna:

"Denne Dislen kender jeg særdeles godt, min ven, hun er det mest slyngelagtige fruentimmer, jeg kender."

"Men hvad skal jeg gøre?" sagde hun. "Kæreste Domna Platonovna, hvad skal jeg dog gøre?"

Jeg lagde mærke til, at hun vred og knugede sine små hænder, så det var en ren ynk.

"Følg med mig hjem," sagde hun.

"Nej, lille ven," svarede jeg. "Nok gør det mig meget ondt for dig, men i Dislens lejlighed sætter jeg ikke min fod. Hun, den dagdriverske, har en gang været nærved at skaffe mig politiet på halsen. Hvis du vil tale med mig, er det bedre, du kommer med hjem til mig."

Det gjorde hun så; jeg gav hende te, så hun fik lidt varme i kroppen, delte med hende, hvad jeg havde af aftensmad og lagde hende i seng. – Gider du høre videre?"

Jeg nikkede bekræftende.

"Om natten fik jeg en skræk i livet. Bedst som hun ligger, farer hun op og sætter sig på sengekanten, slår sig for brystet og siger: "Kære lille Domna Platonovna, hvad skal jeg dog gøre af mig selv?"

Det var allerede blevet sent, og derfor sagde jeg:

"Vær dog ikke så ked af det. Sov nu; i morgen skal vi tænke over det.

"Å, Domna Platonovna, jeg kan ikke sove; jeg kan slet ikke sove."

Men jeg var forfærdeligt søvnig, for jeg sover nemlig så tungt. Altså sov jeg, til jeg var udsovet, satte mig op og kikkede mig omkring. Hun sad på en stol i bar særk med fødderne trukket op under sig og røg en cigaret. Så bleg hun var, så smuk og så fin og sart – næsten som dun i atlask.

"Forstår du dig på at få samovaren i kog?" spurgte jeg.

"Jeg skal gå ud og prøve ad," svarede hun.

Hun tog et bomuldsskørt på og gik ud i køkkenet. Jeg ved ikke, hvordan det kom sig, men jeg havde ikke spor af lyst til at stå op. Lidt efter bragte hun samovaren, og vi satte os til at drikke te.

"Hvad tror De, jeg har tænkt på, Domna Platonovna?" spurgte hun.

"Det er ikke godt at vide, hvad andre tænker," svarede jeg.

"Jeg tager tilbage til min mand."

"Intet kan vel være bedre end at leve som en ærlig hustru," sagde jeg; "hvis han blot tager imod dig."

"Jo, han er god," svarede hun. "Jeg forstår nu, at han er den bedste af dem alle sammen."

"Ja, det er godt nok; men sig mig, hvor længe er det, siden du forlod ham?"

"Det bliver snart et år, Domna Platonovna."

"Ser du det," sagde jeg. "Et helt år; det er en lang tid."

"Hvad mener De med det, Domna Platonovna?"

"Ikke andet, end at måske en eller anden ulykkesfugl til kagebagerske eller pottemagerske har fået sig indrettet på din plads."

"Det har jeg slet ikke tænkt på," sagde hun.

"Og det er netop sagen, lillemor, at du slet ikke tænker. I er alle til hobe ens i det stykke, at I ikke tænker jer om. Men det skal man gøre. Og havde du gjort det og været fornuftig, så ville meget måske have været anderledes."

Hun blev meget forvirret; jeg kunne se, det stak hende i hjertet. Hun bed sine læber og mumlede sagte:

"Jeg tror nu slet ikke, han er sådan."

"Ja, I skulle ved Gud have noget andet, skulle I," tænkte jeg. "Her render I selv og hopper rundt som en ged i bjergene og blæser jeres mand et stykke; men han – han kan bare prøve på at interessere sig for andre." Du kan ikke tro, hvor jeg ærgrer mig over dem hver gang.

"Undskyld, lillemor," sagde jeg, "men jeg synes, du vrøvler. Hvorfor skulle din mand netop være noget særligt, og hvorfor skulle han ikke være "sådan"? Det tror jeg aldrig i livet på. Jeg tænker mig, at han er akkurat som alle andre, det vil sige af kød og blod. Du skulle hellere tænke på, at du selv, som jo da er et kvindfolk, ikke netop har lagt videre bånd på dig og skulle ikke gå i rette med ham. Du kan dog vel nok forstå, min engel, at et mandfolk, han er som en falk: han slår ned og griber til; så ryster han sine fjer, basker sig fri og flyver igen langt bort, hvorhen han vil. Men en kvindes vej, den går fra ovnen til tærsklen. Kvinden er for manden kun et legetøj, og når han har leget med hede, smider han hende væk. – Er det måske ikke rigtigt, hvad jeg siger?"

Jeg sagde hende ikke imod.

Men Domna Platonovna fortsatte uden at afvente mit svar:

"Nå, men denne nådigfrue, Lekanida Petrovna altså, hun sagde: "Jeg skal ikke skjule noget for min mand, men gå til

bekendelse og tage skylden på mig for det hele, om han så hugger hovedet af mig."

"Nej, det synes jeg nu heller ingen mening der er i, svarede jeg. For selv om du har båret dig nok så galt ad, er det jo ingen nytte til at sige manden det. Det, der har været, er forbi, og det kan ikke være ham nogen større fornøjelse at høre om. Tag du dig sammen og lad som ingenting."

"Nej, å nej, jeg vil ikke lyve," sagde hun.

"Vil og vil! Der er ting i verden, som man er nødt til."

"Nej, nej, nej! Jeg vil ikke; det er synd at føre ham sådan bag lyset."

Det havde hun nu sat sig i hovedet og dermed basta.

"Jeg vil først skrive til ham og fortælle det hele," sagde hun. "Tilgiver han mig, får jeg svar, og så rejser jeg selv."

"Gør da, som du synes, når du ikke vil tage ved lære. Men jeg gad nok vide, hvem der har fundet på den indretning, at når I virkelig synder, så rager det ikke manden, men tie stille om jeres – med forlov sagt – griseri, det regner I for synd. Husk på, min sommerfugl, at man ikke kan bide sig i albuen."

Men hun ville ikke høre på mig. Hun skrev et brev, og Vorherre må vide, hvad der stod i det, men hun fortalte åbenbart det hele, og der kom ingen svar. Så kom hun til mig igen og græd og græd.

"Der er ikke kommet svar," sagde hun. "Jeg rejser selv til ham; jeg vil være hans tjenestepige."

Det tænkte jeg over – og kunne billige det. Hun ser godt ud, tænkte jeg. Til at begynde med er han jo nok vred; men når han stadig har hende for øje, tager mørkets lyster vel efterhånden

magten fra ham, så han måske forglemmer sig. Du ved jo nok, at nattegøg altid kukker højere end daggøg.

"Nå ja, rejs da," sagde jeg; "det kan jo være, at din mand forbarmer sig over dig."

"Men, Domna Platonovna, hvor skal jeg få penge fra til rejsen?" spurgte hun.

"Har du slet ingen selv?"

"Ikke en øre; jeg er allerede i gæld til Dislen."

"Ja, lillemor, penge er svære at skaffe."

"Se på mine tårer," sagde hun.

"Tårer er tårer," svarede jeg; "og jeg har nok ondt af dig, men, som ordsproget siger: "Moskva tror ikke på tårer", og i alt fald kan man ikke låne noget på dem."

Hun blev ved at græde, og mens jeg sådan sad og snakkede med hende, kommer pludselig denne oberst ind i min stue ved siden af – hvad er det nu, han hedder?"

"Blæse være med, hvad han hedder."

"Fra ulanerne, eller hvad de hedder, eller er det ingeniørerne?"

"Herregud, det kan da være det samme, Domna Platonovna."

"Lastotschkin, tror jeg – eller er det ikke Lastotschkin? Det er da vist et fuglenavn [Note 4)], og jeg synes, det begynder med L eller K ..."

"Lad De nu det navn hvile."

"Sådan går det mig så tit. Jeg kan altid finde, hvor folk bor, men glemmer, hvad de hedder. Nå, men det var altså denne oberst, der kom. Han begyndte at skæmte med mig og knibe mig i øret, og så spurgte han:

"Hvad er det for en frøken, der sidder derinde?"

Hun var jo da frue, men så så ung ud, at han troede, hun var frøken.

Jeg sagde ham, hvem hun var.

"Er hun fra provinsen?"

"Der gættede De rigtigt," svarede jeg.

Nu er han ikke sådan en vildkrabat eller vindhas, forstår sig, for han er jo allerede højt oppe i rangen, og han holder af, at en kvinde, i det mindste i den aller første tid, ikke glemmer sin blufærdighed og sine principper; nå og hvad vore Petersborg-damer angår, ved du nok selv, hvor lidt blufærdighed de har, og principper endnu mindre. Dem har de færre af, end en barberet skøge har hår på hovedet."

"Fortæl blot videre, Domna Platonovna."

"Vær så elskelig at arrangere det, Domna Pantalonovna," sagde han. (Se officererne de har nemlig for vane at kalde mig Pantalonovna i stedet for Platonovna). Altså, Domna Pantalonovna, jeg skal ikke se på, hvad det koster, når du blot vil sørge for at få den sag i orden."

Jeg svarede ham ikke noget bestemt på det, men drejede blot øjenbrynene hen i retning af hende, forstår du, for at antyde, at det var vanskeligt.

"Er det umuligt?" spurgte han.

"Det kan jeg ikke sige dig, min gode general, for hun har jo sin egen sjæl og sin egen vilje; men skønt jeg ikke tror meget på det, kan jeg jo gerne gøre et forsøg for dig."

"Nu taler vi ikke mere om det, Pantalonika," sagde han straks; "her har du halvtreds rubler; giv hende dem."

"Gav De hende dem så?" spurgte jeg.

"Nu skal du lade være at afbryde, men lade mig fortælle. Da jeg havde fået disse penge af ham, så tænkte jeg, at jeg ganske vist aldrig havde talt med hende om den slags, så jeg skulle kunne gøre hende sådan et forslag; men jeg ved jo, hvordan man lever her i Petersborg, og derfor tænkte jeg: "Å, man skal få at se, at hun selv bliver glad for det, staklen." Jeg gik ind til hende i det lille værelse, hvor vi havde siddet sammen, og sagde:

"Du er da en lykkens pamfilius! Her sad vi netop og talte om penge, og her er de nu."

Dermed lagde jeg sedlen foran hende.

"Hvem har givet dem? Hvor er de fra? Hvordan hænger det sammen?" spurgte hun.

"Gud har sendt dig dem," sagde jeg højt, men hviskede hende så i øret: "Det er fra den herre derinde; han giver dig dem, blot for at du skal være lidt venlig mod ham. Skynd dig bare at tage dem."

Tårerne strømmede ud af hendes øjne og faldt på bordet, dryp-dryp, lige som ærter; men om det var af glæde eller sorg, blev jeg ikke klog på.

"Tag du nu pengene og gå lidt ind i den anden stue, mens jeg rumsterer herinde. – synes du ikke, at jeg havde fået det hele ordnet storartet for hende?"

Jeg betragtede Domna Platonovna opmærksomt. Der var ikke en trækning i hendes bryn, ikke antydning af ironi om hendes mund. Alt, hvad hun havde sagt, var troskyldigt og hjerteligt; hele hendes ansigt udtrykte kun det gode ønske at hjælpe en stakkels kvinde og frygt for, at den pludselig indtrådte heldige vending af en eller anden grund skulle gå

overstyr, – frygt, ikke på egne, men på den ulykkelige Lekanidas vegne.

"Ikke sandt? Jeg syntes virkelig, at jeg havde gjort for hende, hvad jeg kunne."

Domna Platonovna strakte sig pludselig frem og slog i bordet, hendes øjne skød lyn, ansigtet antog et harmfuldt udtryk, og hun udbrød:

"Men hun, den usling! … Hun fo'r op lige med det samme og styrtede uden videre ud på trappen, skrålende af fuld hals: "Hu-hu-hu!" – En skandale var det! Jeg skyndte mig jo at lukke efter hende, og obersten fik fat i sin hue og greb flugten. Jeg kikkede mig omkring og så, at hun havde glemt sit halstørklæde, et gammelt merinostørklæde var det. "Ja, du kan bare vente, dit utaknemlige asen!" tænkte jeg; "kommer du igen, skal du ikke få det tilbage!"

Så var det et par dage efter, at jeg kom hjem udefra, og dér sad hun. Nu var jeg ganske vist ikke venligt stemt mod hende, men jeg er egentlig bare hidsig og kan aldrig bære nag; alligevel satte jeg en mine op, som om jeg var vældigt vred.

"Goddag, Domna Platonovna," sagde hun.

"Goddag, lillemor," svarede jeg. "Er det dit tørklæde, du er kommet efter? Det ligger derhenne."

"De må undskylde, Domna Platonovna, at jeg blev så forskrækket forleden."

"Ja, du er mig en køn en, lillemor," sagde jeg. "Til tak for alt godt, jeg ville gøre dig, bar du dig sådan ad, at det ikke kunne være værre."

"Jeg blev så angst, Domna Platonovna," svarede hun; "De må endelig ikke tage mig det ilde op."

"Der er ikke noget at tage ilde op," sagde jeg; "men mit hus er ikke af den slags, at man kan lave skandale her og løbe fra mig ned ad trappen. Ja og vræle. Her bor udelukkende pæne mennesker, og værten er ågerkarl, og der kommer hvert øjeblik folk til ham, så han vil minsandten heller ikke have nogen rendende og vræle på trappen."

"Tilgiv mig, Domna Platonovna, men De forstår jo nok selv, at sådan et tilbud ..."

"Hvad skal det sige? Er du måske så fin, at det tilbud kunne krænke dig særligt? Man har vel lov at komme med et forslag, skulle jeg mene, og navnlig da du jo er i nød. Der var ingen, der ville voldtage dig, så du behøvede vel ikke at skrige så ynkeligt!"

Hun bad om forladelse, og jeg tilgav hende så også, hvorpå jeg gav hende en kop te og begyndte at snakke med hende.

"Jeg har en bøn til Dem, Domna Platonovna. Sig mig, hvordan jeg skal tjene så mange penge, at jeg kan rejse til min mand?"

"Hvordan skulle du kunne tjene penge? Du havde jo en god lejlighed til det, og den forsømte du. Nu må du virkelig selv finde på noget, for jeg kan ikke. Hvad kan du bestille?"

"Jeg kan sy," sagde hun, "og lave hattepynt."

"Ved du hvad, min due, jeg kender livet i Petersborg bedre end du; og rent bortset fra, at den slags arbejde ikke er til at opdrive, kan jeg sige dig, at de rigtige syersker for længst ville være nøgne, hvis de ikke skaffede sig klæder ad syndens vej."

"Ja, men hvad skal jeg da gøre?" udbrød hun og begyndte at vride hænder.

"Gøre?" sagde jeg. "Du skal bare lade være at skabe dig. Så kunne du allerede forleden dag være rejst til din mand."

Men da eksploderede hun igen.

"Hvad er det dog, De siger, Domna Platonovna? Hvor skulle jeg kunne nedlade mig til sådanne smudsige ting!"

"Nedlade dig? Det har du jo længe gjort uden at spørge mig til råds."

Hun blev endnu rødere i hovedet.

"Hvad jeg har syndet," sagde hun, "er sket af forelskelse. Men at jeg nu, da jeg er fuld af anger og vil tilbage til min mand, skulle ty til så lav en udvej – nej, aldrig så længe jeg lever!"

"Jeg forstår ikke, hvad du mener," sagde jeg. "Det er mig ikke muligt at se noget lavt i den ting. Jeg ser nu sådan på det, at når en kvinde vil ind på den rette vej, så må hun sætte sig ud over den slags fornemmelser."

"Jeg foragter dette tilbud!"

"Det er svært, hvor du er stor på det! Du holdt det jo da ellers længe nok ud med ham fyren, der tærskede dig, uden at du fik det mindste ud af det; men nu, da det gælder noget, da det drejer sig for dig om at få ro i sindet og igen komme til at leve et ærligt liv – nu vil du ikke gøre et skridt, nu er et eneste minut dig for langt."

Jeg betragtede atter Domna Platonovna. Der var hos hende intet som helst af det, der plejede at kendetegne "hvide slavehandlere". Det var simpelthen en troskyldig kone, der sad og sagde sine modbydeligheder i urokkelig overbevisning om sin egen godhed og fru Lekanidas dumme umedgørlighed.

"Det er en hovedstad, vi lever i," sagde jeg til hende," fortsatte Domna Platonovna, "her får man intet for intet, og vil du ikke gøre noget for det, får du ingen penge."

Sådan blev vi ved at snakke sammen, og det endte med, at hun gik. Hun var borte et par uger, tror jeg, og kom så igen, stadig lige tårevædet, sukkende og klagende.

"Om du så sukker," sagde jeg, "til brystkassen revner, hjælper dine tårer dig alligevel ikke, min engel. Jeg kender livet i Petersborg."

"Min Gud!" sagde hun. "Jeg er nærved at græde øjnene ud af hovedet, mit hoved er bristefærdigt, og mit bryst smerter. Jeg har slidt trapperne i alle velgørende selskaber, men intet fået ud af det."

"Det er da din egen skyld," svarede jeg. "Du kunne have spurgt mig om disse velgørenhedsindretninger; det eneste man opnår i dem er at få sine sidste sko slidt op."

"Se på mig! Se, hvor jeg er kommet til at se ud!"

"Jeg ser det nok, min ven," sagde jeg, "og det undrer mig ikke, for det er kun krebsene, der bliver rødmossede af modgang. Men hjælpe dig kan jeg ikke."

En hel time sad hun der og græd; hun kedede mig oprigtigt talt.

"Det hjælper dig ikke at græde," sagde jeg til sidst. "Der er ikke andet for end at falde til føje."

Hun tørrede sine tårer – og var ikke vred længere.

"Der er ikke noget at stille op, min ven," sagde jeg. "Du er ikke den første og bliver ikke den sidste."

"Om jeg dog blot kunne låne halvtreds rubler, Domna Platonovna."

"Ikke halvtreds kopek kan du låne," svarede jeg, "langt mindre halvtreds rubler. Det her er ikke en provinsby, men en

hovedstad. Du havde jo halvtreds rubler i hænderne og ville ikke tage dem. Hvordan skal man så kunne hjælpe dig?"

Så græd hun igen og gik. Jeg husker, at det var to dage før den kasanske himmeldronnings fest. Jeg følte mig rigtig dårligt tilpas; om aftenen tog jeg ud til en købmandskone ved Okhta og forkølede mig velsagtens på denne forbandede færge; det blev jeg endnu elendigere af. Jeg gik ikke ud, var ikke en gang til messe, men havde smurt næsen ind i fedt og sad hjemme på sengen. Da fik jeg besøg af Lekanida Petrovna; hun var uden kåbe og havde kun et tørklæde om skuldrene.

"Goddag, Domna Platonovna."

"Goddag, hjerteven," sagde jeg. "Hvorfor har du ingen overtøj på?"

"Å, jeg er kun smuttet ud et øjeblik," svarede hun.

Men jeg lagde mærke til, at hun hele tiden skiftede udtryk; hun græd ikke, forstår du, men blev afvekslende rød og bleg. Og den tanke fløj mig gennem hovedet: Dislen skulle da ikke have sat hende på gaden?

"Hvordan går det med dig og Dislen?" spurgte jeg.

Hun bed sig i læben; jeg kunne se, at hun ville sige noget, men holdt det tilbage.

"Sig mig, hvad der er i vejen, lillemor?" sagde jeg.

"Jeg vil gerne tale med Dem, Domna Platonovna."

Jeg tav.

"Hvordan har De det, Domna Platonovna?"

"Å, sådan ved det gamle, min ven."

"Og jeg," sagde hun ... "Å, mig er det rent galt fat med."

"Ja, det kan man se," svarede jeg. "Er det stadig ligedan?"

"Stadig det samme. Jeg har været alle vegne; jeg har bidt hovedet af al skam og er gået tiggergang til rige folk. Jeg hørte, at der skulle bo en rig mand i Smedestrædet, som hjælper fattige. Ham har jeg været hos; i Snamenskaja har jeg også været."

"Nå, og hvor meget fik du så ud af det?" spurgte jeg.

"Tre rubler hvert sted."

"Det lader sig endda høre. Jeg kender en købmand på Femhjørnet; han veksler sig en rubel i en-kopeker om søndagen og deler dem ud. "Det bliver alligevel hundrede gode gerninger for Gud," siger han. Men at der i hele Petersborg skulle findes en rig mand, der for intet ville give dig de halvtreds rubler, du behøver, det tror jeg ikke på."

"Og dog er der en," sagde hun.

"Hvem har sagt dig det? Har man nogensinde hørt om sådan en?"

"Det var en dame, der sagde mig det. Vi sad og ventede sammen hos denne rigmand i Smedestrædet. Hun sagde, at der bor en græker på Nevskij, som er meget hjælpsom."

"Hvorfor skulle han være det?"

"Jeg ved det ikke, Domna Platonovna; men det er han nu."

"Kom ikke her og bild mig den slags ind," sagde jeg. "Det er jo det rene vrøvl."

"Hvor kan De nu sige det så sikkert, når den dame vidste det af egen erfaring? Hun har i seks år været skilt fra sin mand, og hver gang, jeg går hen til ham, sagde hun, giver han mig halvtreds rubler."

"Den dame lyver."

"Hun lyver ikke."

"Det gør hun nu alligevel," sagde jeg. "Aldrig skal nogen få mig til at tro, at et mandfolk giver en kvinde halvtreds rubler for ingenting."

"Men jeg forsikrer Dem," sagde hun, "at det er sandt."

"Har du måske selv været der?" spurgte jeg.

Hun rødmede dybt og vidste ikke, hvor hun skulle gøre af sine øjne.

"Hvad har De for tanker, Domna Platonovna? Tro dog ikke sådan noget. Han er firs år gammel; der kommer mange damer til ham, og han forlanger intet af dem."

"Han forfrisker sig altså alene ved synet af jeres skønhed?" spurgte jeg.

"Jeres?" sagde hun og rødmede som en rose. "Hvorfor mener De nu igen, at jeg skulle have været der?"

"Hvorfor skulle jeg ikke mene det? Man kan jo tydeligt se på dig, at du har været der."

"Nå ja," svarede hun. "Hvad så? Ja, jeg har været der."

"Så er du vel lykkelig over at have besøgt et så godt hjem?"

"Der er absolut ikke noget at udsætte på det," svarede hun. "Det gik simpelthen til på den måde, at jeg var hos den dame, der kendte ham, og satte hende ind i mine forhold … Hun foreslog mig naturligvis straks det samme, som alle andre gør … Jeg ville ikke. Så sagde hun: "Men så vil De måske gå hen til en rig græker, jeg kender? Han forlanger intet, og han hjælper en mængde smukke kvinder. Jeg skal give Dem hans adresse; han har en datter, der tager undervisning i klaverspil, så De kan lade, som om De er lærerinde. Men gå ind til ham selv; han gør Dem ikke fortræd, men penge får de sikkert." – Han er meget, meget gammel, forstår De nok, Domna Platonovna."

"Nej, jeg forstår ingenting," sagde jeg.

Jeg begreb, at hun var vred over min mangel på fatteevne. Men selvfølgelig havde jeg gættet det hele og forstod udmærket, til hvad side vognen hældede; jeg ville blot pine hende lidt, så hun kunne skamme sig.

"Forstår De ikke?" spurgte hun.

"Jeg forstår ikke, fordi jeg ikke vil forstå," sagde jeg.

"Hvorledes det?"

"Fordi det er modbydeligt og væmmeligt. Fy, føj!"

Sådan skammede jeg hende ud. Men hun gav sig til at klippe med øjnene, sank ned på min skulder og sagde hulkende:

"Men hvordan skal jeg dog så kunne rejse?"

"Rejse? For de penge, han gav dig, naturligvis."

"Han gav mig kun ti rubler."

"Jeg troede, han plejede at give halvtreds? Hvorfor fik du kun ti?"

"Det må Fanden vide!" svarede hun vredt.

Hendes vrede var så heftig, at tårerne endog standsede.

"Nå sådan! … Du har åbenbart på en eller anden måde ikke været ham tilpas. Ak, I små damer! Sikke nogen, I er! Kom så og sig, at jeg simple kone ikke har rådet dig bedre end din velbårne damebekendt!"

"Det indser jeg nu," svarede hun.

"Men du burde have indset det tidligere," sagde jeg.

"Måske, Domna Platonovna; men nu har jeg besluttet mig," sagde hun og sænkede blikket mod gulvet.

"Hvad har du besluttet dig til?"

"Ja, hvad har jeg andet at gøre end det, De sagde … Jeg forstår jo nu, at jeg slet ikke kan klare mig på anden måde. Bare han nu

i det mindste er et godt menneske ..."

For ikke at forvirre hende med mange ord sagde jeg kun:

"Jeg skal anstrenge mig og gøre mig umage; men så må du også være så venlig ikke at få nykker."

"Nej," sagde hun, "hvad skulle det tjene til!"

Jeg så, at hun var nærved at kvæles; men hun sagde tappert:

"Nej, hvis De blot vil gøre Dem umage, Domna Platonovna, skal jeg ikke få nykker."

Mens vi sad og snakkede, fik jeg at vide, at denne nederdrægtige Dislen havde jaget hende på porten, og ikke blot det. Først havde hun bemægtiget sig de ti rubler, som staklen havde bragt med hjem fra grækeren; dernæst havde hun taget hendes smule linned fra hende – hun havde en særk og noget smudsigtøj – til dækning af hendes gæld, og endelig havde hun smidt hende på gaden, som når man tager en kat i halen og hiver den ud.

"Jo, jeg kender hende, denne Dislen," sagde jeg.

"Den gang, jeg endnu havde lidt penge, hjalp jeg hende flere gange; men hun har behandlet mig værre end den værste."

"Nu til dags må man ikke vente taknemmelighed, lille ven. Jo mere godt, man gør mod folk, desto lumpnere opfører de sig mod en. Når de er ved at drukne, lover de en guld og grønne skove for at hjælpe dem op, og gør man det, angrer de løftet."

Sådan sad vi og ræsonnerede; men det faldt mig rigtignok ikke ind, hvordan Lekanida Petrovna, den skælm, ville lønne mig for alt.

Domna Platonovna sukkede.

"Jeg lagde mærke til," fortsatte hun, "at hun ville sige noget, men ligesom trykkede sig ved det, og spurgte derfor: Hvad er

det, du har på hjerte? Frem med det! Her er ingen, der lytter eller melder det på politistationen."

"Hvornår skal det være?"

"Nå, nå, lillemor, du må vente lidt; det går ikke sådan en-to-tre."

"Jeg har ingen steder at være," sagde hun.

Nu har jeg et lille kammer hjemme – når du engang kommer og besøger mig, skal jeg vise dig det – et lillebitte et, hvor jeg gemmer forskellige sager; eller hvis det hænder, at en lille dame har brug for det eller venter sig, så lejer jeg det ud så længe. Men på det tidspunkt var kammeret ledigt, og så sagde jeg, at hun kunne flytte ind i det.

Hele flytningen bestod i, at hun tog kammeret i besiddelse, som hun gik og stod. Denne kælling, Dislen, havde jo taget alting fra hende.

Nå, da jeg så, hvor fattig hun var, gav jeg hende med det samme en kjole, som en købmand havde foræret mig; det var en dejlig kjole af chine-de-crepe, eller hvad det hedder, kun var den lidt for snæver om livet til mig, for det asen til syerske havde forskåret den; men jeg skal forresten gerne indrømme, at jeg ikke bryder mig om figurkjoler, for de klemmer så fælt om brystet, og derfor går jeg med disse her pelermer.

Den kjole fik hun altså og desuden nogle kniplinger, og hun syede den om og lavede kniplingsbesætning, så den virkelig blev rigtig nydelig. Så gik jeg hen i Stenbocks Passage og købte hende et par halvstøvler med kvaste og frynser og høje hæle; kraver og manchetter fik hun også – kort sagt, hun blev rigget så pænt ud, at hun hverken behøvede at skamme sig for sig selv

eller andre, og jeg kunne ikke dy mig for at kalde hende en modedukke for spøg; men hun var nu også pæn.

Så boede vi sammen både en og to uger, og det gik udmærket; jeg passede mine forretninger og hun huset. Da fik jeg pludselig en kommission at udrette, ikke for en lille dame, men for en virkelig stor dame, ikke ung længere og sådan en, med forlov at sige … østens stjerne. Hun søgte en student til at læse med den yngste søn. Nå, jeg vidste jo nok, hvad hun skulle bruge studenten til.

"Han skal være proper," sagde hun, "og ikke af disse nihilister, der knap ved, hvor man kan købe sæbe."

"Vist så," sagde jeg; "nej, de kan naturligvis ikke bruges."

"Og han skal være velvoksen, ikke alt for ubetydelig at se til, for så lystrer børnene ham ikke."

"Jeg forstår."

Jeg fandt også en student, en ganske ung fyr, men ren og pæn, og han var straks med på det hele. Så gik jeg hen til damen, gav hende adressen og sagde: Sådan og sådan, han kommer til den og den tid og behag så at tage ham i øjesyn; duer han ikke, finder vi nok en anden.

Da jeg var kommet ned af trappen og gik forbi portnerrummet, trådte generalen ud derfra og standsede mig.

Nu må jeg sige dig, at denne general er en meget dannet mand, selv om han kun er i civiltjeneste. Hans hus er ovenud pragtfuldt: spejle, lamper og forgyldning alle vegne, tæpper, lakajer med handsker på, parfumeduft i alle værelser. Huset er deres eget, og de lever i herlighed og glæde. Hele to etager benytter de selv: straks til venstre, når man kommer ind i forhallen, ligger der en otte værelser, hvor han bor for sig selv,

og til højre er der en lejlighed mage til, hvor den ældste søn bor. Han er også gift og har været det et par år; hans kone er rig, og alle i huset roser hende i høje toner og siger, at hun er så god, men hun er forfærdeligt mager og har vist tæring. Nå, og ovenpå, når man kommer op ad trappen, som er vældig bred og besat med blomsterplanter på begge sider, der sidder den gamle frue selv som en urhøne på parringspladsen, og huslærerne bor også deroppe. Så du forstår, at de lever på en stor fod.

Generalen mødte mig altså og sagde: "Goddag, Domna Platonovna!" – Han er nu sådan en høflig herre.

"Goddag, Deres Excellence," sagde jeg.

"Har du været oppe hos min kone?" spurgte han.

"Javel, Deres Excellence," svarede jeg; "jeg har været hos Deres frue, generalinden. Jeg bragte hende nogle gamle kniplinger."

"Har du ikke noget andet godt foruden kniplingerne?"

"Selvfølgelig, Deres Excellence; verden er fuld af gode sager til gode mennesker."

"Kom og lad os gå lidt," sagde han; "luften er så frisk."

"Ja, vejret er glimrende," sagde jeg; "det er såmænd sjældent, det er så godt."

Han gik udenfor, og jeg fulgte. Kareten kørte efter os hen ad gaden. Sådan gik vi sammen henad Mokhovaja – det er ved Gud sandt! Generalen er noget så ligefrem, siger jeg dig.

"Nå, hvad kan du så anbefale mig i dag, Domna Platonovna?" spurgte han.

"Noget, jeg med rette kan sige er en sjældenhed, Deres Excellence."

"Virkelig?" spurgte han tvivlende.

Han har nemlig meget stor erfaring, er altid at finde i cirkus og balletten og dyrker dette felt med den aller største opmærksomhed.

"Jeg vil ikke prale, herre, og jeg tror, det er Dem bekendt, at jeg ikke er nogen ynder af at lyve. Men hvis det er Dem belejligt, så måske De ville behage at komme hen og få syn for sagen."

"Ja, så du lyver ikke, Domna Platonovna, når du siger, at det er en genstand, der er ulejligheden værd?"

"Jeg siger ikke et ord mere, Deres Excellence. Varen er ikke sådan, at den behøver reklame."

"Nu får vi se, nu får vi se," sagde han.

"Hvornår tør jeg forvente Deres Excellences besøg?"

"Jeg kommer rimeligvis en af de nærmeste dage."

"Nej, Deres Excellence," sagde jeg, "behag at nævne en bestemt tid, så vil vi vente Dem. Ellers er jeg ikke hjemme, for jeg har jo nok at løbe omkring med."

"Godt," sagde han, "så siger vi i overmorgen, fredag, efter kontortid."

"Meget vel," sagde jeg; "jeg skal give hende besked om at vente Dem."

"Har du også noget godt i vadsækken?" spurgte han.

"Der er en mængde udmærkede sorte silkekniplinger. Halvdelen" – løj jeg – "har Deres frue taget, så der er akkurat for tyve rubler tilbage."

"Giv hende da disse kniplinger fra mig og sig, at det er hendes gode genius, der har sendt dem," sagde han skæmtefuldt og gav mig en femogtyverubelseddel. "Du behøver ikke at give tilbage; behold resten til at købe nødder for."

Du må vel indrømme, det var elegant at sende hende en present, når han aldrig havde set hende for sine øjne?

Så satte han sig op i kareten ved Semjonov-broen og kørte bort, og jeg gik hjem ad Fontanka-kajen.

"Lekanida Petrovna," sagde jeg, "nu er din lykke gjort."

"Hvad for noget!" udbrød hun.

Jeg fortalte hende det hele og roste ham efter bedste evne.

"Ganske vist er han lidt tilårs," sagde jeg; "men han er en statelig, fyldig mand, der går med det fineste linned og guldbriller."

Hun rystede over hele kroppen.

"Kære ven," sagde jeg, "du har ikke noget at være bange for. Lad være, at andre måske frygter ham på grund af hans rang og stilling; men hvad dig angår, er det jo helt anderledes, og du kan sågar tvinge ham til at kysse dine hænder og fødder. Der var en polsk dame (jeg havde selv gjort ham bekendt med hende), og hun behandlede ham komplet som en bydreng; hun havde elskere, som han skaffede glimrende stillinger, fordi hun gav dem ud for sine brødre. Stol på mit ord og vær ikke ængstelig; jeg kender ham indgående. Den polakinde, jeg talte om, løftede endog hånd mod ham; hun blev hysterisk og slog ham i brillerne, så glassene klirrede, og din opdragelse er vel ikke ringere, skulle jeg mene. Her har du nu foreløbig en gave fra ham."

Dermed lagde jeg kniplingerne frem for hende.

Da jeg om aftenen kom hjem igen, fandt jeg hende i færd med at stoppe en strømpe. Hendes øjne var forgrædte, og mine kniplinger lå på samme sted, hvor jeg havde lagt dem.

"Du må gemme dem," sagde jeg. "Du kan jo lægge dem i min kommode derhenne; det er kostbare sager."

"Hvad skal jeg med dem?"

"Synes du ikke om dem, vil jeg give dig ti rubler for dem."

"Som De vil."

Jeg tog kniplingerne, så efter, at de var i orden, rullede dem ordentligt sammen og lagde dem uden at måle dem ned i min vadsæk.

"Du skylder mig for kjolen," sagde jeg, "og jeg vil ikke have for meget for den. Vi kan jo sige syv rubler for kjolen og tre for halvstøvlerne – så er vi kvit. Det øvrige kan vi senere gøre op."

"Godt," sagde hun. Og så begyndte hun at græde igen.

"Du burde ikke græde nu," sagde jeg.

"Lad mig dog få lov at græde mine sidste tårer," svarede hun. "Hvorfor er De så urolig? De behøver ikke at være ængstelig; han skal nok finde behag i mig."

"Det er en nydelig måde, du lønner mig på, lillemor," sagde jeg. "Du gør ikke andet end mukke. Ja, utak er sandelig verdens løn."

Derefter talte jeg ikke et ord mere med hende hele den dag og heller ikke den næste. Om fredagen, da jeg havde drukket min morgente og skulle gå ud, sagde jeg:

"Måske den nådige frue så ville behage at holde sig færdig. Det er jo i dag, han kommer."

Hun fo'r forskrækket op og udbrød:

"I dag! Er det muligt?"

"Der blev jo sagt dig, at han lovede at komme fredag, og så vidt jeg ved, var det torsdag i går."

Hun bed sine fingre og lod sig falde bums på gulvet for mine fødder.

"Kæreste Domna Platonovna dog!" råbte hun.

"Hvad er der? Er du nu blevet helt tosset?"

"Frels mig!"

"Hvad skulle det være fra?"

"De må forsvare mig! Hav medlidenhed med mig!"

"Vær nu ikke fjantet," sagde jeg. "Det var jo dig selv, der bad om det."

Hun pressede sine hænder mod kinderne og råbte:

"Kæreste, lad mig få henstand om så kun til i morgen … om så kun til i overmorgen!"

Nå, jeg brød mig ikke om at høre på hendes sludder, men knaldede døren i og gik. "Når han først kommer," tænkte jeg, "ordner de nok sagen imellem sig; hun er ikke den første, jeg har set af den slags; til at begynde med er de altid så hellige." – hvorfor ser du sådan på mig? Det er sandt, hvad jeg siger; i begyndelsen lader de altid, som de vil tage livet af sig."

"Fortsæt kun, Domna Platonovna."

"Hvad tror du så, det asen gjorde?"

"Det er ikke godt at vide, hvad Djævelen fik hende til at gøre," fo'r det vredt ud af mig.

"Det har du såmænd evig ret i; det var netop Djævelen, der satte det i hende," svarede Domna Platonovna i anerkendelse af min skarpsindighed. "For vil du bare tænke dig, at denne mand, denne fornemme mand lod hun overhovedet ikke komme ind! Han bankede og bankede, og han ringede og ringede – men ikke så meget som en lyd gav hun fra sig. At hun vovede det,

den listige person! Hun sad bag den låste dør, som om hun overhovedet ikke eksisterede."

Om aftenen gik jeg hen til ham – jeg blev straks indladt – og spurgte: "Nå, har jeg så vel snydt Deres Excellence?" Han var mørk som en tordensky. Så fortalte han mig det hele om, hvordan han havde været der og måttet gå igen med uforrettet ærinde.

"Sådan, min kære Domna Platonovna, bærer man sig ikke ad overfor ordentlige mennesker," sagde han.

"Gud bevare mig vel," sagde jeg, "hvordan kan det dog være gået til! Hun har sikkert blot været ude et øjeblik eller sådan noget og ikke hørt Deres banken."

Men ved mig selv tænkte jeg: "Ak, din barbar, din nederdrægtige taske!"

"Vær så venlig at komme igen i morgen, Deres Excellence," bad jeg. "Da garanterer jeg Dem, at alt skal være i orden."

Så snart jeg var kommet udenfor, stak jeg i rend og løb hele vejen hjem; og det kan nok være, hun fik sig en omgang.

"Din barbar!" råbte jeg. "Hvad er det dog, du har fundet på, din barbar! Begriber du, hvad det er for en mægtig mand, du nu måske har ødelagt min forretningsforbindelse med? Du og hele din slægt og hele det guvernement, I er fra, er jo ikke halvt så meget værd som en af hans nedtrådte støvler! Forstår du ikke, at han kan lave jer alle sammen til plukfisk med et eneste spark! Hvad skal de luner til? Tror du, at jeg vil gå her og fodre dig gratis? Jeg er en fattig kvinde; du ser jo selv, hvor jeg slider og slæber både dag og nat. Du ser jo med dine egne øjne, at jeg lever et stræbsomt liv, og så skal jeg oven i købet være belemret med sådan en medæder, sådan en bændelorm!"

Å, som jeg skældte hende ud! Jeg var så utroligt gal i hovedet, at jeg havde den største lyst til at kradse øjnene ud af hovedet på hende.

Domna Platonovna missede med det ene øje for at få en tåre til at falde ned og indskød: "Det gør mig endnu ondt, når jeg tænker på, hvor jeg krænkede hende."

"Din fattiglus af en adelsdame!" sagde jeg til hende, "herut af mit hus, ud med dig, så end ikke lugten af dig bliver tilbage!"

Jeg greb hende endogså i ærmet og puffede hende hen imod døren. – Der kan du se, hvordan det går, når hidsigheden løber af med folk: Jeg havde jo selv bestilt grandevous til hende den næste dag, og nu jog jeg hende egenhændigt ud! Og hun – hun var straks parat til at gå og vendte sig mod døren. Men så blev jeg rasende igen:

"Hvor pokker skal du hen?" råbte jeg.

Og jeg husker ikke alt det nye, jeg skældte hende ud for.

"Vil du bare blive her! Du vover ikke at gå!"

"Nej, nu går jeg," sagde hun.

"Hvad skal det sige! Du kan bare prøve på det!"

"Når De er så vred på mig, Domna Platonovna, er det bedst, jeg går," sagde hun.

"Vred!" råbte jeg. "Ikke spor! Men klø skal du få!"

Hun styrtede mod døren; men jeg fik fat i hendes arm og trak hende tilbage. Og så langede jeg hende i min arrigskab sådan en fem-seks ordentlige lussinger ud.

"En tyvekvind er du," råbte jeg, "og ikke en dame!"

Hun stod forpjusket i en krog og skælvede som et espeløv; men adelsstoltheden kom alligevel op i hende.

"Hvad er det, jeg har stjålet fra Dem?" spurgte hun.

"Få dine hårtotter i orden!" sagde jeg. For jeg havde jo ødelagt hendes frisure.

"Jo, din barbar," vedblev jeg, "du har stjålet fra mig på den måde, at jeg har givet dig mad og drikke i to uger, og klæder og fodtøj har du fået; her går jeg og slider og slæber hver time døgnet rundt, og så skal jeg for din skyld miste den smule, jeg kan skrabe sammen, fordi du sætter uvenskab mellem mig og sådan en mægtig mand."

Hun drejede roligt sine fletninger sammen til en knude, tog koldt vand fra kanden og vaskede sig; så redte hun sit forhår og satte sig stille hen til vinduet. Der sad hun og holdt et lille spejl mod sin kind. Jeg lod, som jeg ikke så på hende, og stod og ordnede nogle kniplinger på bordet; men jeg kunne godt se, at hendes kinder brændte. "Jeg er da også et asen," tænkte jeg; "hvorfor skulle jeg nu være så ond ved hende?" Og jo længere jeg stod der ved bordet, desto mere ondt gjorde det mig for hende. "Pokkers også, at jeg skulle blive så hidsig; jeg kan nu aldrig beherske mig, når jeg bliver vred; jeg ved jo nok trods alt, at det er hendes egen skyld, og at hun fuldt ud har fortjent, hvad hun har fået; men bedrøveligt er det alligevel."

Jeg løb et ærinde ned på gaden; der bor nemlig en konditor i vort hus; ham købte jeg ti kager hos og gik så op igen. Jeg fik samovaren i kog, skænkede hende en kop te og bragte hende den og kagerne. Hun tog koppen og en kage af min hånd, bed en lille bid af, men beholdt den mellem fortænderne. Sådan sad hun lidt; men pludselig smilede hun et glad smil, og tårerne brød frem som en strøm; de dryppede ikke, de sprøjtede som saften af en citron, man presser.

"Så, så," sagde jeg, "vær nu ikke ked af det."

"Nej, nej," sagde hun, "det er ingenting, ingenting, ingenting."

Og hun blev ved at råbe dette "ingenting, ingenting" i ét væk, gentog det gang på gang. "Vorherre bevares vel!" tænkte jeg; "hun skulle da ikke have taget skade på forstanden?"

Jeg tog og stænkede vand på hende, og efterhånden blev hun roligere. Til sidst satte hun sig hen på sengen i hjørnet. Jeg havde stadig de værste samvittighedskvaler, fordi jeg havde været uretfærdig mod hende. Jeg bad til Gud, som præsten hjemme i Mtsensk lærte os at gøre, når ens sind er i oprør: "Du, Herrens velsignede moder, du reneste blandt rene." Så tog jeg kjolelivet af og gik hen til hende i det bare skørt og sagde:

"Hør på mig, Lekanida Petrovna! Der står skrevet, at man ikke skal lade solen gå ned over sin vrede, og derfor beder jeg dig om forladelse for min uforskammethed; kom og lad os slutte fred!"

Dermed bøjede jeg mig helt ned til jorden for hende, tog hendes hånd og kyssede den. Det gjorde jeg, så sandt som jeg ønsker at opleve dagen i morgen. Og hun sank ned imod mig og kyssede mig først på skulderen, så på hånden. Og til sidst omfavnede og kyssede vi hinanden begge to på en gang.

"Lille ven, jeg gjorde det jo ikke af ondskab eller for egen fordel, men kun til dit bedste!" forklarede jeg og klappede hende på hovedet.

"Godt, godt; mange tak, Domna Platonovna," svarede hun helt kort.

"Se, han kommer jo i morgen," sagde jeg.

"Nå ja, hvad så! Lad ham komme."

Jeg blev ved at klappe hende og stryge hendes hår tilbage bag ørerne. Hun sad og stirrede ufravendt på helgenlampen, der brændte så stille foran de hellige billeder i al deres guldglans. Med ét begyndte hun at bevæge læberne og fortsatte med det.

"Hvad er det, kæreste? Beder du til Gud?"

"Nej, Domna Platonovna," sagde hun. "Det er ikke noget."

"Nå, jeg troede, du bad, for det er ikke godt at snakke med sig selv; det gør kun folk, der er forstyrrede i hovedet."

"Å, Domna Platonovna," sagde hun; "jeg er selv nærved at tro, at jeg er forstyrret. – hvad skal der blive af mig! Hvad skal der dog blive af mig!" råbte hun pludselig og slog sig for brystet af alle kræfter.

"Ja, hvad er der at gøre ved det?" sagde jeg. "Men det er sandelig en tung vej, du må vandre."

"Må?" sagde hun. "Hvad vil det sige? Jeg var en anstændig pige, og jeg var en ærbar hustru! Gud, min Gud, hvor er du dog, Gud?"

"Gud?" sagde jeg. "Der står jo skrevet, at ingen kan se ham; han er ingen steder."

"Men hvor er så de barmhjertige, gode kristne? Hvor er de? Hvor?"

"Kristne mennesker er der da," sagde jeg.

"Hvor?"

"Hvor? Hele Rusland er jo fuldt af kristne; du og jeg er jo selv kristne."

"Ja, ja," sagde hun; "vi er også kristne …"

Og da hun kom med de ord, blev hun så underlig i ansigtet.

Det var næsten, som om hun talte med en usynlig.

"Uf!" sagde jeg; "er du da virkelig ikke rigtig klog? Så forskrækket du gør mig! Hvad skal du knurre mod din skæbne for?"

Hun blev rolig igen, græd stille og sagde:

"Hvordan er jeg dog kommet ind i alt dette? Hvad er det dog for mennesker, der har rådet mig? De fik mig til at bryde med min mand, tudede mig ørene fulde om, at han var en tyran og en barbar, skønt det slet ikke var sandt. Mig selv var det, der var lav og lunefuld og forgiftede hans liv i stedet for at forsøde det. Hvor er folk gemene! De fik mig bragt på afveje, de lovede mig guld og grønne skove og sagde ingenting om alle ydmygelserne. Min mand vil ikke vide af mig mere, han vil ikke se mig, og han læser ikke mine breve. Og i morgen skal jeg … Brrr!"

Hun rystede over hele kroppen.

"Mama!" råbte hun. "Elskede mama! Om du kunne se mig i denne stund, du rene engel! Om du kunne se mig, hvor du ligger i din grav! … Å, Domna Platonovna, hvor opdrog hun os godt! Og hvor havde vi det rart hjemme! Altid var vi hele og rene i tøjet, og der var så hyggeligt i vort hus. Mor elskede blomster. Undertiden tog hun mig ved hånden og vi gik alene to sammen langt ud på engene …"

Nu er det jo forbavsende, hvor jeg kan sove; og mens jeg hørte efter, hvor godt hun huskede det hele, faldt jeg i søvn.

Det var inde hos hende, forstår du; jeg faldt i søvn på hendes seng, som jeg var kommet derind i bart skørt. Og jeg sover jo så utroligt tungt og plejer aldrig at have drømme; det skulle da være om, at nogen stjæler fra mig. Men nu syntes jeg, at jeg kunne se små skove og havestakitter og Lekanida Petrovna selv. Hun var sådan en sød lille pige med lyst, krøllet hår; i hånden

bar hun en blomsterkrans, og hun havde en lille hvid hund med sig, der hele tiden gøede ad mig: vov, vov, vov! Som om den var vred og ville bide mig. Jeg ville bukke mig og tage en kæp at jage hunden væk med; men da kom der pludselig en stor dødningehånd op af jorden og greb fat om mit håndled her. Jeg fo'r op af søvne og mærkede, at jeg var udsovet; men min hånd var helt øm, fordi jeg havde ligget på den.

Nå, jeg klædte mig på, bad min morgenbøn og drak te. Hun sov endnu.

"Det er på tide at stå op, Lekanida Petrovna," sagde jeg. "Tepotten står oven i samovaren. Nu går jeg, min ven."

Jeg bøjede mig ned over sengen og kyssede hende på panden, og jeg forsikrer dig, at jeg havde så ondt af hende, som var hun min kødelige datter. Da jeg vel var ude af døren, drejede jeg sagte nøglen om i låsen og stak den i lommen. "Så er det ærligere spil," tænkte jeg.

Da jeg var kommet hen til generalen, sagde jeg: "Nu har jeg gjort alt, hvad jeg kunne gøre, Deres Excellence, og det er Deres sag at klare resten. De må vist hellere skynde Dem." Og dermed gav jeg ham nøglen.

"Og er det virkelig enden på historien, min kære Domna Platonovna?" spurgte jeg.

Hun lo lidt og vuggede hovedet frem og tilbage med et udtryk, der skulle sige så meget som: Verden er fuld af de særeste mennesker.

"Jeg kom med vilje sent hjem. Men der var ikke tændt lys.

"Lekanida Petrovna!" kaldte jeg.

Jeg hørte, at hun vendte sig henne i min seng.

"Sover du?" spurgte jeg.

Og ved du, jeg fik den største lyst til at le.

"Nej," svarede hun.

"Hvorfor har du så ikke tændt lys?"

"Hvad skal jeg med lys?"

Jeg tændte et stearinlys, pustede til gløderne i samovaren og bad hende komme og drikke te.

"Jeg har ingen lyst," sagde hun og vendte sig om mod væggen.

"Nå, men stå så i det mindste op og læg dig ind i din egen seng. Jeg må rede min nu."

Hun rejste sig som en vranten ulv, skulede til lyset og skyggede for øjnene med hånden.

"Hvorfor holder du dig for øjnene?" spurgte jeg.

"Det gør ondt at se på lyset," svarede hun.

Hun gik ind i kammeret, og jeg hørte, at hun kastede sig på sengen fuldt påklædt, som hun var.

Jeg klædte mig af og bad min aftenbøn. Men jeg var jo frygteligt nysgerrig efter i enkeltheder at få at vide, hvordan de sådan havde båret sig ad, mens jeg var borte. Til generalen var jeg bange for at gå, da der måske kunne vente mig en ny ubehagelighed. Hende derimod var det ligefrem min pligt at spørge; men hun var jo noget afvisende. Jeg tænkte, at jeg skulle bære mig snedigt ad, gik ind i kammeret og spurgte:

"Sig mig, Lekanida Petrovna, har der ingen været, mens jeg var borte?"

Hun tav.

"Kan du ikke nok svare?"

"De har ingen ret til spørge mig ud!" sagde hun vredt.

"Hvorledes det? Jeg er vel nok din værtinde."

"De ved jo god besked alligevel og behøver ikke at komme med spørgsmål."

Det sagde hun i en helt anden tone.

Nå, så forstod jeg naturligvis det hele.

Hun sukkede uophørligt, mens jeg gik i seng, og sukkede endnu, da jeg faldt i søvn.

"Og er det så enden, Domna Platonovna?" spurgte jeg.

"Det er enden på første akt, min herre."

"Hvad skete der i anden?"

"I anden akt skete der det, at hun pludselig trådte op imod mig."

"Hvordan gik det til, Domna Platonovna? Det lyder interessant."

"Det gik såmænd til, som det plejer. Når folk føler sig stærke, bliver de straks gemene."

"Hvornår begyndte hun da at ændre sin optræden mod Dem?"

"Straks med det samme. Allerede næste dag tog hun fat med sine bukkespring. Morgenen efter stod jeg op som sædvanlig, fik samovaren i kog og satte mig til at drikke te ved hendes seng."

"Gå nu hen og vask dig, Lekanida Petrovna," sagde jeg, "og hold morgenbøn; det er tid at drikke te."

Hun hoppede ud af sengen uden at sige et ord. Jeg lagde mærke til, at der faldt et stykke papir ud af hendes lomme, og bukkede mig ned for at tage det op; men straks var hun selv over det som en høg.

"Rør det ikke!" sagde hun og snappede det.

Jeg så, at det var en hundredrubelseddel.

"Hvorfor tager du sådan på veje, morlille?" spurgte jeg.

"Jeg tager på veje, når det passer mig."

"Tag det bare med ro, kære," sagde jeg. "Gudskelov er jeg ikke som Dislen, og i mit hus tænker ingen på at tage din ejendom fra dig."

Det svarede hun ikke på. Hun drak min te, men ville ikke se på mig. Og det er jo aldrig rart for nogen. Jeg bar imidlertid over med hende, for jeg tænkte, at hendes dårlige humør nok snart gik over. Men så lagde jeg mærke til, at hendes bryst, som jeg kunne se i særkens brede halsudskæring, skælvede og rystede. Jeg sagde dig vist før, at hun havde en krop så hvid og rosenrød som dun i atlask; men nu syntes jeg på en gang, at hun var blevet så underlig mørk i huden, og hendes nøgne skuldre var helt fulde af små prikker ligesom de knopper, man får, når man fryser. Nå, tænkte jeg, en sart plante har ondt ved at tåle den første sne; jeg ynkede hende endogså i tavshed, for jeg anede jo ikke, hvad hun var for en hugorm.

Da jeg kom hjem om aftenen, sad hun ved lyset og syede sig en ny særk; på bordet lå der tre eller fire andre særke skåret til.

"Hvad tog de for lærredet?" spurgte jeg.

Hun svarede mig ganske sagte som så:

"Der er en ting, jeg kunne ønske at bede Dem om, Domna Platonovna, og det er, at De ville lade mig i fred med Deres snak."

Hun sagde det ganske roligt, som om hun slet ikke var vred. Nå, min ven, tænkte jeg, er du sådan, så skal jeg også til at være anderledes.

"Jeg er herre i mit eget hus, Lekanida Petrovna," sagde jeg, "og kan sige, hvad jeg behager. Og synes du ikke om at høre på det,

står det dig frit for at gå, hvorhen du lyster."

"Og vær overbevist om, at jeg skal gøre det," sagde hun.

"Ja, men først må vi gøre vort regnskab op. Ærlige folk rejser ikke deres vej uden at have gjort det."

"Det skal De ikke være urolig for," sagde hun.

"Jeg er heller ikke urolig. Men for logi i to uger må jeg regne ti rubler, for maden femten, og skal vi sige tre for te og tre for vask, så bliver det enogtredive rubler."

For lys regnede jeg ikke noget, og at jeg to gange havde taget hende med i badstue, mindede jeg heller ikke om.

"Meget vel," sagde hun. "De skal få det alt sammen betalt."

Næste aften, da jeg kom hjem, fandt jeg hende på ny i færd med at sy særke, og på et søm hang der en sort atlaskes burnus med dunindlæg og gros-de-Naples for. Det kogte i mig, ved du, at hun havde fået alt dette ved min hjælp og nidkærhed og oven i købet anskaffede sig det i min fraværelse og uden at sige et ord til mig om det.

"Burnusser," sagde jeg, "syntes jeg godt du kunne give dig stunder med at købe; det er vigtigere at betale sin gæld."

Ikke så såre havde jeg sagt det, før hun stak hånden i lommen, trak en konvolut op og rakte mig den. Da jeg åbnede den, var der akkurat enogtredive rubler i.

Jeg tog pengene og sagde:

"Tak skal De have, Lekanida Petrovna."

Det var med vilje, jeg sagde "De" til hende, forstår du.

"Å, jeg be'r," svarede hun.

Hun løftede ikke en gang blikket mod mig fra sit arbejde, men bare syede og syede; nålen ligefrem fløj ud og ind.

"Vent du bare, din grønne drage," tænkte jeg, "og vær ikke så vigtig, for at du har betalt mig."

"Ja, Lekanida Petrovna," sagde jeg; "nu har De altså godtgjort mig mine udlæg; men hvad tænker De at give mig for min ulejlighed?"

"Hvilken ulejlighed?"

"Det behøver jeg vel ikke at forklare Dem? De ved jo nok selv."

Hun blev ved med sin syning. Fingerbøllet glimtede hvert øjeblik mod sømmen. Og hun sagde uden at se op:

"Lad den betale Dem for Deres uegennyttige anstrengelser, som har haft brug for dem."

"Ja, hvad," sagde jeg; "De har jo selv haft mere brug for dem end nogen anden."

"Nej, jeg behøvede dem ikke. Og vær nu for øvrigt så elskværdig at lade mig i fred."

Hvad synes du nu om sådan en frækhed! Nå, jeg foragtede hende jo blot og talte ikke et ord mere med hende.

Men næste morgen, da jeg skulle til at drikke te, havde hun gjort sig rejseklar. Hun havde taget en af de nye særke på, som hun havde syet færdig om natten, og de halvfærdige var pakket ind i et tørklæde. Hun bukkede sig ned, trak en papæske frem under sengen og tog en hat ud … den nydeligste lille hat … rigtig i hendes smag. Og imens hun satte den på, sagde hun:

"Farvel, Domna Platonovna."

Og da fik jeg igen så ondt af hende, som var hun min datter, og jeg sagde:

"Du kan vel vente lidt og drikke te."

"Mange tak," svarede hun, "men jeg foretrækker at drikke te hjemme."

Du forstår, hun sagde "hjemme"! Jeg lod imidlertid, som jeg overhørte det.

"Hvor tænker du at bo?" spurgte jeg.

"I Vladimirskaja-gaden, Tarkhovs hus."

"Det kender jeg," sagde jeg; "huset er udmærket, men gårdskarlene er nogle subjekter."

"Jeg har intet at gøre med gårdskarle."

"Nej, naturligvis, min ven, selvfølgelig! Nå, har du lejet dig et værelse der?"

"Nej," svarede hun, "jeg har lejet en lejlighed og fæstet en kokkepige."

Nu forstod jeg jo, hvordan det hang sammen.

"Å, din lille filur," sagde jeg og truede spøgende ad hende med fingeren; "hvorfor har du så gået her og fortalt mig historier om, at du ville rejse tilbage til din mand?"

"Tror De, jeg har løjet for Dem?"

"Ja, hvad skal jeg ellers tro?" sagde jeg. "Havde du villet rejse, ville du jo ikke have lejet lejlighed her i byen."

"De gør mig virkelig ondt, Domna Platonovna; De har minsandten svært ved at fatte."

"Nej, men alvorlig talt, lille ven," sagde jeg. "Nu ser jeg jo, at du har båret dig fornuftigt ad."

"Nå, det synes De!" sagde hun. "Et sjofelt fruentimmer som jeg kan i alt fald ikke rejse tilbage til sin mand."

"Herregud!" sagde jeg. "Gør dig nu bare ikke værre, end du er! Der er dem, der har båret sig fem gange simplere ad, end du har, men som alligevel lever sammen med deres mænd."

Hun stod allerede i døren. Pludselig smilede hun og sagde:

"Undskyld, at jeg blev vred på Dem, Domna Platonovna. Jeg ser nu, at det var forkert af mig. De er virkelig alt for dum."

Hvad siger du til sådan en afskedssalve? "Nå, dum eller ikke dum," tænkte jeg, mens hun gik ned ad trappen, "jeg var i hvert tilfælde klogere end dig, for hvad jeg ville opnå med dig, som er så klog og dannet, det fik jeg da sat igennem."

Sådan skiltes vi ad, ikke just i åbent fjendskab, men heller ikke i større venskab.

Nu gik der, tror jeg, et helt år, hvor jeg ikke så noget til hende. På den tid gav den gode Gud mig nemlig en hel del at bestille, for jeg skulle skaffe koner til hele fire købmænd. Jeg fandt både en oberstdatter og en hofrådenke og en købmandsdatter og fik dem gift; desuden havde jeg forskellige andre jern i ilden, og der blev sendt mig kniplinger, som skulle sælges, og tiden gik.

Så var jeg en gang hos denne samme general, som jeg havde gjort Lekanida bekendt med. Jeg havde et ærinde til hans svigerdatter. Sønnen havde jeg længe kendt; han var faderen fuldstændigt op ad dage. Denne gang var det hans kone, jeg skulle have fat i, for hun havde en blondemantille, hun ville sælge; men hun var ikke hjemme; der blev sagt, at hun var rejst til eremitten Mitrofan i Voronesj. – "Jeg går ind til den unge herre for gammelt bekendtskabs skyld," tænkte jeg.

Jeg gik ind ad bagdøren. Der var ingen. Jeg listede mig på tåspidserne gennem både det første værelse og det næste, og pludselig, kan du tænke dig, hørte jeg Lekanidas stemme:

"Jeg elsker dig, min egen! Du er min eneste lykke her på jorden!"

"Det må jeg sige!" tænkte jeg. "Nå, så min Lekanida laver romaner med både papa og hans søn!" Så sneg jeg mig ud igen,

lige så stille som jeg var kommet.

Jeg hørte mig for, om hvordan hun var blevet bekendt med den unge herre, og fik at vide, at det var hans egen kone, der havde fået medlidenhed med hende, der var så dannet og smuk, og havde begyndt at besøge hende i hemmelighed. Og Lekanida havde altså sagt hende tak på samme måde, som da hun takkede mig.

Nå, tænkte jeg, det angår jo ikke mig, så jeg holdt mund med, hvad jeg vidste. Jeg dækkede endog over denne hendes synd og lod mig ikke mærke med noget.

Så gik der igen næsten et års tid. Lekanida boede den gang i Kirpitschnyj Peréulok. Jeg ville gå til alters i midfasten og var på vej til kirken gennem hendes gade, da jeg fik øje på hendes hus, og den tanke gik mig gennem hovedet, at det ikke var godt, vi var skiltes i uvenskab den gang. "Nu, da jeg skal hen og nyde Herrens legeme og blod, vil jeg gå op og blive forsonet med hende," tænkte jeg.

Som tænkt, så gjort. Der var en prægtig indgang til hendes lejlighed, og stuepigen, der lukkede op, så ud som en hel frøken.

"Vil De lade fruen vide, at kniplingshandlersken Domna Platonovna gerne vil tale med hende."

Pigen kom tilbage og sagde:

"Værsågod."

Jeg kom ind i dagligstuen, hvor alting var meget elegant. Lekanida sad i sofaen og drak kaffe med generalens svigerdatter. Lekanida lod som ingenting, næsten som om vi sidst havde truffet hinanden i går. Og jeg var jo også idel troskyldighed:

"Her bor du jo dejligt, lille hjerte," sagde jeg; "Gud give dig endnu bedre dage."

Men Lekanida gav sig til at pludre fransk med den anden, og det forstår jeg ikke noget af. Der sad jeg nu som et andet fjols, kikkede mig rundt i værelset og begyndte at gabe.

"Å, Domna Platonovna," sagde Lekanida med ét; "vil De ikke have kaffe?"

"Tak, hvorfor ikke," svarede jeg.

Hun ringede med en lille sølvklokke og sagde til stuepigen:

"Dascha, vil De sørge for kaffe til Domna Platonovna."

Jeg fæ forstod ikke straks, hvad hun mente med "sørge for"; men så en halv snes minutter efter kom denne Dascha ind igen og sagde:

"Nu er det færdigt, frue."

"Godt," svarede Lekanida og vendte sig til mig: "Gå de kun med hende ud og få kaffe, Domna Platonovna."

Nej, hvor blev jeg rasende! Jeg havde den største lyst til at fare i hovedet på hende, men beherskede mig. Jeg rejste mig og sagde:

"Nej, tusind tak, Lekanida Petrovna, jeg skal ikke nyde Deres gæstfrihed. Selv om jeg er fattig, har jeg dog kaffe hjemme."

"Hvorfor er De så vred?" spurgte hun.

Men da sagde jeg hende jo også lige op i ansigtet:

"Jeg delte mit brød med Dem, og nu vil De sende mig ud til Deres tjenestepige. De kan vel begribe, at det krænker mig!"

"Min Dascha er såmænd en retskaffen pige," sagde hun; "og hendes selskab kan ikke være fornedrende for Dem."

Det forekom mig, at hun smilede. "Å, din slange," tænkte jeg; "ved min barm har jeg næret dig, og nu bider du mig i maven!"

"Jeg tvivler ikke på Deres piges retskaffenhed," sagde jeg; "men De, Lekanida Petrovna, burde ikke sætte mig til bords med Deres tjenestefolk."

"Hvorfor skulle netop jeg ikke gøre det, Domna Platonovna?"

"Jo, lillemor, du skulle huske på, hvad du var, og hvad du nu er, og hvem du skylder tak for alt dette."

"Ja," sagde hun, "jeg husker meget godt, at jeg var en hæderlig kvinde, og nu er jeg et udskud. Det har jeg Dem og Deres godhed at takke for."

"Det var et sandt ord," sagde jeg. "Et rigtigt udskud er du. Det siger jeg dig i dine åbne øjne i dit eget hus og uden frygt, at du er et rigtigt beskidt udskud. Skidt var du, og skidt er du, men det er ikke mig, der har gjort dig til det."

Så tog jeg min vadsæk og sagde:

"Farvel, fine dame!"

Men nu fo'r generalens brystsyge og halvdøde svigerdatter op og råbte:

"Hvor vover De at fornærme Lekanida Petrovna?"

"Jeg vover det, frue," svarede jeg.

"Lekanida Petrovna er alt for god," sagde hun. "Men jeg for mit vedkommende vil ikke finde mig i, at man fornærmer hende i min nærværelse. Hun er min veninde."

"En køn veninde!" sagde jeg.

Lekanida fløj op og skreg:

"Ud med dig, afskyelige kvinde!"

"Afskyelig, siger De? Det kan gerne være," sagde jeg; "men jeg står i det mindste ikke i forhold til andre fruers mænd. Hvordan jeg så end siden er, har jeg dog ikke bragt det så vidt, at jeg

forfrisker både far og søn med de samme yndigheder. Deres veninde, frue, er Dem sandfærdig en god veninde."

"De lyver!" sagde hun. "Jeg tror Dem ikke. Det er noget, De siger af ondskab mod Lekanida Petrovna."

"Ondskab?" sagde jeg. "Javel, nu skal du få ondskab, Lekanida Petrovna! Det må du meget undskylde; men nu skal jeg styrte dig i støvet!"

Så fortalte jeg jo det, jeg havde hørt den gang, da Lekanida kælede med hendes mand. Og så gik jeg."

"Nå, og hvad skete der derefter, Domna Platonovna?"

"Jo, den gamle gav hende løbepas efter den skandale."

"Og den unge?"

"Ja se, den unge, ham havde hun vist virkelig interesse for! Det var nok noget med rigtig pouramour, som man siger. Sådan et skidt kvindfolk – men uden kærlighed kunne hun alligevel ikke ånde! Nu klarer hun sig imidlertid uden."

"Hvor kan De vide det?" spurgte jeg.

"Hvor jeg kan vide det? Å, man kan nok gå ud fra, at hun klarer sig uden kærlighed, når hun lever sådan et liv, som hun gør. Den ene dag har hun en greve, den næste en fyrste; snart er det en englænder, snart en italiener eller spanier. Nu kan det ikke godt være kærlighed længere; nu er det penge. Store indkøb gør hun i de fineste forretninger, og op og ned ad Nevskij Prospekt farer hun, henslængt i en landauer med travere for."

"Og siden har De ikke truffet hende?"

"Nej. Jeg bærer ikke på nag mod hende, men besøge hende gør jeg ikke. Gud være med hende. Nu en gang i efteråret, da jeg

gik ud fra en dame, der bor på Morskaja, mødte jeg hende på ydertrappen. Jeg gjorde plads for hende og sagde:

"Goddag, Lekanida Petrovna!"

Hun blev pludselig helt grøn, bøjede sig fra trappen ned mod mit ansigt og svarede med den sødeste mine:

"Goddag, din sjofle kælling!"

Jeg kunne ikke lade være at le.

"Det sagde hun ved Gud! "Goddag, din sjofle kælling!" Jeg ville have sagt hende noget om, at man ikke skal kaste med sten, når man selv bor i glashus, men jeg huskede på lakajen, der kom bærende bag efter hende med en stor paraply, og tænkte: "Forsvind, min dronning."

4

Siden Domna Platonovna havde fortalt mig Lekanida Petrovnas historie, var der gået fem år. I løbet af disse fem år havde jeg været rejst bort fra Petersborg og var atter vendt tilbage dertil for at høre hovedstadens evige larm, se dens blege, bekymrede og nedtrykte ansigter, ånde dens stank og uddunstninger og fange griller under det nedslående indtryk af dens svindsottige lyse nætter.

Men Domna Platonovna var uforandret den samme. Ligesom tilfældigt opsøgte hun mig alle vegne; hun mødte mig med venskabelige kys og omfavnelser og klagede ustandseligt over menneskeslægtens ondskab, der havde udset hende, Domna Platonovna, til sit yndlingsoffer og evige kastebold. Det var mange forskellige historier, Domna Platonovna fortalte mig i disse fem år, og i alle historierne blev hun regelmæssigt krænket, fornærmet og trådt under fode for sine dyders skyld

og sine bestræbelser for at tilfredsstille menneskenes fornødenheder.

Forskelligartede, underlige og rige på alle slags hændelser var disse min godmodige Domna Platonovnas interessante og ukunstlede fortællinger. Meget hørte jeg af hende om alle mulige bryllupper, dødsfald, arvehistorier, tyverier og kæltringestreger, om åbenlys og skjult udsvævelse og fordærvelse, om allehånde Petersborg-mysterier, om Lekanida Petrovnas landsmænd og deres opbyggelige bedrifter, om folk, der fra den fri Volga, fra Saratovs vide stepper, fra den stille Oká og fra det gyldne, velsignede Ural havde ført deres friske, sunde legemer hid, deres higende, men troskyldige hjerter, deres vanvittigt dristige forhåbninger til skæbnens og tilfældighedernes spil og til deres her så unyttige kræfter og livsmod.

Men lad os vende tilbage til vor veninde Domna Platonovna. Velvillige læser! Hvem De end må være, bør De ikke føle Dem krænket over, at jeg har kaldt Domna Platonovna vor fælles veninde. Jeg forudsætter hos enhver af mine læsere et omend flygtigt bekendtskab med Shakespeare og beder ham huske den vending hos Hamlet, at "hvis alle mennesker skulle behandles efter fortjeneste, ville der være meget få, der ikke fortjente pisken". Det er ofte vanskeligt at trænge ind i menneskets allerhelligste!

Domna Platonovna og jeg vedligeholdt altså vort venskab. Hun vedblev at besøge mig, og uagtet hun evig og altid skulle skynde sig et eller andet sted hen i forretninger, kunne hun blive siddende hos mig i timevis. Jeg var også et par gange hos Domna Platonovna i hendes lejlighed ved Snamenskaja og tog

det kammer i øjesyn, hvor Lekanida Petrovna havde haft sin residens, indtil hun frasagde sig tronen; jeg så det konditori, hvor Domna Platonovna havde købt de ti kager til hendes styrkelse og trøst; jeg så også to unge "damer", der var kommet til Petersborg for at søge lykken og ligesom Lekanida var havnet hos Domna Platonovna.

Men aldrig lykkedes det mig at få opklaret, ad hvilke veje Domna Platonovna var blevet, hvad hun var, og havde fået sin mærkelige overbevisning om sin egen absolutte retfærdighed og verdens tilbøjelighed til al slags bedrag. Jeg ville meget gerne have haft at vide, hvad der var hændt Domna Platonovna, forinden hun nåede til sit: "Nej, hi-hi, lillefar, du må hellere lade være at sige mig imod; det ved jeg meget bedre." Jeg ville have haft klarhed over, hvordan den købmandsfamilie nede ved Suscha-floden var, hvor denne buttede Domna Platonovna var vokset op, hos hvem bønner, faste, den personlige dyd, hun roste sig af, og medfølelse med menneskene var forenet med rufferskens professionelle løgnagtighed, hendes artistiske tilbøjelighed til at arrangere hurtige ægteskaber, baserede ikke på kærlighed, men på "fornuft", osv. Hvorledes, tænkte jeg, har alt dette kunnet samles i et og samme trinde hjerte og kunnet trives der i så forunderlig harmoni, at ikke så såre har én følelse løftet hendes hånd for at give den grædende Lekanida Petrovna ti lussinger, før en anden følelse løfter hendes fod for at bringe hende ti konditorkager. Det samme hjerte, der gribes ved drømmen om den renhed, hvori moderen havde opdraget Lekanida Petrovna, slår ganske roligt, mens hun står og opfordrer en eller anden fed orne til hurtigst muligt at

tilsmudse denne Lekanida Petrovna, der nu ikke længere har mulighed for at sætte lås for sin krop.

Jeg forstod, at Domna Platonovna ikke drev sin profession for vindings skyld, men at hun i overensstemmelse med visse petersborgske moralbegreber betragtede det som en uafvendelig naturlov, at en kvinde ikke kan fri sig ud af sin nød på anden måde end gennem sit eget fald.

Alligevel – hvad er du egentlig, Domna Platonovna? Hvem har indgivet dig alt dette og ført dig ind på denne vej? – Men med al sin snakkesalighed kunne Domna Platonovna ikke udstå at komme ind på sin fortid.

Dog omsider skete det, at Domna Platonovna ganske tilfældigt og uden enhver foranledning fra min side kom frem med, hvor enfoldig og troskyldig hun engang havde været, men hvorledes "de" havde "belært" hende og bragt hende så vidt, at hun nu "ikke troede et menneske over en dørtærskel".

Forvent ikke, kære læser, at Domna Platonovnas fortælling skal give Dem noget helstøbt og sammenhængende. Den vil næppe være nogen til videre hjælp ved udredningen af denne Petersborg-skikkelses åndelige udviklingsproces. Når jeg i det følgende gengiver, hvad Domna Platonovna fortalte, er det dels, fordi det muligvis kan more Dem, dels fordi det måske vil give Dem lejlighed til endnu en gang at spekulere over den hemmelighedsfulde, men frygtelige kraft, der hedder "livet i Petersborg", denne kraft, der ikke blot har skabt og udformet en Domna Platonovna, men også givet hende Lekanida'er uden modstandskraft i hænde. Her i Petersborg blev hun disse kvinders tyran; havde hun truffet dem et hvilket som helst

andet sted, ville hun have følt sig som en paria overfor hver eneste af dem, måske som en komisk figur.

5

Det hændte, at jeg lå syg i Petersborg.

Jeg boede på den tid i Kolomna, og min lejlighed var, som Domna Platonovna udtrykte sig, "noget helt for sig selv". Den bestod af to vældige værelser i et gammelt træhus, der tilhørte en træagtig dame af købmandsstanden. Hun havde nylig begravet sin meget fromme ægtefælle og gav sig i sin enkestand af med åger, hvorhos hun udlejede sit tidligere soveværelse med tilhørende tredobbelt seng samt en tilstødende opholdsstue med et kolossalt helgenskab, foran hvilket hendes afdøde mand hver dag havde forrettet sin andagt.

I min såkaldte "sal" stod en sofa, betrukket med ægte ruslæder, et rundt bord med falmet violet plystæppe og fuldkommen farveløse frynser; endvidere et konsolur med messingneger; en ovn med hautrelief-figur inde i en niche, hvor der stod urtebrændevin og trak, samt et højt spejl med særdeles godt glas og bronzeharpe øverst på rammen.

På væggene hang: et olietryk af salig kejser Alexander den Første; rundt om ham var i meget svære guldrammer anbragt litografier, der forestillede fire scener af St. Genevièves liv; kejser Napoleon i infanteriuniform; kejser Napoleon i kavaleriuniform; et eller andet højt bjerg; en hund, der sejlede i vand på sit hundehus, og et portræt af en købmand med medalje i Annaordenens bånd.

I det fjerneste hjørne stod et højt helgenskab i tre etager, hvorfra tre store ikoner med røgsværtede ansigter stirrede

strengt ud gennem de skinnende metalbelægninger; foran helgenskabet hang en hellig lampe, der altid omhyggeligt blev holdt brændende af min gudfrygtige værtinde; og under helgenskabet stod et lille chatol med halvrunde døre og bronzekantet klap.

Alt dette mindede slet ikke om Petersborg, snarere om den del af Moskva, der ligger hinsides Moskva-floden, eller om selveste byen Mtsensk. Mit soveværelse var endnu mere i Mtsensk-stilen, ja, det forekom mig endog, at den tredobbelte seng, i hvis dyner jeg druknede, egentlig ikke var en seng, men selve Mtsensk, der opholdt sig inkognito i Petersborg. Så såre jeg sank ned i disse dunbølger, var det, som om et søvndyssende opiumsdække lagde sig over mine øjne og trak en tågemur mellem dem og hele Petersborg med dets lystige kedsommelighed og kedsommelige lystighed. Her i dette beroligende Mtsensk-miljø fandt jeg atter kraft til at tale med Domna Platonovna.

Jeg havde forkølet mig, og lægen havde beordret mig i seng. Der lå jeg en grå martsdag, da jeg allerede var ved at komme mig. Klokken var hen ad tolv, og jeg gad ikke læse mere. "Blot der ville komme nogen," tænkte jeg. Og knap havde jeg tænkt det, før mit ønske gik i opfyldelse. Døren ind til min "sal" knirkede, og jeg hørte Domna Platonovnas muntre stemme derindefra:

"Hvor har du det dog yndigt! Både helgenbilleder og tændt lampe foran helgenskabet – ja, du har det prægtigt."

"Er det Dem, Domna Platonovna?" spurgte jeg.

"Hvem skulle det vel ellers være, min ven?"

Vi hilste, og jeg bad hende tage plads. Hun satte sig i en lænestol ved min seng og anbragte hænderne med det hvide lommetørklæde på sine knæ.

"Hvad fejler du så?" spurgte hun.

"Å, jeg er forkølet."

"Der er ellers mange nu for tiden, der klager over maven."

"Nej," sagde jeg, "min mave fejler ikke noget."

"Nå, når det ikke er maven, går det nok over. – Hvor har du dog en nydelig lejlighed!"

"Å ja, såmænd."

"Dejlig lejlighed! Din værtinde, Ljubov Petrovna, kender jeg godt; hun er en storartet kvinde. I tidligere tid var hun nu så forkælet og gav sig tit til at skrige i alle tonarter; men det er vist gået over."

"Ved ikke," sagde jeg. "Jeg hører i alt fald aldrig noget."

"Å, men med mig er det den rene bedrøvelighed, min ven," sagde Domna Platonovna med den ynkeligste stemme.

"Hvad er der da i vejen?"

"Ak, kære ven, den rene bedrøvelighed … Ja, jeg kan godt sige den forfærdeligste elendighed og ulykke, begge dele. Se, hvad jeg nu bærer mine varer rundt i."

Jeg strakte mig ud af sengen og så, at Domna Platonovnas kniplinger henne på bordet var bundtet sammen i et hvidkantet sort tørklæde.

"Har De sorg?" spurgte jeg.

"Ja, kære, og hvilken sorg!"

"Men hvor er Deres vadsæk blevet af?"

"Det er jo netop den, jeg taler om. Min vadsæk er borte."

"Hvorledes borte?"

"Den er sådan borte, at når jeg tænker på disse sidste dage, så må jeg råbe til herren og spørge: Er jeg da virkelig så stor en synderinde, at du behøver at straffe mig så hårdt? – Nu skal du høre, hvor underligt det alt sammen gik til. Jeg havde en drøm, og jeg syntes, der kom en præst til mig bærende på en rund kage af den slags, du ved, de bager af hirse hjemme på min egn. "Annam denne kage, du Guds træl!" sagde han. – "Hvad skal jeg med den kage til, lillefar?" spurgte jeg. – Men nu kan du altså selv se, at den betød, jeg skulle miste noget."

"Hvordan gik det til, Domna Platonovna?" spurgte jeg.

"Det gik højst mærkeligt til, min ven. Du kender jo købmand Koscheverovs kone?"

"Nej, hende kender jeg ikke."

"Det er også det samme. Vi er veninder, ja det vil sige ikke rigtigt, for hun er vældig ondskabsfuld og temmelig tarvelig; men altså vi kender sådan hinanden, omtrent som du og jeg. Og en aften gik jeg til al ulykke hen til hende og blev hængende der. Hun blev ved at sige: "Bliv nu dog siddende, Domna Platonovna"; gid Fanden havde hende! Hun var så nedbøjet over, at hendes mand ikke brød sig om hende; og hvordan skulle han vel kunne det, eftersom hun ser farlig ud i hovedet og har en tunge så tyk som en papegøje. Hun havde haft tandpine, fortalte hun, og lægen havde sagt, at hun skulle have en blodigle sat på tandkødet; men feltskærens dreng havde i stedet anbragt iglen på tungen, og siden da var tungen svulmet op. Jeg sad hele tiden som på nåle, for jeg havde netop den aften en forretning henne på Femhjørnet, hvor der er en købmand, som vil giftes. Men det var rent umuligt at komme afsted for hende, denne Koscheverov.

"Vent nu lidt," sagde hun, "jeg har en Kiev-likør, og når Fadei Semjonovitsch kommer fra aftenmesse, skal vi have te. Hvad har du så travlt for?"

"Du kan rigtignok tro, jeg har travlt," sagde jeg.

Men alligevel blev jeg nu desværre siddende og drak så meget af denne likør, at det rent ud sagt begyndte at løbe rundt for mig.

"Ja, Barbara Petrovna," sagde jeg; "nu skal du have så mange tak for traktementet, men du må undskylde, at jeg ikke kan drikke mere."

Men hun blev ved at nøde mig.

"Det nytter ikke, at du nøder, lillemor," sagde jeg; "for jeg ved, hvor meget jeg tåler og vil absolut ikke drikke mere."

"Vent nu, til min mand kommer hjem."

"Nej, heller ikke ham vil jeg vente på."

Jeg holdt fast ved, at jeg ville gå, og så gik jeg, for jeg mærkede, forstår du, at jeg var ved at blive fuld. Da jeg var kommet ud af porten, drejede jeg om ad Rasjesjaja og tænkte, at jeg hellere måtte tage en droske. Der stod en med en god hest på hjørnet, og jeg sagde til kusken:

"Hvad skal du have, unge mand, for at køre mig til Gudsmoders Jærtegns kirke?"

"Femten kopek."

"Du mener vel fem?" sagde jeg.

Så gik jeg videre hen ad Rasjesjaja. Det var jo lyst, lygterne var tændt, og der brændte gaslamper i butikkerne. Og hvis din barbar ikke vil køre mig det lille stykke for fem kopek, tænkte jeg, kan jeg også gå til fods.

Men pludselig, min ven, flimrede der noget foran mig. Det var en herre. Han var i overfrakke og hue og galocher, kort sagt: fin mand. Om man så slår mig ihjel, kan jeg ikke begribe, hvordan han sådan på en gang kunne vokse op af jorden.

"Vær så venlig, frue," sagde han ("frue" kaldte han mig endda, den skurk), "at sige mig, hvor Vladimirskaja-gaden er."

"Jo, nådige herre," sagde jeg; "hvis De nu går lige ud, kommer De om lidt til en gade på højre hånd ..." Mere nåede jeg ikke at få sagt, som jeg stod der med pegende hånd, før han med ét rev vadsækken fra mig: "Det er vores", sagde han – og væk var han.

"Å, din barbar, din kæltring!" sagde jeg. Straks troede jeg, det var spøg, men forstod jo snart, at han virkelig var rendt med min vadsæk.

"Hjælp!" skreg jeg af mine lungers fulde kraft. "Hjælp! Fang barbaren! Stop tyven!" Og så løb jeg efter ham, puffede til folk, jeg mødte, trak dem i ærmet og ville have dem med: "Hjælp mig! Forsvar mig! Min vadsæk er lige blevet stjålet af en eller anden barbar!" Jeg løb og løb, til mine ben ikke kunne længere, og til jeg havde tabt hans spor. Hvordan skulle jeg med min græskarfigur også kunne indhente denne fordømte hund! Jeg vendte mig til de omkringstående og skreg: "hvad står I og glor efter! Har I ikke skam i livet!" Så løb jeg lidt igen, standsede og gav mig til at skråle og tude som en gal. Jeg satte mig på en trappesten og skrålede endnu mere. En hel hob folk samlede sig om mig og mente, at jeg vist var fuld.

"Å, I kan selv være fulde, I barbarer! Sagen er den, at min vadsæk lige er blevet stjålet."

Så kom der er betjent og sagde:

"Kom, tante, lad os hellere gå hen på stationen."

Da jeg var kommet derhen, begyndte jeg at skrige igen.

Politiløjtnanten kom frem i døren og spurgte:

"Hvad er det for et spektakel, du laver, kvinde?"

"Det er vel ikke så underligt, Deres Velbårenhed, når jeg er blevet bestjålet."

"Skriv det op," sagde han.

Så skrev de på et papir.

"Gå nu med Gud," sagde han.

Jeg gik og kom igen næste dag.

"Hvordan er det så med min vadsæk, Deres Velbårenhed?" spurgte jeg.

"Gå hjem og vent," sagde han. "Dine papirer er sendt videre."

Jeg ventede og ventede. Så kom der bud efter mig fra afdelingen. Jeg blev ført ind i et stort værelse, hvor der lå en masse vadsække. Afdelingsmajoren, som var en høflig mand, og smuk var han også, han spurgte:

"Kan De kende Deres vadsæk?"

Jeg kikkede efter; den var der ikke.

"Nej, Deres Højvelbårenhed, min vadsæk er ikke her," sagde jeg.

"Giv hende et papir," befalede han.

"Hvad skal der stå i det papir, Deres Højvelbårenhed?" spurgte jeg.

"At De er blevet bestjålet, lillemor."

"Og hvad skal det papir så tjene til?"

"Tja, lillemor, andet kan jeg ikke gøre for Dem," svarede han.

De gav mig så papir på, at jeg var blevet bestjålet, og med det skulle jeg gå til politiforvaltningen. Der var jeg nu nylig henne og afleverede papiret. Der kom en af de overordnede, som var i

oberstuniform, og tog mig med ind i en sal, hvor der lå vadsække, så langt øjet rakte.

"Se efter blandt disse," sagde han.

"Min vadsæk er ikke iblandt dem, Deres Højbårenhed," sagde jeg.

"Nå, vent så lidt," sagde han. "Generalen vil straks underskrive Deres papir."

Jeg ventede og ventede. Endelig kom generalens vogn. De gav ham mit papir, og han skrev under.

"Hvad er det, generalen har skrevet på mit papir?" spurgte jeg en embedsmand.

"Han har skrevet under på, at De er blevet bestjålet," svarede han.

Jeg har papiret hos mig.

"Ja, gem De det, Domna Platonovna," sagde jeg.

"Det hjælper jo lige fedt."

"Nå ja, selv de klogeste kan jo lade sig narre."

"Ja, det har du evig ret i! Var jeg dog bare blevet hos denne Koscheverov natten over."

"Ja, havde De endda ikke villet spare på drosken," sagde jeg.

"Kom du ikke her og fortæl mig noget om droskekuske; de er akkurat lige så store gavtyve. Alle disse slyngler er en eneste stor bande."

"En eneste bande?" sagde jeg; "det er vel meget sagt?"

"Ja, du skal jo altid sige imod. Men jeg – jeg kender disse skurke, sådan kender jeg dem!"

Domna Platonovna hævede en hårdt knyttet næve og betragtede den ikke uden stolthed.

"Den gang jeg endnu var dum," begyndte hun og lod hånden synke, "bar en droskekusk sig endnu bedre ad mod mig. Han gjorde det med udkastning og bestjal mig."

"Hvad mener De med udkastning?" spurgte jeg.

"Jo, netop med udkastning, og dermed færdig. Det var om vinteren, og jeg var ovre på Petersborg-siden af floden for at bringe en kniplingsmantille til en frue i Kadetkorpset. Hun var ikke stor, og spinkel så hun ud, men som hun handlede og pruttede og råbte op – en rigtig primadonna! Da jeg endelig kom ud fra hende, var det ved at blive mørkt; for det bliver jo tidligt mørkt ved vintertid. Jeg skyndte mig, alt hvad jeg kunne, for at komme hen til Prospektet; men så kommer der en droskeslæde om hjørnet, og kusken, der så ud til at være en skikkelig bondekarl, sagde, at han ville køre billigt for mig. Femten kopek til Snamenskaja bød jeg ham."

"Men," afbrød jeg, "hvor kan man dog byde så lidt, Domna Platonovna?"

"Det kan man altså, som du ser. – "Vi kører nærmeste vej", sagde han. – "Ja, det er lige meget," sagde jeg. Jeg satte mig op i slæden; den gang havde jeg endnu ingen vadsæk, men bundtede mine varer ind i et tørklæde ligesom nu. Nå, dette asen til kusk kørte mig det, han kaldte den nærmeste vej, bag om fæstningen og ned på Neva. Der kørte vi et langt stykke på isen; men pludselig, da vi var nær ved den kaj, der ligger ud for Litejnaja, plumpede vi ned i en revne. Det var, som om nogen nedenfra havde givet mig et mægtigt skub bagi – og ud fløj jeg. Jeg selv fløj til den ene side, og min bylt – ja, Gud må vide, hvor den blev af. Jeg fik mig jo samlet op, og helt våd var jeg, for der stod vand over isen.

"Din barbar!" råbte jeg til ham; "hvad er det, du har gjort ved mig!"

"Ja," sagde han; "det her er jo den nærmeste vej, og her kan man ikke undgå at falde af."

"Hvad skal det sige, din tyran?"

"Jo," gentog slynglen, "her falder de altid af, og jeg tog jo kun mod de femten kopek på den betingelse, at jeg måtte køre den nærmeste vej."

Nå, hvem kan vel tale fornuft med sådan et afskum? Jeg gav mig til at tørre mig af og kikkede mig omkring for at finde min bylt, som jeg jo var blevet skilt fra. Da viste der sig med ét en officer eller i alt fald en herre i uniform og med moustacher.

"Din bøllekarl!" råbte han til kusken og slog til ham; "hvor kan du køre så uforsigtigt med en fyldig dame?"

"Sæt Dem kun op igen, frue," sagde han til mig, "sæt Dem kun op; jeg skal nok knappe forlæderet til om Dem."

"Nådige herre," sagde jeg; "jeg tabte min bylt, da afskummet her smed mig af."

"Værsågod, her er Deres bylt," sagde han og rakte mig den.

"Kør til, slyngel!" råbte han til kusken. "Og pas nu på! Og De, frue," sagde han til mig, "skal ikke genere Dem for at give ham en på snuden, hvis han skulle finde på at vælte Dem igen."

"Hvordan skulle vi stakkels kvinder kunne klare os overfor sådan nogle valakker?" svarede jeg.

Så kørte vi.

Da vi kom ind i Gagarinskaja, lagde jeg mærke til, at min kusk morede sig over et eller andet.

"Griner du oven i købet, unge mand?"

"Å, jeg kørte billigt for en jøde forleden, og når jeg tænker på det, kan jeg ikke bare mig for latter."

"Det var da ikke noget at le af," sagde jeg.

"Det var det vel nok," sagde han, "for han faldt lige på fjæset i en vandpyt, og da han sprang op, skreg han "Juch!" og blev ved at dreje rundt om sig selv."

"Hvad skreg han da sådan for?" spurgte jeg.

"Det er ikke godt at vide; det hører vel sådan med til deres religion."

Nå, så begyndte jeg jo også at le med; når jeg forestillede mig denne her jøde, som han sådan rendte rundt og råbte "Juch! Juch!", kunne jeg ikke holde mig for latter.

"Efter det at dømme," sagde jeg, "kan der ikke være meget ved deres religion."

Vi kom til huset, hvor jeg boede. Jeg stod af og sagde:

"Egentlig burde jeg straffe dit afskum med at trække fem kopek fra; men det kan nu være det samme. Her har du dine femten."

"Men jeg er jo da fuldstændigt uskyldig," sagde han; "den nærmeste vej kan man overhovedet ikke køre uden at falde af. Og det har De såmænd ingen skade taget af, morlille, for det vokser man af."

"Din skurk!" sagde jeg. "Den herre, vi traf, skulle have givet dig nogle flere kløø."

"Pas nu endelig på, Deres Nåde, at du ikke taber det, han har pakket ind til dig."

Så sagde han "Hyp!" til hesten og kørte sin vej.

Jeg kom hjem, gjorde samovaren i orden og ville så se min bylt efter, for det kunne jo være, at kniplingerne var blevet våde.

Men da jeg åbnede den, blev jeg stiv af skræk. Jeg ville skrige, men kunne ikke få en lyd frem; jeg ville gå, men benene vaklede under mig."

"Hvad var der da i den, Domna Platonovna?"

"Jeg skammer mig ved at sige det. Ikke andet end ragelse."

"Hvad slags ragelse?"

"Det var såmænd et par gamle bukser."

"Men hvordan var dog det gået til?"

"Ja, det må du nok spørge om. Til at begynde med var jeg allermest optaget af, hvordan i alverden han havde kunnet tage bukserne af midt på Neva og få dem pakket ind i tørklædet. Jeg troede ikke mine egne øjne. Så løb jeg på politistationen og råbte:

"Gud i Himlen! Det er ikke min bylt!"

"Det kender vi nok," svarede de; "det er en af dem med "løst krudt"; lad os høre de nærmere omstændigheder."

Dem fortalte jeg, og så førte de mig hen til opdagelsespolitiet, hvor jeg måtte fortælle det hele en gang til. Detektiven lo:

"Så er han sikkert nok kommet lige fra badstuen, den laban."

"Hvor han kom fra, må pokker vide; men hvordan bar han sig ad med at forbytte min bylt?"

"I mørke er det jo ikke så svært, Domna Platonovna," sagde jeg.

"Men kusken sagde jo desuden: "Tab ikke, hvad han har pakket ind til dig". Hvordan skal så det "pakket ind" forstås?"

"De burde have set bylten efter, straks da De igen satte Dem i slæden," sagde jeg.

"Man kan passe på, så godt man vil, min ven; men skal man bedrages, så bliver man alligevel bedraget."

"Det er jo kun noget, De sådan siger," sagde jeg.

"Hi-hi! Nej, må jeg nu bare være her! Jeg siger dig, at man lige for sin egen næse kan blive lavet om til noget, som man slet ikke er. Jeg skal fortælle dig et eksempel på, hvordan man kan blive snydt op i sine åbne øjne. Det var en gang kort efter, at jeg var kommet hertil hjemmefra. Jeg var på vej gennem Apraksin; på den tid var der meget snævert, ikke som nu efter branden, for nu er der jo storartet; men den gang var der væmmeligt. Nå, jeg gik altså i mine egne tanker. Pludselig kom der en ung pæn mand og sagde:

"Vil du ikke købe en skjorte, tante?"

Jeg så, at han havde en bomuldsskjorte i hånden, helt ny var den og af fortrinligt stof, der sikkert var mindst 60 kopek værd alen.

"Hvad skal du have for den?" spurgte jeg.

"To en halv rubel."

"Hvor meget vil du slå af på halvdelen?" spurgte jeg.

"På hvilken halvdel?"

"Lige meget hvilken," sagde jeg; for jeg havde hørt, at man altid skal begynde med at byde det halve.

"Nej, tante," sagde han, "du har åbenbart ikke brug for gode ting."

Og dermed ville han rykke skjorten fra mig.

"Lad mig dog se på den!" sagde jeg; for skjorten var udmærket og mindst tre rubler værd mellem brødre.

"Jeg giver en rubel," fortsatte jeg.

"Slip, madam!" sagde han.

Han trak den fra mig og lagde den dobbelt sammen, alt imens han kikkede sig omkring. "Den er tydeligt nok stjålet," tænkte jeg. Så gik jeg videre; men pludselig styrtede han igen ud fra sidegangen og sagde:

"Nå, skidt, kom så da med pengene i en fart. Du har åbenbart held med dig i dag. Og Gud være med mig."

Jeg gav ham en rubelseddel, og han rakte mig den sammenlagte skjorte.

"Der har du den, tante," sagde han, vendte sig og gik.

Jeg stak min pung i lommen og gav mig til at vikle mit indkøb ud. Noget faldt med et klask ned for mine fødder – det var en gammel badevisk af lindebast. Jeg kendte den gang endnu ikke livet i Petersborg og var forbavset. "Hvad er dog det?" tænkte jeg og kikkede på, hvad jeg havde beholdt i hænderne – det var en las! En halv alens stump af samme stof, som skjorten havde været af!

Kommiserne i butiksdørene slog en skoggerlatter op og hånede mig frækt:

"Vil De ikke beære os med Deres besøg, tante?" snadrede de, "vi har store lagre af varer for dumme koner."

"Kom ind til os, tante," råbte en anden; "vi har en udmærket brugt ligskjorte til Deres Nåde."

Jeg lod jo, som jeg ikke hørte det. "Gid Fanden havde jer!" tænkte jeg. Og jeg siger dig, jeg var aldeles forbløffet; jeg blev helt angst ved tanken på, hvor denne las kunne være kommet fra. Den havde været en skjorte, men var blevet til en klud. – nej, min ven, vil de snyde en, så gør de det. – Kender du Egupov?"

"Nej."

"Hvordan kan man undgå at kende ham? Smuk mand, vel ved magt. Ni heste blev skudt under ham i krigen, men han kom levende fra det. Aviserne skrev om det."

"Ja, jeg kender ham nu alligevel ikke, Domna Platonovna."

"Hvad tror du, sådan en barbar gjorde med os begge to? Det er en ren roman, siger jeg dig, endda af dem, der ikke er mange af; det er noget, man højst kan få at se på teateret."

"Pin mig ikke længere, lillemor," sagde jeg, "men fortæl bare."

"Ja, den historie er virkelig værd at fortælle. Hvad hedder han nu? … Landmåler er han … Kumovejev, eller er det Makavejev? Han boede i syvende rode i Ismailovski-kvarteret."

"Navnet er jo da ligegyldigt."

"Ja, hans navn kan det være det samme med; men han er ellers den værste skurk i hele hovedstaden. Han kom til mig og sagde:

"Skaf mig en kone, Domna Platonovna!"

"Det kan jeg godt," svarede jeg.

Han er ganske pæn at se på, lys i huden og med vikset overskæg.

Nå, jeg begyndte jo at se mig om efter en kone til ham. Jeg løb omkring og gjorde mig al umage og fandt da også en brud til ham af købmandsstanden. Hun havde sit eget hus i Peski og var en ordentlig pige, fyldig og rødmosset. Ganske vist havde hun en lille fejl på næsen, helt ude på næsetippen; men det gjorde jo da ingenting, for det var efter kirtelsyge.

Jeg tog ham med derhen, skurken, og det hele gik, som det var smurt. Naturligvis passede jeg på ham, alt hvad jeg kunne, for det var nødvendigt. Der gik nemlig et rygte om, at denne mand allerede tidligere havde forlovet sig med en

købmandsdatter, havde ladet sig udbetale to hundrede sølvrubler i håndpenge og givet sin underskrift på at ville gifte sig; men det papir viste sig at være sat så snedigt op, at de slet ikke kunne gøre ham noget.

Nå, når man ved sådan noget om en mand, passer man naturligvis godt på dem begge to og går også hjem og besøger ham. Sådan kom jeg en gang hen til ham; han havde to værelser, må du vide: et soveværelse og en slags lille salon. Jeg kom altså ind og så, at døren fra salonen til soveværelset var lukket; men der sad en herre i en lænestol ved vinduet – en rejsende formodentlig, for han havde rejsetaske over skulderen – og røg pibe. Men det var selve den Egupov, jeg talte om før; oberst er han.

"Er herren i huset måske ikke hjemme?" spurgte jeg ham.

Han gjorde en gnaven bevægelse med hovedet, men svarede ikke, så jeg blev ikke klar over, om landmåleren var hjemme eller ej.

"Nå," tænkte jeg; "det kan jo være, han har en lille dame derinde." For ganske vist var han i færd med at gifte sig; men de er jo alle sammen ens. Jeg satte mig ned og ventede. Men nu er det jo ikke godt at sidde sådan og ingenting sige; folk kunne tro, at man ikke forstår at tale.

"Det er dejligt vejr, vi har for tiden," sagde jeg.

Han kikkede hen på mig og brummede, som kom det fra en tønde:

"Hvad siger du?"

"Jeg siger, at det er dejligt vejr."

"Sludder," sagde han; "det støver."

Det gjorde det nu også; men alligevel tænkte jeg jo: "Hvad er du mon for en? Og hvorfor mon du brummer så arrigt?"

"Er De måske en slægtning af Stepan Matvejevitsch?" spurgte jeg, "eller kun en ven eller bekendt?"

"Ven," svarede han.

"Stepan Matvejevitsch er sådan et brillant menneske."

"En stor kæltring," svarede han; "det er, hvad han er."

"Nå," tænkte jeg, "så kan Stepan Matvejevitsch da ikke være hjemme".

"Har De måske kendt ham længe?" spurgte jeg.

"Jeg kendte ham allerede, da konen var pige," svarede han.

"Også siden jeg lærte ham at kende, er vel mere end én pige blevet kone," sagde jeg; "men jeg vil ikke belaste min sjæl med synd – jeg har ikke opdaget noget slet ved ham."

Han sagde sådan vigtigt til mig:

"Hvad mon du har på lager i øverste etage? – Er det hø?"

"Undskyld, nådige herre," sagde jeg; "men det, jeg bærer på mine skuldre, er et hoved, og dets indhold er ikke hø, men ganske som hos alle andre mennesker, nemlig hvad Gud har bestemt, der skal være."

"Snak!" sagde han.

"Bondekarl!" tænkte jeg.

Pludselig spurgte han:

"Kender du hans broder, Maxim Matvejevitsch?"

"Nej, min herre," svarede jeg; "og når jeg ikke kender et menneske, vil jeg heller ikke lyve og sige, at jeg kender ham."

"Den her er en halunk," sagde han; "men den anden er endnu værre. Og døv."

"Hvorledes døv?"

"Stokdøv," sagde han. "Det ene øre er han døv på, og det andet er skrupuløst, og ingen af dem kan han høre med."

"Tænk, hvor underligt!" sagde jeg.

"Ikke spor af underligt."

"Nå nej, jeg tænkte nærmest på, at den ene broder er så smuk og den anden så døv."

"Det er der da heller ikke noget underligt i," sagde han. "Jeg har for eksempel en søster, der har en rød plet i ansigtet, den ligner en frø. Men hvad angår det mig!"

"Deres moder er rimeligvis blevet forskrækket over et eller andet, da hun var i omstændigheder," sagde jeg.

"Tjenestepigen hældte en samovar ud over hendes mave," sagde han.

Nå, jeg beklagede jo høfligt:

"Ja, disse sjusker kommer da også altid galt afsted."

"Hvis du ikke er en ren idiot," begyndte han igen; "så pas nu på: Han, denne døve broder ynder at bytte heste."

"Så?" sagde jeg.

"Senere måtte jeg have en tyr fra ham til mit kvægopdræt og købte den også af ham; men så viste det sig, at det slet ikke var en tyr, men en okse."

"Gud bevare mig vel!" sagde jeg; "sikket uheld! Det duer da ikke."

"Nej," sagde han, "selvfølgelig duer den ikke, når det er en okse. Men nu vil jeg til gengæld spille den døve følgende puds: Jeg har en veksel på broderen her, Stepan Matvejevitsch, på hundrede rubler, og ingen af dem har penge. Det er derfor, jeg er kommet."

"Ja," sagde jeg; "det har De jo ret til."

"Denne Stepan Matvejevitsch er altså en kanalje;" sagde han; "jeg sidder her og venter på ham, og så snart han kommer, putter jeg ham i gældsfængsel."

"Ganske vist kender jeg ham ikke nærmere," sagde jeg; "men da jeg er ved at få ham gift, bør jeg jo ikke laste ham."

"Få ham gift?" råbte han.

"Javel," sagde jeg.

"Dit fæ! Dit fæ! Ved du da ikke, at han er gift?"

"Det er ikke muligt!" sagde jeg.

"Muligt?" sagde han. "Når der er tre børn!"

"Bevares vel!" sagde jeg.

"Nåda, Stepan Matvejevitsch," tænkte jeg, "der var du nær ved at holde mig godt for nar!"

"Efter det, jeg her hører," sagde jeg, "må han altså alligevel være en slyngel."

Men denne oberst Egupov sagde:

"Hvis du vil skaffe kone til nogen, så er det aller bedst, at du skaffer *mig* en."

"Gerne," svarede jeg.

"Nej," sagde han, "det er ikke min spøg; jeg mener det virkelig."

"Ja, værsågod," sagde jeg, "værsågod!"

"Du tror mig måske ikke?"

"Hvorfor skulle jeg dog ikke tro Dem? Når en mand får lyst til at opgive sin letsindige levemåde, så er det første, han har at gøre, at gifte sig med en god pige."

"Eller også en enke," sagde han; "men penge må hun have."

"Ja, eller en enke," sagde jeg.

Sådan underhandlede vi nu med hinanden. Han gav mig sin adresse, og jeg begyndte at opsøge ham. Og sikket besvær jeg havde med ham, den snog. Han er kolossalt stor og sådan en fantast – aldrig er han den samme ret længe ad gange, men skifter sind, når det falder ham ind. Naturligvis er folk forskelligt indrettede; men Gud bevare alle kvinder i verden for at få sådan en mand som denne Egupov.

Det hænder, at øjnene står helt ud af hovedet på ham, og han fylder sig med blod som en væggelus – og så brøler han: "Jeg skal vende benene i vejret på dig og smide dig ud!" – Når man ser, hvordan han bærer sig ad som en afsindig, må man jo tro, at nogen har krænket ham dødeligt; men i virkeligheden er han gal over sådan noget, som at en ko har kløet sig på højre side, når han ventede, det skulle blive på venstre.

Nå, imidlertid fandt jeg en kone også til ham, en købmandsenke, der passede så glimrende til ham, som var hun bagt på bestilling; en evigglad sjæl var hun. Den gensidige beskuelse var overstået og forlovelsesdagen fastsat.

Jeg kom sammen med ham til forlovelsen; der var mange gæster – brudens slægtninge og bekendte, alle sammen pæne og ansete folk. Og på en gang får jeg jo blandt gæsterne øje på denne landmåler, Stepan Matvejevitsch, der sad på en stol i krogen.

Det huede mig slet ikke, at han var der; men jeg sagde ikke noget.

"Han må altså være blevet sluppet ud af sit gældsfængsel og er kommet herhen på bekendtskabets vegne," tænkte jeg.

Nå, foreløbig gik alt for øvrigt, som det sig hør og bør. Forlovelsen fandt sted og velsignelsen begyndte uden videre

forstyrrelse. Ganske vist indfandt brudens onkel, købmand Semjon Ivanovitsch Kolobov, sig i beruset tilstand og begyndte at fortælle løgnehistorier om, at brudgommen slet ikke var oberst, men søn af badekonen Fjodorov. "Man behøver kun at slikke ham i øret," sagde han, "så har han den vane, at han straks begynder at slås; jeg kender ham nok; dér har han nu hængt epauletter på sig for at imponere, men jeg skal snart få dem pillet af ham." Han fik dog ikke lov til det, og Semjon Ivanovitsch selv blev til straf lukket ind i en tom og uopvarmet lejlighed, de havde i huset.

Men pludselig, midt under velsignelsen, da brudens fader løftede helgenbilledet i vejret, var der noget, der begyndte at tude i salen. Han hævede atter helgenbilledet, og på ny lød der "Hu-hu-hu!" gennem salen. Og med ét hørte man tydeligt nogen sige:

"Det er endnu for tidligt at synge Jesajas."

Min Gud! Alle blev overfaldet af frygt. Bruden var helt forvirret, og Egupov, så jeg, stod og gloede på mig med sine udstående øjne.

"Hvorfor, lillefar", tænkte jeg, "skal du nu netop stirre på mig med dine frøøjne som Fanden på præsten?"

Men i salen stønnede det igen:

"Markens støv flyver mod himlen, hustruen er på vej til den gifte brudgom; tårevædet beder hun til Gud."

Alle gæsterne styrtede rundt mellem hinanden og ud – ingen blev tilbage.

Vorherre bevares, sikken forvirring der var! Brudens fader stillede helgenbilledet væk og vendte sig mod mig for at slå mig. Men da jeg så, at det skulle gå ud over mig, stak jeg halen

mellem benene og forsvandt. Egupov svor på, at han aldrig i livet havde været gift, og sagde, at man jo kunne anstille undersøgelser. Men stemmen blev ved at tale, så alle kunne høre det og sagde:

"I Guds trælle! Lad det ikke ske, at jomfruen indgår et slet ægteskab!"

Det hele var spoleret!

Og hvad tror du så, forklaringen var? … Jo, en uge efter kom Egupov i egen person hen til mig og sagde:

"Ved du, Domna, det var denne landmåler, der sagde det hele med navlen."

"Men, Domna Platonovna … med navlen? Hvordan skal det forstås?" spurgte jeg.

"Jo, med navlen eller med bugen; Fanden må vide, hvad han brugte for kneb. Jeg siger dig, at nutildags forsøger den ene at være mere udspekuleret end den anden, alle vil de overliste hinanden, og du skal se, det ender med, at de bringer hele riget til forvirring og forarmelse."

Jeg blev helt forlegen ved Domna Platonovnas ganske uventede ængstelse for det russiske riges skæbne. Domna Platonovna havde vel bemærket dette og ønskede at glæde sig lidt længere ved den politiske effekt, hun havde frembragt.

"Ja, det er ved Gud sandt!" fortsatte hun en tone højere. "Du må vel selv indrømme, at i vore dage hitter folk på alle mulige fif og kneb? En flyver i luften, der da kun er bestemt til fuglene; en anden svømmer som en fisk og sænker sig ned til havets bund; en æder svovlild – som nu ham henne på Admiralitetspladsen; en anden taler med maven; en tredje – ja, hvad gør de ikke alle sammen af den slags, der ikke er bestemt

for mennesker! Gud bevare mig vel! Selve den Onde bøjer sig for dem, men intet af det er til gavn, alt er til skade. Ved du, det hændte en gang, at jeg selv blev udleveret til djævlenes hån og spot!"

"Er det virkelig muligt, lillemor?"

"Det er det."

"Spænd mig da ikke på pinebænken, men fortæl."

"Det er længe siden, måske tyve år. Jeg var endnu ung og uerfaren den gang. Jeg var blevet enke og tænkte så at slå mig på handel. Hvad skal jeg nu egentlig handle med? tænkte jeg. Helst et eller andet, der har med kvinder at gøre, som f. eks. lærred; for det har en kvinde bedst forstand på. Når der bliver marked, køber jeg noget lærred, tænkte jeg, sætter mig på en bænk ved porten og begynder at sælge det. Altså tog jeg til marked, købte lærred og skulle netop begive mig på hjemvejen, da der kom et trespand kørende ind i gæstgivergården.

"Vi var syv trespand," fortalte fragtkusken, "der førte nødder fra Kiev; men desværre lod vi nødderne blive våde, og nu gør købmændene så store fradrag af den grund, at vi må rejse hjem uden spor af fortjeneste."

"Hvor er dine kammerater så blevet af?" spurgte jeg.

"De er rejst hjem hver til sit sted," svarede han; "men jeg vil i det mindste prøve på at få nogle rejsende at køre for."

"På hvilken egn hører du hjemme?" spurgte jeg videre.

"Jeg er fra landsbyen Kurakino," lød svaret.

Det var netop den vej, jeg skulle.

"Så har du allerede én rejsende færdig," sagde jeg.

Vi blev enige om, at jeg skulle give en sølvrubel for det, og besluttede, at han skulle gå rundt i gårdene og se sig om efter

flere rejsende. Næste formiddag skulle vi så tage afsted.

Men næste dag kommer der først én mand gående ind i vor gård, så en til og en femte og en ottende; alt sammen mandfolk, smækfede handelsmænd, og den ene havde en sæk, den anden en taske, den tredje en kuffert, ja en havde sågar en bøsse med.

"Men hvordan skal du nu bare få os alle sammen proppet ind i vognen?" spurgte jeg kusken.

"Det går nok," svarede han; "I får såmænd nok plads, for vognen er stor og kan laste 100 pud."

Jeg må sige, at jeg gerne var blevet, hvor jeg var; men jeg havde allerede betalt ham rublen, og der var desuden ikke andre at køre med.

Så rejste jeg da, omend misfornøjet og i dårligt humør. Knap var vi kommet udenfor accisebommen, før en af de medrejsende råbte:

"Hold ved kroen!"

Der drak de godt og trakterede også kusken. Så kørte vi videre, men vi var ikke kommet mere end en verst, da en anden råbte:

"Holdt, kammerat! Her bor Ivan Ivanovitsch Elkin; og hans dør kan vi umuligt køre forbi."

Sådan holdt de mindst en halv snes gange, og hver gang var det hos en eller anden Ivan Ivanovitsch Elkin.

Det led allerede mod natten, og jeg så, at vor kusk var blevet hønefuld.

"Du vover ikke at drikke mere!" sagde jeg til ham.

"Vover," svarede han; "hvad mener du med det? Jeg er overhovedet ikke dristigt anlagt; jeg gør det uden dristighed."

"Bondeknold!" sagde jeg.

"Bondeknold?" sagde han. "Skidt med det, bare jeg har brændevin."

"Du skulle hellere tænke på din kone, dit dumme kreatur," belærte jeg ham.

"Det gør jeg også," sagde han.

Dermed slog han et slag med pisken, og afsted gik det, så vognen slingrede. Jeg var hvert øjeblik forberedt på, at den skulle vælte, og det skulle være ude med os. Alle de fulde mennesker råbte og skreg af fuld hals; en tog en harmonika frem, en anden brølede en sang, en tredje skød med sin bøsse. Og jeg bad uafbrudt: "Hellige Proskoveja, forbarm dig og frels os!"

Vi fløj afsted i fuldt firspring, indtil hestene endelig begyndte at blive trætte og slog over i skridt. Det var imidlertid blevet mørkt, og det ikke just regnede, men alt var hyllet i en våd tåge. Mine arme var blevet helt stive af at holde mig fast, og jeg var overlykkelig, for at vi nu endelig kørte langsomt.

De andre var imidlertid begyndt at snakke med hinanden. En sagde, at den vej, vi kørte, var befængt med røvere, og en anden svarede, at han ikke var bange for røvere, for hans gevær kunne skyde to gange. En tredje gav sig til at fortælle om de døde. "Jeg har et dødningeben," sagde han, "og hvem, jeg berører med det, han falder straks i dødssøvn og kan ikke rejse sig mere," En fjerde pralede med, at han havde et lys, der var støbt af en død mands fedt. Jeg sad og hørte på alt dette, og pludselig var det mig, som om nogen trak mig i næsen; jeg blev overfaldet af søvnighed og faldt øjeblikkelig i søvn.

Men helt fast var min søvn ikke, fordi vi hele tiden blev rystet som nødder i et sold. Jeg hørte i søvne, at nogen ligesom sagde:

"Hvad om vi skulle smide denne forbandede kælling af, for ellers er der ikke plads at strække benene ud." Men jeg sov videre.

Pludselig, forstår du, hører jeg skrigen, klynken og spektakel. Hvad er det? Jeg kikker mig om. Det er mørk nat; vor vogn holder stille, og ved siden af den er der nogen, der farer omkring og råber; men hvad de råber, kan jeg ikke blive klog på.

"Schurle-murle, Schire-mire, Kravermir!" er der en, der brøler.

Ham, der havde en bøsse med, skød "Pist!" med det ene løb. – Knaldhætten revnede, men der kom ingen skud – og "Pist!" med det andet løb – atter revnede knaldhætten, og der kom ingen skud.

Den mand, der havde skreget før, brølede nu igen:

"Schire-mire, Kravermir!"

Og med de ord tog han mig under armene, trak mig ned på jorden fra vognen og drejede mig og snoede mig rundt. "Gud i Himlen!" tænkte jeg; "hvad er dog dette her for noget!"

Jeg så mig om. Lutter mørke fjæs omringede mig, og alle drejede de sig og drejede mig med og skreg:

"Schire-mire!"

Og så tog de fat i mine ben og begyndte at gynge mig.

"Min Gud!" bad jeg, "for det var første gang i mit liv, sådan noget var hændt mig."

"Hellige Nikolaj! Du Herrens stridsmand! Du, tre jomfruers udadlelige brudgom! Du renhedens nidkære vogter! Lad det ikke ske, at de ser min uværdige nøgenhed!"

Næppe havde jeg hvisket dette i mit hjerte, før jeg fornam, at der indtrådte en ufattelig stilhed rundt omkring mig. Det var

mig, som om jeg lå på marken blandt smaragdgrønt græs, og ved mine fødder blinkede sådan en sø, ikke ret stor, men så ren og gennemsigtig, og rundt om den stod som en frynse af unge siv og viftede stille frem og tilbage.

Jeg glemte at bede og bare stirrede på disse siv, som om jeg aldrig i livet havde set noget lignende.

Og pludselig – hvad så jeg da? Jeg så, at der fra denne sø løftede sig en grålig, let tåge, der bredte sig ud over marken akkurat som et lin. Men under tågen, lige midt i søen, viste sig med ét en lille kreds, som om en fisk var slået op, og ud af den ring trådte et menneske, en lillebitte mandsling, ikke større end en hane, og med et lillebitte ansigt. Han havde en blå frakke på og en lille grøn hat på hovedet.

"Det var dog et forunderligt menneske," tænkte jeg; "han ser jo ud akkurat som en pæn dukke." Jeg betragtede ham ufravendt og kunne ikke få øjnene fra ham. Men jeg var slet ikke bange for ham, nej ikke det mindste.

Men så begyndte han at komme nærmere og nærmere, og til sidst hoppede han lige op på brystet af mig, skønt ikke selve brystet, forstår du, men han stod i luften over brystet og bøjede sig for mig. Alvorligt og værdigt tog han sin hue af og hilste mig.

Da måtte jeg le rigtig godt af ham. "Hvor kommer du mon fra, din lille grinagtige fyr?" tænkte jeg.

Han smækkede imidlertid sin hue på hovedet igen og sagde – ja, hvad tror du vel, han sagde?

"Hør, Domotschka," sagde han, "skal vi ikke forelske os i hinanden?"

Jeg var lige ved at revne af latter.

"Å, din lille knast," svarede jeg; "hvad forstår du dig vel på kærlighed?"

Men da vendte han på en gang ryggen til og galede som en hanekylling: "Kykkeliky!"

Og så blev der en klingren rundt om mig, en banken og spillen, ja en stønnen siger jeg dig. "Gud!" tænkte jeg, "hvad er det dog?" – Frøer og karper, brasener og krebs – den ene spillede på violin, den anden på guitar, den tredje på tromme. En dansede, en anden hoppede, en tredje løftede sig op i vejret.

"Det var ilde!" tænkte jeg; "det var slet ikke godt!" Jeg syntes, jeg burde skærme mig ved bøn, og ville begynde at bede: "Ja, Gud vil opstå", men i stedet sagde jeg: "Hæv dig op, løft dig højere!" – og i det samme hørte jeg i min mave, at det sagde: Bumbummerum, bumbummerumbum.

"Hvad kan det vel være: Er jeg blevet til en kontrabas?" tænkte jeg. Og da jeg så nærmere efter, var jeg virkelig blevet til en kontrabas. Den lille mandsling fra før stod over mig og spillede på mig.

"Min Gud! Hellige undergørere!" tænkte jeg. Men han blev ved at stryge frem og tilbage på mig med en bue og spillede både valse og alle mulige kvadriller på mig, og de andre ildnede ham endda op og råbte: "Stryg hårdere, stryg hårdere!"

Jeg siger dig, det gjorde så ondt i min mave, at det ikke var til at holde ud, og jeg vrælede uafbrudt. Og sådan blev jeg spillet på hele natten, ja hele natten lige til daggry var jeg, døbte menneske, ikke andet end en kontrabas for dem. Jeg tjente disse djævle til forlystelse.

"Det var dog forfærdeligt," sagde jeg.

"Ja, min ven, det var virkelig forfærdeligt. Men endnu forfærdeligere blev det om morgenen, da de var færdige med at lave al den musik på mig. Da kikkede jeg mig omkring og opdagede, at jeg slet ikke kendte stedet. Der var en mark, og der var også sådan en stor vandpyt ligesom en lille sø og siv og alting, som jeg havde set det; men fra himlen brændte solen lige ned på hele mit ydre menneske. Da jeg så nærmere til, fandt jeg også min bylt med lærred og min rejsekuffert – alt uskadt og i behold. Og ikke langt borte lå en lille landsby. Jeg rejste mig og slæbte mig hen til landsbyen. Dér fik jeg lejet en bonde til at køre for mig, og om aftenen kom jeg så hjem."

"Og er De nu helt sikker på, at alt dette virkelig hændte Dem, Domna Platonovna?" spurgte jeg.

"Skulle jeg måske lyve mig selv noget på?"

"Nej, jeg mener blot, om det nu virkelig også hang sådan sammen?"

"Det gik til, som jeg har sagt dig. Og du burde undre dig over, at det lykkedes mig ikke at vise dem min nøgenhed."

Jeg undrede mig.

"Ja, ser du," sagde hun, "med djævlene lykkedes det altså; men et dårligt menneske havde jeg en anden gang ikke samme held med."

"Hvordan gik det da?"

"Ja, nu skal du høre. – Jeg købte en gang møbler til en købmandskone. Det var på Gorokhovaja hos folk, der skulle rejse fra byen. Der var kommoder, borde, senge og en lille barneseng med bræddebund. Jeg betalte tretten rubler kontant, stillede det hele ud i korridoren og gik ud for at få fat i en vogn. For en rubel og fyrre lejede jeg en fragtvogn til Nikolaj Morskoi,

og kusken og jeg læssede møblerne på. De folk, jeg havde købt dem af, var da allerede gået og havde låst lejligheden af. Pludselig kom der nogle gårdskarle, tatarer var det, og brølede, khalam-balam: "Hvor vover du at tage møblerne?" Jeg snakkede frem og tilbage; men de ville ikke lade mig få dem. Det regnede, og kusken ville ikke vente længere. Hvad skulle jeg gøre! Med nød og næppe fandt jeg på at sige: "Nå, gå med hen på politistationen; jeg er overbetjentens kone." Knap havde jeg sagt det, før de folk, jeg havde købt møblerne af, kom tilbage. "Jo, det er rigtigt nok, at vi har solgt hende møblerne," sagde de. "Sæt dig så op," sagde kusken. Jeg tænkte efter, at det jo virkelig var billigere at køre med end at betale ekstra for en droske, og satte mig op i barnesengen. Den stod øverst på læsset, hvor den var anbragt ovenpå en kommode; men jeg kravlede altså op og satte mig i den. Men hvad tror du? Vi var endnu ikke kommet ud af gården, før jeg hørte det knage under mig.

"Gud!" tænkte jeg; "nu falder jeg da vist igennem." Med de ord ville jeg rejse mig op, men – krak! sagde det – og så faldt jeg igennem bunden. Og dér sad jeg nu og red som en gendarm på et eneste bræt. Det var en skændsel, siger jeg dig; jeg skammede mig til døde. Min kjole var gledet højt op, og mine nøgne ben hang og dinglede på kommoden. Alle mennesker måbede, og gårdskarlene råbte: "Dæk dig dog til, overbetjentkone!" Men jeg havde jo ingenting at dække mig med. – Å, den barbar!"

"Hvilken barbar?" spurgte jeg.

"Kusken naturligvis. Eller hvad mener du? Han sad der og gloede på sin hest, men mig ikke så meget som så han til. På den måde kørte jeg igennem næsten hele Gorokhovaja; men endelig kom der gudskelov en betjent og standsede os. "Hvad er

det for en frækhed?" spurgte han; "det er ganske utilladeligt, hvad du viser frem!" – Der ser du nu, hvordan jeg glimrede ved min nøgenhed."

6

"Domna Platonovna!" sagde jeg. "Længe har jeg tænkt på at spørge Dem om noget. Sig mig, eftersom De var så ung, da Deres mand døde, har De så virkelig aldrig senere haft hjerteanliggender?"

"Hjerteanliggender?"

"Jeg mener, har De aldrig elsket nogen?"

"Hold op med de dumheder!"

"Hvorfor er det dumheder?"

"Jo," sagde hun; "det kan være godt nok at give sig af med kærlighed for folk, der har hjælpere og beskyttere. Men jeg for mit vedkommende står alene i verden, må altid være i arbejde og altid på farten, så jeg tænker ikke en gang på den slags, og for resten passer det sig heller ikke."

"Nå, så De tænker ikke engang på det?"

"Ikke så meget som så!" – Domna Platonovna gned en negl mod en anden og tilføjede:

"Desuden skal jeg sige dig, at alt dette her om kærlighed er det rene vrøvl. Er det måske ikke tåbelighed, når et menneske går og siger: "Å, jeg dør! Jeg kan ikke leve uden ham eller hende!" Tåbelighed og ikke andet er det. Kærlighed – det er efter min mening, når en mand hjælper sin kone, som han bør; og konen skal altid huske på, hvem hun er, og opføre sig ordentligt."

"Det vil altså sige, Domna Platonovna, at De slet ingen synder har på samvittigheden?"

"Hvad angår mine synder dig? Skulle jeg også have syndet, så er mine synder ikke dine, og du er ikke min skriftefader."

"Jeg siger det kun, Domna Platonovna, fordi De blev enke i så ung en alder, og De åbenbart må have været smuk."

"Nå, smuk … det er nu så meget sagt," svarede hun; "men jeg blev da i hvert fald ikke regnet til de grimme."

"Netop," sagde jeg; "det kan man se endnu."

Domna Platonovna glattede på sine øjenbryn og faldt i dybe tanker.

"Mange gange," begyndte hun sagte, "har jeg selv tænkt: "Sig mig, Gud, hviler der en synd på mig eller ikke?" Men ingen har kunnet forklare mig det. En nonne rådede mig engang til at lade hende skrive hele historien op efter mine ord og give præsten den ved skriftemålet. Jeg fulgte også rådet, og nonnen skrev det op; men så tabte jeg papiret på vejen til kirken."

"Hvad var det ellers for en synd, Domna Platonovna?"

"Jeg kan ikke blive klar over, om det var en synd eller en indbildning."

"Nå, men fortæl så i det mindste om indbildningen."

"Så må jeg gå langt tilbage, helt til den gang min mand levede."

"Hvorledes levede De sammen?"

"Å, nogenlunde. Vi havde vort lille hus, og selv om det altså ikke var stort, var beliggenheden meget gunstig, for det vendte nemlig ud mod torvet, og der fandt ofte torvehandel sted med husholdningssager; men se, ude på selve torvet er det svært at finde noget rigtigt, og det var for os det vigtigste. Vi havde ikke større overflod, men var heller ikke fattige; vi handlede med fisk, talg, lever og alle mulige varer. Min mand, Fjodor Ilitsch,

var ung, men noget sær; af ydre var han mager, men hans læber var meget usædvanlige, og jeg har aldrig senere set sådanne læber hos andre. Af gemyt var han – ja, det er ikke værd at rose ham for det – en rigtig kamphane, og stædig var han som en okse; jeg var forresten også selv af de stridbare, da jeg var pige.

Efter at jeg var blevet gift, opførte jeg mig i begyndelsen ovenud pænt; men det forstod han ikke at sætte pris på, og hver eneste dag kom det så til heftige optrin lige fra morgenstunden. Kærlighed var der ikke meget af imellem os og enighed ikke heller, fordi vi begge to var så stridbare; og det var rent umuligt at lade være at skændes med ham, for selv om man så tog på ham med fløjlshandsker, pustede han sig altid op som en urhane. Men vi løb da ikke fra hinanden, og sådan gik der otte år.

Naturligvis gik det ikke af uden ubehageligheder, men rigtige håndgribeligheder kom det dog sjældent til. En gang gav han mig ganske vist en ordentlig næsestyver; men jeg var selv ikke helt uden skyld i det, for jeg skulle jævne hans hår og kom til at klippe en snip af hans øre med saksen. Børn havde vi ikke; men nede i byen var der et par gode bekendte, Praskovja Ivanovna og hendes mand, hvis børn jeg havde stået fadder til. De var heller ikke rige. Han kaldte sig skrædder og havde mesterbrev fra lauget, men sy gjorde han aldrig; derimod læste han psalteret over de døde og sang i kirkekoret. Når det gjaldt om at skaffe noget til huse, var det altid mere konens sag, for hun var et virksomt kvindfolk, der hjalp med ved barnefødsler og den slags.

Og så en gang fejrede denne Praskovja Ivanovna sin navnedag; det var det sidste år, min mand levede, og

overhovedet levede jeg på den tid som på afgrundens rand. Hun havde altså navnedag; vi gik hen til hende for at fejre den, og mens vi var der, blev det sådan et regnvejr. Det regnede i spandevis, og jeg havde fået hovedpine, fordi jeg havde drukket tre glas frugtvin. Der er ikke noget lumskere til at gå til hovedet end denne frugtvin. Derfor tog jeg og lagde mig på en lille sofa i det andet værelse.

"Bliv du bare inde hos de andre gæster," sagde jeg til hende; "jeg lægger mig her et øjeblik."

"Å nej," sagde hun; "lig dog ikke på den hårde sofa; flyt hellere hen på sengen."

Det gjorde jeg så og faldt straks i søvn.

– Var det nu vel forkert af mig?"

"På ingen måde," svarede jeg.

"Men hør nu: Jeg sov altså, og det forekom mig, at nogen kom og omfavnede mig, og det ikke for spøg, forstår du. Jeg tænkte, at det var min mand, Fjodor Ilitsch; men på den anden side kunne det ikke så godt være Fjodor Ilitsch, for han var sådan mere åndelig anlagt og meget blufærdig – men vågne kunne jeg ikke. Først da jeg var helt udsovet, vågnede jeg, satte mig over ende og så, at jeg lå i Praskovja Ivanovnas seng, og ved min side lå hendes mand.

Skælvende af skræk hoppede jeg i et nu over ham og ud af sengen – og der på gulvet lå hun på en dyne ved siden af min Fjodor Ilitsch.

Jeg ruskede i hende, som også blev helt forfærdet og korsede sig.

"Hvad er dog dette?" spurgte jeg. "Hvordan er det gået til?"

"Å, lille ven," svarede hun; "hvad er jeg dog for et utyske! Det har jeg selv fået ordnet sådan; for da gæsterne var gået, blev de siddende og drak videre, og jeg ville ikke vække dig i mørket, men lagde mig, hvor der var redt til Jer."

Jeg var så vred, at jeg spyttede.

"Hvad skal vi to nu gøre?" spurgte jeg.

"Der er ikke andet for os at gøre end at holde mund med det," svarede hun.

Og i alle de år, der er gået siden, er det første gang, jeg har fortalt dette til nogen; det er mig så forfærdelig svært, og hver gang jeg tænker på det, kan jeg ikke andet end forbande min tunge søvn."

"De skal ikke græmme Dem over det, Domna Platonovna," sagde jeg. "Det er jo alt sammen sket mod Deres vilje."

"Det manglede bare! Allerede som det er, har det pint og græmmet mig meget. Den ene modgang fulgte efter den anden; Fjodor Ilitsch døde jo snart efter. Det var ingen naturlig død, han fik; nogle brændestabler på flodbredden faldt ned over ham og slog ham ihjel. Den gang havde jeg endnu ingen anelse om livet i Petersborg og vidste derfor ikke, hvordan jeg skulle kunne adsprede mig her. Jeg husker, at jeg efter hans død plejede at sidde muttersalene ved vinduet om aftenen og synge: "Tag kun alt guld tilbage og al ære", og alt imens græd jeg tårer i strømme, så jeg knap kunne se ud af øjnene. Jeg syntes, alting var så tungt og uhyggeligt, når jeg kom til at tænke på de ord, at: "Den ømme ven nu sover i den sorte jord", at jeg havde den største lyst til at lægge mig et reb om halsen og hænge mig. Jeg solgte alt, hvad jeg havde, opløste mit bo og rejste. Det er nok

bedst, tænkte jeg, at mine øjne ikke ser på og mine ører ikke hører om alt dette mere."

"Det tror jeg gerne, Domna Platonovna," sagde jeg. "Der gives ikke noget mere uudholdeligt, end når man sådan overvældes af tungsindighed."

"Tak skal du have, kære, for dine gode ord. Det er så sandt, hvad du der siger om, at der ikke gives noget værre. Himmeldronningen trøste og glæde dig for de ord. Men du kan nu alligevel ikke fatte hele min sorg og græmmelse, hvis jeg ikke betror dig alting om, hvorledes jeg blev krænket anden gang.

At min vadsæk er blevet borte, og at Lekanida var så utaknemmelig – det er jo alt sammen småting. Men jeg har oplevet sådan en dag her i verden, at jeg bad til Gud, at han dog blot ville sende en slange eller en skorpion, der straks på timen kunne udrive mine øjne og udsuge mit hjerte. Og hvem tror du vel, det var, der krænkede mig? – Jo, det var Ispulat, ham hedningen, tyrken! Og hvem hjalp ham vel med det? – Det gjorde hans venner, der dog var salvet med hellig olie."

Domna Platonovna gav sig til at græde bitterligt.

"Jeg kendte en kurérkone," begyndte hun og tørrede sine tårer – "der boede i Lopatins hus på Nevskij, og hende hagede denne tyrkiske krigsfange Ispulat sig fast i. Hun kom så til mig og bad mig på hans vegne: "Domna Platonovna, kunne du dog blot skaffe denne djævel en eller anden plads." – Ja, hvor skulle man vel kunne bruge en tyrk? Tænkte jeg; andet end måske som negertjener et eller andet sted. Og sådan en plads fandt jeg også til ham og lod ham vide, at han kunne gå hen og melde sig.

Som tak indbød de mig til et drikkegilde; for han havde allerede sagt sig løs fra sin hedenske tro og kunne drikke vin.

"Jeg skal ikke have noget at drikke," sagde jeg. "Men så drak jeg alligevel. Jeg har sådan en dum karakter, at jeg altid siger nej til at begynde med, men bagefter drikker med. Sådan gik det også her; jeg drak og kom i Satans vold, og så gik jeg i seng hos denne kurérkone."

"Nå?"

"Ja, det er det hele. – Men nu syr jeg mig ind."

"De syr Dem ind?"

"Ja, hvis det sker, at jeg nødvendigvis må overnatte ude, så syr jeg mig ind lige fra fødderne og opefter som i en sæk. Jeg kan jo slet ikke forlade mig på min nederdrægtige søvn, forstår du, og derfor syr jeg mig ind fra top til tå."

Domna Platonovna sukkede dybt og bøjede sit bekymrede hoved.

"Der kan du nu se, hvad jeg, der dog kender livet i Petersborg, har ladet ske med mig!" sagde hun efter en længere grublen.

Så tog hun afsked og gik hjem til Snamenskaja.

7

Længe efter traf det sig, at jeg måtte skaffe en stakkels mand hen på et af de provisoriske tyfuslazaretter. Da jeg havde fået ham i seng der, søgte jeg efter nogen, som jeg skulle kunne bede vise ham en smule venlighed og opmærksomhed.

"Henvend Dem til plejemoderen," blev der sagt mig.

"Vil De måske bede hende komme?"

Ind trådte en kvinde med falmet ansigt og kinder, der hang i poser fra kindbenene.

"Hvad kan jeg tjene Dem med, lillefar?" spurgte hun.

"Lillemor!" råbte jeg. "Domna Platonovna!"

"Ja, min herre, det er mig."

"Hvordan går det til, at De er her?"

"Det var nu Guds vilje."

"Vil De tage Dem af min patient?"

"Jeg skal sørge for ham som en broder."

"Hvordan går det med Deres handel?"

"Nu sælger jeg Jorden og køber Himlen. – Jeg er hørt op med min handel, kære ven. – Kom med ind til mig," hviskede hun.

Jeg gik derind. Det var et lille kammer uden møbler eller gardiner. Der stod kun en seng, et lille bord med samovar og en malet trækiste.

"Skal vi drikke te?"

"Nej, mange tak," sagde jeg. "Jeg har ikke tid."

"Nå, men kom så en anden gang. Jeg er glad ved at se dig, for alting er gået helt i stykker for mig."

"Hvad er der da hændt Dem?"

"Min mund kan ikke fortælle det, og det gør meget ondt i mit hjerte. Vær så god ikke at spørge mig."

"Men hvordan er det gået til, at De sådan på en gang er blevet affældig?"

"Affældig! Hvad i Herrens navn er det, du siger! Jeg er ikke det mindste affældig."

Domna Platonovna tog ilfærdigt et lille spejl op af lommen, studerede sine indfaldne kinder og sagde:

"Ikke spor af affældig; det ser kun sådan ud ved aftentid; om morgenen er mit udseende langt friskere."

Jeg betragtede Domna Platonovna og kunne ikke begribe, hvad der var i vejen med hende. Men noget usædvanligt måtte der være sket, forstod jeg.

Det forekom mig, at hendes visne og hængende ansigt var let sminket og malet. Og så den uro, der kom over hende ved min bemærkning om hendes affældighed … Der var noget, jeg ikke kunne fatte.

Knap en månedstid senere fik jeg besøg af en sygepasser fra lazarettet, der indtrængende anmodede mig om straks at komme hen til Domna Platonovna.

Jeg tog en droske og kørte derhen. Straks i porten kom Domna Platonovna selv mig i møde, kastede sig lige i favnen på mig, græd og hulkede.

"Kære ven," sagde hun, "gør mig den tjeneste at køre hen på politistationen."

"Hvorfor, Domna Platonovna?"

"Skaf dig oplysninger om en vis person og gør alt for ham, hvad du kan. Om Gud vil, skal jeg gengælde dig det."

"Ja, men græd nu ikke," sagde jeg, "og hold dog op at skælve sådan."

"Jeg kan ikke lade være," svarede hun; "for det er noget, der kommer indvendig fra. Men jeg skal aldrig glemme dig denne tjeneste, så længe jeg lever."

"Nuvel, men hvem skal jeg så spørge efter, og hvad skal jeg bede om?"

Konen kom i forlegenhed, og det trak i hendes indfaldne kinder.

"De har arresteret en klaverbyggerlærling i går. Valerotschka, hedder han, Valerian Ivanov. Det er ham, du skal spørge efter og gå i forbøn for."

Jeg tog hen på stationen og erfarede, at der virkelig sad arresteret en ung mand ved navn Valerian Ivanov, der var

lærling hos en klaverbygger, og som havde bestjålet sin læremester. Han var grebet på fersk gerning og måtte efter al sandsynlighed vandre den tunge vej ad Vladimirskaja.

"Hvor gammel er han?" spurgte jeg.

"Han er lige fyldt enogtyve," blev der svaret.

"Hvad er dog dette her for underlige ting?" tænkte jeg. "Og hvad forbindelse kan han mon have med min Domna Platonovna?"

Da jeg kom tilbage til lazarettet, fandt jeg Domna Platonovna i hendes kammer. Hun sad ligbleg med foldede hænder på sengekanten.

"Jeg ved alt," sagde hun. "Gør mig den tjeneste ikke at tale mere om det. Jeg havde sendt feltskæren hen at skaffe oplysninger og ved nu det hele. Min sjæl bliver gennemstukket med ildsværd, inden jeg dør."

Jeg så, at min iltre Domna Platonovna var faldet helt sammen. På en time var hun brændt ned og slukket.

"Min Gud!" sagde hun og betragtede det fattige lille helgenbillede. "Min Gud! Gud i Himlen! Å, måtte denne min bøn dog stige lige op til dig: tag min sjæl fra mig, gamle dåre som jeg er, og betving mit slette hjerte!"

"Men hvad er der med Dem?" spurgte jeg.

"Med mig? … Jeg elsker ham, den søde. Jeg elsker ham til vanvid, den engel. Jeg elsker ham sanseløst, uden al fornuft, jeg gamle fæ. Jeg har givet ham klæder og fodtøj, jeg har pustet hvert støvgran af ham. Teatergal er han; aldrig kan han blive hjemme, altid skal han rende i cirkus eller i teatret. Jeg har givet ham det sidste, jeg ejede. Endda bad jeg ham så mindeligt: "Valerotschka, min ven, min bedste skat! Hold dig dog borte fra

den cirkus; hvad vil du der?" Men så stampede han i gulvet, skreg og ville slå mig: "Dér har du cirkus!" … Han tillod ikke, at jeg talte med ham, og det var kun sådan på afstand jeg så på ham og bad: "Valerotschka, mit liv, min dyrebare skat! Du skulle ikke indlade dig med den første den bedste, og du skulle ikke drikke så meget. Men han foragtede alt, hvad der kom fra mig … Havde jeg ikke givet gårdskarlen penge for at lade mig vide, hvad han foretog sig, havde jeg måske heller ikke hørt om denne ulykke.

"Gud i Himlen! Kæreste herre Gud! Hvad skal det dog blive til!" skreg hun; og med de ord faldt hun på knæ foran helgenbilledet. Hun kastede sit grå hoved frem og tilbage og græd endnu bitrere end før.

Nogle minutter efter rejste hun sig og lod forgræmmet sit matte blik glide hen over det triste kammer.

"Alt har jeg givet ham," sagde hun. "Jeg har intet mere tilbage. Intet har jeg, som jeg skulle kunne give min due … Kunne jeg blot i det mindste besøge ham …"

"Men så gør dog det," sagde jeg.

"Han har forbudt mig at vise mig for ham; jeg vover ikke at gå hen til ham."

Hun sitrede som et espeløv, stakkels gamle.

"Hvor gammel er De egentlig, Domna Platonovna?"

"Hvad var det, du sagde?"

"Hvor gammel er De?"

"Jeg ved det ikke bestemt … Forrige år i februar blev jeg vist syvogfyrre."

"Men sig mig," spurgte jeg videre, "hvordan har De egentlig truffet denne Valerian? Hvor har De fået fat i ham til Deres

fordærv?"

"Han er fra min hjemegn," svarede hun og tørrede sine tårer. "Han er en søstersøn af min fadder, som sendte ham til mig, for at jeg skulle skaffe ham en plads."

"Sig mig," fortsatte den stridbare kvinde hviskende og grædende: "Har i det mindste du lidt medlidenhed med mig, gamle gås?"

"Jeg har meget ondt af Dem," svarede jeg.

"Folk har ellers ikke medlidenhed; de ler kun af mig. Hver evige en, der nogensinde hører om denne historie, vil le, skoggerle, men have medlidenhed – nej. Men jeg elsker alligevel, uden glæde, uden mindste lykke. Nå, lad folk gøre, som de vil. Hvordan skulle de kunne forstå, hvad det er for en ulykke, at sådan noget kommer over et menneske, når det er for sent.

Jeg gik til en af de gammeltroende, og han sagde: "Satan har jaget dig en pæl i kødet … Hovmod dig ikke". Så gik jeg til en præst og sagde: "Sådan og sådan er det fat med mig, lillefar; jeg har ingen magt over mig selv mere." Præsten skældte mig godt ud. "Du Guds træl," sagde han; "du skal læse den bøn, der hedder "Lindre min kval." Den bøn læser jeg også nu, og jeg har med vilje søgt mig en plads, hvor intet skulle kunne bringe mig i uro eller forvirring. Men alligevel … Valerotschka! Min lille kylling! Min sødeste skat! Hvad har du dog bragt for en ulykke over dig selv …"

Domna Platonovna lænede hovedet mod ruden og slog så panden mod vindueskarmen.

Jeg gik og lod min stridbare Domna Platonovna tilbage i denne nedtrykte forfatning.

En måned efter fik jeg meddelelse fra lazarettet om, at hun pludselig havde endt sit virksomme liv. Dødsårsagen var en hastig svinden af hendes kræfter. Hun lå i sin sorte kiste så lille, så indskrumpen, som om alt kød og brusk var tæret hen, og der kun var knogler tilbage. Hendes død havde været stille og rolig, og hun havde ikke ligget syg. Domna Platonovna havde modtaget den sidste olie og været hensunket i bøn lige til det sidste. Men forinden hun drog sit sidste suk, havde hun bedt om, at hendes lille kuffert, hendes puder og et glas syltetøj, som en eller anden havde foræret hende, måtte blive sendt til mig med den besked, at jeg skulle søge en lejlighed til at give det alt sammen til "den, jeg nok vidste", det vil sige Valerotschka.

Note 4:

Lastotschkin: Navnet er afledt af det russiske ord for svale. *Overs.anm.*

En djævleuddrivelse

1

Den hellige handling, som der her er tale om, kan man ikke blive vidne til andre steder end i selve Moskva, og endda kun hvis man har særligt held og protektion.

Takket være gunstigt sammentræffende omstændigheder har jeg overværet en djævleuddrivelse fra først til sidst og vil nu optegne dens forløb til glæde for virkelige kendere og folk, der sætter pris på det alvorlige og ophøjede i nationens karakter.

Ganske vist er jeg adelig på fædrene side, men på mødrene står jeg "folket" nær, eftersom min moder var købmandsdatter. Hun kom fra et rigt hjem, men af kærlighed til min fader giftede hun sig hemmeligt med ham. Min salig fader havde betydelig dametække og opnåede derfor altid hos det andet køn, hvad han ville. Også moder vandt han altså; men hans sejr kostede ham hendes medgift, og hun fik ikke andet af sine forældre end udstyr, senge og en anbefaling til Guds varetægt. Disse ting modtog hun samtidig med forældrenes farvel for evigt og deres velsignelse. Fader og moder boede i Orel, levede fattigt, men stolt, bad aldrig moders rige forældre om noget og havde overhovedet ikke forbindelse med dem. Men da jeg skulle rejse til universitetet, sagde moder til mig:

"Jeg vil bede dig gå hen til onkel Ilja Fedosejevitsch og hilse ham fra mig. Det er ingen ydmygelse; for man bør ære sine ældre slægtninge. Han er min broder og desuden en from mand, der har en del at sige i Moskva. Når de kejserlige kommer til byen, står han altid blandt de forreste og rækker brød og salt frem på en bakke, eller også holder han helgenbilledet … Han er også blevet modtaget både hos

generalguvernøren og metropolitten … Ham kan du lære meget godt af."

Jeg troede ganske vist ikke på Gud dengang; men jeg holdt meget af moder, og en skønne dag faldt det mig ind, at nu havde jeg været næsten et år i Moskva uden at have opfyldt hendes ønske: "Jeg tror, jeg vil gå hen og hilse på onkel Ilja Fedosejevitsch og bringe ham moders hilsen. Så får vi jo se, hvad han kan lære mig."

Jeg var fra lille af vant til at vise ærbødighed mod de ældre – og da især mod folk, som omgikkes med både metropolitter og guvernører.

Altså børstede jeg mit tøj og begav mig på vej.

2

Det var ved sekstiden om eftermiddagen. Vejret var mildt og behageligt, himlen lidt overtrukket. Hvor onkel boede, vidste jeg; hans hus var et af de rigeste i Moskva og kendt af alle. Men jeg havde ikke været der før og aldrig set min onkel, ikke en gang på afstand.

Jeg gik imidlertid frejdigt derhen og tænkte: Tager han imod mig, er det godt, og gør han det ikke, kan det også være det samme.

Jeg kom ind i gården. En landauer stod ved trappen forspændt et par fyrige kulsorte heste med flyvende manker, og skind så blanke som den fineste atlask.

Jeg gik hen til trappen og forklarede, at jeg var den og den, student, herrens søstersøn, og bad om, at man ville melde mig hos Ilja Fedosejevitsch.

"Herren kommer ned om et øjeblik. Han skal ud at køre."

En meget jævn skikkelse viste sig, ægte russisk, men dog med noget vist storladent ved sig. Han lignede moder på øjnene, men de havde et andet udtryk. Han så ud som det, man kalder et rigtigt mandfolk.

Jeg anbefalede mig hos ham; han hørte tavs på mig, rakte mig stille hånden og sagde:

"Sæt dig op og kør med."

Jeg havde lyst til at sige nej, men tog mig i det og satte mig op.

"Til parken!" befalede han.

De raske heste satte straks afsted, så det gav et ryk i vognen, og da vi kom uden for byen, fløj de endnu hurtigere.

Der sad vi nu uden at veksle et ord. Onkel trykkede den høje hat hårdt ned i panden. Ansigtets udtryk var melankolsk som hos folk, der har spleen.

Hans blik flakkede snart hid, snart did. En gang kastede han det på mig og udbrød uden videre foranledning:

"Uha, sikken en tilværelse!"

Jeg vidste ikke, hvad jeg skulle svare, og tav.

Vi kørte og kørte i det uendelige. Guderne må vide, hvor han fører mig hen, tænkte jeg og begyndte at blive lidt urolig.

Men pludselig var det, som om onkel havde fattet en eller anden beslutning. Han gav kusken den ene ordre efter den anden:

"Til højre! Til venstre! Stands ved "Yard"!"

En mængde tjenere kom løbende ud til os fra restauranten og knækkede sammen for onkel i de underdanigste bøjninger. Han rørte sig ikke fra vognen, men gav besked om at hente værten. De stak i rend efter ham. Så kom franskmanden ud, også meget

ærbødig. Onkel rørte sig fremdeles ikke. Han bankede på sine tænder med stokkeknappen og sagde:

"Hvor mange fremmede er der?"

"En tredive mennesker i lokalerne," svarede franskmanden; "og så er tre separatkabinetter optaget."

"Ud med dem alle sammen!"

"Javel."

"Klokken er syv," sagde onkel og så på uret. "Jeg kommer klokken otte. Er det færdigt til den tid?"

"Nej," svarede den anden; "næppe klokken otte. Mange har gjort bestillinger. Men hvis De vil komme klokken ni, skal der ikke være et fremmed menneske i hele restauranten."

"Godt."

"Hvilke arrangementer ønsker De truffet?"

"Sigøjnere, selvfølgelig."

"Hvad mere?"

"Orkester."

"Et?"

"Hellere to."

"Skal jeg sende bud efter Riabyka?"

"Naturligvis."

"Franske damer?"

"Behøves ikke."

"Vin?"

"Forstår sig."

"Mad?"

"Giv mig kortet."

Man rakte ham menuen.

Onkel kikkede på den og syntes ikke at begribe noget, ville måske heller ikke begribe noget. Han knipsede med fingeren til papiret og sagde:

"Alt det her til hundrede personer."

Dermed bøjede han kortet sammen og stak det i lommen.

Franskmanden var både glad og forlegen:

"Jeg kan ikke servere alt dette for hundrede personer," sagde han. "Der er meget kostbare sager imellem, som vi ikke har mere af i hele restauranten end til fem-seks portioner."

"Hvorledes kan jeg gøre forskel på mine gæster? Hver skal have, hvad han får lyst til. Forstår du?"

"Javel."

"Og hvis det ikke sker, så hjælper ikke engang Riabyka. Forsvind!"

Vi lod værten og hans tjenerskab stå ved indgangen og kørte videre.

Jeg var nu blevet helt klar over, at dette næppe var noget for mig, og forsøgte gentagne gange at få sagt farvel og knibe ud. Men onkel hørte mig ikke; der var noget, der optog ham stærkt. Alt imens vi kørte, standsede vi snart en, snart en anden:

"Klokken ni i "Yard"!" sagde onkel kort til hver af dem.

De folk, han henvendte sig til, så alle ud til at være agtværdige ældre mennesker. De tog deres hat af og svarede lige så kortfattet:

"Dine gæster, Fedosejevitsch."

Jeg husker ikke, hvor mange vi standsede på den måde, men det var vel en snes stykker. På slaget ni kørte vi på ny op foran "Yard". En hel hærskare af tjenere kastede sig over os og hjalp

onkel ud; selveste franskmanden stod på trappen og smækkede støvet af onkels bukser med en serviet.

"Tomt?" spurgte onkel.

"En enkelt general er lidt sent på færde og har bedt om lov til at spise færdig i et af kabinetterne."

"Ud med ham, øjeblikkelig!"

"Han er straks færdig."

"Nej, jeg har givet ham tid nok; han kan gå ud i græsset og spise færdig."

Det er ikke godt at vide, hvordan det ville være endt, hvis ikke generalen i det samme var kommet ud og var steget til vogns med to damer. Nu strømmede på en gang de gæster, onkel havde indbudt i parken, hen til indgangen.

3

Restauranten var blevet gjort fint i orden og var fuldkommen tom. Kun i en af salene sad en kæmpe, der tavs kom onkel i møde og uden at sige et ord tog stokken fra ham og gemte den.

Onkel lod det ske uden indvendinger og rakte ham også sin tegnebog og pung.

Denne letgrånede massive kæmpekarl var den Riabyka, om hvem der i min nærværelse var blevet givet værten en uforståelig ordre. Han var en slags skolelærer; men her havde han åbenbart et særligt hverv at passe. Han var en lige så nødvendig rekvisit som sigøjnerne, orkestret og hele det selskab, der havde indfundet sig så punktligt og fuldtalligt. Blot begreb jeg ikke, hvori hans rolle egentlig bestod. Men dette gik efterhånden op for mig.

Den strålende oplyste restaurant begyndte at funktionere. Musikken larmede, sigøjnerne gik omkring eller spiste smørrebrød ved buffeten, og onkel inspicerede lokalerne, haven, grotten og gallerierne. Han spejdede overalt efter "uvedkommende", og læreren veg intet øjeblik fra hans side. Men da de kom tilbage til den store sal, hvor alle var forsamlet, var det påfaldende, hvor forskelligt rundturen havde virket på dem: Læreren var lige så ædru, som da han gik, onkel derimod var drukken.

Hvorledes det havde kunnet lade sig gøre i den fart, ved jeg ikke; men han var i glimrende humør. Han indtog forsædet og gav sig til at holde mandtal.

Dørene var låst, og der var givet ordre til, at ingen forbindelse måtte eksistere med yderverdenen: "Ingen må komme fra den til os, ingen gå fra os til den." Vi var skilt fra den ved en afgrund af vin og mad og navnlig ved et svirelag, som jeg ikke just vil kalde usømmeligt, men så vildt og afsindigt, at jeg ikke formår at beskrive det. Man må heller ikke forlange en beskrivelse af mig, for da jeg indså, at jeg var klemt inde her og skilt fra verden, blev jeg bange og skyndte mig at blive beruset. Derfor skal jeg ikke referere, hvorledes denne nat forløb, da det dog ikke er min pen givet at beskrive alt dette. Jeg husker kun et par af de mere bemærkelsesværdige episoder og finalen. Men det var også navnlig i dem, at det skrækkelige lå.

4

Man meldte en vis Ivan Stepanovitsch, der, som det senere viste sig, var en af Moskvas aller største fabrikanter og købmænd.

Der opstod en pause.

"Jeg har jo sagt, at ingen må komme ind," svarede onkel.

"Han beder så mindeligt."

"Han kan gå hen, hvor han kom fra."

Tjeneren gik, men kom frygtsomt tilbage.

"Ivan Stepanovitsch befalede mig at sige, at han beder meget indtrængende om at komme ind."

"Nej, jeg vil det ikke."

Men tjeneren kom endnu en gang og sagde endnu mere frygtsomt:

"Ivan Stepanovitsch er rede til at betale en hvilken som helst bøde og siger, at det i hans alder er meget sørgeligt at blive skilt fra sit selskab."

Onkel rejste sig og rullede med øjnene. I samme øjeblik stillede Riabyka sig i sin fulde højde mellem ham og tjeneren; med en lille bevægelse af venstre hånd slyngede han opvarteren bort, som var han en fjer, og med den højre satte han onkel på plads.

Blandt gæsterne løftede der sig stemmer for Ivan Stepanovitsch: Man kunne vel lade ham komme ind og tage hundrede rubler i bøde af ham til musikken.

"Det er jo dog vor broder, en gammel og gudfrygtig mand, hvor skal han nu gøre af sig selv? Får han afslag, gør han rimeligvis kun skandale for hele publikums øjne. Vi må have medlidenhed med ham."

Onkel hørte det og sagde:

"Godt, men får jeg ikke min vilje, skal I heller ikke have jeres. Lad det da blive efter Guds vilje: Ivan Stepanovitsch kan komme ind, men så skal han slå den store tromme."

Buddet gik ud med den besked og kom tilbage:

"Han spørger, om han ikke hellere må betale bøde."

"For Fanden! Vil han ikke tromme, kommer han ikke ind og kan gå, hvorhen han lyster."

Lidt efter kunne Ivan Stepanovitsch ikke holde det ud længere og sendte bud, at han var villig til at slå på tromme.

"Lad ham så komme."

Den mand, der trådte ind, var kolossalt stor og af et ærværdigt udseende. Hans ansigt var strengt, blikket udslukt, ryggen krummet og skægget tjavset. Han ville skæmte og gå omkring og hilse, men blev standset i det.

"Bagefter, senere, det kan du alt sammen gøre siden," råbte onkel til ham; "men nu skal du slå på tromme."

"Ja, slå nu på tromme!" istemte andre.

"Musik! Spil noget med tromme i."

Orkestret spillede op med et støjende stykke; den ærværdige olding tog trommestikkerne og begyndte at traktere paukerne i takt og ude af takt.

Der blev en Helvedes larm og råben; alle gæsterne morede sig storartet og skreg:

"Stærkere!"

Ivan Stepanovitsch anstrengte sig for at slå hårdere.

"Stærkere! Stærkere! Endnu stærkere!"

Oldingen slog til af al sin magt som negerfyrsten i Frejligraths digt, og til sidst var formålet nået: pauken gav en fortvivlet lyd fra sig; skindet var revnet. Alle brød ud i en skraldende latter. Larmen blev fuldkommen bedøvende, og Ivan Stepanovitsch lettedes for fem hundrede rubler i bøde til musikanterne for den ødelagte pauke.

Han betalte, tørrede sveden af panden og satte sig. Imens de andre drak på hans sundhed, opdagede han til sin forfærdelse sin svigersøn blandt gæsterne.

Atter skoggerlatter, atter larm, og sådan blev det ved, til jeg efterhånden mistede bevidstheden. Med lange mellemrum kom jeg så meget til mig selv, at jeg husker at have set sigøjnerskerne danse og onkel trampe takt med benene, hvor han sad på sin plads. En gang fo'r han op mod en eller anden, men straks viste Riabyka sig mellem dem; den anden fløj bort, og onkel satte sig. Men foran ham ragede to gafler op, der var hugget ned i bordet. Riabykas rolle var gået op for mig.

Nu sendte Moskva-morgenen sin friske ånde ind ad vinduet, og jeg opfattede igen noget af, hvad der skete, men kun for at komme i tvivl, om jeg ikke så forkert. Der var et slag i gang, og der fældedes træer; der hørtes støj og bragen, træerne gyngede, store eksotiske træer; bag ved dem trængte sig en klynge mørke ansigter; men mod træernes rødder glimtede skarpe økser. Onkel huggede, den gamle Ivan Stepanovitsch huggede … En fuldkommen middelalderlig vision!

Det gik ud på, at de skulle tage sigøjnerskerne, der havde gemt sig i grotten bag træerne, "til fange", sigøjnerne forsvarede dem ikke, men overlod kvinderne til deres egne ressourcer. Det var umuligt længere at skelne spøg fra alvor. Tallerkener fløj i luften, stole og sten fra grotten, mens selskabet huggede sig vej gennem skoven; Ivan Stepanovitsch og onkel var de tapreste af dem alle.

Omsider blev fæstningen indtaget og sigøjnerskerne grebet, omfavnet og kysset; hver af angriberne stak en

hundredrubelseddel ind under sin fanges livstykke. Og dermed var det forbi …

Ja, pludselig og uden overgang blev alt stille … var alt forbi. Ingen hindrede nogen i at fortsætte; men nu var det altså nok. Man følte, at man ikke længere kunne sige "Uha, sikken en tilværelse!", men at man havde fået tilstrækkeligt.

Alle havde fået nok. Måske havde det også noget at betyde, at læreren sagde, at han måtte "se at komme i skole". Men også uden hensyn til det var Valborgnats-orgiet til ende, og "tilværelsen" begyndte på ny.

Selskabet skiltes ikke, tog ikke afsked med hinanden; det simpelthen forsvandt. Orkestret og sigøjnerne var allerede borte. Restauranten frembød et billede på den mest fuldkomne ruin og ødelæggelse: Ikke et draperi var på plads, ikke et spejl var helt – selv den store loftlysekrone lå splintret på gulvet, og dens krystalprismer knustes under de dødtrætte tjeneres slæbende fødder.

Onkel sad alene midt i en sofa og drak kvas [Note 5)]. Med mellemrum dukkede der en erindring op, og han gav sig til at trampe med fødderne. Ved hans side stod Riabyka, der skulle skynde sig i skole.

Man bragte dem regningen. Den var kortfattet, skrevet "engros".

Riabyka studerede den opmærksomt og forlangte, at den skulle reduceres med halvandet tusind. Man sagde ham ikke meget imod og talte den så sammen. Slutsummen var sytten tusind rubler, hvad Riabyka erklærede for rimeligt. Onkel sagde kun det ene ord: "Betal", satte sin hat på og vinkede til mig, at jeg skulle følge ham.

Jeg forstod forfærdet, at han intet havde glemt, og at jeg ikke kunne slippe fra ham. Jeg var umådeligt bange for ham og kunne ikke forestille mig, hvordan jeg skulle klare mig alene med ham i hans nuværende tilstand. Han havde slæbt mig med sig herhen, ikke to fornuftige ord havde han sagt, men det var mig umuligt at komme løs. Hvordan skulle det dog gå mig? Jeg blev helt ædru af skræk. Jeg frygtede dette rædsomme vilde dyr med hans utrolige påfund og frygtelige udskejelser. Men nu var vi allerede på vej ud sammen.

I forhallen blev vi omringet af en masse tjenere. "Fem hver" dikterede onkel, og Riabyka betalte. Gårdskarlene, natvægterne, politibetjentene og gendarmerne, der alle havde gjort os en eller anden tjeneste, fik mindre. Hver fik sit, og det blev til mange penge. Men desuden stod parken fuld af drosker, så langt øjet rakte og længere endnu. Også de ventede på os, ventede på lillefar Ilja Fedosejevitsch. "Måske havde Hans Nåde brug for dem til at sende bud efter et eller andet."

Man skaffede at vide, hvor mange der var; så fik de tre rubler hver; onkel og jeg satte os op i landaueren, og Riabyka rakte ham tegnebogen.

Ilja Fedosejevitsch tog en hundredrubel ud og rakte sedlen til Riabyka, der vendte den i hånden.

"For lidt," sagde han brøsigt.

Onkel gav ham to femogtyvere til.

"Det er stadig for lidt. Der har jo ikke været en eneste skandale."

Onkel lagde endnu en femogtyver til, hvorpå læreren rakte ham stokken og sagde farvel.

5

Vi blev alene og kørte i flyvende fart tilbage mod Moskva. Bagefter os kom hele denne bande droskekuske raslende i fuldt firspring og skrålede af fuld hals. Jeg forstod ikke, hvad de ville, men det gjorde onkel. Det var oprørende. De ville skyde endnu en salve efter den retirerende, og under påskud af at vise Ilja Fedosejevitsch en særlig ære udleverede de hans agtede navn til offentlig skændsel.

Moskva var lige for næsen af os. Vi var helt inde ved byen, der lå så fredeligt i den dejligste morgenbelysning; en let røg steg op fra husenes skorstene, og kirkeklokkerne kaldte til bøn.

Ved accisebommen var der en række boder på begge sider af vejen. Onkel stod af ved den yderste af dem, pegede på et fad ved døren og spurgte:

"Honning?"

"Javel."

"Hvad koster baljen?"

"Vi sælger kun i små partier."

"Sælg mig det hele; regn ud, hvad det koster."

Jeg husker ikke, om det var halvfjerds eller firs rubler, manden mente, det blev.

Onkel smed pengene til ham.

Vor kortege var kommet op på siden af os.

"Holder I af mig, raske droskekuske?"

"Det manglede bare, vi har altid ..."

"Er I mig hengivne?"

"Det er vi."

"Tag så hjulene af."

Kuskene forstod ikke, hvad han ville.

"Lad det gå lidt villigt," kommanderede onkel.

De hurtigste af dem, en snes stykker, dukkede ind under deres bukke, fik fat i skruenøglerne og begyndte at skrue møtrikkerne af.

"Godt," sagde onkel. "Smør nu med honning."

"Men lillefar dog!"

"Smør!"

"Med så gode sager? … Det gør mere nytte i munden."

"Smør!"

Uden at insistere mere satte onkel sig op i landaueren igen, og vi kørte videre. Men droskekuskene blev alle tilbage med deres aftagne hjul og honningen, som de sikkert ikke smurte med, men tog med sig hjem eller lod handelsmanden købe tilbage. I hvert tilfælde var vi nu fri for dem, og snart efter befandt vi os i en badeanstalt.

Der troede jeg, at min sidste time var kommet; jeg lå i marmorbadekarret mere død end levende ved synet af onkel. Han strakte sig ud på gulvet, ikke lige, ikke i den sædvanlige stilling, men så at sige apokalyptisk. Hele hans fede krops vældige masse hvilede kun på de yderste finger- og tåspidser, og på disse svage støtter sitrede hans røde legeme under kolde overskylninger, mens han brølede dæmpet som en såret bjørn i færd med at trække spyddet ud af sit kød. Dette varede næsten en halv time, og i al den tid ophørte han ikke at bævre over hele kroppen som gelé på et rystende bord. Endelig sprang han op med et sæt og forlangte kvas. Så klædte vi os på og kørte til den franske barber på Kusnjetski Most.

Her blev vi begge klippet, krøllet og friseret og gik derpå til fods gennem byen til onkels forretning.

Stadigvæk hverken talte han med mig eller lod mig slippe. Kun en gang sagde han:

"Vent bare, alt kan ikke komme straks; hvad du ikke forstår nu, vil du forstå ad åre."

Da vi var kommet til forretningen, overbeviste han sig om, at hver passede sit, og efter at have forrettet sin andagt stillede han sig ved sin skrivepult. Han var blevet ren, hvad det ydre angik, men inden i ham gik endnu en dyb sø af smuds, der søgte renselse.

Da jeg forstod dette, fortog min angst sig. Det optog mig – jeg ville se, hvordan han gjorde regnskabet op med sig selv: ved spægelse eller ved at ty til nåden.

Ved titiden begyndte han at blive rastløs. Han spejdede idelig efter sin nabo, som han ventede på, for at vi tre sammen skulle gå hen og drikke te – er man tre, bliver det billigere, hele fem kopek. Men naboen kom ikke; det viste sig, at han pludselig var død.

Onkel korsede sig og sagde:

"Vi skal alle dø."

Det bragte ham ikke ud af fatning, uagtet de gennem fyrretyve år hver dag havde drukket te sammen i Novotroitski.

Vi hentede så en anden nabo. Flere gange i dagens løb gik vi ud og fik forskellige forfriskninger, dog alt med måde. Jeg var sammen med ham ude og i forretningen hele dagen; men hen imod aften sendte onkel bud efter sin landauer for at køre til "Vsjepjeta" – et berømt billede af Madonna.

Også der var han kendt og blev modtaget med samme højagtelse som i "Yard".

"Jeg vil kaste mig i støvet for Vsjepjeta og begræde mine synder. Den unge mand her er min søstersøn."

"Værsågod," svarede nonnerne, værsågod. Hvem skulle Vsjepjeta vel hellere modtage bodfærdighed af end dem, der altid har været hendes boligs velgører. Og det passer udmærket nu, da der netop er aftenmesse.

"Så venter jeg hellere, til den er forbi. Jeg holder mest af, at ingen andre er til stede. Og så vil jeg have lavet helligt tusmørke."

Det fik han; alt lys blev slukket undtagen en eller to små helgenlamper og den større, den med det grønne glas, der brændte foran selve Vsjepjeta.

Onkel faldt ikke – han styrtede på knæ og videre næsegrus ned og slog panden mod gulvet, gav en kort hulken fra sig og ligesom stivnede.

Sammen med to nonner satte jeg mig i en mørk krog bag døren. Der blev en lang pause. Onkel lå stadig uden at give en lyd fra sig eller gøre mindste bevægelse. Det forekom mig, at han måtte være faldet i søvn, og jeg gjorde endog en bemærkning om det til nonnerne. Den erfarne søster tænkte sig lidt om, rystede på hovedet, tændte en tynd kerte, som hun skærmede med hånden og listede sig ganske sagte hen til den bodfærdige. Hun gik omkring ham på tåspidserne; men vendte tilbage i sindsoprør og hviskede:

"Det virker … så det kan ses."

"Hvoraf slutter De det?"

Hun bukkede sig ned og gav mig tegn til at gøre det samme. Så sagde hun:

"Se lige gennem lyset, der hvor hans fødder er."

"Ja, jeg ser det."

"Sikken kamp!"

Jeg så nærmere til og opdagede, at der virkelig var noget, der bevægede sig. Onkel lå i andægtig bedestilling; men ved hans fødder var det, som om to katte sloges. Snart anfaldt den ene, snart den anden, og hvert øjeblik gjorde de et hop.

"Lillemor," sagde jeg, "hvor i alverden er de katte dog kommet fra?"

"Det er ikke katte," svarede hun; "det tager sig blot sådan ud for Dem. Nej, det er fristelser. Ser De, hans sjæl brænder mod Himlen, men hans fødder er endnu i Helvede."

Og, ja minsandten gik det op for mig, at onkel lå og slog takt med fødderne til nattens sigøjnerdans. Men mon hans sjæl nu også virkelig brændte mod Himlen?

Ligesom til svar på denne min tvivl gav han sig med ét til at stønne og råbte:

"Jeg rejser mig ikke, før du har tilgivet mig; for du alene er hellig, og vi andre er alle sammen ikke andet end forbandede djævle."

Så brast han i hulken.

Og han hulkede så fortvivlet, at vi tre andre begyndte at græde med og bede: "Herre, hør hans bøn!"

Vi lagde ikke mærke til noget, før han allerede stod ved siden af os og med stille from stemme sagde til mig:

"Kom … nu klarer vi os."

"Blev De så fundet værdig til at se Guds afglans, lillefar?" spurgte nonnerne.

"Nej, glansen var jeg ikke værdig til," svarede han; "men sådan … sådan var det."

Han knyttede næven og trak opad, som når man hiver en dreng op ved håret.

"Følte De Dem så opløftet?"

"Ja."

Nonnerne slog kors for sig, og jeg gjorde det samme. Onkel forklarede sig nærmere:

"Nu har jeg fået syndsforladelse. Der kom, forstår De, lige ovenfra, helt oppe fra kuplen en udspilet hånd, greb mig i håret, løftede mig op og stillede mig på benene …"

Han var følgelig ikke forstødt, han var lykkelig. Rige gaver skænkede han det gudshus, hvor hans bønner havde udvirket dette under. Livet var atter blevet værd at leve. Han sendte min moder alt det, hun burde have fået i medgift, og mig førte han tilbage til folkets gode gamle tro.

Fra da af er jeg kommet til erkendelse af vort folks karakter i fornedrelse og i oprejsning …

Og det er dette, der kaldes djævleuddrivelse, og, som det hedder i kirkesproget, "frier fra fremmed sinds Satan". Men jeg gentager, at det kun er i selve Moskva, man kan blive vidne til det og så endda kun, når man har særligt held og protektion af de aller værdigste mænd.

Note 5:

Kvas: En syrlig, øllignende drik. *Overs.anm.*

Den forseglede engel

1

Det var i julen, dagen før nytårsaften. Og det var et Herrens vejr.

Et forfærdeligt snefog af den slags, vinteren på stepperne hinsides Volga er berygtet for, havde jaget en mængde vejfarende ind i en fattig kro, der lå ene og forladt midt på den flade, endeløse steppe. Her trængtes herremænd, købmænd og bønder, russere, mordviner og tschuvascher imellem hinanden i det snævre rum uden hensyn til rang og stand. Nogle tørrede deres klæder, andre varmede sig, atter andre søgte efter selv det mindste sted, hvor de kunne være. Den mørke, lave og overfyldte hytte var gennemtrængt af lugt og tyk em af våde klæder. Der var ikke en ledig plet. På briksene, på den store murede ovn, på bænkene, ja selv på det smudsige lergulv – over alt lå der folk. Værten var gnaven, og hverken gæsterne eller fortjenesten kunne få bugt med hans dårlige humør. Arrigt knaldede han porten i efter den sidst ankomne slæde, i hvilken der var to købmænd, låste af og hang nøglen op under helgenskabet.

"Nu kan der komme, hvem der vil," sagde han bestemt, "og om de så render panden mod porten, lukker jeg ikke op."

Han havde netop nået at få sin vældige fåreskindspels taget af, havde slået et gammeldags stort korstegn for sig og ville gå til ro på den lune ovn, da en hånd frygtsomt bankede på ruden.

"Hvem er det?" råbte værten højt og utilfreds.

"Det er bare os," sagde en svag stemme udenfor vinduet.

"Hvad pokker vil I?"

"Å, luk os for Guds skyld ind, vi er faret vild … Vi er så forfrosne."

"Er I mange?"

"Nej, slet ikke mange, vi er ikke mere end atten, kun atten," sagde manden stammende og tænderklaprende; han var åbenbart aldeles forkommen.

"Har ikke plads til jer, her er fuldt af folk i forvejen."

"Å, lad os i det mindste få lov at varme os lidt!"

"Hvad er I for nogle?"

"Fragtkuske."

"Kører I tomt eller med læs?"

"Med læs, kære ven, – huder."

"Huder! I kører med huder, og så vil I endda i hus og overnatte. Sikke mennesker der vokser op i Rusland! Skrub af med jer!"

"Men hvad skal de da gøre?" spurgte en rejsende, der lå under en bjørneskindspels på den øverste bænk.

"Smide huderne af og sove under dem, det er hvad de skal gøre," svarede værten, og efter at han på ny havde skældt ud på fragtkuskene, lagde han sig op på ovnen og rørte sig ikke mere.

Den rejsende under bjørneskindspelsen protesterede energisk og bebrejdede værten hans hjerteløshed, men fik ikke mindste svar. Derimod var der en lille rødhåret mand med fipskæg henne i hjørnet, som tog til genmæle:

"Sig ikke noget om værten, herre; han ved af erfaring, at de kan ligge ganske trygt under deres huder."

"Så?" spurgte bjørneskindspelsen.

"Fuldkommen trygt, og det er bedre for dem, at han ikke lukker dem ind."

"Hvorfor dog det?"

"Jo, for så bliver de en nyttig erfaring rigere; og kommer der nu en hjælpeløs stakkel, kan vi få plads til ham."

"Hvem pokker skulle det være?" spurgte pelsen.

"Brug ikke den slags ord," sagde værten. "Han vil i hvert fald forhåbentlig ikke sende os nogen nu i helligdagene? Og du ser vel også, at vi har både Frelserens og Guds moders billede hængende?"

"Det er rigtigt," sagde den rødhårede; "kristenmennesker føres ikke af den sorte, men af en engel."

"Det har jeg da aldrig oplevet; jeg vil da også nødigt tro, at en engel har ført mig herhen, hvor der er så lidt rart," svarede den snakkesalige pels.

Værten nøjedes med at spytte vredt; men den rødhårede bemærkede godmodigt, at det ikke er givet enhver at se den engel, der leder ham, og at kun de kan vide noget om det, som har oplevet det.

"De siger det, som om De selv havde oplevet det," sagde pelsen.

"Det har jeg også."

"Vil det sige, at De har set en engel og er blevet ledet af den?"

"Ja, begge dele."

"Å, De spøger vel?"

"Gud bevare mig for at spøge med den slags ting."

"Men hvad er det så egentlig, De har set? Hvorledes viste englen sig for Dem?"

"Ja, det er en lang historie, herre."

"Ved De hvad: Da det alligevel er umuligt at falde i søvn her, så ville De gøre en god gerning ved at fortælle os Deres

historie."

"Det skal jeg gerne."

"Godt, fortæl så, og vi hører efter. Men hvorfor skal De ligge på knæ derhenne; kom hen til os, vi kan nok rykke lidt tættere sammen, så De kan få plads."

"Nej ellers tak! Der er ingen grund til at tage pladsen fra Dem, og desuden passer det sig bedre at ligge på knæ under denne fortælling. Den handler nemlig om noget meget helligt, ja frygteligt."

"Ja, ja, som De vil; men fortæl om englen, og hvad den gjorde."

"Ja, så begynder jeg."

2

"Som De sikkert kan se på mig, er jeg et ganske ubetydeligt menneske. Jeg er en simpel bondemand og har kun lært, hvad man lærer på landet. Jeg er født langt herfra, af profession er jeg stenhugger, og jeg er vokset op i den gamle russiske tro [Note 6)]. Da jeg var forældreløs, måtte jeg fra min tidligste barndom gå på arbejde sammen med mine bysbørn, hvad der førte mig rundt omkring, men altid arbejdede jeg i samme artel [Note 7)] under ledelse af en bonde fra vor landsby. Han hedder Luka Kirilov og lever endnu, og han var formand. Han havde arvet forretningen efter sin fader, og så langt fra at spolere den arbejdede han sig op til at have et godt og rigeligt levebrød; men han var og er også et storartet menneske, der ikke gør nogen uret.

Hvor har vi dog ikke været mange steder med ham! Jeg tror, vi har vandret hele Rusland igennem på kryds og tværs, og

aldrig har jeg truffet en bedre og agtværdigere husbond. Vi levede sammen stille og fredeligt som en stor familie, og han var ikke blot vor formand i arbejdet, men også vor lærer både i faget og i troen. Når vi drog omkring for at søge arbejde, var det, som da jøderne vandrede rundt i ørkenen med Moses. Også vi førte vort tabernakel med os, som vi aldrig skilte os fra. Luka Kirilov satte nemlig uhyre stor pris på helgenmalerier, og han havde de vidunderligste helgenbilleder i den aller fineste udførelse; og gamle var de, dels ægte græske, dels arbejder af de fornemste Novgorod- og Stroganov-mestre. Den ene ikon var mere strålende end den anden, og ikke blot på grund af de blanke metalbeslag, men endnu mere på grund af den storartede kunstneriske udførelse. Noget så ophøjet har jeg aldrig set siden.

Der var forskellige Jesus-billeder, den himmelfødte frelser med fugtigt lysende hår, helgener, martyrer og apostle; men de aller smukkeste var de ikoner med mange figurer på, som forestillede hellige begivenheder som f. eks. bebudelsen, påskesøndag, dommedag, helgenkalenderen, kirkemøder, det hellige land, verdens skabelse, sundhedens brønd, Herrens besøg hos Abraham i Mamrelund osv. Kort og godt, al denne skønhed og pragt kan ikke beskrives; men sådanne ikoner males heller ikke nu mere, hverken i Moskva eller i Petersborg eller i Palekh, for slet ikke at tale om Grækenland, hvor kunsten for længst er gået i glemme.

Vi hang alle sammen ved disse ikoner med hele vort hjerte, brændte i fællesskab indviet olie i lamper foran billederne, og på artellets regning holdt vi en hest med særlig vogn, som vi læssede billederne på i to store kurve, når vi var på rejse. To

ikoner var der, som vi ærede højere end alle de andre; den ene var gjort af en af de gamle mestre i Moskva efter græsk forbillede og forestillede Himmeldronningen, der holder bøn i haven, mens alle cypresser og oliventræer bøjer sig til jorden for hende; den anden var skytsenglen, et værk af Stroganov. Det er ikke til at beskrive, med hvilken kunst disse to billeder var udført. Når man så, hvordan de livløse træer bøjede sig for Guds moders renhed, var det som ens hjerte smeltede og skjalv. Og så man på englen, da blev man lykkelig!

Den engel var virkelig ganske ubeskrivelig. Jeg ser hans åsyn for mig, guddommeligt lysende og fuldt af forjættelse; blikket var mildt, fra ørene udgik to stråler som tegn på, at han hørte og gav agt på alt; hans klædebon funklede af det guld, det var oversået med, rustningen var fjerbesat, skuldrene pansrede; på brystet bar han et barndomsbillede af forløseren, i sin højre korset og i sin venstre et flammesværd. Å, hvor var det dog dejligt! … Hovedhåret var lokket og blondt, det krøllede sig frem bag ørene og var holdt sammen med en lille nål. Mod den lazurblå baggrund tegnede sig de store, snehvide vinger. Fjer sad ved fjer, og hver fjer så man de enkelte stråler tæt ved hinanden. Blot et blik på disse vinger var nok til at jage al bekymring og frygt på flugt. Man behøvede blot at bede: "Overskyg mig!" – så blev man straks rolig og fik fred i sjælen. Ja, det var sandelig en ikon!

Og disse to billeder var for os ganske det samme, som jødernes allerhelligste var for dem. De andre billeder, jeg fortalte om, førte vi med os på vogn, men disse to bar vi. Himmeldronningen havde Luka Kirilovs kone, Mikhailitsa, altid hos sig, og englebilledet bar Luka selv på sit bryst. Han

havde lavet et særligt mørkstribet brokadeshylster, der kunne knappes til; forpå var der et purpurrødt kors af ægte silkedamask, og foroven var fastsyet en tyk grøn silkesnor, så det kunne bæres om halsen. Og hvor vi end kom hen, var ikonen på Lukas bryst altid foran os, som var det selve englen, der viste os vej. Når vi drog over stepperne til en ny arbejdsplads, gik Luka Kirilov forrest med et favnemål i hånden i stedet for kæp, efter ham kom vognen, hvor Mikhailitsa sad med Himmeldronningens billede, og så alle artellets medlemmer. Rundt om på marker og enge var der græs og blomster, hist og her græssede en hjord og spillede en hyrde på skalmeje; kort sagt, der var husvalelse for sindet.

Det gik os godt, og vi havde udmærket held med os, fandt overalt lønnende arbejde; vi levede i fred og ro med hinanden, og hjemmefra kom der altid gode efterretninger. Alt dette velsignede vi englen for, som skred foran os, og vi syntes, det ville have været os lettere at skilles fra vort liv end fra hans vidunderlige billede.

Det var derfor noget, som slet ikke faldt os ind, at vi af en tilfældighed skulle kunne miste denne vor dyrebareste helligdom, og alligevel måtte vi opleve denne store sorg. Først senere forstod vi, at den ikke var blevet os tilføjet ved menneskers lumskhed, men efter selve vor hellige vejvisers egen bestemmelse. Han ønskede selv, at der skulle vederfares ham en krænkelse, for at vi skulle gribes af en hellig kummer og således finde den rette vej og se, at i sammenligning med den var alle de veje, vi hidtil havde vandret, som en mørk og vildsom kløft … Men måske keder min fortælling Dem?"

"Nej, slet ikke, på ingen måde; bliv endelig ved," sagde vi.

"Jeg skal gerne føje Dem og så godt jeg formår gøre rede for de forunderlige ting, der hændte os med englen."

3

Vi kom til en stor by ved den brede og hurtigt strømmende Dnjepr for at give os i lag med et stort arbejde, den nu så berømte store bro.

Byen ligger på den stejle højre bred, og vi slog os ned på den modsatte bred, der består af enge, som skråner ned mod vandet. Herfra havde vi den dejligste udsigt: gamle kirker, hellige klostre med mange undergørende ikoner, frodige haver og træer af den slags, man ser afbildet i de gamle håndskrifters vignetter, dvs. spidse popler. Så skønt var det at se på, at det var ligesom nogen greb én om hjertet. Vi er jo kun simple folk, men vi kan alligevel glæde os over Guds herlige natur.

Ja, så godt syntes vi om stedet, at vi straks den aller første dag gav os til at bygge os en midlertidig bolig. Først rammede vi nogle lange pæle ned, for stedet lå lavt, helt nede ved vandet; og på disse pæle byggede vi så en stue med kammer i den ene ende. Inde i stuen stillede vi alle vore helgenbilleder op efter fædrenes skik; langs en af væggene anbragte vi vor trefløjede ikonopsats. Den havde tre hylder, nederst en for de store ikoner, øverst to for de små. På den måde rejste vi, som det sig bør, en trappe op til selve den korsfæstede, og englen lagde vi på den pult, hvor den hellige skrift lå, som Luka Kirilov læste op af.

Luka Kirilov og Mikhailitsa flyttede ind i kammeret, og vi andre byggede os en lille kaserne ved siden af. Andre fremmede, der også var kommet dertil for at arbejde i længere

tid, fulgte vort eksempel, og således voksede der overfor den store faste stad en lille foreløbig arbejderby frem.

Så begyndte vi på vort arbejde, og alt gik, som det skulle. Englænderne på kontoret betalte os regelmæssigt vor løn, Gud forundte os så godt et helbred, at ikke en af os var syg hele den sommer, og Mikhailitsa begyndte endogså at beklage sig og sige, at hun slet ikke var glad for, at hun lagde sig ud på alle ledder.

Særligt vi gammeltroende var tilfredse med at være her. Vi blev dengang overalt forfulgt for vor tros skyld, men her gik vi fri. Hverken by- eller herredsøvrighed eller sognepræst så vi noget til, ingen blandede sig i vor religion eller antastede os, og vi kunne bede i fred. Når vi var færdige med vort arbejde, gik vi ind i vor stue, hvor alle helgenbillederne lyste i skæret af de mange smålamper, så man kunne blive helt varm om hjertet. Luka Kirilov begyndte med velsignelsen, og alle vi andre stemte i med og lovede Herren sådan, at det i stille vejr undertiden kunne høres langt udenfor vor arbejderby. Ingen tog forargelse af vor tro, og det var endda næsten, som om mange syntes godt om den, ikke blot simple folk, der plejer at holde af gudstjeneste på den russiske manér, men også folk af fremmed tro. Mange gudfrygtige kirkegængere f. eks., der ikke havde tid til at tage over floden, plejede at komme og stille sig udenfor vinduerne og høre på os og begynde at bede med. Det tog vi dem ikke ilde op, når blot de blev udenfor; vi kunne desuden heller ikke have jaget alle bort, selv om vi havde villet, for ikke sjældent kom endog udlændinge, der interesserede sig for den gamle russiske gudstjeneste, hen og hørte vor sang og fandt behag i den.

Den engelske overbygmester, Jakov Jakovlevitsch, selv han kom undertiden hen til vinduet og lyttede for at skrive vor messesang op i noder. Bagefter hændte det på arbejdspladsen, at han selv gik og sang på vores maner: "Herren vor Gud har åbenbaret sig for os"; men naturligvis faldt det ikke rigtigt ud, for vor sang er optegnet i de gamle kirkenoder, som de nye udenlandske noder umuligt kan gengive helt, som det skal være. Man må vise englænderne den retfærdighed at sige, at de selv er alvorlige og fromme folk, og de roste os og regnede os for gode mennesker. Kort sagt, vor engel havde ført os til et godt sted og åbnede alle folks hjerter og åbenbarede os hele naturens skønhed.

På den måde, jeg her har skildret Dem, levede vi i fred og ro i næsten tre år. Alt gik godt fra hånden, og lykken strømmede over os som fra et overflødighedshorn – da vi med ét opdagede, at der var to iblandt os, som Gud havde udvalgt til redskaber for at tugte os.

Den ene var smeden Maroi, den anden vor regnskabsfører Pimen Ivanov.

Maroi var yderst enfoldig og kunne ikke engang læse, hvad der er en sjældenhed blandt de gammeltroende; men han var ikke som andre. Han var plump som en kamel og vild som en orne, bringen var en halv gang til så bred som på andre mennesker, panden var helt tilgroet med hår som på en gammel myreløve, men midt på issen havde han barberet sig en tonsur. Hans tale var en dump, uforståelig mumlen og hans forstand træg og så ubrugelig til alt, at han ikke engang kunne lære sig bønner udenad, kun huske et enkelt ord hist og her; men han var synsk og kunne forudsige og give vink om kommende ting.

Pimen derimod havde fine fornemmelser; han yndede at optræde lapset, og hans tale var så fuld af kruseduller, at det var forunderligt at høre på; men hans karakter var svag og let at påvirke. Maroi var til års, omkring de halvfjerds; Pimen var midaldrende og en smuk mand med krøllet hår, skilt i midten, havde buskede øjenbryn og røde kinder. Kort sagt, han var rigtigt et glansbillede.

Og i disse to kar var det altså, at den beske drik, vi skulle tømme, pludselig begyndte at gære.

4

De otte granitpiller til broen havde allerede løftet sig højt over vandet, og den fjerde sommer begyndte vi at anbringe jernkæder på disse piller. Da indtrådte der en lille forsinkelse, for da vi skulle nitte kædens led sammen med stålnitter, viste det sig, at mange bolte var for lange og måtte gøres kortere, og disse bolte – de var lavet i England – var støbt af det hårdeste stål og så tykke som en voksen mands arm. Gløde boltene gik ikke an, for så giver stålet sig, og ingen fil bed på dem. Men så fandt vor smed Maroi på en udvej. Det sted, der skulle skæres af, omgav han med et lag tyk vognsmørelse blandet med sand, stak det hele ned i is og strøede salt på, vendte og drejede det rundt og tog det så hurtigt op, lagde det på en glohed ambolt og drev til det med forhammeren; og da knækkede det af, akkurat som når man klipper en vokskærte over. Alle englænderne og tyskerne kom og så på Marois snilde påfund; de kikkede og kikkede og begyndte at le; først talte de indbyrdes på deres eget sprog, men sagde så på russisk:

"Du russer, du er en hel svend; du forstår dig nok godt på fysik!"

Hvad skulle Maroi vel kende til fysik? Han havde ikke begreb om nogen slags videnskab, men gjorde simpelthen, som Vorherre havde givet ham forstand til. Men vor Pimen Ivanov gik nu omkring og pralede af denne historie, og det skulle han ikke have gjort. Nogle skrev det hele på videnskabens regning, som Maroi ikke havde anelse om; men andre sagde, at det tydeligt nok var Gud, der i sin nåde gjorde mirakler med os, hvad vi da aldrig havde lagt mærke til. Og dette sidste var værre for os end det første.

Jeg sagde Dem jo, at Pimen Ivanov var et svagt og verdsligt menneske, og nu skal jeg forklare Dem, hvorfor vi alligevel beholdt ham i vort artel. Han tog til byen for os efter proviant og besørgede vore øvrige indkøb, og vi lod ham gå på posten for at sende vore pas og penge hjem og hente de nye pas. Overhovedet besørgede han alle sådanne ærinder og var sandt at sige en både nødvendig og særdeles nyttig mand. Naturligvis undgår en ægte og alvorlig gammeltroende altid den slags verdslige ting og skyr al berøring med embedsmændene, som vi aldrig har andet end fortræd af. Men Pimen nød alt dette og fik snart en mængde bekendtskaber ovre i byen, både købmænd og herskabsfolk, som artellets anliggender bragte ham sammen med; alle kendte ham og troede, at han var den fornemste iblandt os. Det lo vi selvfølgelig kun af; men han vidste ikke noget bedre end at drikke te og snakke med herrerne. Når de titulerede ham formand, smilede han og følte sig meget smigret. Han var kort sagt en nar.

Nu fik Pimen at gøre med en temmelig mægtig mand, hvis kone var fra vor egn; hun var også boglærd og havde læst, jeg ved ikke hvad, om os i nogle nye bøger, og pludselig fik hun på en eller anden måde i sit hoved, at hun syntes så godt om de gammeltroende. Det var højst forunderligt, at netop hun skulle blive grebet af denne kærlighed til os!

Nå, hun syntes altså så udmærket om os, og hver gang vor Pimen havde ærinde til hendes mand, skulle han straks bydes på te og lod sig jo ikke nøde, men satte sig ned og gjorde sig vigtig.

Hun pludrede løs på sin fruentimmerfacon og sagde, at I er jo gammeltroende, I er jo sådan og sådan, både retskafne og fromme og Gud velbehagelige; og Pimen vendte øjnene mod himlen, lagde hovedet på siden, strøg sit skæg og sagde honningsødt:

"Akkurat, frue, vi holder fædrenes lov i ære, sådan er vi, og vi følger de og de regler og holder hinanden til et rent levned." Og sådan blev han ved at sige ting, det slet ikke passer sig at tale om med en verdslig kvinde. Men hun blev interesseret, kan De tro.

"Jeg har hørt," sagde hun, "at Guds velsignelse giver sig synlige udslag hos jer."

Det bekræftede han lige med det samme.

"Det gør den rigtignok, morlille, særdeles tydelige oven i købet."

"Synlige?"

"Ja, frue, fuldkommen synlige. Det er ikke mere end nogle få dage siden, at en af vore folk knækkede mægtige stykker stål, som var det spindelvæv."

Fruen slog hænderne sammen.

"Nej dog, hvor det er interessant! De aner ikke, hvor jeg elsker mirakler og tror på dem. Hør," sagde hun, "vil De ikke give Deres gammeltroende ordre til at bede Gud om, at han vil skænke mig en datter? Jeg har to sønner, men nu ville jeg så gerne have en datter også. Vil De det?"

"Gerne," svarede Pimen, "hvorfor ikke, særdeles gerne. De må så blot give et bidrag til at fylde vore lamper."

Fruen gik med fornøjelse ind på at give ham ti rubler til olie; han stak pengene i lommen og sagde:

"Vær De nu ganske rolig; jeg skal nok give ordre."

Naturligvis nævnede Pimen ikke et ord om sagen til os. Men fruen hun fik skam en datter.

Og det kan nok være, at hun var henrykt! Knap var hun kommet op af sin barselsseng, før hun sendte bud efter Pimen og gjorde sådan stads af ham, som om det var ham selv, miraklet skyldtes; og han lod sig det smage. Der ser man, hvorhen verdslighed fører et menneske, og hvor den kan formørke hans ånd og afstumpe hans følelse. Snart efter havde fruen noget nyt, hun ville bede vor Gud om, nemlig at hendes mand skulle leje hende en sommervilla – og atter gik det, som hun ønskede, og Pimen fik penge til både kerter og olie. Men de ofre brugte han på sin egen måde, og i alt fald mærkede vi ikke noget til dem på vor side af floden. Der skete virkelig også ubegribelige undere. Fruens ældste søn, der gik i skole, var en døgenigt og drivert af værste slags og kunne ingenting lære. Da han så skulle til eksamen, sendte moderen bud efter Pimen og sagde til ham, at han skulle bede om, at sønnen blev flyttet op i næste klasse. Pimen sagde:

"Det er en vanskelig sag. Jeg må lade alle mine folk læse bønner hele natten og anråbe Gud ved kertelys lige til morgengry."

Det var imidlertid ingen sag for hende; tredive rubler stak hun ham i hånden – bed bare! Og hvad tror De skete? Jo, hendes døgenigt af en søn havde sådant held med sig, at han virkelig kom op i næste klasse. Fruen var helt tosset af lyksalighed over, at vor Gud var hende i den grad nådig. Pimen fik den ene bestilling af hende efter den anden og overtalte Gud til at give hende både helbred og en arv og hendes mand en høj rang og så mange ordener, at de ikke kunne få plads på brystet. Han måtte gå med en af dem i lommen, sagde man. Men alle disse undere havde vi ingen anelse om. Dog, der kom det øjeblik, da alt kom for en dag og vendte sig til noget helt andet.

5

I en af byerne i guvernementet kom der noget i vejen med jødernes handel. Om det nu var, at de havde sat falske penge i omløb eller solgt smuglervarer, kan jeg ikke sige; men øvrigheden ville til bunds i denne sag og nedsatte en stor belønning for det. Og så sendte fruen bud efter vor Pimen og sagde:

"Pimen Ivanovitsch, her har De tyve rubler til kerter og olie, hvis De så vil lade Deres folk bede så inderligt som muligt om, at min mand må få det hverv tildelt."

Pimen var ikke sen til at tage imod dem, for han havde jo fået smag for denne olieafgift, og svarede:

"Det skal jeg nok ordne, frue."

"Så sørger De nok for, at de beder rigtig ivrigt, for sagen er af største vigtighed for mig."

"De skulle bare vove ikke at bede ivrigt, når jeg giver dem befaling til det," sagde Pimen beroligende. "Jeg skal lade dem faste, lige til de har bedt nok." Dermed tog han pengene, bedre var han ikke. Men samme nat fik fruens mand det hverv, hun havde ønsket ham.

Men al denne nåde steg hende i den grad til hovedet, at hun ikke længere ville nøjes med vor forbøn, men absolut selv ville over og bede i vor helligdom.

Da hun talte om det med Pimen, blev han bange, da han jo vidste, at vi ikke ønskede hendes nærværelse. Men hun blev ved sit.

"Lige meget hvad De siger," sagde hun; "men i eftermiddag tager jeg en båd og kommer over til Dem med min søn."

Pimen søgte at snakke hende fra det og sagde, at det var meget bedre at lade os bede alene; "vi har en skytsengel," sagde han, "og når De blot vil ofre olie til den, skal vi nok anbefale Deres mand i hans varetægt."

"Det er jo udmærket!" svarede hun. "Jeg er glad ved at høre, at De har en sådan skytsengel. Der har De til olie, så De kan tænde tre lamper foran den. Jeg kommer over og ser på det."

Nu var Pimen i klemme. Han kom hjem til os og begyndte at komme med undskyldninger og forklaringer. Det var sådan og sådan, sagde han, "og jeg kunne jo ikke forbyde hende at komme, den lede kætterske, når hun absolut ville det, for vi har så gevaldig nytte af hendes mand." Pimen bandt os en masse på ærmet, men han fortalte ikke alt, hvad han havde gjort.

Vi syntes naturligvis, det var meget kedeligt, men der var vel ikke noget at gøre ved det. I hast tog vi vore ikoner ned fra væggene og gemte dem i kurvene; i stedet satte vi nogle andre op, som vi havde med for det tilfælde, at vi skulle blive hjemsøgt af øvrigheden, og gav os til at vente på gæsten. Hun kom også med brask og bram, fejede omkring sig med sit lange slæb og stirrede i stanglorgnet på vore ombyttede billeder.

"Sig mig," spurgte hun, "hvilket af dem er den undergørende engel?"

Vi vidste ikke, hvordan vi skulle få hende fra det emne.

"Vi har ikke en sådan engel," sagde vi.

Og trods hendes stædighed og hendes bebrejdelser mod Pimen viste vi hende ikke englen, men skyndte os at byde hende te, og hvad vi ellers havde at traktere med.

Gud må vide hvorfor, men vi syntes ikke om hende. Der var noget frastødende ved hende, selv om hun vist regnedes for en skønhed. Hun var lang og mager og mindede om en trane og havde forresten tykke øjenbryn.

"De er ikke beundrer af den slags skønheder?" sagde bjørnepelsen.

"Må jeg spørge: hvem kan finde behag i slangens skikkelse?" svarede fortælleren.

"Finder De det da smukkere, når en kvinde er skabt som en høstak?"

"Høstak?" gentog fortælleren med et godmodigt smil. "Hvad slutter De det af? Med hensyn til kvinder, så er der efter den rigtige russiske opfattelse i en vis skønhedstype, som efter vor mening er meget mere kvindelig end den, der skabes af nutidens letfærdighed, men som ingenlunde ligner en høstak.

Vi sætter ikke pris på fjantede traner, og hellere end at kvinden skal have lange ben, ønsker vi hende stærke, så hun ikke træder fejl, men som en kugle ruller lige frem og kommer i rette tid, mens den langbenede bare render omkring og snubler. For stor slankhed bryder vi os heller ikke om. Vi vil have, at kvinden skal være bred over lænder og barm, for selv om det ikke er så elegant, er det mere moderligt; og hvad ansigtet angår, så skal det hos den rigtige ægte russiske kvinde være rundt og fyldigt, for sådan et buttet ansigt ser glad og venligt ud. Det samme gælder næsen; vore kvinder skal ikke have krogede næb, men hellere en lille stumpnæse. Sådan en lille stumpnæse er til meget mere hygge i dagliglivet end en stiv og stolt næse. Og så øjenbrynene. De understreger ansigtsudtrykket, og derfor skal brynene ikke være rynkede, men stå i en åben bue; for sådan en kvinde vil man hellere tale med, og hun gør et helt andet indtryk på alle, der kommer i huset. Nutidens smag er imidlertid gået bort fra denne gode type og foretrækker de lette og luftige, hvad der er en stor fejl. Men, undskyld, jeg mærker, at vi er kommet bort fra vort emne. Jeg må hellere fortsætte:

Da vi havde fulgt vor gæst til døren, hørte Pimen, at vi begyndte at kritisere hende, og ivrig, som han var, tog han hende i forsvar:

"Hvad er det, I siger, er hun ikke god?"

Vi spurgte, hvordan hun kunne være god, når der ikke var noget godt at se hos hende. Men fred være med hende. Hvordan hun end var, glædede vi os over at være sluppet af med hende og tog fat på at brænde røgelse, for at også den duft, der stod efter hende, skulle forsvinde.

Derpå udslettede vi de sidste spor af hendes besøg, lagde de ombyttede ikoner tilbage i kurvene bag skillerummet, tog de rigtige frem igen, stillede dem op på listerne som før og stænkede vievand på dem. Så holdt vi aftenbøn og gik hver til sit for at sove. Men Gud må vide, hvad det kom af, men ingen af os fik sovet den nat. Der lå uro og ængstelse i luften.

6

Næste morgen gik vi til vort arbejde og gjorde, hvad vi skulle. Men Luka Kirilov var der ikke, hvad der var mærkeligt, når man kendte hans punktlighed. Endnu underligere blev det, da han kom hen ad klokken otte og var helt bleg og forstyrret.

Jeg vidste, at han var en behersket mand og ikke gav sig for småting, så det slog mig, og jeg spurgte:

"Hvad er der i vejen med dig, Luka Kirilov?"

"Jeg skal sige dig det senere," sagde han.

Men jeg var ung og revnefærdig af nysgerrighed og fik desuden straks en fornemmelse af, at der måtte være noget, der angik vor tro. Men troen havde jeg stor ærbødighed for, og havde aldrig svigtet den.

Derfor havde jeg ikke tålmodighed til at vente, men greb et påskud til at forlade arbejdet og løb hjem. Jeg tænkte, at jeg kunne få noget at vide af Mikhailitsa, inden de andre kom hjem. Nu havde Luka Kirilov måske nok ikke betroet sig til hende, men jeg gik ud fra, at hun trods sin enfoldighed havde gennemskuet ham, og at hun ikke ville holde noget hemmeligt for mig, eftersom jeg havde været dem i søns sted, helt siden jeg som barn blev forældreløs, og hun var som en anden moder for mig.

Altså styrtede jeg hjem til hende. Hun sad på fortrappen med en gammel kåbe over skuldrene og så syg og bekymret ud; hun var helt bleg i ansigtet.

"Hvorfor sidder De dog her, plejemor?"

"Ja, hvor skal jeg ellers sidde, Marotschka?" svarede hun.

Jeg hedder Mark Aleksandrovitsch; men af moderlig følelse kaldte hun mig altid Marotschka.

Hvad er det for noget snak, hun siger, om at hun ingen andre steder har at gå hen? tænkte jeg.

"Men hvorfor går De ikke ind og lægger Dem i Deres kammer?"

"Det kan jeg ikke, Marotschka, for onkel Maroi er ved at bede inde i stuen."

Aha, tænkte jeg, der må altså ganske rigtigt være hændt noget, der angår troen. Og tante Mikhailitsa sagde:

"Marotschka, du ved nok ikke, hvad der er sket i nat, min dreng?"

"Nej, plejemor, det ved jeg ikke," sagde jeg.

"Å, det er forfærdeligt!"

"Sig det, plejemor, skynd Dem!"

"Å, jeg ved slet ikke, om jeg kan fortælle det."

"Hvorfor dog ikke?" sagde jeg; "er jeg måske en fremmed og ikke Deres plejesøn?"

"Det ved jeg godt, at du er min kære dreng, men jeg er ikke sikker på, at jeg kan fortælle det rigtigt, for jeg er dum og forstår mig ikke på det; men vent til onkel kommer efter fyraften, så fortæller han dig nok det hele."

Men jeg kunne umuligt vente så længe og trængte ind på hende:

"Fortæl dog, hvad det er, der er sket."

Men hun bare blinkede og blinkede, og øjnene fyldtes med tårer. Hun tørrede dem bort med sit tørklæde og hviskede sagte til mig:

"Vor skytsengel er gået bort fra os i nat, barn."

Jeg blev grebet af skræk ved at høre dette.

"Fortæl dog, jeg beder Dem, skynd Dem. Hvordan skete dette mirakel, og hvem så det?"

Men hun svarede:

"Mirakler er altid uforklarlige, og der var ingen andre vidner end mig, for det skete alt sammen midt i den sorteste nat, og jeg var den eneste, der var vågen."

Og så, mine herrer, fortalte hun mig følgende historie:

"Jeg havde læst min bøn og var faldet i søvn," sagde hun, "men ved ikke, hvor længe jeg havde sovet, da jeg med ét så en ildebrand i drømme, en stor brand. Det var, som om alt, hvad vi ejede og havde, stod i lyse luer, og floden førte asken med sig, den hvirvlede omkring bropillerne og blev suget ned i dybet."

Mikhailitsa syntes, at hun var sprunget udenfor, kun iført en gammel, hullet særk, og stod helt nede ved vandet, og lige overfor hende på den anden bred rejste der sig en høj, rød stolpe, på hvis top der sad en lille hvid hane og baskede med vingerne. Mikhailitsa syntes, at hun spurgte: Hvad er du for en? for hun havde en følelse af, at fuglen havde noget at sige hende. Og da udbrød den lille hane på en gang som med menneskestemme: "Amen!" og i det samme var den borte. Der blev så stille omkring Mikhailitsa og kom noget så underligt i luften, at hun blev bange og ikke kunne ånde.

Da vågnede hun i sin seng og hørte et lam bræge udenfor døren. På dets stemme kunne hun høre, at det var et ganske lille nyfødt lam. Med sin lille rene sølvrøst brægede det "bæ-æ-æ", og pludselig forstod Mikhailitsa, at lammet gik omkring inde i bedestuen. Tik-tik-tik lød hvert øjeblik de små klove på gulvplankerne, og det var, som om det gik og søgte noget.

Herre Jesus Krist! tænkte Mikhailitsa. Hvad skal dette betyde? Der er ikke et eneste får i hele arbejderbyen, så ingen har kunnet læmme; hvor er da dette lam kommet fra? Og hvordan er det kommet ind i stuen? tænkte hun med undren. Så må vi i travlheden i går have glemt at lukke yderdøren. Gudskelov, tænkte hun, at det endda kun er et lam og ikke en hund, der er kommet ind i helligdommen.

Så vækkede hun Luka. "Kirilitsch," råbte hun, "Kirilitsch! Skynd dig op, hjerteven, døren er åben, og der er kommet et lam ind i stuen." Men Luka Kirilov sov som en sten. Al Mikhailitsas råben og rusken kunne ikke få ham vågen; han brummede kun, men sagde ikke noget fornuftigt. Jo mere Mikhailitsa rykkede og ruskede i ham, desto mere brummede han. Mikhailitsa begyndte at bede ham vågne "i Jesu navn". Men næppe havde hun udtalt det navn, før der hørtes et hvin inde fra stuen, og i samme øjeblik fo'r Luka op af sengen og løb derind; men midt i stuen var det, som om han var løbet mod en kobbervæg. "Tænd lys, kvinde! Skynd dig og tænd!" råbte han til Mikhailitsa, men selv kunne han ikke røre sig af stedet.

Hun fik ild i en lysestump og løb ind til ham, og der stod han hvid i ansigtet som en dødsdømt og bævede sådan, at ikke blot snoren om halsen, i hvilken han havde sit dåbskors, men også bukselinningen rystede og dirrede. "Hvad er der med dig, kære

far?" spurgte konen. Men han pegede kun med fingeren og viste, at hvor englen havde været, der var der et tomt sted, og englen selv lå på gulvet ved Lukas fødder.

Luka Kirilov fløj straks afsted til onkel Maroi og fortalte: Sådan og sådan, det og det har min kone set, kom med og se, hvad der er hændet! Maroi kom og faldt på knæ foran englen, hvor den lå på gulvet; længe lå han ubevægelig som en stenstøtte, så rakte han en arm op, kløede sig på det barberede sted på issen og sagde:

"Kom hit med tolv nybrændte teglsten!"

Det gjorde Luka Kirilov straks, Maroi undersøgte teglstenene og så, at de alle var fejlfri og kommet lige fra ovnen; derpå befalede han Luka at lægge dem ovenpå hinanden, og på den måde lavede de en søjle, dækkede den med et rent stykke linned og stillede ikonen på den. Så bøjede Maroi sig til gulvet og sagde:

"Herrens engel, gid dine fødder må lyse for os, hvor du end går hen!"

Næppe havde han sagt de ord, før der hørtes en buldren på døren, bang-bang-bang, og en ubekendt stemme råbte:

"Halløj, raskolniker! Hvor er jeres ældste?"

Luka Kirilov åbnede døren. Der stod en soldat med medalje på. Luka spurgte, hvad det var for en ældste, han søgte, og soldaten svarede:

"Ham, der plejede at komme hos nådigfruen og hedder Pimen."

Luka sendte straks sin kone efter Pimen og spurgte imidlertid soldaten, hvad der var i vejen, og hvorfor de havde

sendt ham ud at søge efter Pimen midt om natten. Soldaten sagde:

"Jeg ved det ikke så nøje, men man siger, at jøderne har bragt min herre i klemme."

Men hvad der var i vejen, vidste han ikke.

"Der siges, at min herre har forseglet dem, og at de har forseglet ham."

Men hvordan de havde båret sig ad med at forsegle hinanden, kunne han ikke give nogen fornuftig forklaring på.

Imidlertid kom Pimen, og han drejede selv øjnene rundt til alle sider som en jøde. Åbenbart vidste han ikke, hvad mine han skulle sætte op. Så sagde Luka:

"Hvad er det, du har lavet, din vindspiller? Gå nu og stå til ansvar for dine streger."

Og han og soldaten gik i en båd og roede bort.

En time efter kom vor Pimen tilbage og forsøgte at se frejdig ud, men det var tydeligt, at han var yderst ilde til mode.

Luka begyndte at spørge ham ud:

"Sig os så, din vindbøjtel, hvad det er, du har lavet. Sig det nu åbent og ærligt."

"Der er ingenting i vejen," svarede han.

Mere fik vi ikke ud af ham; men det var nu ingenlunde "ingenting".

7

Den øvrighedsperson, Pimen havde bedt for, var kommet ud for en nederdrægtig historie. Som jeg fortalte dem, var han rejst afsted til jødebyen, hvortil han kom sent om aftenen, da ingen ventede ham, og han gik sporenstregs hen og forseglede alle

butikkerne og lod politiet vide, at han ville begynde sin undersøgelse næste morgen. Dette fik jøderne selvfølgelig straks nys om og opsøgte ham midt om natten for at spørge, om de ikke kunne tale sig tilrette, hvilket ville sige, at de havde masser af de ulovlige varer liggende. Straks til at begynde med talte de ti tusind rubler op for ham. Han sagde: "Det kan jeg ikke; jeg er en høj embedsmand, jeg har en tillidspost og tager ikke mod bestikkelser." Så begyndte jøderne at snakke indbyrdes: Gurr-gurr-gurr, og talte andre fem tusind op. "Kan ikke," sagde han igen, og de lagde endnu fem tusind til. "Forstår I da ikke, at jeg ikke kan," siger han; "jeg har allerede meddelt politiet, at vi i morgen skal foretage undersøgelse sammen." De pludrede gurr-gurr-gurr igen og sagde så:

"Ach was, Deres Excellenz, det gør ingenting, sehen Sie, at De har underrettet politiet, sehen Sie; her giver vi Dem fem og tyve tusind, sehen Sie, og De pehøfer bare at låne os Deres signet til i morgen tidlig, sehen Sie, og så kan De roligt lægge Dem til at schlafen, sehen Sie. Mer pehøfer vi ikke."

Embedsmanden tænkte sig længe om. Ganske vist anså han sig selv for en høj herre, men heller ikke de store har hjerter af sten; han tog de fem og tyve tusind og gav dem signetet, som han brugte til at forsegle med. Og så gik han i seng.

Jøderne slæbte naturligvis i nattens løb alt, hvad de havde af ulovlige varer, ud af deres boder og forseglede dem så igen med det samme signet. Embedsmanden lå fremdeles og sov, da de på ny stod i hans venteværelse og gurglede til hinanden. Nå, han lod dem komme ind, og de takkede ham og sagde:

"Og nu, Deres Højvelbårenhed, sehen Sie, kan De godt begynde med undersøgelsen."

Han lod, som han ikke hørte det, og sagde:

"Kom straks med mit signet."

Og jøderne sagde:

"Og giv os vore penger, sehen Sie."

"Hvad? Hvad er meningen?" sagde embedsmanden. Men de blev ved deres:

"Vi har jo givet vore penger i pant, sehen Sie."

"Hvorledes i pant?" spurgte han.

"Jo, det har vi rigtignok. I pant, sehen Sie."

"I lyver," sagde han. "I er nogle usle slyngler, kristussælgere er I. Og pengene har I foræret mig."

De puffede hinanden i siden og lo:

"Hører du, Hirsch," sagde de, "hører du, at han siger, vi har foræret ham pengerne? … Hm, hm! Aj vaj, skulle vi vel være sådan nogen Dummkopfer og ikke have pedre politik end musjikker [Note 8)] og give en så stor herre khabar?" ("Khabar" betyder bestikkelse på deres sprog.)

Man kan vel ikke tænke sig en mere glimrende historie?

Nu skulle embedsmanden jo have leveret pengene tilbage, og dermed havde sagen været endt; men han blev ved at gøre ophævelser, fordi han var så ked af at komme af med dem.

Morgenen kom. Hver eneste butik i hele byen var lukket. Folk gik omkring og kikkede og undrede sig. Politiet forlangte signetet, og jøderne klagede sig: "Aj vaj, hvad er dette her for en øvrighed! Vore høje embedsmænd vil ruinere os." Der var kort sagt et forfærdeligt spektakel.

Den store herre havde lukket sig inde; hen ad middagstid var han næsten fra forstanden, og om aftenen lod han de listige jøder kalde og sagde til dem:

"Nå, tag så jeres penge, forbandede bæster, og giv mig mit signet."

Men nu ville de ikke længere, men svarede:

"Aber, hvor kan man det, Deres Velbårenhed? Vi har ikke kunnet drive handel hele dagen, og nu må vi forlange halvtredsindstyve tusind af Dem, sehen Sie."

Nu havde bladet vendt sig. Og jøderne begyndte at true:

"Hvis De ikke betaler halvtredsindstyve tusind, bliver det ekstra fem og tyve tusind dyrere i morgen."

Embedsmanden sov ikke hele natten. Om morgenen sendte han igen bud efter jøderne, gav dem alle de penge tilbage, han havde fået, og desuden en veksel på fem og tyve tusind, hvorpå han gav sig i færd med sin "undersøgelse".

Selvfølgelig fandt han ikke noget. Så skyndte han sig at rejse hjem til sin kone, og der lå jo et hus! Han skældte og smældte. Og hvor skulle han få de fem og tyve tusind fra, så han kunne få sin veksel tilbage fra jøderne? "Vi må sælge den landsby, du fik i medgift," sagde han. "Aldrig i verden," sagde hun, "den holder jeg så meget af." – "Og det hele er din skyld," sagde han; "det var dig, der fik nogle raskolniker til at læse bønner, for at jeg skulle få dette hverv, og du påstod, at deres engel nok skulle hjælpe mig; ja, det var minsandten en nydelig hjælp, han gav mig." – "Nej, det er dig, der har været dum," sagde hun; "hvorfor i alverden arresterede du ikke disse jøder og bekendtgjorde, at de havde stjålet dit signet? Men det gør nu ingenting," sagde hun så; "bare du vil gøre, som jeg siger, så skal jeg nok klare den sag, og det skal blive andre, der skal komme til at betale for din uforstandighed."

I det samme gav hun sig til at råbe og skrige på nogen om, at der straks på minuttet skulle sendes bud over Dnjepr efter raskolnikernes ældste.

Nå, buddet gav sig jo på vej og kom tilbage med vor Pimen, og fruen fo'r løs på ham uden omsvøb.

"Hør nu," sagde hun, "jeg ved, at De er et klogt menneske og vil forstå, hvad det er, jeg ønsker. Der er hændet min mand en lille ubehagelighed, nogle slyngler har plyndret ham for hans penge … jøder … forstår De, og vi må nu i de aller nærmeste dage skaffe fem og tyve tusind, men jeg ved ingen udvej til at få dem så hurtigt. Jeg har bedt Dem komme, fordi jeg ved, at de gammeltroende er kloge og rige folk, og at Gud, hvad jeg jo selv har overbevist mig om, hjælper Dem i alle ting. Vær nu så venlig at give mig fem og tyve tusind, så skal jeg til gengæld fortælle alle mine damebekendte om Deres undergørende ikoner, og De skal få at se, at De vil få meget ind til olie og lys."

De kan jo let forstå, mine herrer, hvordan vor vindspiller følte sig til mode ved den vending. Hvad for ord, han brugte, ved jeg ikke; men han begyndte med stor iver at forsikre og bedyre, at så mange penge havde vi i vor fattigdom aldrig set.

Men denne nye Herodias var døv på det øre.

"Snak," sagde hun, "jeg ved godt, at raskolnikerne er rige, og fem og tyve tusind er en bagatel for Dem. Da min fader var embedsmand i Moskva, fik han ofte meget større foræringer af de gammeltroende; fem og tyve tusind er jo ingenting at tale om."

Pimen forsøgte jo igen at forklare hende, at de gammeltroende i Moskva var folk med kapital, men at vi kun var fattige arbejdere. Hvor skulle vi kunne måle os med

Moskva-herrerne? Men erfaringerne fra Moskva sad tydeligt nok godt fast i hende, og pludselig gjorde hun et udfald:

"Hvad er det dog, De kommer her og vil fortælle mig! Ved jeg måske ikke, hvor mange undergørende ikoner, De har, og De har selv sagt mig, hvor mange penge, folk sender Dem fra hele Rusland til olie og lys. Nej, ikke et ord mere. Giv mig pengene øjeblikkelig, ellers går min mand straks til guvernøren og fortæller det hele om jeres bønner og jeres vranglære, og så går det jer ilde."

Stakkels Pimen var som himmelfalden. Han kom hjem, som jeg fortalte Dem, og ville jo ikke ud med sproget, men rød var han i hovedet, som kom han lige fra en badstue, og han gik hen i en krog og hang med næbbet.

Nå, Luka Kirilov fik lidt efter lidt listet enkelte ting ud af ham. Naturligvis fortalte Pimen dog ikke det hele, kun en lille del.

"Den dame forlanger, at jeg skal skaffe hende et lån på fem og tyve tusind hos jer," sagde han.

Allerede det skældte Luka ham godt ud for:

"Ja, du er mig en køn vindbøjtel! Hvad skulle du indlade dig med dem for og oven i købet slæbe hende herover! Hvor skulle vi få alle de penge fra? Er vi rige, måske? Og hvorfor skulle vi give dem bort? Og hvor er de? Det er dig, der har kogt ærterne, så du må også selv se at klare dem. Ikke fem tusind ejer vi."

Dermed gik Luka Kirilov på arbejde, og som jeg fortalte Dem, var han bleg som en dødsdømt, da jeg fik øje på ham, for med nattens oplevelse i erindring anede han, at der ville komme noget slemt ud af dette.

Pimen gik ned til vandet, og vi så, at han roede ud af sivene i en lille jolle og satte over til byen. Og da nu Mikhailitsa havde fortalt mig det alt sammen, og hvordan han var begyndt at tigge hende om fem tusind, tænkte jeg nok, at han var taget over til fruen for at prøve at blødgøre hende.

I sådanne tanker stod jeg hos Mikhailitsa og spekulerede på, om ikke dette ville få onde følger for os, og om man ikke burde tage forholdsregler mod, hvad der kunne hænde, da jeg med ét så, at det allerede var for sent at gøre noget. En stor barkasse var landet ved flodbredden, og lige bag min ryg hørte jeg lyd af mange stemmer. Da jeg vendte mig om, fik jeg øje på nogle embedsmænd af forskellig slags i forskellige uniformer; de havde en hel del soldater og gendarmer med.

Mikhailitsa og jeg, mine herrer, havde ikke tid til så meget som at blinke, før de alle sammen var faret forbi os og lige ind i Lukas stue; ved døren stillede de to vagtposter op med dragne sabler. Mikhailitsa anfaldt vagtposterne, ikke så meget for at komme ind som for at skræmme dem; de skubbede hende naturligvis bort, men hun fo'r endnu hidsigere løs på dem, og der opstod sådan et postyr, at en gendarm til sidst gav hende et ordentligt slag, så hun styrtede hovedkuls ned af trappen.

Jeg var løbet afsted ud på brostilladset efter Luka, men nu så jeg ham komme mig i møde i største hast, og efter ham kom alle de andre. Med sindet i oprør og hver mand med sit værktøj i hånden, den ene en hammer, den anden en hakke, kom de farende for at forsvare deres helligdom. Da ikke alle kunne få plads i båden, og der ikke var nogen anden måde at komme ind til bredden, kastede de sig lige fra arbejdet på broen fuldt

påklædt i floden og svømmede den ene efter den anden ind gennem det kolde vand …

Ja, det så farligt ud, og det var ikke godt at vide, hvordan det ville ende. Embedsmændene og soldaterne talte tyve mand, og ganske vist var de velbevæbnede, men af vore var der over halvtreds, alle besjælet af troens stærke ild. De kom svømmende i vandet som sæler, og havde man end slået dem i hovedet med knipler, ville de dog være nået frem til bredden og deres helligdom. Drivende våde kom de op og løb videre, urokkelige som klippen i deres beslutning.

8

De husker nok, at da Mikhailitsa og jeg talte sammen på trappen, var onkel Maroi inde i stuen for at bede, og dér fandt embedsmændene og deres følge ham. Senere fortalte han, at næppe var de kommet ind, før de slog slåen for døren og styrtede lige løs på ikonerne. Nogle slukkede helgenlamperne, andre rev ikonerne ned fra væggen og lagde dem i en bunke på gulvet, og så fnøs de til ham: "Er du præst?" – "Nej, jeg er ikke præst," sagde han. – "Hvem er da jeres præst?" – "Vi har ingen", svarede han. – "Ingen præst! Hvad vil det sige? Hvor vover du at sige, at I ingen præst har!" Maroi forsøgte at forklare dem, at vi ikke holder præster; men da han jo ikke kunne tale tydeligt og bare mumlede i skægget, forstod de ham ikke. "Bind ham", sagde så en; "han er arresteret!"

Maroi lod dem binde sig. Det havde været ham en smal sag at hindre det, om der så var ti soldater til at sno reb om hans arme; men han stod stille og fandt sig i det for troens skyld og ventede på, hvad der mere ville ske.

Imens havde embedsmændene tændt et par lys og var begyndt at forsegle ikonerne. Nogle satte segl på, andre skrev op på lister, og atter andre borede hul i ikonerne og hængte dem op på en ståltråd som andet isenkram. Maroi stod og betragtede denne frække helligbrøde; han rørte ikke et lem, for han tænkte, at det vel måtte være Guds vilje, at dette forfærdelige fik lov at ske.

Men så hørte onkel Maroi først den ene, så den anden gendarm råbe op. Døren fløj op, og våde, som de var kommet op af vandet, trængte vore sæler sig ind i stuen. Til al lykke var Luka i spidsen for dem.

"Stands, kristenfolk, understå jer ikke!"

Derpå vendte han sig til embedsmændene, pegede på ikonerne, der hang på ståltråden, og sagde:

"Hvorfor, mine herrer øvrighedspersoner, beskadiger De disse hellige ting? Har De ret til at tage Dem fra os, vil vi ikke sætte os til modværge – så tag dem. Men hvorfor ødelægge denne sjældne kunst, som er kommet til os fra vore fædre?"

Da råbte Pimens frues mand, der var den fornemste iblandt dem:

"Hold kæft, din lømmel! Hvor vover du at komme med bemærkninger!"

Luka var ellers en stolt mand, men han ydmygede sig og svarede stille:

"Undskyld, Deres Højvelbårenhed, vi har her i stuen halvandet hundrede ikoner; tag dem kun. Men vi byder Dem tre rubler for hver, hvis De blot vil lade være at øve overlast mod disse gamle kunstværker."

"Ud med dig," råbte herren med lynende øjne, men sagte sagde han:

"Hundrede rubler stykket, ellers brænder jeg hele bunken."

En sådan masse penge kunne Luka ikke engang tænke på at skaffe til veje og sagde:

"Gør da i Guds navn med dem, hvad De vil; vi har ikke så mange penge."

"Din skæggede gedebuk," skreg herren, "hvor tør du understå dig i at tale om penge her?"

Og nu kan det nok være, at han fik travlt. Alle de hellige billeder blev sat på rad, ståltråden ført igennem, og dens ender bøjede han sammen i knude og satte segl på, for at intet af billederne skulle kunne tages ud eller ombyttes. Så snart de var færdige med dette, gjorde de sig i stand til at gå, og soldaterne bar ståltrådene med ikonerne ned til bådene. Men Mikhailitsa, der var kommet ind i stuen med de andre, havde i mellemtiden, uden at nogen lagde mærke til det, taget englebilledet fra pulten, gemt det under sit tørklæde og ville bære det ind i kammeret; men hendes hænder rystede, så at hun tabte det. Du min skaber, hvor embedsmanden blev rasende; både tyve og bedragere kaldte han os og sagde:

"Ja, så I slyngler ville skjule den, så den ikke kom på ståltråden! Godt, nu kommer den der heller ikke, men jeg skal gøre noget andet med den – sådan!" Dermed tog han lakstangen, stak den ind i flammen, og dryppende af brændende og sydende lak satte han den lige i englens ansigt.

Mine herrer, De må ikke tage mig ilde op, at jeg end ikke forsøger at beskrive, hvad der foregik i os, da embedsmanden hældte en strøm af kogende lak over englens ansigt, og da det

grusomme menneske oven i købet løftede ikonen i vejret for at prale med den sorg, han havde tilføjet os. Jeg husker kun, at det guddommelige ansigt var rødt og dækket af lak, og at fernissen, der var smeltet en smule af den stærke varme, rislede ned i to små strimer som om blod og tårer havde blandet sig.

Vi opløftede alle et rædselsskrig, holdt hænderne for øjnene og kastede os ned og stønnede som om vi lå på pinebænken. Så fortvivlede var vi, at da natten kom, fandt den os endnu klagende og sukkende over vor forseglede engel. Men som vi lå der i nattens mørke, fik vi den tanke at opspore, hvor man havde bragt vor engel hen. Og vi lovede dyrt og helligt at stjæle den tilbage, selv med fare for vort liv, og tage lakken af den. Til at udføre denne beslutning udsås jeg og en yngling, der hed Leontij. Denne Leontij var endnu næsten et barn, kun sytten år, men stor af vækst; hans hjerte var godt, gudfrygtig var han fra barnsben af, og lydig og flink som en hvid hest med et sølvbidsel.

En bedre og mere passende medhjælper havde jeg ikke kunnet ønske mig til det farlige hverv at opspore og sætte os i besiddelse af den forseglede engel, hvis blindede åsyn vi ikke kunne udholde at tænke på.

9

Jeg skal ikke trætte Dem med i enkeltheder at beskrive, hvorledes jeg og min medhjælper slap igennem alle nåleøjer og trængte ind allevegne. Jeg vil kun fortælle Dem om den sorg, der greb os, da vi fik at vide, at vore ikoner, som myndighederne havde gennemboret og trukket på ståltråd, var blevet kastet ned i konsistoriets kælder. De var altså sænket i

gravens dyb og tabt for os; det lønnede sig ikke at tænke mere på dem.

Dog var det os en tilfredsstillelse at høre, at selve biskoppen havde misbilliget denne grove fremfærd. Man fortalte, at han havde sagt: "Hvad skulle dette tjene til?" og at han endog havde taget den gamle helgenkunst i forsvar og sagt: "Det er gamle ting, som burde skånes." Værre var det, at knap havde vi overstået forsmædelsen, inden vi truedes af en ny ulykke, netop fordi denne mand var kunstkender. Han tog nemlig vor forseglede engel og betragtede den længe, sikkert ikke med onde hensigter, men tværtimod med fromt sind. Derpå rev han blikket løs fra den og sagde:

"Hvor den er ødelagt! Hvor man dog har vansiret den! Læg ikke denne ikon ned i kælderen, men stil den op hos mig på alteret i vinduet bag offerbordet."

Biskoppens tjenere gjorde, som han havde befalet, og jeg må sige, at en sådan æresbevisning af en biskop i og for sig var os meget behagelig; men på den anden side indså vi, at det var blevet umuligt at stjæle vor engel tilbage.

Der var endnu den udvej tilbage at bestikke biskoppens tjenere og ved deres hjælp få ikonen byttet om med en veludført kopi. Noget sådant har vore gammeltroende gjort mere end en gang, men dertil kræves først og fremmest en dygtig og erfaren helgenmaler, der kunne kopiere ikonen ganske nøjagtigt, og en sådan kunstner kunne vi ikke vente at finde på de kanter.

Vi var derfor mere fortvivlede end nogen sinde. I stuen, hvor hidtil kun Guds ord plejede at høres, lød der nu kun veklager, og det varede ikke længe, inden vi var så overvældede af vor jammer, at vore tårefyldte øjne knap kunne se jorden under os.

Og om det nu var af denne eller en anden årsag, blev vi overfaldet af en øjensygdom, der angreb os alle. Vi havde så mange syge, at vi næppe kunne holde tal på dem, hvad der aldrig før var hændet. Blandt arbejderne talte man om, at dette ikke var en tilfældighed, men stod i forbindelse med vor engel. "De blindede den, da de forseglede den," hed det, "og nu bliver vi alle blinde." Og den forklaring var vi ikke alene om; alle fromme mennesker sagde det samme; og hvor mange læger, vore engelske arbejdsgivere end lod komme, ingen af os gik til dem eller tog medicin af dem, men vi havde alle kun én tanke:

"Bring os den forseglede engel tilbage; vi vil bede til ham; han alene kan helbrede os!"

Englænderen Jakov Jakovlevitsch, der havde hørt om sagen, tog selv over til biskoppen og sagde:

"Sådan og sådan, Deres Højærværdighed; troen er en mægtig ting, og den, der tror, ham sker efter hans tro: lad os få den forseglede engel tilbage til vor side af floden."

Men biskoppen ville ikke høre tale om dette og sagde:

"Det går ikke an at vise eftergivenhed i denne sag."

Den gang fandt vi biskoppens ord grusomme, og i vor uforstand fældede vi mange hårde domme over ham; men senere blev vi klar over, at alt dette ikke skete på grund af enkelte menneskers grusomhed, men efter Guds forsyn.

Imidlertid, tegnene fra Himlen ophørte ikke. Den straffende finger rørte også ved den, der var den egentlige skyldige, Pimen, som efter husundersøgelsen var flyttet over på den anden flodbred og havde sluttet sig til statskirken. En gang mødte jeg ham ovre i byen; han hilste mig, og jeg – nå, ja jeg hilste tilbage. Så sagde han:

"Jeg har syndet, broder Mark, da jeg skilte mig fra jer i troen."

"Hvilken tro man skal bekende," svarede jeg, "det er Guds sag at afgøre; men at du solgte den fattige for at få hans støvler, det var ilde handlet. Ja, tilgiv mig, men det er min broderlige pligt at foreholde dig dette, således som profeten Amos byder det."

Da Pimen hørte profetens navn, kom han til at skælve.

"Tal ikke til mig om profeterne," sagde han, "jeg kender selv skriften og ved, at "profeterne plager dem, der lever på jorden", ja, jeg har endog beviser for det."

Og med ynkelig stemme fortalte han, at han, da han nogle dage i forvejen havde badet i floden, havde fået udslet over hele kroppen bagefter. Han knappede skjorten op og viste sit bryst, der var plettet helt op til halsen som på en broget hest.

Jeg synder var lige ved at sige, at "Gud mærker skælmen"; men jeg bed det i mig og sagde:

"Bed og glæd dig over, at du er blevet så plettet her på Jorden, så bliver du måske ren i det næste liv."

Han begyndte imidlertid at græde og fortælle, hvor ulykkelig han var over dette udslet, og hvad han ville gå glip af, hvis det bredte sig til ansigtet; for da han var blevet optaget i kirken, havde selve guvernøren lagt mærke til hans skønhed og sagt til borgmesteren, at når nogle høje herskaber næste år rejste gennem byen, måtte Pimen absolut stilles op aller forrest med sølvbakken. Men hvordan skulle man kunne stille en mand frem, der har udslet?

Denne forfærdelige snak gad jeg ikke længere høre på, men vendte mig om og gik.

Dermed skiltes vore veje. På ham viste pletterne sig tydeligere og tydeligere, og hos os blev tegnene ved at åbenbare

sig. Det sidste kom om efteråret. Først frøs floden til, hvorefter det pludselig blev tøvejr, og al isen brød op og væltede vore byggestilladser. Den ene ulykke fulgte efter den anden, og til sidst gav en granitpille efter, og strømmen tog en del af den brobygning med sig, som vi havde været mange år om at opføre, og som havde kostet så mange penge.

Vore engelske bygherrer vidste ikke, hvad de skulle gribe til. Nogen sagde til deres ældste, Jakov Jakovlevitsch, at det ikke blev godt, før man jog os gammeltroende bort; men da han var en retskaffen mand, ville han ikke høre tale om det; tværtimod kaldte han Luka Kirilov og mig til sig og sagde:

"Sig mig, hvad jeg skal gøre, børnlille. Er der ikke noget, jeg kan hjælpe eller trøste jer med?"

Men vi svarede, at der ikke var nogen trøst for os, så længe vor hellige engel, som plejede at gå i spidsen for os, var vansiret af lakken.

"Hvad tænker I da at gøre?" spurgte han.

"Vi agter, når tiden kommer, at tiltuske os den og fjerne seglet, som af embedsmændenes gudløse hænder er blevet sat på dens rene åsyn."

"Men hvorfor," spurgte han, "er den jer da så dyrebar, og kan I ikke skaffe jer en anden mage til?"

"Den er os dyrebar," svarede vi, "fordi den har beskærmet os, og vi kan ikke skaffe en anden, fordi denne er gjort af fromme hænder i en trofast tid og dengang indviet af menighedens ældste efter Peter Mogilas ritual. Men nu har vi hverken disse ældste eller denne ritualbog mere."

"Men hvordan skulle I kunne få seglet bort," spurgte han, "når hele englens ansigt er blevet forbrændt?"

"Hvad det angår," svarede vi, "skal Deres Nåde ikke være urolig. Blot vi får den i vore hænder, så skal vor beskytter nok hjælpe sig selv. Den er ikke lavet af en hvilket som helst ikonhandler, men er et værk af selve Stroganov, og Stroganovs fernis, den fra Kostroma, er kogt sådan, at farverne ikke en gang ville tage skade, selv om den kom i berøring med ild."

"Er I vis på det?"

"Det er vi. Den fernis er stærk som selve den gamle russiske tro."

Han sagde nogle kraftige ord om dem, der ikke forstår at tage vare på sådanne kunstværker. Så gav han os hånden og sagde endnu en gang:

"Tab nu ikke modet. Jeg vil gerne hjælpe jer, og vi skal nok få fat i jeres engel. Behøver I at have den længere tid?"

"Nej," svarede vi, "det er nok, vi har den ganske kort."

"Godt, så siger jeg, at jeg vil lade lave en kostbar guldindfatning til jeres forseglede engel, og når jeg får den udleveret, bytter vi den om. I morgen den dag skal jeg tage mig af sagen."

Vi takkede, men sagde:

"Helst ikke hverken i morgen eller i overmorgen, herre."

"Hvorfor ikke?"

"Fordi vi først og fremmest må have en kopi, der ligner den ægte ikon som to dråber vand; men mestre, der kan gøre det, findes hverken her eller i nærheden."

"Det skal jeg nok klare," sagde han. "Jeg lader en kunstner komme fra byen, og det en, der ikke blot kan kopiere, men selv male udmærkede portrætter."

"Nej," svarede vi, "det må De helst ikke gøre. For det første kan det give anledning til rygter, der vil skade os, og for det andet kan sådan en verdslig maler slet ikke udføre et sådant arbejde."

Englænderen ville ikke tro os; men jeg forklarede ham hele forskellen. De verdslige kunstnere nu for tiden, sagde jeg, driver slet ikke den kunst; de bruger oliefarver, men helgenbillederne er malet med sarte æggefarver. I den verdslige kunst er farven strøget på, så at det kun ser naturligt ud på afstand, men her er alting så fint udpenslet, at det tåler at ses på aller nærmeste hold. Desuden kan de verdslige kunstnere ikke en gang udføre selve tegningen, for de har nok lært at fremstille det jordiske menneskes legeme; men i det hellige russiske ikonmaleri fremstilles der en type, der er hinsides det menneskelige, og som almindelige dødelige knapt nok kan forestille sig.

Han blev interesseret og spurgte:

"Men hvor findes da de mestre, der endnu formår at fremstille denne særlige type?"

"Nuomstunder er de meget sjældne," sagde jeg, "og selv tidligere var de godt skjult. I flækken Mstera findes en mester, der hedder Khokhlov; men han er en meget gammel mand og giver sig ikke ud på lange rejser. Og i Palekh er der to, der dog næppe heller vil komme. Men for resten kan vi hverken bruge mestrene i Palekh eller Msteras."

"Hvad er der da i vejen med dem?" spurgte han videre.

"Jo," svarede jeg, "ingen af dem har den rette stil. De fra Mstera gør hovederne for store, og farverne er uklare, og de fra

Palekh bruger en turkisblå tone, så det hele ligesom bliver lyseblåt."

"Hvad vil I da gøre?"

"Det ved jeg ikke selv," svarede jeg. "Der siges, at der i Moskva bor endnu en god mester ved navn Silatjev; han er kendt blandt alle vore i hele Rusland. Men han tager mere efter den novgorodske stil eller den fra de gamle Moskva-tsarers tid. Vor ikon er imidlertid et værk af Stroganov og malet i de lyseste og klareste farver. Den eneste, der måske kunne træffe denne stil, er mester Hebastian. Han bor ved Volga, men holder af at vandre rundt i hele landet, hvor han reparerer ikoner for de gammeltroende, og det er ikke godt at vide, hvor man skal søge ham."

Englænderen lyttede opmærksomt til alle mine forklaringer og sagde smilende:

"I er nogle underlige mennesker, og det er morsomt at høre, hvor god besked I ved med alt, hvad der angår jeres tro. Ja endogså kunst forstår I jer på."

"Hvorfor skulle vi ikke forstå os på kunst," sagde jeg. "Det er jo hellig kunst, og der findes iblandt os gammeltroende sådanne kendere, ganske simple bønder, at de ikke alene uden at tage fejl kan skelne mellem de forskellige skoler, Ustjug og Novgorod, Moskva og Vologda, den sibiriske og den stroganovske, og sige, hvori ulighederne mellem deres malemåde består, men også indenfor en og samme skole med sikkerhed kan kende den ene gamle russiske mester fra den anden."

"Er det virkelig muligt?" udbrød han.

"Ja, lige så sikkert, som de kan kende det ene menneskes håndskrift fra det andets, lige så sikkert kan de ved et eneste blik se, hvem der er mesteren, om det er Kusma, Andrej eller Prokofij."

"Og hvilke kendetegn dømmer de efter?"

"Der er forskel både i tegnemåden, farvelægningen, i den måde, hvorpå fladen udfyldes, i ansigtstrækkene og i udtrykket."

Han ville høre mere, og jeg fortalte, hvad jeg vidste om Uschakovs og Rublevs ikonmalerier og om den aller ældste russiske mester Paramschin, hvis ikoner vore fromme tsarer og fyrster skænkede deres børn som velsignelse og i deres testamenter befalede dem at vogte som deres øjesten.

Englænderen tog sin notesbog frem og bad mig gentage kunstnerens navn og sige, hvor man kunne få hans arbejder at se. Jeg svarede:

"De vil forgæves søge dem, herre; der er intet tilbage af dem."

"Hvor er de da blevet af?"

"Jeg ved det ikke," sagde jeg; "måske er de blevet lavet til piberør, eller tyskerne har fået dem i bytte for tobak."

"Det er umuligt!" sagde han.

"Tværtimod," svarede jeg. "Jeg kan nævne eksempler på, at det er gået således. I Vatikanet hos paven i Rom står der et alterskab, som vore mestre i helgenmaleri Andrej, Sergej og Nikita har malet i det trettende århundrede. Disse miniaturbilleder med mange personer på skal være så beundringsværdige, at de aller største udenlandske kunstnere bliver begejstrede, når de ser det herlige arbejde."

"Men hvordan er det da havnet i Rom?"

"Peter den Store forærede det til en udenlandsk fyrste, og han solgte det."

Englænderen smilede og faldt i tanker. Derpå sagde han sagte, at hjemme hos dem i England gemmes hvert eneste lille billede fra slægtled til slægtled.

"Hos os," sagde jeg, "hersker der en helt anden skik. Forbindelsen med fædrene brydes af, for at alting skal se nymodens ud. Det er som om liggehønen først i går var kommet spadserende ud af brændenælderne med hele det russiske folk."

"Men hvis der virkelig er så lidt pietet hos jer," sagde han, "hvorfor søger da i det mindste ikke de, der har bevaret deres kærlighed til det nedarvede, at opretholde den indenlandske kunst?"

"Der er ingen til det, nådige herre," svarede jeg. "I de nye kunstskoler er al følelse udartet, og forfængeligheden sidder i højsædet. Evnen til at lade sig begejstre er gået tabt, alt er trukket ned og ånder jordisk lidenskab. Vore moderne kunstnere begyndte med at afbilde ærkeenglen Mikhael i skikkelse af fyrst Potemkin af Taurien, og nu går de endog så vidt, at de giver Frelseren jødeansigt. Hvad kan man vente sig af sådanne folk? Hvem ved, hvad deres uomskårne hjerter kan finde på at fremstille og forlange tilbedt? I Ægyptens land blev jo både en tyr og et rødløg regnet for guddomme. Men det siger jeg Dem, vi russere vil ikke bøje os for fremmede guder og tage til takke med, at vor frelser har et jødeansigt; og selv om disse billeder er nok så kunstnerisk udført, regner vi dem for skamløs vankundighed og vender os bort fra dem; for fædrene har sagt,

at "øjnenes forvildelse forurener sindet, ligesom en dårlig pumpe forurener vandet"."

Dermed tav jeg, men englænderen sagde:

"Bliv ved, det interesserer mig at høre, hvad du siger."

"Jeg har ikke mere at sige."

"Jo," sagde han, "fortæl mig, hvad der efter jeres opfattelse forstås ved et af Gud inspireret billede?"

Det var et spørgsmål, mine herrer, der var temmelig vanskeligt at besvare for en simpel mand som mig; men jeg måtte jo forsøge og fortalte så, hvorledes man har fremstillet stjernehimlen i Novgorod. Derpå beskrev jeg det kievske billedværk i Sofiakirken, hvor der på begge sider af Herren Sebaoth står syv vingede ærkeengle, der naturligvis ikke ligner Potemkin. På forhallens tærskel står profeter og kirkefædre, et trin lavere Moses med lovens tavler, endnu længere nede Aron i mitra og med blomstrende stav; på de øvrige trappetrin kong David med krone, profeten Esaias med skrifterullen, Esekiel med de lukkede porte, Daniel med stenen; og omkring disse førere, der viser vejen til Himlen, er fremstillet de gaver, som kan erhverves af mennesker, der vandrer denne herlighedens vej, såsom: Bogen med de syv segl – visdommens gave, den syvarmede lysestage – forstandens gave, de syv øjne – rådslagningens gave, de syv basuner – fasthedens gave; højrehånden omgivet af syv stjerner – klarsynets gave, de syv røgelseskar – fromhedens gave, de syv lynstråler – gudsfrygtens gave. "En sådan fremstilling," sagde jeg, "kan flytte bjerge."

"Undskyld mig, kære ven," svarede englænderen, "jeg forstår dig ikke; hvad mener du med, at den kan flytte bjerge?"

"Jo," sagde jeg, "fordi sådan en fremstilling tydeligt lader sjælen forstå, hvad en kristen bør bede om og længes efter, for at han fra jorden kan blive optaget i Guds uudsigelige herlighed."

"Men det," sagde han, "kan jo enhver få indsigt i gennem skriften og bønnen."

"Nej, slet ikke," svarede jeg. "Det er ikke givet enhver at fatte skriftens mening, og den, der ikke forstår den, kan heller ikke komme til erkendelse gennem bønnen. Der er f. eks. mange, der tror, at "store og rige nådegaver" betyder penge og som derfor beder af havesyge. Men når han ser Himlens herlighed fremstillet for sine øjne, da vendes hans tanker mod livets højeste mål, og han forstår, hvorledes dette mål skal nås; for her er alt fremstillet enfoldigt og klart: mennesket skal først og fremmest bede om, at hans sjæl må blive forlenet med gudsfrygtens gave. Da begynder sjælen straks med lette fjed at stige opad fra trin til trin, med hvert skridt tilegner den sig de højere gaver i mængde, og er den først nået så vidt, synes det den en vederstyggelighed at bede Gud om penge eller jordisk ære."

Her rejste englænderen sig og sagde muntert:

"Og hvad beder I så om, I underlige mennesker?"

"Vi," svarede jeg, "vi beder om en kristelig død og om en nådig dom på den yderste dag."

Han smilede. Og med ét trak han i en guldsnor, og et grønt forhæng gik til side. Bagved dette forhæng sad hans engelske hustru i en lænestol ved et lys og strikkede med nogle lange pinde. Hun var en smuk og venlig frue, og skønt hun talte

russisk dårligt, forstod hun nok til at kunne følge samtalen mellem hendes mand og os om religionen.

Og tænk Dem, næppe var forhænget blevet trukket fra, førend det rare lille menneske fløj hen til mig og Luka og strakte begge sine små hænder ud imod os simple bønder; der blinkede tårer i hendes øjne, mens hun trykkede vore hænder og sagde:

"Gode mennesker, gode russiske mennesker!"

Luka og jeg kyssede begge hendes hænder for de gode ord, og hun berørte vor pande med sine læber.

Fortælleren tav, tørrede i smug sine øjne med trøjeærmet og hviskede: "Hvor var hun dog rørende god!" Så fattede han sig og fortsatte:

"Efter at have vist os al denne venlighed begyndte hun at tale med sin mand på deres eget sprog, som vi jo ikke forstod; men det hørtes på stemmen, at hun bad om noget for os. Og englænderen – han syntes sikkert om, at hans hustru var så mild, for han betragtede hende med øjne, der lyste af stolthed og strøg hende over hovedet og kurrede som en due "godt, godt!" eller hvad det nu hedder på deres sprog. Det var i hvert fald tydeligt, at han roste hende og holdt med hende i noget. Så gik han hen til sit chatol og tog to hundredrubelsedler frem og sagde:

"Se, her har du penge, Luka. Rejs du nu og find den helgenmaler, I har brug for. Lad ham udføre, hvad I behøver, og bestil desuden et billede af jeres slags til min hustru – hun vil forære sin søn sådan en ikon – og for alt jeres besvær og til bestridelse af udgifterne giver min hustru jer disse penge."

Men hun smilede med tårer i øjnene og udbrød:

"Nej, nej, nej. Det er ham; men jeg vil selv lægge noget til." Og med de ord løb hun ud af døren og kom tilbage med en tredje hundredrubelseddel.

"Det er penge, min mand har givet mig til en kjole," sagde hun, "men jeg bryder mig ikke om nogen kjole og vil hellere give jer dem."

Vi begyndte naturligvis at undslå os; men det ville hun ikke høre noget om og løb sin vej. Og hendes mand sagde:

"Nej, sig ikke nej, men tag, hvad hun giver jer." Så vendte han sig om og sagde: "Og stik nu af med jer, I snurrige fyre!"

Vi tog naturligvis ikke anstød af, at han viste os ud, englænderen, for ganske vist vendte han ryggen til os, men vi så nok, at han kun gjorde det for at skjule sin bevægelse.

Således, mine herrer, blev der gjort os uret af vore egne, men den engelske nation trøstede os og vakte på ny modet i vor sjæl, så at vi følte os som genfødte.

Jeg er nu snart færdig med, hvad jeg har at fortælle. Jeg vil endnu kun kort berette, hvorledes jeg sammen med min "sølvbidslede" Leontij gik ud for at oplede en helgenmaler, hvilke steder vi besøgte, og hvilke mennesker vi traf, og hvilke nye undere, der åbenbarede sig for os; hvad vi til sidst fandt og mistede, og hvad vi bragte med os tilbage.

10

Er man på vandring, er det vigtigt at have en god følgesvend; har man en god og klog kammerat, tåler man lettere sult og kulde, og en sådan kammerat havde jeg i den prægtige yngling Leontij.

Vi gav os på vej til fods med vore ransler på nakken og med så mange penge, som vi behøvede, i lommen; til forsvar for dem og vort liv havde vi også en gammel bredbladet huggert, som vi altid førte med os for det tilfælde, at vi skulle komme i fare. Vi gav os ud for handelsmænd, og når det var nødvendigt, fandt vi på påskud, som forklarede, hvorfor vi rejste, men tænkte naturligvis hele tiden kun på vort hverv.

Først gjorde vi ophold i Klintsy og i Slynka, senere besøgte vi nogle af vore trosfæller i Orel, men fik ikke noget ud af det; ingen af stederne var der gode ikonmalere. Så kom vi til Moskva. Men jeg siger: Ve dig, Moskva! Ve dig, du det gamle Ruslands lovpriste dronning! Heller ikke du havde trøst for os mænd af den gamle tro.

Jeg er ikke glad ved at skulle sige det, men jeg kan ikke skjule, at vi i Moskva ikke fandt den ånd, vi længtes efter. Vi indså, at de gammeltroendes menighed dér ikke længere hvilede på fromhed og kærlighed til dyden, men på blot og bar halsstarrighed; og da vi for hver dag blev mere og mere overbevist om dette, begyndte Leontij og jeg at skamme os for hinanden, for vi så begge sådanne ting, som må gøre en troens bekender ondt, men vi generede os for at tale om det med hinanden.

Naturligvis var der helgenmalere i Moskva, særdeles dygtige endogså; men hvad hjalp det, når de alligevel ikke havde den ånd, som fædrenes skrifter fortæller om? Når fromme kunstnere i gamle dage gav sig i lag med den hellige kunst, fastede de og bad, hvad enten lønnen var lille eller stor; det krævede ærbødigheden for det ophøjede værk. Men disse maler, som det bedst kan falde sig, og skynder sig alt, hvad de kan, i

stedet for at give sig tid; de lægger en dårlig grund af kridt i stedet for med alabaster, og af dovenskab smører de farverne på med det samme, mens de gamle lagde fire, ja fem lag farver så tynde som vand, hvorved de fik denne forunderlige sarte tone, som nu er uopnåelig.

Og trods deres skødesløshed er de alle fulde af selvros, ophøjer sig selv og nedsætter de andre. Eller endnu værre, de rotter sig sammen og begår listige forfalskninger; de træffes i værtshusene, drikker brændevin og priser deres eget værk i opblæst storagtighed og smæder andres som "helvedeskunst"; og som spurvene følger uglerne, således er de altid fulgt af en hob folk, der handler med gamle sager, og som gør geschæft med gammel ikonkunst, forfalsker og forbytter, eftergør de gamle trætavler og sværter dem i skorstenen, får dem til at se skrøbelige og ormædte ud. Af messing støber de fløjbilleder efter gammelt mønster og belægger dem med emalje i det gamle testamentes stil. Messingfade smeder de om til døbefontsbækkener, sætter gammeldags ørne med gribeklør på dem, som de brugtes på Ivan den Grusommes tid, og sælger dem så til ukyndige troende som ægte gamle døbebækkener; ingen ved, hvor mange af den slags, der er blevet spredt ud over hele Rusland; og alt dette er bedrag og samvittighedsløs svindel.

Kort sagt, ligesom de sorte sigøjnere snyder hinanden i hestehandel, således driver alle disse folk snyderi med det hellige og det så frækt, at man må skamme sig på deres vegne over al denne synd og forførelse og vanhelligelse.

Men de, der er blevet vant til denne skamløshed, regner det for ingenting, og der er mange i Moskva, der endogså

interesserer sig for de snedige forfalskninger og praler med, at nu har den og den prakket den og den en Jesus på, og den og den har narret en anden til at købe en Nikolaj eller har frækt snydt ham med en efterlavet Himmeldronning. Det opægger dem, så de begynder at kappes endnu ivrigere om at bedrage uerfarne troende med falske helgenbilleder. Men jeg og Leontij, som jo var enfoldige, gudfrygtige bønder, fandt det alt sammen så uudholdeligt, at vi blev led ved det hele, og vi tænkte med skræk: Er det muligt, at vor gamle tro er blevet så fordærvet nu om stunder? Sådan tænkte jeg, og jeg kunne se, at han følte det samme i sit bekymrede hjerte; men vi talte ikke ud med hinanden, kun lagde jeg mærke til, at min unge ven ofte søgte ensomhed.

En dag, da jeg kom til at se på ham, tænkte jeg ved mig selv: Han skulle vel ikke være blevet bragt på dårlige tanker af al denne ugudelighed?

"Er der noget, du går og græmmer dig over, Leontij?" spurgte jeg.

"Nej, det er ikke noget," svarede han. "Sådan er jeg nu."

"Lad os gå hen i Erivan-værtshuset i Bosjeninov-gaden og tale med helgenmalerne," sagde jeg. "Der er to af dem, jeg skal træffe; de har lovet mig at tage gamle ikoner med. En har jeg allerede købt, og nu vil jeg købe en til."

Men Leontij svarede:

"Nej, gå du alene, onkel. Jeg følger ikke med."

"Hvorfor vil du ikke med?" spurgte jeg.

"Å, ikke for noget," svarede han. "Jeg er blot ikke rigtig oplagt."

Nå, jeg nødte ham både en og to gange, og tredje gang sagde jeg:

"Kom nu, lille Leontij, kom nu, min dreng."

Men han bøjede sig så ydmygt og bad:

"Nej, lille onkel, lad mig blive hjemme."

"Hør nu, Leontij," sagde jeg så; "du fulgte jo med for at være min hjælper, men altid vil du sidde hjemme. På den måde får jeg jo ingen videre hjælp af dig, min ven."

"Ak, hjertens kære farlille, ak, Mark Aleksandritsch, herre, forlang ikke af mig, at jeg skal gå hen, hvor de spiser og drikker og taler usømmeligt om hellige ting, for så kan jeg falde i fristelse."

Det var første gang, han sagde noget om sine følelser, og det gik mig til hjertet. Jeg trængte ikke mere ind på ham, men gik alene. Den aften talte jeg med de to helgenmalere, og det gjorde mig meget nedslået. Det koster mig overvindelse at fortælle, hvad de gjorde med mig. Den ene solgte mig en ikon for fyrretyve rubler og gik sin vej, og da han var gået, sagde den anden:

"Pas på ikke at bede til den ikon!"

"Hvorfor?" spurgte jeg. Og han svarede:

"Fordi det er en helvedesikon."

Dermed kradsede han på den med neglen, så et lag farve gik af i det ene hjørne, og under det var malet en djævel med hale! Så skrabede han et andet sted, og derunder var også en djævel.

"Gud i Himlen!" sagde jeg grædende. "Hvad skal det dog sige?"

"Det skal sige, at du ikke skal handle med ham, men med mig."

Nu forstod jeg tydeligt, at de spillede under dække med hinanden for at narre mig. Jeg lod ikonen blive og gik bort med tårer i øjnene og takkede Gud, for at han ikke havde ladet Leontij være med til dette, så anfægtet som han allerede var.

Da jeg nærmede mig vort logis, så jeg, at der ikke var lys i det kammer, vi havde lejet; men der trængte sagte og liflig sang ud fra det. Jeg kendte straks Leontijs smukke stemme; han sang med så megen følelse, at hvert ord ligesom var badet i tårer. Jeg trådte sagte ind, for at han ikke skulle høre mig, standsede ved døren og lyttede, mens han sang Josefs Klage:

Til hvem skal jeg betro min sorg
hvem skal jeg bede klage med mig?

Som De vel nok ved, er denne sang i sig selv så bedrøvelig, at man ikke kan høre den uden rørelse, og nu græd og hulkede selve Leontij desuden over, at

Mine brødre har solgt mig.

Han græd og græd, mens han sang om, hvorledes han så sin moders grav og anråbte jorden, at den skulle istemme veklagerne over brødrenes synd.

Det er ord, der altid virker gribende, men særlig nu, hvor jeg netop selv var undsluppet et par onde brødre; de rørte mig sådan, at jeg selv begyndte at græde, og Leontij, der hørte det, holdt op og råbte:

"Onkel! Onkel!"

"Ja, hvad er der, min dreng?" spurgte jeg.

"Ved du, hvad det er for en moder, der står om i sangen?"

"Rakel," svarede jeg.

"Nej," sagde han, "i gamle dage var det Rakel; men nu må det forstås på en anden måde."

"Hvorledes det?"

"Jo, der er en skjult mening i det ord," sagde han.

"Tag dig i agt, barn; er du ikke på farlige veje?"

"Nej," svarede han, "jeg føler i mit hjerte, at Frelseren vil straffe os, fordi vi ikke tilbeder ham med én mund og ét hjerte."

Jeg blev endnu mere forskrækket over ham og sagde:

"Ved du hvad, Leontij, lad os komme bort fra Moskva hurtigst muligt og rejse til Nisjni-Novgorod. Dér vil vi søge efter helgenmaleren Sebastian, som skal opholde sig der i nærheden."

"Ja, lad os komme herfra," svarede han. "Her i Moskva er der hele tiden noget, der trykker mig, men dér er der skove, dér er luften renere, og dér bor også munken Pamva, har jeg hørt sige, en god og from eneboer, som jeg gerne vil se."

"Munken Pamva," svarede jeg strengt, "tilhører den herskende kirke; hvad har vi med ham at skaffe?"

"Hvad gør det?" sagde han, "jeg vil se ham for at få at vide, hvilken nåde der findes i den herskende kirke."

– Jeg fo'r op og sagde: "Hvad er det for en nåde, du taler om", men jeg følte godt, at han havde mere ret end jeg, for han tørstede efter indsigt, hvorimod jeg forkastede det, jeg ikke kendte.

Men jeg gik videre i min genstridighed og kom med dumme indvendinger:

"Tilhængerne af statskirken retter ikke en gang deres blik mod himlen, men mod Aristoteles' port, og på havet finder de

vej efter den hedenske gud Remfans stjerne. Du vil vel ikke have tro sammen med sådan nogle?"

"Nu vrøvler du, onkel," svarede Leontij; "der er og har aldrig været nogen gud Remfan, men alt er skabt af den guddommelige visdom alene."

Herpå svarede jeg med en endnu dummere indvending:

"Men kirkefolkene drikker kaffe."

"Ja, hvad gør det," svarede Leontij; "kong David fik foræret kaffebønner."

"Hvor ved du alt det fra?" spurgte jeg.

"Det har jeg læst i bøger," sagde han.

"Du skal betænke, at ikke alt står i bøgerne," sagde jeg.

"Og hvad er så det, der ikke står i dem?" spurgte han.

"Hvad? Hvad der ikke står i bøgerne?"

Jeg vidste selv ikke længere, hvad jeg skulle sige, men så mindede jeg ham om, at de ortodokse spiser harer, og at haren er et urent dyr.

"Hvad Gud har skabt, er ikke urent," svarede han; "pas på, hvad du siger."

"Skulle haren ikke være uren, når den er en tvetulle og giver tykt og melankolsk blod, når man spiser den?"

Men Leontij lo kun og sagde:

"Gå ind og sov, onkel, du snakker hen i vejret."

Jeg indrømmer, at jeg den gang endnu ikke var klar over, hvad der foregik i denne velsignede ynglings sjæl; men jeg var meget tilfreds med, at han ikke ville tale mere med mig, for jeg indså nok, at jeg i min vrede sagde mere end jeg kunne stå ved. Derfor tav jeg, gik i seng og tænkte som så:

Det er sikkert kun den tungsindige stemning, han er i, der har sat griller i hovedet på ham; i morgen tager vi afsted, og så spredes den nok.

For alle tilfældes skyld foresatte jeg mig at forholde mig fuldstændig tavs overfor ham for at vise ham, at jeg var misfornøjet med ham. Jeg var imidlertid for svag til at kunne blive i rollen, og det varede ikke længe, inden jeg på ny underholdt mig med Leontij. Vi talte dog ikke om religiøse spørgsmål, for på dette område er han mig overlegen på grund af sin belæsthed, men vi talte om naturen, hvad de store mørke skove, vi gik igennem, gav os udmærket anledning til. Jeg prøvede her at glemme min samtale med ham i Moskva og besluttede kun at passe på én ting, nemlig se at undgå denne eneboer Pamva, som Leontij havde ladet sig bedåre af, og om hvis ophøjede liv jeg selv havde hørt de mærkeligste ting fortælle af statskirkens tilhængere.

Men, tænkte jeg, det er ikke værd at gøre sig større bekymringer end det behøves; hvis jeg blot går af vejen for ham, skulle det være sært, om han ligefrem opsøgte os.

Så vandrede vi videre i fred og samdrægtighed og uden at opleve noget. Til sidst hørte vi et sted, at helgenmaleren Sebastian netop for tiden opholdt sig på den egn; vi gik fra by til by, fra landsby til landsby for at finde ham og var stadig lige i hælene på ham, men uden at finde ham. Vi løb som sporhunde, tyve, ja tredive verst tilbagelagde vi uden ophold; men når vi kom til stedet, hed det altid: "Det er rigtigt nok, at han har været her, og det er ikke mere end en time siden, han gik."

Vi efter ham igen, men kunne aldrig indhente ham.

Så ved en korsvej blev Leontij og jeg uenige. Jeg sagde: "Nu må vi gå til højre", og han sagde: "Til venstre"; det var nær ved, at han havde fået sin vilje, men jeg gav mig nu alligevel ikke. Vi gik og gik, og til sidst så jeg, at vi var faret vild; der var hverken vej eller sti længere.

"Vi må vende om, Leontij," sagde jeg til den unge mand.

"Nej, onkel, jeg kan ikke gå længere," sagde han, "mine kræfter er forbi."

"Hvad fejler du dog, min dreng?" spurgte jeg forskrækket.

"Ser du ikke, hvor jeg ryster af feber?" svarede han.

Da først mærkede jeg, at hele hans krop skælvede, og hans øjne flakkede. Det var kommet pludseligt, mine herrer! Han havde ikke klaget sig, men gik rask. Nu satte han sig imidlertid med ét på skovens græs, lænede sig mod en rådden træstub og sagde:

"Å, mit hoved, mit hoved! Det brænder som ild. Jeg kan ikke gå længere, ikke et skridt længere."

Han sank helt sammen, staklen, og faldt om på jorden.

Det var hen ad aften, da dette hændte. Jeg blev meget forskrækket; og mens jeg sad der og ventede på, at hans dårlighed skulle gå over, blev det nat. Det var i den mørke efterårstid, og vi kendte ikke egnen, rundt om os stod kun fyrre og mægtige nåletræer, og drengen så ud til at skulle dø mellem hænderne på mig. Hvad skulle jeg gøre! Med gråd i stemmen sagde jeg til ham: "Levuschka, lille ven, prøv at rejse dig, måske kan vi nå hen til et hus, hvor vi kan overnatte."

Men han lod hovedet hænge som en knækket blomst og sagde som i vildelse: "Lad mig være, onkel Mark, rør mig ikke, og vær ikke bange."

"Men, Levuschka, hvor kan man andet end være bange i denne mørke skov?"

Han sagde: "Sov ikke ind, Herren vil bevare dig!"

Herregud, tænkte jeg, hvad går der af ham? Og midt i min forskrækkelse begyndte jeg at lytte efter en anden lyd; jeg hørte langt borte i skoven ligesom en raslen. Almægtige Gud, tænkte jeg, det er sikkert et vildt dyr, der kommer og vil æde os. Jeg sagde ikke noget til Leontij, da jeg så, at han var fra det uden bevidsthed, men bad: "Kristi engel, vær os nær i denne forfærdelige stund!" Lyden kom nærmere og nærmere, og nu var den lige ind på os …

Nu må jeg bekende min store ynkelighed for Dem, mine herrer. Så bange blev jeg, at jeg lod den syge Leontij ligge, hvor han lå, og hurtigt som et egern klatrede op i et træ, satte mig på en gren, drog min huggert og ventede på, hvad der ville komme; mine tænder klaprede som på en ulv, der er blevet forskrækket. Jeg anstrengte mig for at se gennem mørket og opdagede pludselig noget, der kom ud af skoven. Om det var et rovdyr eller en røver, kunne jeg først ikke sige med sikkerhed, men da jeg havde stirret et stykke tid, opdagede jeg, at det hverken var det ene eller det andet, men derimod en lille gammel mand med kutte på. Han havde en økse i bæltet og et knippe brænde på ryggen. Da han trådte ud af tykningen, vendte han sig til alle sider og trak vejret dybt, som om han vidste, at der var mennesker i nærheden. Med ét kastede han knippet på jorden, og næsten som havde han vejret ham, gik han lige hen til min kammerat. Han bøjede sig ned over ham, betragtede hans ansigt, tog ham i armen og sagde:

"Rejs dig, broder!"

Og vil De tænke Dem! Jeg så, hvorledes han fik Leontij på benene, førte ham hen til brændeknippet og løftede det op på hans skuldre. Og så sagde han:

"Bær det for mig."

Og Leontij bar det.

11

De kan forestille dem, mine herrer, hvor forfærdet jeg blev ved at opleve disse mærkelige ting! Hvor kom dog denne stilfærdige og myndige olding fra, og hvor kunne min Leontij, der lige forinden havde været døende og ikke kunne løfte sit eget hoved – hvor kunne han nu bære et stort bundt brænde?

Jeg kravlede hurtigt ned fra træet, huggerten i dens gehæng kastede jeg om på ryggen, men brækkede for sikkerheds skyld en ordentlig kæp af, skyndte mig efter dem og nåede dem snart. Den gamle gik foran og så ud, ganske sådan som han var forekommet mig ved første øjekast: lille og rundrygget med et busket skæg som hvidt sæbeskum. Bagefter gik Leontij med raske skridt. Hans blik strejfede mig; men skønt jeg tiltalte ham og rørte ved hans arm, gav han ikke mindste agt på mig. Det var, som om han gik i søvne.

Da løb jeg hen til den gamle og sagde: "Gode mand!"

"Hvad vil du?" spurgte han.

"Hvor fører du os hen?"

"Jeg fører ingen," svarede han; "Herren fører os alle."

Dermed standsede han, og jeg opdagede nu foran os en lav væg med en port. I porten var en dør, som den gamle gav sig til at banke på, idet han sagde: "Broder Miron! Hov, broder Miron!"

En hård og grov stemme svarede indefra: "Er du nu igen ude og render omkring i skoven ved nattetid! Du kommer ikke ind."

Men oldingen bad igen så bønligt: "Luk nu op, broder!"

Den barske der indenfor trak slåen fra døren, og jeg så en mand med kutte på ligesom oldingen, men grov og ubehagelig. Næppe havde den gamle fået foden over tærsklen, før den anden puffede til ham, så han nær var faldet. Men oldingen sagde:

"Gud lønne dig, broder, for din gode gerning."

Gode Gud, tænkte jeg, hvor mon vi er kommet hen? Og på en gang stod jeg som ramt af lynet.

Barmhjertige Frelser! Tænkte jeg, det må jo være Pamva – Pamva, der aldrig bliver vred! Bedre havde det været, hvis jeg var omkommet ude i den ville skov eller havde bedt et vilddyr eller en røver om natteherberg, end at jeg skulle komme under hans tag.

Og da han så førte os ind i en slags lille celle og tændte et gult vokslys, gik det straks op for mig, at vi virkelig var i en eneboerhytte, og jeg kunne ikke længere tie: "Tilgiv, fromme mand," sagde jeg, "men jeg ved ikke, om det er tilrådeligt, at jeg og min kammerat bliver her, hvor du har ført os hen?"

"Hele Jorden er Herrens," svarede han, "og velsignede er alle levende væsener – læg dig ned og sov!"

"Nej, først må jeg sige dig, at vi er gammeltroende."

"Vi er alle dele af Kristi legeme," svarede han. "Han er vores alles beskytter."

Dermed førte han os hen i et hjørne, hvor der på gulvet var et nødtørftigt leje af bastmåtter med en halmdækket rund

træklods til hovedgærde, og han sagde igen til os: "Læg jer og sov!"

Min Leontij lagde sig straks som et lydigt barn; men jeg ville vide, hvor jeg var og sagde: "Tilgiv mig, fromme mand, jeg har endnu et spørgsmål ..."

"Hvorfor spørge?" sagde han. "Gud ved alt!"

"Nej, sig mig dit navn?"

På en måde, der slet ikke passede til hans væsen, svarede han mig med et kællingerim: "Jeg hedder Hedder og kaldes Snedder." Med disse meningsløse ord tog han lyset og krøb ned i et lille aflukke, så smalt som en kiste. Pludseligt hørte man igen grobianen bag væggen: "Du understår dig i at brænde lys! Du stikker jo ild på hytten! Om dagen kan du læse i din bog, nu der er mørkt kan du bede!"

"Fuldstændig rigtigt, broder Miron," svarede han. "Jeg skal nok lade være; Gud lønne dig."

Så slukkede han lyset.

Jeg hviskede: "Fader, hvem er det, der behandler dig så groft?"

"Det er min tjener Miron," svarede han. "Et godt menneske, han våger over mig."

Ja, sandelig, tænkte jeg, dette er eneboeren Pamva! Det kan ikke være nogen anden end ham, den fromme mand, der ikke kender til had og vrede. Hvilken ulykke! Nu har han fået os i sin magt og vil fortære os som koldbrand opæder kødet. Det eneste, der er at gøre, er at få lokket Leontij med, så snart det bliver lyst, og flygte herfra, så han ikke får at vide, hvor vi har været. Jeg besluttede derfor ikke at sove, men afvente det første morgengry, vække ynglingen og flygte.

For ikke at falde i søvn og sove over mig lå jeg og fremsagde trosbekendelsen, således som den lyder efter den gamle tro, og hver gang jeg havde læst den, føjede jeg til: "Denne apostoliske tro, denne katolske tro, denne gamle tro vorde befæstet". Atter og atter fremsagde jeg den. Jeg ved ikke, hvor mange gange jeg sagde trosbekendelsen for ikke at falde i søvn; men det var mange. Den lille olding bad stadig inde i sit aflukke, og gennem bræddernes sprækker syntes jeg, at jeg kunne skimte ligesom et lysskin, og jeg så, hvordan han blev ved at bøje sig til jorden. Så begyndte jeg pludseligt at høre en slags samtale … Ubegribeligt var det, som om Leontij var kommet ind til den gamle, og de talte om troen, men uden ord; de så blot på hinanden og forstod. Det varede længe; jeg glemte at læse trosbekendelsen, men hørte, at oldingen ligesom sagde til Leontij: "Gå og bliv ren", og han svarede: "Jeg vil gå og blive ren". Nu kan jeg ikke sige Dem, om det alt sammen var en drøm, eller om jeg var vågen; men derefter sov jeg længe, og da jeg vågnede, opdagede jeg, at det var morgen og helt lyst; munken, vor vært, sad og flettede en sandal af lindebast over sit knæ.

Jeg betragtede ham. Å, hvor var han dog smuk at se på! Så åndig! Det var, som om en engel sad foran mig og flettede bastsko til sin jordevandring. Jeg mærkede, at han også så på mig; han smilede og sagde:

"Nu har du sovet længe nok, Mark; nu må du op til din gerning."

"Hvilken gerning mener du, fromme mand?" spurgte jeg forundret. "Ved du da alt?"

"Jeg ved," sagde han, "at man ikke vandrer så langt uden at have et ærinde. Alle, broder, søger vejen til Gud. Gud stå dig bi i

din ydmyghed."

"Hvor kan du tale om ydmyghed hos mig, fromme mand? Du er ydmyg, men jeg er forfængelig."

"Ak nej, broder," svarede han; "jeg er ikke ydmyg, men et syndigt menneske og dog formastelig nok til at ønske mig del i den himmelske herlighed."

Ved tanken på denne sin forbrydelse foldede han hænderne og græd som et lille barn. – "Herre!" bad han, "vredes ikke på mig for min formastelighed! Stød mig ned i det nederste Helvede og befal de onde ånder at pine mig, som jeg fortjener det."

Nej, tænkte jeg, nej, gudskelov, dette er ikke den vise eneboer Pamva, men simpelthen en sindsforvirret mand. Sådan dømte jeg; for kan vel nogen med sin sunde forstand i behold frasige sig den himmelske herlighed og bede Herren sende ham til dæmonerne for at pines? Aldrig i mine dage havde jeg hørt nogen sige noget sådant; jeg anså det for vanvid og vendte mig om på den anden side, bort fra den grædende olding, som jeg mente var besat af en ond ånd. Men så omsider tænkte jeg, at nu havde jeg ligget længe nok, og det kunne være på tide at stå op; i det samme gik døren op, og ind trådte min Leontij, som jeg helt havde glemt. Knap var han kommet ind, før han kastede sig for den gamles fødder og sagde: "Jeg har udført alt, fader, velsign mig nu!"

Munken så på ham og svarede: "Fred være med dig! Gå nu til hvile!"

Og min Leontij bøjede sig på ny til jorden for ham, og eneboeren begyndte igen at flette på sin bastsko.

Jeg sprang op og tænkte: Nej, jeg må straks tage Leontij med mig og flygte herfra. Dermed gik jeg ud i den lille forstue og fandt min unge mand liggende på en træbriks uden hovedgærde. Han lå på ryggen med hænderne foldede på brystet.

For ikke at vise, hvor bange jeg var, spurgte jeg højt: "Ved du ikke, hvor jeg kan hente vand til at vaske mig i?" Men derpå hviskede jeg sagte: "Jeg besværger dig ved den levende Gud: lad os skynde os bort!"

Men da jeg betragtede ham nøjere, opdagede jeg, at Leontij ikke åndede. Han var gået bort fra mig … Han var død!

Med en stemme, jeg ikke selv kendte igen, skreg jeg: "Pamva! Fader Pamva, du har dræbt min unge ven!"

Pamva kom stille ud i forstuen og sagde bevæget: "Vor Leontij er fløjet bort fra os."

Jeg blev rasende og svarede med en stemme, der var kvalt af gråd:

"Ja, han er fløjet. Du har sluppet hans sjæl ud som en due af buret." Og jeg kastede mig ned ved den hensovedes fødder, klagede og græd over ham helt til om aftenen, da der kom munke fra klosteret, som tvættede hans jordiske levninger, lagde ham i en kiste og bar ham bort. For om morgenen, mens jeg lå og sov, var han blevet optaget i statskirken.

Ikke et ord mere sagde jeg til fader Pamva, og hvad havde jeg også kunnet sige? Forbander man ham – så velsignede han en, slog man ham – så bøjede han sig til jorden; uovervindelig var han i sin ydmyghed. Hvad skulle han også frygte, når han selv bad om at komme i Helvede? Nej, ikke for intet havde jeg frygtet ham og ængstedes for, at han skulle fortære os, som koldbrand

opæder kødet. Jeg tror, han ville have kunnet drive dæmonerne ud af Helvede med sin ydmyghed eller omvende dem til Gud. Var de begyndt at pine ham, ville han blot have bedt: "Pin mig mere endnu, for det har jeg fortjent." Nej, nej! En sådan ydmyghed kan ikke selve Satan stå sig imod. Han ville slå sine næver i stykker og brække sine klør på ham og ville dog stå magtesløs og skamfuld overfor Gud, der har skabt en sådan ydmyghed og kærlighed.

Ja, denne munk med sin bastsko var sikkert skabt til Helvedes undergang. Hele natten flakkede jeg omkring i skoven uden at vide, hvorfor jeg ikke begav mig videre. Og hele tiden tænkte jeg: Hvorledes mon han beder, på hvilken måde, efter hvilke bøger?

Det faldt mig ind, at jeg ikke havde set et eneste helgenbillede hos ham undtagen et kors af små pinde, der var bundet sammen med bast; tykke bøger havde han heller ikke.

Du gode Gud! tænkte jeg, hvis der findes blot to sådanne mennesker indenfor statskirken, er vi fortabt, for han er jo lutter kærlighed.

Jeg kunne ikke slippe tanken på ham, og da morgenen gryede, længtes jeg heftigt efter at se ham, om så blot for et minut, inden jeg drog videre. Og næppe havde jeg tænkt dette, før jeg på ny hørte samme raslen, og atter kom fader Pamva gående med sin økse og sit brændeknippe.

"Hvorfor tøver du?" spurgte han. "Skynd dig afsted at bygge dit Babylon."

Mig syntes disse ord meget bitre, og jeg sagde: "Hvorfor taler du så hårdt til mig? Jeg bygger intet Babylon, men holder mig fjernt fra den babyloniske vederstyggelighed."

"Babylon er hovmodets støttepille," sagde han. "Pral ikke med din retskaffenhed, ellers viger din engel fra dig."

"Ved du, fader, hvorfor jeg er på vandring?" spurgte jeg. Og så fortalte jeg ham al vor bedrøvelighed. Han lyttede og svarede stille: "Englen er stille, englen er blid, hvad Herren befaler ham at iføre sig, det ifører han sig, og hvad Herren befaler ham at gøre, det gør han. Sådan er englen. Han lever i menneskets sjæl under forfængelighedens segl; men kærlighed bryder seglet."

I det samme så jeg ham fjerne sig fra mig. Jeg kunne ikke vende mit blik fra ham, og ude af stand til at beherske mig kastede jeg mig ned på knæ og bøjede hovedet til jorden i hans fodspor. Da jeg løftede ansigtet, var han ikke længere at øjne. Enten var han forsvundet bag træerne, eller … Gud alene ved, hvor han var blevet af.

Jeg begyndte at grunde over hans ord: Englen lever i sjælen under forfængelighedens segl, men kærlighed bryder seglet. Og pludselig tænkte jeg: Måske er han selv englen, som Gud har befalet at åbenbare sig for mig i en anden skikkelse. – Jeg skal dø ligesom Leontij!

Og da den tanke havde fået tag i mig, husker jeg ikke nøje, hvordan jeg fik sat over en å på en træstamme og derpå stak i løb. Tresindstyve verst gik jeg uden at hvile mig, stadig i angst for, at det skulle have været englen, jeg havde set. Til sidst kom jeg til en landsby og fandt dér helgenmaleren Sebastian. Jeg aftalte straks alt fornødent med ham, og det blev bestemt, at vi skulle rejse næste dag; men samtalen imellem os forløb ret køligt, og vi kom ikke hinanden nærmere på rejsen. Dels fordi helgenmaleren Sebastian var en fåmælt mand, men endnu mere fordi jeg selv ikke længere var den samme. Eneboeren

Pamva havde taget bolig i min sjæl, og mine læber hviskede profeten Esaias ord: "Guds ånd taler ud af dette menneske."

12

Helgenmaleren Sebastian og jeg var ikke længe om tilbagerejsen, og da vi ved nattetid kom til arbejderlejren, fandt vi alt vel. Efter at have hilst på vore egne opsøgte vi straks englænderen Jakov Jakovlevitsch. Han, der var nysgerrig, så interesseret på helgenmaleren og kikkede på hans hænder og følte på dem, for Sebastian havde hænder så store som skovle, og sorte var de også. Overhovedet var han mørk som en sigøjner.

"Det forbavser mig, broder," sagde Jakov Jakovlevitsch, "at du kan tegne med de næver."

"Er der noget i vejen med mine hænder?"

"Du kan ikke udføre fine tegninger med de hænder."

"Hvorfor ikke?" spurgte den anden.

"Fordi fingrene er for grove og stive til det."

"Å, snak! Som om mine fingre kunne tillade eller ikke tillade mig noget. Jeg er deres herre, de mine lydige tjenere."

"Det vil altså sige," sagde englænderen smilende, "at du kan gøre vor forseglede engel efter?"

"Hvorfor ikke?" svarede han. "Jeg hører ikke til de mestre, der frygter værket, men værket frygter mig. Jeg skal gøre den efter, så De ikke skal kunne kende den fra den ægte."

"Godt," sagde Jakov Jakovlevitsch; "så vil vi straks prøve på at få fat i den ægte ikon, og imens kan du vise mig en prøve på din kunst, så at jeg kan se, hvad du duer til. Mal en ikon til min

hustru i den gammelrussiske stil og sørg for, at hun bliver tilfreds."

"Hvad slags ikon skal det være?"

"Det ved jeg ikke," svarede han, "det må du selv bestemme, og hende er det det samme, når hun blot synes om den."

Sebastian tænkte sig om og spurgte så:

"Hvad beder Deres hustru mest til Gud om?"

"Jeg ved det ikke," svarede han, "men formodentlig beder hun mest om, at hendes børn må blive brave mennesker."

Sebastian tænkte sig om igen og svarede: "Godt, jeg skal nok træffe hendes smag."

"Hvordan vil du bære dig ad med det?"

"Jeg vil male en ikon, som vækker til eftertanke, og som svarer til den dybere mening i Deres hustrus bønner."

Englænderen sørgede for, at et kvistværelse i hans hus blev gjort i orden til ham; men Sebastian ville ikke arbejde dér, men anbragte sig ved et loftsvindue over Luka Kirilovs stue. Her gik han i lag med sin opgave.

Og hvad han udførte, mine herrer, var noget, som overtraf alle vore forventninger. Da der var tale om børn, troede vi, han ville male Roman Undergøreren, som ufrugtbare kvinder plejer at bede til, eller Barnemordet i Jerusalem, der tiltaler mødre, som har mistet børn, fordi Rakel dér græder med dem og er utrøstelig. Men denne vise helgenmaler huskede på, at englænderinden jo allerede havde børn og opsendte bønner ikke om at få nogle, men om at de måtte få det rette sindelag, og han tog da og malede noget helt andet, der stemte endnu bedre med hendes formål. Han udvalgte en gammel træplade så stor som en hånd og begyndte at arbejde på den. Først og

fremmest spartlede han den naturligvis godt med hård kasansk alabaster, så at den blev glat og hård som elfenben. Derpå delte han fladen i fire lige store felter; i hvert felt opridsede han et lille billede, men formindskede yderligere pladsen ved at male en guldramme om hvert billede. I det første felt malede han Johannes den Døbers fødsel, otte figurer samt det nyfødte barn og gemakket, hvori fødslen foregår; i det andet Himmeldronningens fødsel, seks figurer, det nyfødte barn og gemakket; i det tredje Frelserens hellige fødsel med stalden og krybben, Himmeldronningen og Josef som hovedfigurer, de vise mænd, der tilbeder Salomea og al slags kvæg: okser, får, geder og æsler samt fiskemågen, som jøderne afskyer. Hermed ville han antyde, at Frelseren ikke stammede fra jøderne, men var skabt af Gud selv. I det fjerde felt malede han den hellige Nikolajs fødsel, og også her så man barnet, gemakket og en mængde figurer.

Det var netop meningen, at man skulle se dem for sine øjne, der havde opdraget disse fortræffelige børn. Og med hvilken kunst var det ikke udført! Alle de små figurer var ikke højere end en knappenål, men alligevel virkede de levende, og man så selv deres mindste bevægelser. I den hellige jomfrus fødsel, for eksempel, ligger den hellige Anna på lejet ligesom på den græske original, jomfruer med cymbaler står foran hende, nogle holder gaver, andre palmevifter, atter andre kandelabre; en kvinde støtter den hellige Annas ryg, Joakim ser ud i forværelset, i et kar vasker en kone den nyfødte hellige jomfru til midjen, mens en pige ved siden af hælder vand af en kande i karret. Alle rummene ses i perspektiv, det forreste holdt i grønt, det inderste i purpurrødt, og i denne inderste sal sidder Joakim

og Anna på en trone; Anna holder den hellige gudsmoder på skødet, og mellem salene er der stensøjler, røde forhæng og en hvid og gul skillemur … Vidunderligt, aldeles vidunderligt havde Sebastian fremstillet alt dette, og i hvert eneste af de bittesmå ansigter havde han fået udtrykt hele deres hellige fromhed. – "De gode Børn" skrev han på billedet og bragte det så til englænderne.

De kikkede på det, begyndte at betragte det nøjere og slog til sidst hænderne sammen af forbavselse. "Aldrig," sagde de, "havde de ventet sig en sådan fantasi, og noget så lillebitte havde de aldrig set." De så på det gennem et forstørrelsesglas, men kunne ikke opdage den mindste fejl ved det. Så gav de Sebastian to hundrede rubler for ikonen og sagde: "Kan du male ting, der er endnu mindre end dette?"

"Det kan jeg," svarede han.

"Lav så en kopi af min hustrus portræt til en fingerring," sagde englænderen.

Men Sebastian svarede: "Nej, se det kan jeg ikke."

"Men hvorfor ikke?"

"For det første, fordi jeg aldrig har forsøgt mig i den slags maleri, og for det andet fordi det ville være at misbruge min kunst og pådrage mig fædrenes misfornøjelse."

"Hvad er det for snak?"

"Det er ingen snak," svarede han. "Vi har en bestemmelse fra vore forfædres tid, og som findes i patriarkernes epistel, der lyder således: "Holder nogen sig værdig til et så helligt hverv, som fremstilling af ikoner er, så må han, en ærlig mester, ikke male andet end hellige ikoner."

Jakov Jakovlevitsch sagde: "Men hvis jeg nu gav dig fem hundrede rubler for det?"

"Om De så lovede mig fem hundrede tusind, så ville De alligevel få lov at beholde dem."

Englænderen strålede og sagde i spøg til sin hustru: "Hvad synes du om, at han anser det for en fornedrelse af sin kunst at male dit ansigt?"

Og på engelsk tilføjede han: "Oh ches, gut charakter." Men til sidst sagde han: "Nå, brødre, nu skal vi altså for alvor se at få en ende på denne sag; men da jeg ser, at I har jeres særlige regler for alt, så sørg for, at I ikke glemmer nogen af dem, så at det hele ingenting bliver til."

Vi svarede, at vi ikke kunne tænke os noget sådant.

"Godt, så begynder vi på værket," sagde han og begav sig derefter til biskoppen. Til denne sagde han, at han gerne ville forny beslagene på den forseglede engel og sætte en krone på den. Biskoppen svarede hverken det ene eller det andet, afslog det ikke, men sagde heller ikke ja. Jakov Jakovlevitsch opgav imidlertid ikke ævred, men vedblev at presse på. Og alt imens ventede vi, som krudtet venter på gnisten.

13

Nu må De huske på, mine herrer, at hele denne sag havde strakt sig over temmelig lang tid, og nu stod julen for døren. Men tro ikke, at julen på den kant af landet ligner den, vi har her. Der er vejret meget forskelligt; den ene gang er det vinter, når man fejrer jul, den anden gang er der regn og slud. En dag fryser det lidt, den næste tøer det igen; snart lægger floden til, snart

bryder den op på ny, og isflagerne kommer drivende som ved forårstide. Kort sagt, vejret er yderst forskelligt.

Det år, min fortælling handler om, var vejret ganske særligt utåleligt i sin omskiftelighed. Allerede inden jeg kom tilbage med helgenmaleren, havde vore folk næsten utallige gange indrettet sig snart på vinter, snart på sommer. Med arbejdet pressede det på, for alle bropillerne var allerede færdige, og der var blevet ført kæder fra bred til bred. Bygmestrene ville naturligvis snarest muligt have disse kæder forbundet indbyrdes for at kunne lægge en midlertidig bro over dem, for, når forårshøjvandet kom, at kunne bruge den til transport af materialerne; men det lykkedes ikke. Så snart kæderne var blevet spændt over pillerne, slog det ind med så hård frost, at det blev umuligt at arbejde videre. Kæderne hang der, men ingen bro. I stedet for slog Vorherre en anden bro: floden frøs til, og vor englænder kørte på isen over Dnjepr for igen at prøve på at få vor ikon. Da han kom tilbage, sagde han til mig og Luka: "Tålmodighed, børnlille, i morgen skal I se, bringer jeg jeres skat."

Gode Gud! Hvem kan beskrive, hvad vi følte ved de ord! Først ville vi holde det hemmeligt og kun underrette helgenmaleren; men hvordan skulle vi have kunnet tie stille med det! I stedet for at bevare hemmeligheden løb vi rundt til alle vore kammerater, bankede på vinduerne og fortalte dem hviskende nyheden. Det var en herlig måneklar nat, hvor frosten strøede ædelsten over sneen, og aftenstjernen strålede på den klare himmel.

Med denne glæde og uro gik natten, og da dagen kom, traf den os i samme henrykte forventning. Helt fra morgenstunden

veg vi ikke fra vor helgenmalers side og vidste ikke alt det gode, vi ville gøre ham. For nu var den stund jo kommet, da alt afhang af hans kunst. Så såre han bad os række eller hente sig et eller andet, var der straks en halv snes, der løb efter det og havde så travlt, at de faldt over hinanden. Om det så var onkel Maroi, løb han, så han snublede og brækkede en støvlehæl af. Den eneste, der bevarede roen, var helgenmaleren selv, for det var ikke første gang, han oplevede noget sådant. Uden at forhaste sig gjorde han alt i orden, rørte et æg ud med terpentin, undersøgte olien, lagde en klud frem til påsmøring af alabasteren, rodede blandt gamle træplader, der kunne passe til ikonens størrelse, spændte en hårfin savklinge fast i den stærke savbue. Så satte han sig hen til vinduet og begyndte at gnide de farver, han mente at ville få brug for, mellem fingre og håndflade. Vi tog alle dampbad i ovnen og skiftede skjorte. Derpå gik vi ned til flodbredden og så over mod byen, stedet, hvorfra vor velsignede gæst skulle komme. Hjerterne snart steg, snart sank i vort bryst …

Ak, ja det var en højtidsstund, og den varede fra tidlig morgen helt til om aftenen. Da endelig så vi englænderens slæde komme fra byen over isen og styre lige imod os. Der gik en skælven gennem os; alle kastede vi vore huer på jorden og bad:

"Gud, ånders og engles fader, se i nåde til dine tjenere!"

Og med denne bøn faldt vi på vore ansigter i sneen og strakte vore arme længselsfuldt ud. Pludselig hørte vi englænderens stemme lige ved os: "Hallo, I gammeltroende! Her har jeg noget til jer!" Og han rakte os en lille pakke i et hvidt tørklæde.

Luka tog imod pakken og stivnede. Han kunne føle, at det var noget lille og let. Han løste et hjørne af tørklædet og opdagede, at det ikke var andet end beklædningen på vor engel. Selve ikonen var der ikke! Note 9)

Vi styrtede hen til englænderen og sagde med grædende tårer:

"Man har bedraget Deres Nåde; dette er jo ikke ikonen, men kun dens sølvbeklædning."

Men englænderen var åbenbart blevet træt af historien, for pludselig behandlede han os helt anderledes og råbte: "Hvorfor skal I også altid give forkert besked! I sagde jo selv, at I havde brug for beklædningen, og derfor bad jeg om det. I ved vist ikke, hvad I selv vil!"

Da vi mærkede, at han var ærgerlig, begyndte vi meget forsigtigt at forklare ham, at vi jo behøvede ikonen for at kunne gøre en kopi efter den. Men han ville ikke høre på os længere; han sendte os bort, og den eneste imødekommenhed, han viste os, var at give besked om, at helgenmaleren skulle sendes til ham.

Helgenmaleren kom, og englænderen begyndte at fare løs på ham på akkurat samme måde.

"Dine musjikker," sagde han, "ved ikke, hvad de selv vil. De bad om sølvbeklædningen og sagde, at du kun behøvede målene og en skitse af omridsene for at kunne gøre en kopi; men nu skriger de op om, at det ingen nytte er til. Nu kan jeg imidlertid ikke gøre mere for jer. Biskoppen vil ikke udlevere selve billedet. Lav nu i en fart en efterligning, så dækker vi den med beklædningen og afleverer den, og min sekretær tager det gamle billede."

Men helgenmaleren Sebastian var en forstandig mand; han talte godt for sig og svarede: "Nej, Deres Nåde, det er rigtigt nok, hvad bønderne siger, vi må først og fremmest have selve ikonen. Det er kun skammelig bagtalelse mod os, at vi skulle male vore billeder efter en recept. Der er nok givet visse forskrifter, vi må rette os efter, men i selve udførelsen har kunstneren frie hænder. Således skal for eksempel den hellige Sosima eller Gerasim fremstilles med en løve; men det står ikonmaleren frit for at anbringe den løve som han vil. Den hellige Neofit skal males med en due, Konon Gradarj med en blomst, Timofei med et lille helgenskrin, Georgij og Stratilata med lanser, Fotij i kort kofte og Kondrat med skyer; men enhver ikonmaler har lov at fremstille dette, som hans fantasi tilsiger ham det, og derfor kan jeg ikke vide, hvordan den engel er malet, som skal ombyttes."

Englænderen lod Sebastian tale ud, men kørte ham så på porten, ligesom han havde gjort med os. Og vi fik ingen videre besked.

Der sad vi nu nede ved floden, mine herrer, som sultne krager og vidste ikke, om vi skulle give os hen til vor fortvivlelse eller endnu turde håbe. Henvende os til englænderen vovede vi ikke mere.

Vejret var igen blevet sådan, at det lignede den stemning, vi var i. Der indtrådte stærk tø, regnen styrtede ned, midt om dagen var himlen som skorstensrøg at se på, nætterne kulsorte; selv aftenstjernen, der hele december måned igennem aldrig går ned fra himlen, så man ikke en eneste gang. Det var som at være i et mørkt fængsel.

Så kom julen. Selve juleaften blev det tordenvejr og regnskyl. Det regnede og regnede uophørligt både to og tre dage, al sne var smeltet, og snevandet flød ud på flodens is, der begyndte at blåne og bugne, og på årets næstsidste dag brød den pludselig op og sejlede bort. Flage efter flage kom drivende i det grumsede vand, og ved de piller, vi havde rejst, spærrede de hele floden. De tårnede sig op, den ene ovenpå den anden, de skurede mod hinanden, så det lød, Gud forlade mig, som rigtige dæmoner. Forbavsende var det, at pillerne kunne udholde dette vældige tryk. Det var millioner, der kunne være gået tabt. Men det havde vi nu ikke tid at bekymre os for; vi var for optaget af helgenmaleren Sebastian. Da han blev klar over, at der ikke længere var noget for ham at gøre, pakkede han nemlig sine sager sammen for at drage andetsteds hen, og det var ikke muligt for os at holde ham tilbage.

Heller ikke englænderen tænkte på vor engel, for uvejret havde taget så stærkt på ham, at han næsten var fra forstanden. De sagde, at han bare gik omkring og spurgte alle mennesker: "Hvad skal vi tage os til? Hvordan skal vi bære os ad?" Men så tog han sig på en gang sammen; han lod Luka kalde og sagde: "Ved du hvad, mester, nu går vi over og stjæler jeres engel."

"Det er jeg med på," svarede Luka.

Efter hvad Luka kunne forstå, var det ligesom englænderen længtes efter en eller anden farlig oplevelse. Han bestemte, at han dagen efter ville tage over til biskoppen i klostret og tage helgenmaleren med sig, udgive ham for guldsmed og anmode om, at han måtte se englebilledet for at kunne lave en udførlig tegning til den nye guldbeklædning, som englænderen jo havde lovet biskoppen at skænke. Imens skulle helgenmaleren nøje

indprente sig billedet og derpå hjemme lave en kopi af det. Når så den rigtige guldsmed havde gjort den nye beklædning færdig, skulle denne bringes over til os. Jakov Jakovlevitsch skulle så igen tage over til klostret og sige, at han gerne ville bivåne biskoppens festgudstjeneste. Imens denne stod på, skulle han med sin kappe på gå indenfor alteret og stille sig op i den mørke krog ved offerbordet, hvor vor ikon stod ved vinduet, tage den og i smug gemme den i kappen, bagefter række sin tjener denne ligesom om det blev ham for varmt og lade ham bære den ud af kirken. I gården bag kirken skulle så en af vore folk straks tage ikonen ud af kappen og i flyvende fart skaffe den over på vor side af floden, og her skulle vor helgenmaler i den tid, den lange nattemesse varede, fjerne den gamle ikon fra den gamle træplade og sætte den efterlavede i stedet, anbringe beklædningen på dens plads og sende det hele tilbage, så at Jakov Jakovlevitsch kunne stille den op ved vinduet igen, som om ingenting var sket.

"Hvad siger I til det?"

"Jo, vi er enige i alt," svarede vi.

"Men husk vel på," sagde han, "at jeg gør mig til tyv; jeg stoler på, at I ikke forråder mig."

Luka Kirilov svarede: "Vi er ikke af den slags, Jakov Jakovlevitsch, der bedrager en velgører. Jeg skal tage imod ikonen og for sikkerheds skyld bringe dem begge tilbage, både den ægte og kopien."

"Men, hvis nu noget skulle komme i vejen?"

"Hvad skulle komme i vejen?"

"Å, jeg mener, hvis du nu pludselig skulle dø eller drukne?"

Luka mente ikke, det var rimeligt, der skulle ske noget sådant; men for resten, tænkte han så, hænder det jo, at en skattegraver finder en skat, men bliver bidt af en gal hund, når han skal hen og sælge den. Han svarede derfor: "For det tilfælde, herre, skal jeg lade en af vore folk blive hos Dem, der tager hele skylden på sig, hvis noget skulle hænde mig, og hellere går i døden end forråder Dem."

"Hvad er det for en mand, du stoler så fast på?"

"Smeden Maroi," svarede Luka.

"Ham, den gamle?"

"Ja, ung er han ikke."

"Men er han ikke meget enfoldig?"

"Hans forstand har vi ingen brug for, men han er en mand af en værdig ånd."

"Hvor kan et dumt menneske have ånd?" spurgte englænderen.

"Ånden, herre," svarede Luka, "retter sig ikke efter forstanden. Ånden blæser, hvorhen den vil, og det betyder kun lidt, at den enes hår vokser langt og yppigt, mens den andens er tyndt."

Englænderen tænkte sig om og sagde så:

"Godt! Det, du der siger, er ganske interessant. Men hvordan skal han bære sig ad med at redde mig, hvis jeg bliver grebet?"

"Jo, på denne måde," svarede Luka. "De står ved vinduet inde i kirken, og Maroi stiller sig udenfor vinduet, og hvis jeg endnu ikke er kommet tilbage med ikonerne, inden messen er forbi, slår han ruden itu, kryber ind gennem vinduet og tager hele skylden på sig."

Denne plan tiltalte englænderen: "Højst interessant," sagde han. "Men hvor skal jeg nu kunne være vis på, at jeres enfoldige mand med ånden ikke løber sin vej?"

"Det er et spørgsmål om gensidig tillid."

"Gensidig tillid," gentog han. "Hm, gensidig tillid! Jeg skal altså gå i tugthuset for en enfoldig bondes skyld, eller også skal han lade sig piske for min skyld? Hm, hm! Holder han sit ord, får han knut … Virkelig interessant, dette her."

Der blev sendt bud efter Maroi, og han fik forklaret, hvad det drejede sig om. "Ja, hvorfor ikke?" sagde han.

"Og du løber ikke din vej?" sagde englænderen.

"Hvorfor skulle jeg det?" spurgte Maroi.

"For ikke at få knut og blive sendt til Sibirien," sagde englænderen.

"Sludder!" var det eneste, Maroi svarede.

Englænderen strålede af tilfredshed, han levede ligefrem op igen.

"Virkelig overmåde interessant!" sagde han.

14

Straks efter denne samtale tog vi fat på værket. Om morgenen gjorde vi bygherrernes store barkasse i orden og roede englænderen over til den modsatte bred. Dér satte han sig op i en vogn sammen med helgenmaleren Sebastian og kørte til klosteret, og en times tid efter kom Sebastian løbende med en tegning af ikonen i hånden.

"Har du nu rigtig set den, kære ven?" spurgte vi, "og kan du nu lave en kopi af den?"

"Det har jeg, og det kan jeg," svarede han. "Måske kan jeg have valgt farverne derhjemme en smule for stærke; men det gør ingenting. Når jeg får ikonen over, skal jeg stemme farven ned på et øjeblik."

"Gør dit bedste, lillefar!" bad vi om.

"Det skal jeg nok," svarede han.

Så snart vi havde sat ham over, gik han straks i gang med arbejdet, og da aftenen faldt på havde han en engel færdig, der lignede den forseglede som to dråber vand, kun var den ligesom lidt lysere i farverne.

Om aftenen sendte guldsmeden den nye guldbeklædning, der var blevet bestilt tidligere efter det gamle sølvmønster.

Og nu kom den farligste del af vort tyveri.

Naturligvis havde vi truffet alle forberedelser. Hen ad aften læste vi vore bønner og afventede derpå det rette øjeblik. Og så snart det ringede første gang ovre i klosteret til nattemessen, gik tre af os i en lille båd, jeg, gamle Maroi og onkel Luka. Maroi havde økse, brækjern, koben og reb med for at se ud som en tyv. Nu styrede vi lige mod klostermuren.

På denne årstid bliver det jo tidligt mørkt, og skønt vi havde fuldmåne, var det et rigtigt tyvemørke.

Da vi var kommet over, lod Luka og Maroi mig alene tilbage i båden ved flodbredden og listede sig op til klosteret. Jeg tog årerne ind, bandt båden ganske løst og satte mig til at vente fuld af utålmodighed, parat til at støde fra i samme øjeblik, Luka satte foden i båden. Tiden faldt mig forfærdeligt lang i min uvished om, hvordan det hele skulle ende, og om det skulle lykkes os at holde vort tyveri skjult under både aften- og nattemessen. Jeg syntes, der måtte være gået timer. Mørkt var

det, og blæsten tudede. I stedet for regn faldt der nu våd sne, og båden begyndte at gynge i blæsten. Jeg svøbte mig ind i min frakke, blev efterhånden varm og – slumrede ind, store synder som jeg var.

Men pludselig krængede båden ved at nogen hoppede ned i den. Jeg fo'r sammen og fik øje på onkel Luka.

"Ro!" hviskede han med en underlig fremmed stemme.

Jeg fik fat i årerne, kunne i forskrækkelsen til at begynde med ikke få dem i toldene; men endelig gik det. Jeg stødte fra land og spurgte:

"Har I englen, onkel?"

"Jeg har den her. Ro til!"

"Fortæl, hvordan I fik fat i den," frittede jeg.

"Fuldstændig som aftalt."

"Tror I, vi når tilbage i rette tid?"

"Vi må nå det. De var kun nået til salmen før epistlen. Ro! Hvordan er det, du styrer?"

Jeg kikkede mig om. Herregud! skulle jeg have roet forkert? Og dog roede jeg lige på tværs af strømmen, men vore barakker var ikke at øjne. Det var den skrækkelige snestorms skyld; øjnene klistrede sammen, rundt om bruste og gyngede det, og oppe fra floden kom der som en isånde.

Men ved Guds nåde kom vi over. Begge sprang vi ud af båden og løb op til huset, hvor helgenmaleren allerede stod parat. Han arbejdede roligt og sikkert. Først løftede han ikonen op, og da alle folkene faldt på deres ansigter for den, lod han dem komme frem og tilbede den forseglede engel, alt imens han skiftevis betragtede den og sin egen kopi. – "Den er god," sagde han; "kun må den dæmpes lidt med sod og safran."

Han satte ikonen fast med den ene kant i en skruestik, spændte sin løvsav – og så kom der fart i saven. Vi stod der og så på ham i angst for, at han skulle beskadige ikonen. Det var en skrækkelig tanke! Forestil Dem ham, som han stod der med sine store næver i begreb med at save billedfladen af i et lag så tyndt som det tyndeste papir! Hvor let kunne det ikke være gået galt! Han havde kun behøvet at føre saven den mindste hårsbred skævt, og det hellige billede ville være blevet beskadiget, eller saven ville måske endogså være gået tværs igennem det.

Men helgenmaleren Sebastian udførte sit værk med så stor koldblodighed og kunst, at vi tilskuere for hvert minut følte os roligere til mode. Han savede billedfladen af i et tyndt, tyndt lag, skar dettes kanter af og klistrede dem i løbet af et øjeblik atter fast på pladen.

Så tog han sin kopi, der var malet på lærred, krammede den mellem sine næver, dunkede den mod bordkanten og rullede den i håndfladerne, som om han havde villet ødelægge den. Og da han derpå holdt den op mod lyset, lignede hele hans splinternye billede et sold, så fuldt var det af småhuller og ridser.

Nu limede Sebastian det fast på den gamle plade mellem de gamle kanter, tog en håndfuld mørkt pulver, rørte det med fingrene ud i gammel olie og safran, så det lignede en dej, og med den gav han sig af alle kræfter til at gnide den skamfilede kopi. Det gik i en fart alt sammen, og i løbet af et øjeblik var den nye ikon blevet gammel og lignede den ægte på en prik. Derpå blev den ferniseret, og nogle af vore folk satte metalbeklædningen på den. Helgenmaleren anbragte den ægte,

afsavede ikon på en plade, der var gjort i orden i forvejen, og forlangte så at få en gammel aflagt filthat, som han ville bruge til det aller vanskeligste, nemlig at få seglet taget af den.

Man rakte ham hatten, og han lagde den straks over knæet og rev den i to stykker. Så lagde han stumperne over den forseglede ikon og råbte: "Kom med det varme strygejern!"

Efter hans befaling lå der allerede et tungt, rødglødende pressejern i ovnen; Mikhailitsa bragte det på en ildtang, Sebastian viklede en klud om håndtaget, spyttede på jernet og begyndte at lade det fare frem og tilbage over filtstumperne!

Det begyndte at ose fælt af den svedne filt. Helgenmaleren lod pressejernet varme både en og to gange til. Hans hånd fløj som et lyn frem og tilbage, røgen fra filten stod som en sky, men Sebastian blev ved. Med den ene hånd lagde han filten tilrette, med den anden trykkede han jernet fastere og langsommere imod det. Med ét kastede han både filt og strygejern fra sig og løftede ikonen op mod lyset. Seglet var borte, som om det aldrig havde været der. Den hårde stroganovske fernis havde stået imod, lakken var helt forsvundet. Der var kun ligesom et rødligt skær over ansigtet; men hele det hellige åsyn var fuldkommen synligt.

Nogle bad, nogle græd, andre kyssede ikonografens hånd; men Luka Kirilov glemte ikke, hvad han havde for, og opsat på ikke at spilde et minut rakte han ikonografen den efterlavede ikon og sagde: "Skynd dig så at blive færdig!"

"Jeg er færdig," svarede helgenmaleren. "Jeg har gjort alt, hvad jeg har påtaget mig."

"Men seglet må på."

"Hvor?"

"Selvfølgelig på den nye engels ansigt, ligesom det var det på den gamle."

Men Sebastian rystede på hovedet og svarede: "Nej, jeg er ikke embedsmand; aldrig ville jeg fordriste mig til en sådan gerning."

"Jamen, hvad skal vi da gøre?"

"Det ved jeg ikke," svarede han. "Til det stykke arbejde skulle I have skaffet jer en embedsmand eller en tysker; men da I har forsømt at sikre jer den slags håndlangere, må I virkelig selv gøre det."

"Hvad mener du! Ikke for nogen pris ville vi formaste os dertil."

"Jeg heller ikke," sagde helgenmaleren.

Midt i den forvirring, der opstod, kom Jakov Jakovlevitsch' hustru løbende ind, bleg som døden og sagde: "Er I da virkelig ikke færdige endnu?"

"Vi er både færdige og ikke færdige," svarede vi. "Det vigtigste er gjort; men det mindste er ugjort."

"Hvad venter I på?" udbrød hun på sit gebrokne mål. "Hører I da ikke, hvordan det står til derude?"

Vi lyttede og blev endnu blegere end hun. I vor optagethed havde vi ikke haft tid til at skænke vejret en tanke; men nu hørte vi det drøne: Isen kom!

Jeg løb udenfor og så, at isen kom farende som et rasende vilddyr; allerede fyldte den hele floden, flagerne trængtes og rejste sig over hinanden, bragede og buldrede.

Helt ude af mig selv sprang jeg ned til bådene. Ikke en var der tilbage. Isen havde ført dem alle med sig … Tungen klæbede sig fast i munden på mig, jeg kunne ikke få et ord frem, jeg følte

det, som om jeg skulle synke i jorden … Jeg stod der uden at kunne røre et lem eller bruge min stemme.

Alle var løbet ud i mørket; englænderinden blev ene tilbage i huset med Mikhailitsa, og da hun fik at vide, hvad der havde opholdt os, greb hun ikonen, og … et øjeblik efter kom hun ud på trappen med den. Hun holdt en lygte i hånden og råbte:

"Her er den; nu er den færdig."

Vi så efter, og – jo, den nye engel havde et laksegl for ansigtet.

Luka stak i en fart begge ikonerne ind under frakken og skreg:

"Båd!"

Jeg sagde ham, at der ingen både var, at de var ført bort af isen. Og isen, siger jeg dem, den rasede nu forbi som en flok vilde heste, tørnede mod strømpillernes isbrydere og rystede broen, så man hørte, hvor det undertiden knagede i kæderne, skønt de var tykkere, end en gulvplanke er bred.

Da det gik op for englænderinden, hvordan det stod til, slog hun hænderne sammen. "James!" råbte hun, så det skar gennem marv og ben, og så faldt hun besvimet til jorden.

Vi stod der og havde alle den samme tanke: "vi, som har givet vort ord! Hvordan skal det nu gå med englænderen, og hvordan skal det gå med onkel Maroi?"

I det samme ringede det tredje gang fra klosterets klokketårn.

Onkel Luka fo'r sammen og råbte til englænderinden:

"Vågn op, nådige frue, der skal ikke ske din mand noget ondt. Det værste, der kan ske, er, at bødlen pisker vor Marois gamle skind itu og trykker brændemærket på hans ærlige pande; men heller ikke det skal ske, så længe der endnu er liv i mig."

Med de ord gjorde han korstegnet og gik.

"Onkel Luka," råbte jeg, "hvor vil du hen? Leontij døde, og nu vil du også omkomme!"

Jeg løb efter ham for at holde ham tilbage; men han tog en åre, jeg havde kastet på flodbredden, den gang vi sidst var kommet over, løftede den imod mig og skreg:

"Væk med dig, eller jeg slår dig ihjel!"

Mine herrer, jeg har i min fortælling åbent vedgået min klejnmodighed, som for eksempel den gang, da jeg lod Leontij ligge på jorden og selv klatrede op i et træ; men nu siger jeg Dem, så sandt som det er, at jeg ville ikke have ladet mig skræmme af åren eller være veget en tomme fra onkel Luka; men … De kan tro mig eller lade være … jeg havde næppe nævnet Leontijs navn, før drengen viste sig i mørket mellem Luka og mig og truede ad mig med hånden. Den forskrækkelse var mere, end jeg kunne stå for, og jeg tumlede nogle skridt tilbage. I det samme stod Luka allerede med begge fødder på enden af kættingen og råbte gennem stormen:

"Syng korsangen!"

Vor forsanger Arefa stod lige i nærheden; han adlød straks og istemte: "Jeg åbner mine læber." Andre faldt ind, og vi skreg os igennem sangen for at overdøve det hylende uvejr, mens Luka balancerede frem over kæden og frygtløs så døden i øjnene. Efter et minuts forløb havde han nået den første bropille og trådte over på det næste afsnit … Og så? Ja så forsvandt han i mørket. Vi kunne ikke se længere, om han endnu gik videre, eller om han allerede var faldet ned og forsvundet i det kogende dyb. Vi vidste ikke, om vi skulle bede for hans frelse eller for hans stærke og fromme sjæls fred.

15

Og hvad skete der nu i mellemtiden hinsides floden?

Hans Højærværdighed biskoppen forrettede efter sine forskrifter nattemessen ved højalteret uden at ane, at der imens blev stjålet ved et sidealter. Vor englænder, Jakov Jakovlevitsch, stod der med hans tilladelse, og da han havde stjålet vor engel, sendte han den efter aftalen ud af kirken i sin kappe, og Luka skyndte sig bort med den. Gamle Maroi stod ifølge sit givne ord udenfor det omtalte vindue, parat til straks at komme englænderen til hjælp, hvis Luka ikke kom rettidigt tilbage, for da skulle Maroi jo slå ruden itu og krybe ind i kirken med brækjern og koben som en rigtig forbryder. Englænderen holdt øje med ham og så, at han nok kunne stole på gamle Maroi; han stod standhaftigt på sin post, og hver gang han mærkede, at englænderen lagde ansigtet til ruden for at se efter ham, vinkede han, som om han ville sige: Her er jeg; her er den ansvarlige tyv.

På den måde kappedes de om at vise hinanden deres ædelhed, ingen ville stå tilbage for den anden med hensyn til gensidig tillid, og til deres dobbelte tro forenede sig en tredje, endnu stærkere, hvis magt ingen af dem kendte.

Da nemlig klokkerne ringede for sidste gang under nattemessen, åbnede englænderen ganske sagte vinduets trækrude, for at Maroi kunne komme ind, og stod selv parat til at gå sin vej, men opdagede så at gamle Maroi ikke længere holdt øje med ham, men havde vendt sig om og stirrede ud over floden, idet han gang efter gang gentog:

"Hjælp ham over, Gud! Hjælp ham over, Gud! Hjælp ham over, Gud!"

Så gjorde han pludselig et hop og gav sig til at danse rundt som en fuld mand og råbe: "Gud har hjulpet ham over! Gud har hjulpet ham over!"

Jakov Jakovlevitsch blev helt fortvivlet og tænkte: Sådan skulle det altså ende! Den enfoldige gamle er gået fra forstanden; det er ude med mig!

Men i samme nu faldt Maroi og Luka allerede hinanden om halsen, og Maroi stammede:

"Jeg så dig, da du gik over kæden med dine lygter."

"Jeg havde ingen lygter," sagde onkel Luka.

"Hvor kom lysskæret da fra?"

"Det ved jeg ikke," svarede Luka. "Jeg så intet lysskær, jeg løb blot og ved ikke selv, hvordan jeg kom over uden at falde ned … Det var, som om nogen havde holdt mig under armene."

"Det var englene," sagde Maroi. "Jeg har set dem, og derfor kommer jeg nu ikke til at opleve morgendagen, men dør i dag."

Luka, der altid var en fåmælt mand, svarede ikke på dette, men skyndte sig at række englænderen begge ikoner ind ad trækruden. Men næppe havde denne fået dem, før han rakte dem tilbage og udbrød: "Hvor er seglet?"

"Hvad! er det der ikke?" spurgte Luka,

"Nej, vist ikke."

Da slog Luka kors for sig og sagde: "Så er alt tabt! Nu er der ikke tid at få det rettet. Dette under har kirkens engel gjort, og jeg ved også, i hvad hensigt det er sket."

Med de ord styrtede Luka ind i kirken og trængte sig frem til alteret, hvor man var i færd med at afklæde biskoppen hans skrud. Han kastede sig for hans fødder og sagde: "Sådan og sådan er det fat, jeg er en kirkerøver og helgenskænder, det og

det har jeg netop gjort. Befal, at man lægger mig i lænker og kaster mig i fængsel!"

Men biskoppen hørte roligt på ham og svarede: "Så er det da nu blevet dig åbenbaret, hvilken tro, der er mest virksom. I," vedblev han, "har løst seglet fra Eders engel i bedragerisk hensigt, men vor engel brød selv forseglingen og førte dig hid."

Onkel Luka sagde: "Deres Højærværdighed, jeg ser, og jeg bæver. Befal, at jeg straks bliver overgivet til myndighederne for at lide min straf."

Men biskoppen svarede barmhjertigt:

"Med den magt, Gud har skænket mig, tilgiver og løser jeg dig, barn. Bered dig til i morgen at modtage Herrens hellige nadver."

Og nu, nådige herrer, har jeg ikke mere at fortælle.

Om morgenen kom Luka Kirilov og Maroi tilbage og sagde: "Fædre og brødre, vi har nu set, hvilken magt den herskende kirkes engel har, og vi har lært ærkebispens fromme nidkærhed for kirkens ve og vel at kende; og derfor har vi salvet os med den hellige olie og er under messen i dag blevet delagtige i Frelserens legeme og blod."

Og da jeg længe, lige siden jeg gæstede munken Pamva, havde følt trang til at blive ét med hele Ruslands sjæl, så råbte jeg nu i alles navn: "Vi følger dig, onkel Luka!"

Således samledes alle til én hjord under én hyrde. Først nu forstod vi, hvorfor og hvorhen vor forseglede engel havde ført os alle, da den først forsvandt for os og til sidst brød sit segl. Det gjorde englen for den menneskenes indbyrdes kærligheds skyld, der åbenbarede sig i denne skrækkelige nat.

16

Fortælleren tav. Tilhørerne sad endnu en stund uden at sige noget. Men omsider rømmede en af dem sig og bemærkede, at alt i denne historie jo lod sig forklare. Både Mikhailitsas drøm og det syn, hun havde, og at englen faldt ned, hvad sikkert var forårsaget af en eller anden kat eller hund, der tilfældigvis var kommet ind i stuen og havde skubbet den ned på gulvet. Noget tilsvarende gjaldt Leontijs død, da han jo var syg inden mødet med Pamva. Også det, at Pamvas gådefulde udtalelser var gået i opfyldelse, lod sig forklare.

"Heller ikke er det uforklarligt," vedblev tilhøreren, "at Luka kunne gå over kæden med åren i hænderne. Det er en kendt sag, at stenhuggere er mestre i at gå og klatre allevegne, og åren hjalp ham jo til at holde balancen. Begribeligt er det vel også, at Maroi kunne se et lysskær omkring Luka og tage det for engle; for hvad kan et menneske, når det er i en spænding som den, han var i, ikke bilde sig ind, at det ser. Ja, jeg ville endog have fundet begribeligt, hvis Maroi virkelig var død samme dag, sådan som han havde forudsagt ..."

"Det gjorde han også," indskød Mark.

"Udmærket! Der er jo heller ikke det mindste mærkeligt i, at en olding dør efter at have udstået sådanne sindsbevægelser i sådan et vejr. Hvad jeg derimod virkelig ikke kan forklare mig, er dette: Hvorledes kunne det segl, den engelske dame havde forsynet den nye engel med, forsvinde?"

"Å, det er såmænd det aller simpleste," forklarede Mark smilende. Og så fortalte han, at de straks efter havde fundet seglet liggende mellem billedet og metalbeklædningen.

"Hvordan kunne det da gå til?"

"Jo, se englænderinden vovede nemlig heller ikke at ødelægge englens ansigt, og derfor anbragte hun seglet på et stykke papir og stak det ind under beklædningens kanter … Det var meget klogt og godt fundet på af hende; men da Luka gik og bar ikonerne, lå de og skubbede imod hinanden under hans frakke, og derved gled seglet ned."

"Ja, i så fald lader det hele sig jo forklare på ganske naturlig måde."

"Ja, der er også mange, der mener, at det alt sammen gik fuldkommen naturligt til, og det ikke blot dannede herrer, der kender til sagen; men også vore brødre, der er blevet i den gamle tro, gør sig lystige over os og siger, at englænderinden narrede os ind i kirkens skød med en lap papir. Vi er ikke til sinds at strides om det. Enhver må dømme, efter som hans tro er, og os er det uden forskel, ad hvilke veje Herren fører menneskene, og af hvilket kar han giver dem at drikke, når blot han fører dem og stiller deres længsel efter at blive ét med fædrelandet."

"Men nu kravler fragtkuskene frem af sneen derude. De har vel trods alt fået lidt hvile, staklerne, og tænker på at komme videre. Så tager de måske mig med. Nytårsnat er forbi. Jeg har trættet Dem og ført Dem vidt omkring med mig. Til gengæld har jeg den ære at ønske Dem et glædeligt nytår. Og så beder jeg Dem om, at De for Kristi skyld vil bære over med min enfoldige tale."

Note 6:

Den gamle russiske tro: De gammeltroende var en streng, asketisk sekt, hvoraf en gren er uden præster. Sekten udskilte sig fra den officielle kirke under Peter den Store. *Overs.anm.*

Note 7:

Artel: Arbejdersammenslutning efter andelsprincippet. *Overs.anm.*

Note 8:

Musjikker: ∧Bønder.

Note 9:

Beklædningen på vor engel: Mange af de russiske, på tommetykke træplader malede ikoner er siden det 18. århundrede blevet beklædt med en aftagelig, tynd, hamret metalbelægning, der i ophøjet arbejde gentager det underliggende ikonmaleris linjer undtagen figurens eller figurernes af klæder udækkede legemsdele – ansigt, hænder etc. – der ikke skjules af metalbelægningen, idet denne har udskårne åbninger på deres plads. *Overs.anm.*

Om "Lady Macbeth fra Mtsensk"

Forfatter: Nikolaj Leskov (1831-1895).
Org.udgaver:

Lady Macbeth fra Mtsensk: Леди Макбет Мценского уезда. Førsteudgave i bladet *Epoke* (Эпóха), St. Petersborg 1865.

Sminkøren: Тупейный художник. Førsteudgave i bladet *Chudochestvennovo jurnal* (Художественного журнал), St. Petersborg februar 1883.

Koblersken: Воительница. Førsteudgave i bladet *Otechestvennye zapiski* (Отечественные записки), St. Petersborg 1866.

En djævleuddrivelse: Чертогон. Førsteudgave i *Novoje Vremja* (Новое время), St. Petersborg 1879.

Den forseglede engel: Запечатленный ангел. Førsteudgave i bladet *Russkij vestnik* (Ру́сский ве́стник), Moskva 1873.

Denne udgave baseret på: Nikolaj Leskov: *Udvalgte Fortællinger – Billeder fra det gamle Rusland.* I Oversættelse ved Alfr. Schønebeck. C. A. Reitzels Forlag 1930.
Oversætter: Alfred Schønebeck (1886-1931).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter maleri af Ivan Nikolajevitsch Kramskoi (1837-1887): *Portræt af en ukendt kvinde* (1883).

ISBN 978-87-7628-118-2
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-359-0 (Ølstykke 2014).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk